

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

NİDÂÎ MEHMED ÇELEBİ ANKARAVÎ'NİN REBÎU'S-SELÂME
ADLI ESERİ
(Metin-Türkiye Türkçesine Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURAY DEMİR ÖZTÜRK

İSTANBUL 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

NİDÂÎ MEHMED ÇELEBİ ANKARAVÎ'NİN REBÎU'S-SELÂME
ADLI ESERİ
(Metin-Türkiye Türkçesine Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZİ HAZIRLAYAN
NURAY DEMİR ÖZTÜRK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. GÜLDEN SAĞOL YÜKSEKKAYA

İSTANBUL 2013

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Nuray DEMİR ÖZTÜRK'ün "Nidâî Mehmed Çelebi Ankaravî'nin Rebû's-Selâme Adlı Eseri (Metin-Türkiye Türkçesine Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof.Dr. Zuhâl KÜLTÜRÂL
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof.Dr. Muzaffer DOĞAN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

İmza

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 16/09/2013 tarih ve 2012/16-4 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR	VIII
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	IX
GİRİŞ	1
<i>REBİ'U'S-SELÂME</i>	1
1. Adı	1
2. Yazılış Tarihi	1
3. Dili	1
4. Nüshaları.....	1
5. İçeriği	2
6. Özeti	2
7. Müellifin Hayatı	3
8. Müellifin Eserleri	4
8.1. Menâfiu'n-Nâs.....	4
8.2. Dürr-i Manzûm	5
8.3. Vasiyet- Nâme	5
8.4. Tercüme-i Nazm-ı Lokman Hekim	5
8.5. Esrâr-ı Genc-i Ma'nâ.....	5
8.6. Manzum Baytarname	5
8.7. Fetihname-i Kale-i Cerbe.....	5
8.8. Mualece-i Zahmet-i Frenk	5
TIP METİNLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	6
İNCELEME.....	14
A. İMLA ÖZELLİKLERİ	14
1. Ünlülerin Yazımı.....	14
2. Ünsüzlerin Yazımı.....	14
3. Yanlış Yazılmış Kelimeler	15
4. Bitişik Yazılmış Kelimeler.....	16
5. Hemzenin Yazılışı	16
6. Hemzenin Ye'ye Dönüştüğü Örnekler	16
7. Akkuzatif Ekinin Yazılışı	16
B. SES ÖZELLİKLERİ	17
1. Ünlü Değişmeleri.....	17

2. Ünlü Uyumu	17
2.1. Kalınlık İncelik Uyumu	17
2.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu.....	17
2.2.1. Köklerde Uyumsuzluk.....	17
2.2.2. Eklerde Uyumsuzluk	17
2.2.3. Ünlüsü Sonradan Yuvarlaklaşmış Olan Ekler.....	17
2.2.4. Düz Ünlü Taşıyan Ekler	18
3. Ünlü Türemesi.....	18
4. Ünlü Düşmesi.....	18
5. Ünsüz Değişmesi.....	18
6. Ünsüz Türemesi.....	19
1. İSİM	19
A. İsim Çekim Ekleri	19
1. İyelik Ekleri.....	19
2. Çokluk Eki.....	19
3. Aitlik Eki.....	19
4. Yönelme (Datif) Hali.....	19
5. Yükleme (Akuzatif) Hali	19
6. Bulunma (Lokatif) Hali	20
7. Uzaklaşma (Ablatif) Hali.....	20
8. İlgi (Genitif) Hali.....	20
9. Vasıta (İnstrumental) Hali	20
10. Eşitlik (Ekvatif) Hali.....	20
11. Yön (Direktif) Hali.....	20
2. FİİL	20
A. Fiilimsiler	20
1. Sıfat-Fiil Ekleri.....	20
2. Zarf-Fiil Ekleri.....	21
B. Fiil Çekim Ekleri	21
1. Haber Kipleri	21
1.1. Geniş Zaman	21
1.2. Geniş Zaman Menfisi.....	21
1.3. Görülen Geçmiş Zaman	21
1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman	22
1.5. Şimdiki Zaman	22
2. Dilek Kipleri	22
2.1. Şart Eki	22

2.2. Emir Ekleri.....	22
2.3. İstek Eki.....	22
3. Ek Fiil.....	23
3.1. Geniş Zaman	23
3.2. Belirsiz Geçmiş Zaman.....	23
3.3. Şart	23
3.4. Şimdiki Zaman	23
3.5. İsim Fiilin Menfisi.....	23
4. Birleşik Kipli Filler	23
4.1. Belirsiz Geçmiş Zaman Kipinin Hikayesi.....	23
4.2. Geniş Zaman Kipinin Hikayesi	24
4.3. Geniş Zaman Kipinin Şartı.....	24
4.4. Şimdiki Zaman Kipinin Hikayesi.....	24
C. Birleşik Fiiller.....	24
1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller	24
2. Tasvir Fiiller	24
2.1. Süreklilik Fiili.....	24
2.2. Tezlik Fiili.....	24
3. ZAMİR.....	25
a. Şahıs Zamirleri.....	25
b. İşaret Zamirleri.....	25
c. Dönüşlülük Zamirleri	25
d. Belirsizlik Zamirler	25
4. SIFAT.....	25
a. Niteleme Sıfatları	25
b. Belirtme Sıfatları	25
c. İşaret Sıfatları.....	25
d. Belirsizlik Sıfatları.....	25
e. Soru Sıfatı	25
5. ZARF.....	25
a. Zaman Zarfları	26
b. Miktar Zarfları	26
c. Tarz Zarfları.....	26
6. EDAT	26
a. Çekim Edatları.....	26
b. Bağlama Edatları.....	26
c. Ünlem Edatları	27

METİN	28
METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI	50
DİZİN	62
SONUÇ	154
KAYNAKÇA	155
TIPKIBASIM	160

ÖN SÖZ

Çeşitli coğrafyalarda ve zamanlarda binlerce yıl önce gelişip, günümüze kadar gelmiş olan tıp ilmi, insanların bozulan sağlıklarını tedavi etmek ya da insan sağlığını koruma amacına hizmet etmiştir. Bu hizmetlerin insanlara ulaşmasını sağlayan ve yeryüzünün en eski mesleklerinden birini yapan hekimlerse, hastalıklar, bunların tedavi yöntemleri ve hastalıklara iyi gelen ilaçlar hakkında kitaplar kaleme almıştır.

Bütün toplumlarda olduğu gibi tıp ilmi Türkler için de önemlidir; gelişimi incelendiğinde Anadolu Selçuklu devletine kadar olan safhanın İslam tıbbına dayandığı görülür; Anadolu Selçuklularıyla birlikte ise telif ve tercüme pek çok eser verilmeye başlanmıştır. Osmanlı döneminde, teorik ve pratik eğitimlerini tamamlayan ayrıca Arapça ve Farsça da bilen meraklı hekimlerin kaleme aldığı ve dönemin padişahlarına sunulan tıp kitapları, Türk dilini zenginleştiren önemli kültür hazineleridir.

Çalışmamıza konu olan eser 16. yüzyılın hekimlerinden Kaysûnîzâde Nidâî'ye ait olan *Rebî'ü's-Selâme*'dir.

Klasik Osmanlı Türkçesi dönemi ürünü olan risale, veba hakkında yazılmış olup kısa fakat ayrıntılı bilgiler içerir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda iki nüshasına rastladığımız eserin incelememize konu olan nüshası Hacı Selim Ağa Kütüphanesi numara 882/3'te bulunur. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Yeniler numara 265'te bulunan nüsha eksik olduğundan, ona sadece okunamayan kelimeler için başvurulmuştur. Çalışmamıza konu olan nüsha harekesiz ve nesih bir hatla yazılmış olup müstensihî belli değildir ve 30 varaktan oluşur.

Eser, manzum ve mensur karışık olarak yazılmıştır. Eserin konusu, veba ve veba salgını ile tıbbî, şerrî ve hikemî olarak tecrübe edilmiş olan ilaç terkiplerinden oluşmaktadır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmuştur. İlk bölümde eserin müellifi ve eser hakkında bilgi verilip; tıp tarihi üzerinde yapılan çalışmalara değinilmiş ve metnin dil özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde metnin çeviriyazıya aktarımı yapılmıştır. Üçüncü bölümde metnin günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Son bölümde metinde geçen sözcüklerin anlamlarına ve metnin dizinine yer verilmiştir.

Çalışmamızın hem Türk diline hem de tıp araştırmalarına kaynak sağlaması, dileğimizdir.

Bu tezin hazırlanması esnasında, derin hoşgörüsü ve sabırla bana yol gösteren engin bilgi ve tecrübesiyle çalışmamdaki güçlüklerin aşılmasına yardımcı olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA'ya en içten şükranlarımı sunarım. Ayrıca metinde geçen Arapça ayet, hadis ve ibarelerin Türkçe'ye çevrilmesine yardımcı olan Çıldır İlçesi vaizi İsmail GEREN'e, eseri bulmama yardımcı olan ve çalışmam esnasında hem sabrını hem de çok büyük desteğini gördüğüm eşim Uğur ÖZTÜRK'e, beni bugünlere getiren ve rahat bir çalışma ortamı sağlayan annem Ayşe DEMİR ve babam Nurettin DEMİR'e teşekkürü bir borç olarak bilirim.

ÖZET

16. yüzyıl Osmanlı döneminin siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda büyük ilerlemeler katettiği bir yüzyıldır. İmparatorluğun gelişimi dili de aynı ölçüde etkilemiş ve Türk dili için bugün kaynak niteliğinde olan pek çok kültür ve dil hazinesi kaleme alınmıştır. Yazılan eserler, konularına göre edebi, tarihi, dini ve tıp alanlarında olmak üzere çeşitlilik gösterir.

Çalışmamıza konu olan eser 16. yüzyılın hekimlerinden Kaysûnîzâde Nidâî'ye ait olan *Rebî'ü's-Selâme*'dir.

Klasik Osmanlı Türkçesi dönemi ürünü olan risale; veba hakkında yazılmıştır. Kısa fakat faydalı bilgiler içeren eserde, veba zamanında faydalı olabilecek şifalı bitkilerden de bahsedilir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda iki nüshasına rastladığımız eserin incelememize konu olan nüshası Hacı Selim Ağa Kütüphanesi numara 882/3'te bulunur. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Yeniler numara 265'te bulunan nüsha eksik olduğundan ona sadece okunamayan kelimeler için başvurulmuştur. Çalışmamıza konu olan nüsha harekesiz ve nesih bir hatla yazılmış olup müstensihi belli değildir ve 30 varaktan oluşur.

Eser, manzum ve mensur karışık olarak yazılmıştır. Eserin içeriğini veba ve veba salgını ile tıbbî, şerrî ve hikemî olarak tecrübe edilmiş olan ilaç terkipleri oluşturmuştur.

Çalışmamız 4 bölümden oluşmuştur. İlk bölümde eserin müellifi ve eser hakkında bilgi verilip; tıp tarihi üzerinde yapılan çalışmalara değinilmiş ve metnin dil özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde metnin çeviriyazıya aktarımı yapılmıştır. Üçüncü bölümde metnin günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Son bölümde metinde geçen sözcüklerin anlamlarına ve metnin dizinine yer verilmiştir.

ABSTRACT

In 16th century, Ottoman Empire made tremendous progress in politics, military and economy. Advancement of Empire influenced language to the same degree and numerous cultural and linguistic masterpieces as splendid sources for Turkish language emerged. These works vary the extend literal, religious and medical branches.

In this study, topic is *Rebî'u's-Selāme* of Kaysûnîzâde Nidâî, one of physicians in the 16th century.

The pamphlet, work of Ottoman Turkish of Classical Period, is about plague. In the pamphlet, shortly but usefully, curative herbs have mentioned during a plague. As result of our researches, we have found out the pages of the pamphlet one of which we acquired to enjoy in our study are available in Hacı Selim Aga Library, shelf number 882/3. The another one in recents section have been utilized for unreadable words. The aforesaid page totally consisting of 30 couplets was written without vowel points in Nesih calligraphy and its rewriter is unknown.

The work was written in verse and prose ntrically. Content of it comprises plage and medical, şerri and hikemi drugs.

Our study has 4 chapters. In the first chapter, general information about work and writer, history of medicine, linguistic features of the text have been examined. In the second, transcription of the text has been completed. In the third, simplification has been made. In the last chapter, morphology and text string have presented.

KISALTMALAR

age.	Adı geen eser
Ar.	Arapça
bk.	Bakınız
C.	Cilt
ev.	eviren
Far.	Farsça
haz.	Hazırlayan
S.	Sayı
s.	Sayfa
vb.	Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd.	Ve diğerleri
Yun.	Yunanca

ÇEVRIYAZI ALFABESİ

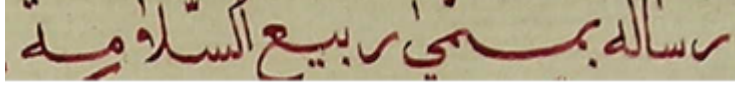
ا	a, e, '	غ	ğ
آ	ā, a	ش	ş
ب	b	ص	ş
پ	p	ض	z,d
ت	t	ط	ţ
ث	s	ظ	z
چ	ç	ع	'
ج	c	ف	f
ح	h	ق	k
خ	h	ك	k, g, ñ
د	d	ل	l
ذ	d z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü, ū, ū, ō)
ژ	j	ه	h (a, e)
س	s	ي	y (i, ī)

GİRİŞ

REBİ'U'S-SELÂME

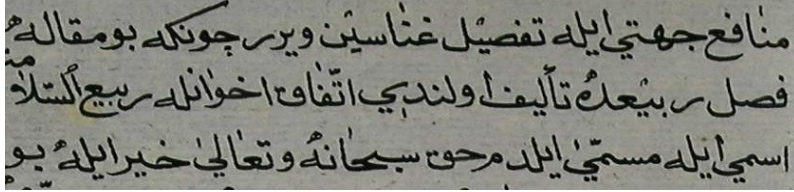
1. Adı

Eserin adı giriş kısmında verilmiştir:

Risâle-i bi-müsemmâ-yı *Rebî'û's-Selâme* (77b/01)

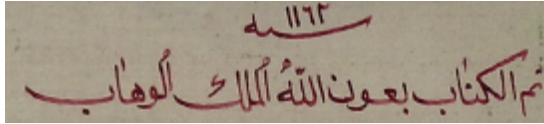
Rebî', Arapça kökenli bir sözcük olup "bahar mevisimi" anlamına gelmektedir. Selâme ise "ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik" gibi anlamlara sahiptir. Esere, *Rebî'û's-Selâme* denmesi eserin ilkbaharda meydana getirilmiş olmasındandır. Zaten Nidâî, bunu eserin sebab-i telif kısmında açıklar:

menâfi' ciheti ile tafşil ğınāsın virür çünki bu maķāle faşl-ı rebî'de te'lîf olındı ittifaķ-ı ihvānla *Rebî'û's-Selâme* ismi ile müsemmâ eyledüm.

2. Yazılış Tarihi

Risalenin yazılmaya başlandığı tarih ile ilgili bir bilgiye eser içerisinde ulaşılamazken risalenin istinsah edildiği tarih ile ilgili olarak şu kayda rastlanır:

Temme'l-kitāb bi-'avni'llāhi e'l-melikü'l-vehhāb sene 1162 (106a/07-08-09)

3. Dili

Metnimizin dili, 16. yüzyıl klasik Osmanlı Türkçesi dil özelliklerini yansıtmakla birlikte Eski Anadolu Türkçesi'nin bazı imla özelliklerini de devam ettirmiştir. Osmanlı Türkçesinin klasik dönemi sayılan bu yüzyılda diğer pek çok eserde görüldüğü gibi bizim eserimizde de Arapça ve Farsça kelimelerin ağırlıkta olduğu saptanmıştır. Metnin harekesiz olması ve Arap alfabesiyle oluşturulmuş olması metnin imlası konusunda bizi kesin sonuçlara götürmez. Eserin manzum kısımları aruzun Mefâilün mefâilün feûlün kalıbıyla yazılmıştır ancak sık sık bu kalıbın dışına çıkmıştır.

4. Nüshaları

Eserin bilinen iki nüshası vardır:

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi numara 882/3

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Yeniler numara 265 (eski numara 1744)

Üzerinde çalıştığımız nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Selim Ağa koleksiyonu numara 882/3'te kayıtlıdır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Yeniler numara 265'te muhafaza edilen nüsha tam bir nüsha olmadığı için bu çalışmada ona sadece problemliler için müracaat edilmiştir.

Üzerinde çalıştığımız nüsha 30 varaktır, nesihle yazılmıştır, 77^b-106^a arasında kapsar. Metin, hem manzum hem mensur kısımlardan oluşmaktadır. Metnin ilk 5,5 ve son 11,5 yaprağı manzum kısımdan oluşurken, geri kalan kısım mensurdur.

5. İçeriği

Eser, veba ve veba salgını ile tıbbî, şerrî ve hikemî olarak tecrübe edilmiş olan ilaç terkiplerinden oluşmaktadır. Nidâî, eserin kısa ancak çok faydalı bilgilerden meydana geldiğini söyler. Manzum ve mensur karışık yazılmış olan eserin manzum giriş kısmında Allah'a, Hz. Muhammed'e, Dört Halifeye ve dönemin hükümdarı II.Selim'e övgü vardır. Eserin yazılış sebebi hakkında bilgi verilen bölümle birlikte mensur kısım başlar. Eser, bir mukaddime, yedi bap ve Hatime bölümleri üzerine kurulmuştur. Mukaddime kısmında havanın özelliklerinden, birinci bapta vebanın anlamı ve bulaşma sebeplerinden, ikinci bapta cin tayifesinin özelliklerinden, üçüncü bapta vebanın belirtilerinden ve vebadan kaynaklanan ateşten, dördüncü bapta vebanın ve pis havanın ortadan kaldırılmasıyla ilgili önlemlerden ve veba ile salgının tedbirlerinden, beşinci bapta veba günlerinde yenilmesi ve içilmesi gerekli olan yiyecek ve içeceklerden ayrıca hastalıkta faydalı olan birleşik ve birleşik olmayan maddelerden, altıncı bapta veba günlerinde ve salgında dikkat edilmesi gerekli olan hareketlerden ve uyku durumundan, yedinci bapta veba zamanındaki kusma, banyo yapma, cinsel ilişki gibi konulardan ve hatimede ise veba günlerinde doğru olan yasal tedbirlerden, hareketlerden ve ilaçlardan bahsedilmiştir.

6. Özeti

Risaleye, Rebî'ü's-Selâme isminin zikri edilmesiyle başlanır. Allah'a övgüye geçilir. Allah'ın kainatta yaratmış olduğu şeylerden söz edilip; insanın bu yaratılan şeyleri anlamaya gücünün yetmeceğine vurgu yapılır. Ardından Hz. Muhammed'e övgü kısmı başlar. Dünyadaki var olan tüm şeylerin sebebinin o olduğu söylenip; dört halifenin ayrı ayrı vasıflarının anlatıldığı kısma geçilir. Bunun ardından da dönemin padişahı olan ve risalenin kendisine sunulmuş olduğu II. Selim'e övgü kısmına yer verilir. Nidâî'nin kendinin aciz oluşunu vurguladığı ve Allah'ın yardımını dilediği münacaat kısmına da yer verildikten sonra eserin sebep-i telif kısmına geçilir.

Risalenin sebep-i telif kısmında, Nidâî ve arkadaşlarının bir akarsu kenarında otururlarken veba hakkında konuştuklarından bahsedilir. Bu konuşma sırasında arkadaşları gerektiğinde kullanılmak üzere veba hakkında bir risale yazmasını Nidâî'den isterler. Nidâî de kendi tecrübe etmiş olduğu tedavi ve ilaçları toplayarak bu kitabı meydana getirdiğinden söz eder.

Risale, bir mukaddime, yedi bap ve hatime kısımlarından oluşur. Mukaddime kısmına geçilir. Mukaddime kısmı, havanın özellikleri hakkındadır. Veba zamanında, her tarafı kapalı yerlerde konaklanmaması gerektiğinden bahsedilir, pis havanın insanın solunum organlarından geçerek insana zarar verdiğinden, pis havanın insanı sebepsiz yere etkilemeyeceğinden ve hekimlerin bu derdi iyileştirmede çaresiz olduklarından söz edilir.

Birinci bapta, taunun anlamı ve bulaşma sebeplerinden bahsedilir. Vücudun kalp, ciğer ve beyindeki oluşabilecek zararlara karşı buralardaki yumruları bacak, koltuk altı ve kulak gibi organlara uzaklaştırmasından ve halk arasında buna da taun denmesinden bahsedilir. Vebaya sebep olarak pis hava, sıcak yiyecek ve içecekler, bedeni az hareket ettirmek, yersiz korku gösterilir.

İkinci bapta, cin tayifesinin özelliklerinden bahsedilir. Cin ile insan arasındaki farklardan, cinin yaratılış özelliklerinden ve türlerinden, cinin havayı etkileyerek nasıl veba salgınına sebep olduğundan, insanın cinden korunma yollarından bahsedilir.

Üçüncü bapta, vebanın belirtisi ve vebanın sebep olduğu ateşten bahsedilir. Sonbaharda gökyüzünden atılan alevli ateşlerin, sezgisi güçlü olan fare ve leylek gibi hayvanların bir takım farklı hareketler yapmalarının vebanın belirtisi olduğu söylenir. Vebadan kaynaklanan ateşin etkisiyle kalbin sıkıntısı ve iç organların hararetinin arttığından, ağız kuruluğunun olmasından, kusma meydana geldiğinden, iştahın azaldığından bahsedilir. Ayrıca insanda görülen kabarcıkların renginin önemli olmasından ve ishal olmanın olumsuz etkilerinden söz edilip; veba zamanında vücudun korunup temiz havaya rağbet edilmesi gerektiğinden bahsedilir.

Dördüncü bapta, pis havanın ortadan kaldırılması ve salgına karşı alınacak olan tedbirlerden bahsedilir. Çeşitli bitki terkiplerine yer verilmek suretiyle bunları kullanmanın veba salgınına yararlı olacağı üzerinde durulur.

Beşinci bapta, veba zamanında yenilmesi ve içilmesi gerekli olan şeylerden bahsedilir. Yine terkiplere yer verilerek bunların faydaları üzerinde durulur.

Altıncı bapta, veba zamanındaki hareket hareketsizlik, uyku uyanık olma gibi durumlar üzerinde durulur. Az hareket etmenin faydalarından bahsedilir. Ayrıca hoşagiden sözler, şarkılar, hikayeler ve şiirlerin insan vücudu üzerindeki olumlu etkilerine değinilir. Ayrıca, insan için uykunun hareketsizlik hükmünde olmasından dolayı daha önemli olduğuna vurgu yapılır.

Yedinci bapta, veba zamanında kusma, tutulma, banyo yapma ve cinsel ilişkiye girme konularındaki tavsiyelerden söz edilir. Kusmanın hastalığın ortadan kaldırılmasında faydası üzerinde durulur ayrıca hacamatın insana her zaman fayda sağlayacağı söylenir. Yine vebaya karşı etkili olan bitki adları zikr edilir. Veba zamanında banyo yapmak ve cinsel ilişkide bulunmanın zararlı olacağına da değinilmiştir.

Hatime kısmında, şeriata uygun olarak hastalıkla başa çıkmanın yolları anlatılmıştır. İnsanlara iyilik yapmak, kurban kesmek, çeşitli duaları okumak yahut üstünde taşınmanın bu hastalığa karşı etkili olacağından bahsedilmiştir. Bu bölümün ardından canlılık ve cevher panzehirleriyle kurkum, çay, balsam, belsan, beşam, küçük ve büyük kakulenin faydalarından ve niteliklerinden oluşan son kısma yer verilmiştir.

7. Müellifin Hayatı

Hayatı hakkındaki bilgilere kendi yazmış olduğu eserlerinden ulaştığımız Nidâi'nin asıl adı Şaban'dır. Nidâi, *Esrar-ı Genc-i Manâ* adlı eserinde şöyle söyler:

Dimişler anda bana Şāban isim

Biline bu ism ile ya'nî cisim

Şu vakt ki oldı kitābım tamām

Otuz beş yaşında idim ey nıknām¹

Nidâî, Ankaralı olduğu için Ankaravî, mevlevî olduğu için Dervîş Nidâî, hekim olduğu için de Hekim Nidâî isimleriyle tanınmıştır. Ayrıca Kaysûnîzâde Nidâî'nin tıbbî dair bir risalesini Arapçadan Türkçeye tercüme ettiği için Kaysûnîzâde Nidâî olarak da bilinir.²

Nidâî araştırmamıza konu olan *Rebî'û's-Selāme* adlı eserinde kendi isminden “bu maḥlaş-ı bî-riyā ya'nî Ḳaysûnîzâde Nidāyî” şeklinde söz etmiştir.

Nidâî, *Esrar-ı Genc-i Manâ* adlı eserini 950/1543'te tamamladığında 35 yaşında olduğuna göre doğduğu tarihin 915/1509 olduğu söylenebilir.

Babası Kudüs'ten göç ederek Ankara'ya yerleşmiş ve bir Türk kızı ile evlenmiştir, *Menâfiu'n-nâs* adlı eserinde kendisinin Ankara hanından olduğunu ve dört kardeşin en küçüğü olduğunu belirtir.

Menâfiu'n-nâs'ın giriş kısmında verdiği bilgilere göre Sâhip Giray'ın ona çok değer verdiğini ve Kanûnî'ye elçi olarak gönderdiğini ancak geldiğinde onu çekemeyenlerin iftirası sonucunda zindana atılıp orada yedi yıl kaldığından bahseder. Ayrıca tıp ilmini Hz. Peygamberin soyundan yaşlı birinin ona öğrettiğini söyler. Kırım'dan dönüşünde Konya'da valilik yapan Şehzade Selim'in hekimi olur. Şehzade Selim'in 1566 yılında tahta geçmesiyle birlikte saray hekimliğine getirilir.³ Hekimbaşılığa kadar yükseldiğini söyleyenler varsa da Kanûnî ve II. Selim dönemindeki hekimbaşı listelerinde onun adı yoktur. Aslında Hekimbaşılığa yükseldiğinin söylenmesi Mısırlı Hekimbaşı Kaysûnîzâde Mehmed Efendi ile karıştırılmasındandır. Kaysûnîzâde Mehmed Efendi Mısırlıdır, Nidâî ise Ankaralıdır.

Ölümü hakkında bir kayda rastlanmamıştır ancak *Dürr-i Manzûm* adlı eserini II. Selim'e 1567 yılında sunduğu düşünüldüğünde bundan sonraki bir tarihte ölmüş olduğu söylenebilir.

8. Müellifin Eserleri

8.1. Menâfiu'n-Nâs: Nidâî'nin manzum-mensur karışık olarak 1566 yılında yazdığı 60 baptan oluşan tıbbî dair bir risalesidir. II.Selim'e sunmuştur ve halka faydalı olmak amacıyla eserini sade bir dille kaleme almıştır. Türkiye kütüphanelerinde 95 adet yazma nüshası vardır. Bu nüshaların çoğu İstanbul'da bulunur, diğer nüshalar ise Kayseri, Ankara, Balıkesir, Çorum, Antalya, Konya, Amasya, Edirne, Kütahya, Adana, Manisa kütüphanelerinde bulunmaktadır. Eser üzerine Hatice Özkan 2007 yılında bir

¹ Meserret Diriöz, “Şaban Nidâî”, *Hekimbaşı Kaysûnîzâde Mehmet Efendi-Şair Hekim Nidâî-Türk Hat Sanatı*, Mart-1990, s.41-64. Adı geçen nüsha Nuruosmaniye Kütüphanesi numara 2270'te kayıtlıdır.

² Mesela; Bayezid Devlet Ktp. Bayezid Bl. 8006/4 numarada kayıtlı eserin başlığı: “Hâzâ risâle-i Kaysûnîzâde el-marûf Dervîş Nidâî”, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, TY.7139 numarada kayıtlı eserin başlığı ise “Risâle-i Manzûme fi ilmi't-tib Kaysûnîzâde Nidâî Efendi Rahimallah”.

³ Nidâî, *Menâfiu'n-nâs*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, numara 3556/2, yk. 192/a.

yüksek lisans tezi hazırlamıştır.⁴ Sadettin Özçelik eser üzerine 1990 yılında bir doktora tezi hazırlamıştır.⁵

8.2. Dürr-i Manzûm: Nidâî'nin 1567 yılında Menâfiu'n-nâs'ı kısaltarak kaleme aldığı ve II.Selim'e takdim etmiş olduğu Türkçe mesnevisidir. Eserin İstanbul başta olmak üzere pek çok nüshası vardır. Eser üzerine Ümran Ay 2000 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.⁶

8.3. Vasiyet- Nâme: “Nasihât-nâme” ya da “Pend-nâme” olarak da bilinen bu eser, 34 beyitten oluşan bir manzumedir. Menâfiu'n-nâs'ın muhtasarıdır. Bilinen 3 nüshası vardır bunlar Manisa, İstanbul ve Çankırı kütüphanelerinde bulunur.

8.4. Tercüme-i Nazm-ı Lokman Hekim: Bu eser, müstakil olmayıp Menâfiu'n-nâs'ın tedavi kısmındaki Ma'cûn-ı Cavidân bölümünden meydana getirilmiştir.

8.5. Esrâr-ı Genc-i Ma'nâ: Nidâî'nin 1543'te Kırım'da zindanda iken yazmış olduğu tasavvufa dair bir risalesidir. Bilinen tek nüshası İstanbul Nuruosmaniye Kütüphanesinde dir.

8.6. Manzum Baytarname: Araştırmalarda sadece eserin ismi geçmektedir.

8.7. Fetihname-i Kale-i Cerbe: Tunus Limanındaki Cerbe adasınının Kaptan-ı Derya Piyale Paşa tarafından feth edilmesi anlatılmıştır.

8.8. Mualece-i Zahmet-i Frenk: Frengi hastalığından ve tedavisinden bahsedilmiştir.

⁴ Hatice Özkan, *Kaysûnîzâde Nidâî Muhammed Çelebi El-Ankaravî'nin Menâfi'ü'n-Nâs Adlı Eseri (Metin-Dil Özellikleri-Dizin-57a/99b)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2007.

⁵ Sadettin Özçelik, *Nidayi Menafi'ü'n-nas-Dil Özellikleri Metin Söz Dizimi C.I-II*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1990.

⁶ Ümran Ay, *Nidâî Dürr-i Manzum (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 2000.

TIP METİNLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. Kaysûnîzâde Nidâî Muhammed Çelebi El-Ankaravî'nin *Menâfi'u'n-Nâs* Adlı Eseri: Bu eser, Kaysûnîzâde Şaban Nidâî tarafından 1566 yılında Eski Anadolu Türkçesi ile yazılıp, II.Selim'e takdim edilen bir tıp eseridir. Bu eser üzerine Hatice Özkan 2007 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.⁷ Tezinde 57a-99b arasını metindil özellikleri ve dizin şeklinde incelemiştir. Çalışmanın imla bölümünde metnin ünlü özellikleri; dil özellikleri kısmında ise metnin ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri ele alınmış ve ardından metnin transkripsiyonuna ve dizinine yer verilmiştir. Sadettin Özçelik de eser üzerine bir doktora tezi hazırlamıştır.⁸

2. Muiyüddin Mehî'nin *Müfid (Nazmü't-Teshîl)* Adlı Eseri: Bu eser, Muiyüddin Mehî tarafından 1467 yılında Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış bir tıp eseridir. Eser üzerine Emel Kaya 2008 yılında bir doktora tezi hazırlamıştır.⁹ Tezi, metnin gramatiksel olarak incelenmesi, metnin transkripsiyonu, dizini ve bu eserin 15. yüzyıl Türk tıp dilinin oluşmasındaki yeri konularından oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında Türk tıp tarihinin temellerine ve başlangıç sahasına değinilip Anadolu'da Müfid'e kadar yazılmış tıp kitaplarına yer verilmiştir, ardından metnin gramer ve imla konusundaki bazı önemli noktalarından ve farklı imlalarından bahsedilmiştir. Metnin transkripsiyonu ve metinde geçen kelimelerin dizini de verildikten sonra Müfid'deki tıp terimleri tespit edilerek bunların 15. yüzyıl Türk tıp dilinin oluşumuna katkısı bildirilmiştir.

3. Siyâhî Karamanî Larendevî'nin *Mecmâ-i Tıp* Adlı Eseri: Bu eser, Siyâhî Karamanî Larendevî tarafından 17. yüzyılda manzum olarak yazılmış bir tıp eseridir. Eser üzerine, Mücahit Akkuş 2008 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹⁰ Çalışması metnin grameri, transkripsiyonu ve sözlüğü başlıklarından oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde Osmanlı'da tıbbı kısaca değinilip, eser hakkındaki bilgiye geçilmiştir. Gramer kısmında metnin dil hususiyetleri ele alınmış ve sözlük kısmında metinde geçen kelimelerin anlamlarına yer verilmiştir.

4. Nidâî'nin *Dürr-i Manzûm* Adlı Eseri: Bu eser, 16. yüzyılın önemli şairlerinden Nidâî'nin manzum tıp eseridir. Ümran Ay 2000 yılında eser üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹¹ Araştırması üç kısma ayrılmıştır. İlk kısmında Nidâî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde metinle ilgili şekil ve muhteva hususiyetlerine değinilmiş, son kısımda ise karşılaştırmalı metinler verilip dizin yapılmıştır.

⁷ Hatice Özkan, *Kaysûnîzâde Nidâî Muhammed Çelebi El-Ankaravî'nin Menâfi'u'n-Nâs Adlı Eseri (Metin-Dil Özellikleri-Dizin-57a/99b)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2007.

⁸ Sadettin Özçelik, *Nidâî, Menâfi'u'n-nâs, Hacı Selim Ağa Ktp., numara 885, vr.4^b-5^a, 103^a (Dil Özellikleri-Metin-Sözlük)*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

⁹ Emel Kaya, *Muiyüddin Mehî'nin Müfid (Nazmü't-Teshîl) Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin) ve Bu Eserin XV. Yüzyıl Türk Tıp Dilinin Oluşmasındaki Yeri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2008.

¹⁰ Mücahit Akkuş, *Siyâhî Karamanî Larendevî'nin "Mecmâ-i Tıp" Adlı Eseri (Gramer-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2008.

¹¹ Ümran Ay, *Nidâî Dürr-i Manzûm (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 2000.

5. Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye (İlhaniye) Adlı Eseri: Bu eser, 1465 yılında Fatih Sultan Mehmed için yazılmıştır. Eser hem tıp tarihi hem Türk Dili açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu eseri, Prof. Dr. İlter Uzel iki cilt halinde yayımlamıştır.¹² Çalışmasının ilk bölümünde, Sabuncuoğlu'nun hayatı, eserleri ve Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye nüshalarının karşılaştırılmasına, ikinci bölümde ise karşılaştırmalı metne yer verilmiştir.

Aynı eserin üç babını, 1956 yılında Cerrahiye-i İlhaniye adıyla Vecihe Kılıçoğlu yayıma hazırlamıştır.¹³

6. XV. Yüzyılda Yazılmış Bir Tıp Eseri Olan Kitâbü'l-Mühimmât: Kitâbü'l-Mühimmât 15. yüzyılda yazılmış olduğu düşünülen ve müellifi belli olmayan önemli bir tıp eseridir. Bu eser üzerine Sadettin Özçelik 2001 yılında bir çalışma yayımlamıştır.¹⁴ Çalışmanın giriş kısmında 16. yüzyıla kadar Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış tıp kitaplarından söz edilip, Kitâbü'l-Mühimmât hakkında bilgi verilmiş, önemi ve kaynakları üzerinde durulmuş ve eserin transkripsiyonuna yer verilmiştir.

7. Tabîb İbn-i Şerîf'in Yâdigâr Adlı Eseri: Yazılış tarihi tam olarak belli olmayan eser, İbn-i Şerîf tarafından kaleme alınmıştır. Eserin sade Türkçeye yazılmış olması ve yazılırken İbn-i Baytar'ın eserinden faydalanılması onu önemli kılmıştır. Eser üzerine, Ayten Altıntaş, Doğan Koçer, M.Yahya Okutan ve Mecit Yıldız ortak bir çalışma hazırlamıştır.¹⁵ Çalışmanın giriş kısmında, eser ve müellif hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde sağlığın korunmasından; ikinci bölümde temel bazı tıbbi bilgilerden; üçüncü bölümde hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlardan; dördüncü bölümde de tabiplere tavsiyelerden bahsedilerek son kısımda metnin transkripsiyonuna, fihristine ve sözlüğüne yer verilmiştir. Eser üzerine 1994 yılında, Paki Küçükler de bir doktora çalışması hazırlamıştır.¹⁶

8. Dağıstanlı Mehmet Efendi'nin Geleneksel Tıp Yazması: Eser, Dağıstanlı Mehmet Efendi tarafından 18. yüzyılda yazılmış bir teşhis ve tedavi kitabıdır. Bu eser üzerine 2006 yılında Uğuroğlu Barlas bir çalışma hazırlamıştır.¹⁷ Çalışmada metnin günümüz alfabesine ve Türkçesine aktarımı yapılmıştır.

9. Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa)'ın Müntahab-ı Şifâ Adlı Eseri: Anadolu'da yazılmış İlk Türkçe tıp kitaplarından biri olması dolayısıyla önemli olan bu eser üzerine Zafer Önler 1990 yılında bir yayım hazırlamıştır.¹⁸ Önler'in çalışması, giriş ve metin olarak iki kısımdan oluşmuştur.

¹² İlter Uzel, *Şerefeddin Sabuncuoğlu Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye I-II. C.* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

¹³ Vecihe Kılıçoğlu, *Cerrahiye-i İlhaniye*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1956.

¹⁴ Sadettin Özçelik, *XV. Yüzyılda Yazılmış Bir Tıp Eseri Kitâbü'l-Mühimmât*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

¹⁵ Ayten Altıntaş vd., *Tabîb İbn-i Şerîf Yâdigâr, 15. Yüzyıl Türkçe Tıp Kitabı Yâdigâr-ı İbn-i Şerîf I-II*, Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2004.

¹⁶ Paki Küçükler, *Yadigar-ı İbn-i Şerif, Giriş-Metin-Dizin*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

¹⁷ Uğuroğlu Barlas, *18.Yüzyıl Hekimlerinden Dağıstanlı Mehmet Efendi'nin Geleneksel Tıp Yazması*, Hilmi Barlas Eğitim Vakfı, İstanbul, 2006.

¹⁸ Zafer Önler, *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifâ (Giriş-Metin)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.

10. Kemâliyye Adlı Eser: Erken dönem Eski Anadolu Türkçesiyle kaleme alınan bu eserin müellifi bilinmemektedir. Eser üzerine Ali Haydar Bayat bir çalışma hazırlamıştır.¹⁹ Çalışmada metne, gramatiksel indeks ve sözlüğe, sadeleştirilmiş metinle tıpkıbasıma yer verilmiştir.

11. Abdülvehhâb bin Yusuf ibn-i Ahmed el-Mârdânî'nin Kitâbu'l-Müntehab fi't-Tıb Adlı Eseri: Bu eser 15. yüzyılda Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış ilk tıp eserlerinden biridir. Eser üzerine çalışmayı Ali Haydar Bayat yapmıştır.²⁰ Çalışmada metnin incelemesine, dizinine, sadeleştirilmiş olan metne ve tıpkıbasıma yer verilmiştir.

Bu eserin Tire nüshası Ali Haydar Bayat tarafından ele alınıp incelenmiştir. Ancak 2007 yılında eserin Bursa Haraççı nüshası Hatice Şahin tarafından tekrar incelenmiştir.²¹ Hatice Şahin, çalışmasında metni ilk olarak latin harflerine aktarmış, ardından metne dayalı yazmanın çok kısa bir gramerini ve dizinini hazırlamıştır.

12. İshâk bin Murâd'ın Edviye-i Müfredde Adlı Eseri: Bu eser, Türkçe olarak kaleme alınan ve tarihi bilinen ilk eserdir. Eserin adı, içinde geçen bir bilgiye dayandırılarak böyle verilmiştir. Bu metni Prof. Dr. Mustafa Canpolat ve Prof. Dr. Zafer Önler yayıma hazırlamışlardır.²² Çalışmalarında giriş, metin, nüsha farklılıkları, sözlük ve özel adlar dizinine yer verilmiştir.

13. Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun Mücerreb-Nâme Adlı Eseri: Bu eser, Fatih Devri önemli hekimlerinden Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun ilk deneysel tıp kitabı olarak kabul edilen eseridir. Bu eser üzerine Prof. Dr. İlter Uzel ve Dr. Kenan Süveren bir çalışma hazırlamıştır.²³ Çalışmaları iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun hayatı, yaşadığı çevre, hastane, onun eserleri ve Mücerreb-Nâme'deki tiryaklar ve Sabuncuoğlu'nun tıp çalışmalarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde de Mücerreb-Nâme'nin nüshalarından bahsedilip, karşılaştırmalı metne ve tıpkıbasıma yer verilmiştir.

Eser üzerine Ünal Şenel 1988 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

14. Sâlih bin Nasrullah'ın Gâyetü'l-Beyân Fî Tedbîri Bedeni'l-İnsân Adlı Eseri: Bu eser, Sâlih bin Nasrullah'ın 17. asrın ikinci yarısında Türkçe olarak yazdığı genel tıp konulu bir eserdir. Zekiye Gül Elbir 2000 yılında bu eser üzerine bir doktora tezi hazırlamıştır.²⁴ Tezde 17. yüzyılda yazılmış olan tıp kitaplarına yer verilip, Sâlih bin Nasrullah'ın hayatına ve eserlerine değinilmiştir. Ardından çalışmasında, metindeki sözcükler, imla, ses ve şekil bilgisi gibi konular açısından incelenerek; metnin transkripsiyonuna ve dizinine yer verilmiştir.

¹⁹ Ali Haydar Bayat, *Kemâliyye Erken Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Bir Tıp Risalesi (Orijinal Metin-Sözlük-Sadeleştirilmiş Metin-Tıpkıbasım)*, Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2007.

²⁰ Ali Haydar Bayat, *Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mârdânî Kitâbu'l-Müntehab fi't-Tıb (823/1420) (İnceleme-Metin-Dizin-Sadeleştirme-Tıpkıbasım)*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2005.

²¹ Hatice Şahin, *Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mârdânî Bursa Haraççı Nüshası 1149/5 Müntehib (Dil Özellikleri Metin-Dizin-Tıpkı Basım)*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2007.

²² Mustafa Canpolat, Zafer Önler, *İshâk bin Murâd Edviye-i Müfredde (Metin-Sözlük)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

²³ İlter Uzel, Kenan Süveren, *Şerefeddin Sabuncuoğlu Mücerreb-nâme (İlk Türkçe Deneysel Tıp Eseri-1468)*, Ankara Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara, 1999.

²⁴ Zekiye Gül Elbir, *Sâlih bin Nasrullah Gâyetü'l-Beyân fî Tedbîri Bedeni'l-İnsân (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Anabilim Dalı, 2000.

15. Şirvanlı Mahmud'un Kemâliyye Adlı Eseri: Sultan II. Murad döneminde yaşamış olan Şirvanlı Mahmud'un eseri olan Kemâliyye'de çeşitli hastalıklara iyi gelen ilaçların terkihi ve kullanılması anlatılmıştır. Eser üzerine, Yard. Doç. Dr. Muhammet Yelten bir çalışma hazırlamıştır.²⁵ Çalışma, giriş, metnin incelenmesi, metindeki cümlelerin incelenmesi, metin ve sözlük kısımlarından oluşmuştur.

16. Muhammed bin Mahmûd Şirvânî'nin Tuhfe-i Muradi Adlı Eseri: Hayatı hakkında yetersiz bilgiye sahip olunan Muhammed bin Mahmûd'un Tuhfe-i Muradi adlı eseri Anadolu'da yazılmış olan ilk Türkçe kitaplar arasındadır, içeriği kıymetli taşlar, mukavviyyat ve itriyyattan oluşur. Eser üzerine, 1989 yılında Mustafa Argunşah bir doktora tezi hazırlamıştır.²⁶ Çalışmada, Muhammed bin Mahmûd Şirvânî'nin diğer eserlerine ve Tuhfe-i Muradi'nin nüshalarına yer verilip ayrıca Anadolu'da yazılmış olan ilk tıp kitaplarından da söz edilmiştir. Ardından metnin dil husiyetlerine geçilip, metnin Latin harflerine aktarımı sağlanmış ve metnin dizinine yer verilmiştir. Bu doktora çalışması 1999 yılında TDK tarafından yayımlanmıştır.

17. Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri: Bu yayımda, Prof. Dr. Süheyl Ünver Hacı Paşa'yı tanıtip onun eserlerine ve tahlillerine yer vermiştir. Hacı Paşa'nın eserlerini Türkçe ve Arapça tıbbi eserler olarak ele alıp tanıtmıştır.²⁷

18. Hacı Paşa'nın Kitab-ı Şifaiül Eskam ve Devaiül Alam Adlı Eseri: Bu eser, 16. yüzyılda yazılmıştır ve dili Arapçadır. Eser üzerine, Adnan A. Rıza 1987 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.²⁸

19. Kaysûnîzâde Nidâî'nin Menâfi'ün-Nâs Adlı Eseri: Nidâî'nin 1566 yılında tamamlayarak II.Selim'e sunduğu ve en önemli çalışması olarak kabul edilen eseridir. Başlangıç kısmı manzum ve diğer kısımları mensur olarak kaleme alınmıştır. Eser üzerine 1990 yılında Sadettin Özçelik bir doktora tezi hazırlamıştır.²⁹

20. Cerrâh Mes'ud'un Hazâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb Adlı Eseri: Bu eser, Cerrâh Mes'ud'un 15. yüzyılın ikinci yarısında Farsçadan Türkçeye çevirmiş olduğu eseridir. Eser üzerine, 2009 yılında İlhan Uçar bir doktora tezi hazırlamıştır.³⁰ Çalışması üç cilden meydana gelir. İlk cildinde, giriş kısmının ardından metnin yazım ve dilbilgisi özelliklerinden bahsedilip istatistiksel verilere ve metnin okunuşuna yer verilir. İkinci cildinde A-M harfleri arasındaki sözcüklerin dizini yer alırken, üçüncü ciltte M-Z harfleri arasındaki sözcüklerin dizinine ve sonuç kısmına yer verilmiştir.

21. Hazâ Kitâb u Hükemâ-yı Tertîb-i Mu'âlece Adlı Eser: Kime ait olduğu tam olarak belli olmayan ve 15. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen eserde hastalıklara, tedavi yöntemlerine ve ilaçlara yer verilmiştir. Eser üzerine Gürkan Gümüştam 2009 yılında

²⁵ Muhammet Yelten, *Şirvanlı Mahmud Kemâliyye (Giriş-İnceleme-Cümle bilgisi-Metin-Sözlük)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1991.

²⁶ Mustafa Argunşah, *Muhammed b. Mahmûd Şirvânî Tuhfe-i Muradi (İnceleme-Metin-Dizin)*Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalı, 1989.

²⁷ A. Süheyl Ünver, *Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri-Hadji Pacha de Konia sa vie et ses oeuvres*, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1953.

²⁸ Adnan A.Rıza, *Hacı Paşa'nın Kitab-ı Şifaiül-Eskam ve Devaiül-Alam Adlı Eseri Üzerine İncelemeler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, AÜ. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1987.

²⁹ Sadettin Özçelik, *Nidayi Menafi'ü'n-nas-Dil Özellikleri Metin Söz Dizimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, c.I-II, Malatya,1990.

³⁰ İlhan Uçar, *Hazâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb Cerrâh Mes'ud*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 2009.

bir doktora tezi hazırlamıştır.³¹ Çalışmada, giriş kısmının arkasından metnin imla özelliklerine, ses bilgisi ve biçim bilgisi özelliklerine, metnin okunuşuna, genel dizinine, terimler sözlüğüne ve sonuç kısmına yer verilmiştir.

22. Mü'min bin Mukbil Sinobî'nin *Zahîre-i Murâdiyye* Adlı Eseri: Bu eser, Mü'min bin Mukbil Sinobî'nin 15. yüzyılda yazmış olduğu ve hastalıklardan, ağrılardan özellikle göz hastalıklarından söz ettiği eseridir. Bu eser üzerine Hüseyin Demir 2002 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.³² Eserin 1-80. varakları arası incelenmiştir.

23. Hekim Bereketin'in *Tuhfe-i Mübarizî* Adlı Eseri: Anadolu'da yazılan ve en eski tıp kitaplarından biri olan *Tuhfe-i Mübarizî*'nin İbn-i Sina'nın kitabı örnek alınarak yazılmış olduğu söylenir. Eser üzerine çalışma yapan kişilerden ilki Adnan Derin'dir. 1987 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.³³ Ardından Binnur Erdağı 2001 yılında bir doktora tezi hazırlamıştır.³⁴ Son olarak, Nurhan Kafadenk, *Tuhfe-i Mübarizî*'nin tenkitli metniyle Akrabadin kısmının incelemesini yaptığı bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.³⁵

24. Hekim Hayreddin Amasyavî'nin *Hulasatu't-Tıbb* Adlı Eseri: Bu eser, 14. yüzyıl sonu ile 15. yüzyıl başlarına aittir, Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe tıp kitaplarından biridir. Emel Kaya, 2002 yılında eser üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.³⁶ Çalışmasında giriş kısmının ardından metnin gramatiksel açıdan incelenmesine, metnin transkripsiyonuna ve dizinine yer verilmiştir.

25. Ahmedî'nin *Tervihü'l-Ervâh* Adlı Eseri: Ahmedî'nin manzum olarak kaleme alıp Çelebi I.Mehmed'e sunduğu bir eserdir. Tıbbi bilgilerin ardından her hastalığın teşhis ve tedavisi anlatılmaktadır. Eser üzerine 1995 yılında Osman Özer bir doktora çalışması hazırlamıştır.³⁷

26. Hacı Paşa'nın *Teshil* Adlı Eseri: Hacı Paşa'nın üç kısımda meydana getirdiği bir eserdir. Eserinde tıp ilminden, yiyecek ve içeceklerle hastalıkların sebep ve alametlerinden bahsetmektedir. Eser üzerine Zikri Turan 1992 yılında bir doktora tezi hazırlamıştır.³⁸

27. Derviş Siyâhî Lârendevî'nin *Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ* Adlı Eseri: Eser, 17. yüzyılda kaleme alınmış olup, çok dilliliği bakımından önemlidir. Eser üzerine 2009

³¹ Gürkan Gümüşatam, *Hazâ Kitâb u Hükemâ-yı Tertîb-i Mu'âlece Adlı Eser Üzerine Bir Dil İncelemesi (İnceleme-Metin-Dizin-Terimler sözlüğü)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, 2009.

³² Hüseyin Demir, *Zahire-i Muradiye*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

³³ Adnan Derin, *Tuhfe-i Mübarizî (Metin- Gramer Notları- Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.

³⁴ Binnur Erdağı, *Tuhfe-i Mübarizî (Metin- inceleme- Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

³⁵ Nurhan Kafadenk, *Hekim Bereket'in Tuhfe-i Mübarizî Adlı Eserinin Tenkitli Metni ve Akrabadin Kısmının İncelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Ana Bilim Dalı, 1996.

³⁶ Emel Kaya, *Hekim Hayreddin Amasyavî'nin Hulasatu't-Tıbb Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

³⁷ Osman Özer, *Ahmedî, Tervihü'l-Ervâh (Giriş- Metin- Dizin)*, Elazığ Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1995 (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Nu: 1681 (müellif nüshası)).

³⁸ Zikri Turan, *Hacı Paşa, Teshil (Dil Özellikleri- inceleme- Söz Dizini)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.

yılında Sibel Murad bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.³⁹ Tezin giriş kısmında eserin yazarının hayatından ve eserlerinden bahsedilip 16. ve 17. yüzyıllardaki Anadolu'da yazılmış tıp metinlerine de değinilmiş, metnin Latin harflerine aktarımı yapıp dil özelliklerinin incelenmesine ek dizine ve sıklık dizinine yer verilmiştir.

29. Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun *Terceme-i Akrabâdîn* Adlı Eseri: Bu eser, Cürçânî'nin *Zahîre-i Harzemşâhî* adlı eserin *Akrabâdîn* bölümüne iki bab eklenmesiyle meydana getirilen bir eserdir. Eser üzerine 2009 yılında Şaban Doğan bir doktora tezi hazırlamıştır.⁴⁰ Çalışmasında, giriş bölümünün ardından metnin imla özellikleri, ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi ve söz varlığından bahsedilmiş, istatistiksel verilerin ardından metnin Latin harflerine aktarımına geçilmiş, dizin ve sonuç kısmına yer verilmiştir.

30. Mü'min bin Mukbil Sinobî'nin *Miftâhü'n-nûr ve Hazâinü's-Sürûr* Adlı Eseri: Bu eser, baş ve göz hastalıkları ile bunların tedavileri hakkındadır. Eser üzerine, Mehmet Ünal Şahin 1994'te bir doktora tezi hazırlamıştır.⁴¹

31. Emin Derki Paşazade Ahmedî'nin *Müfredat-ı Tıbbiye*: Eser, 19. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olan genel konulu bir tıp kitabıdır. Eser üzerine 2003 yılında Erbay Coşkun bir doktora tezi hazırlamıştır.⁴²

32. *Tıbb-ı Şâhî Tercemesi*: Eylem Ateş tarafından 2002'de bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.⁴³

33. Muhammed bin Mahmûd-ı Şîrvânî'nin *Mürşid* Adlı Eseri: Bu eser, 15. yüzyılda kaleme alınan ve göz hastalıkları konusunda Osmanlı tıbbının en kapsamlı çalışması sayılan bir eserdir. Bu eseri yayına hazırlayanlar Prof. Dr. Ali Haydar Bayat ve Dr. Necdet Okumuş'tur. Çalışma başlıca üç kısma ayrılmıştır.⁴⁴ Birinci bölümde Muhammed bin Mahmûd-ı Şîrvânî'nin hayatına ve eserlerine değinilmiştir. İkinci bölümde 15. yüzyıla kadarki göz hekimliğine bakış ve *Mürşid*'in muhtevası ile nüshalarına ve önemiyle kaynaklarına yer verilmiştir. Üçüncü bölüm, *Mürşid*'in transkripsiyonu ve sözlük kısmından oluşmuştur.

34. Ahmed-i Dâî'nin *Tıbb-ı Nebevî* Adlı Çeviri Eseri: Bu eser, Hâfız-ı Ebû Nâ'im'in yazdığı ve 15. yüzyılda Ahmed-i Dâî tarafından Eski Anadolu Türkçesine çevrilmiş olan bir eserdir. Bu eser, Önder Çağırın tarafından önce doktora tezi olarak hazırlanmış ardından bazı eklemelerle yayına hazırlanmıştır.⁴⁵ Çalışma başlıca dört kısımdan oluşur. Bunlar metnin grameri, Latin ve Arap harfli metinler, indeks ve

³⁹ Sibel Murad, *Lügat-ı Müşkilât-ı Eczâ Derviş Siyâhî Lârendevî (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, 2009.

⁴⁰ Şaban Doğan, *Terceme-i Akrabâdîn Sabuncuoğlu Şerefeddin (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2009.

⁴¹ Mehmet Ünal Şahin, *Mü'min bin Mukbil Niftahü'n-Nur ve Hazâinü's-Sürur (dil özellikleri-metin söz dizini)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

⁴² Erbay Coşkun, *Emin Derki Paşazade Ahmedî'nin Müfredat-ı Tıbbiye*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2003, 3. c.

⁴³ Eylem Ateş, *Tıbb-ı Şâhî Tercemesi (dilbilgisi özellikleri-metin-dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2002.

⁴⁴ Ali Haydar Bayat-Necdet Okumuş, *Muhammed Bin Mahmûd-ı Şîrvânî Mürşid (Göz Hastalıkları) (İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük)*, Ankara, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2004.

⁴⁵ Önder Çağırın, *Ahmed-i Da'inin Eski Anadolu Türkçesine Çevirdiği Eser: Tıbb-ı Nebevî: Türkiye Türkçesi ile Metin*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1996.

sözlüktür. Türkiye Türkçesine metnin aktarımı, yayına hazırlanırken daha sonradan eklenmiştir.

35. Şanîzâde Mehmed Ataullah Efendi'nin *Kânûnü'l-Cerrâhîn* Adlı Eseri:

Bu eser, bir mukaddime ve dört ana kısımdan oluşan cerrahi hastalıkların ve uygulamaların olduğu bir eserdir. Eser üzerine, 1999 yılında Namık Kemal Kurt bir doktora tezi hazırlamıştır.⁴⁶ Çalışmasının giriş kısmında, cerrahinin gelişiminden bahsetmiş, Şanîzâde'yi ve eserlerini tanıtmıştır. Ardından Kânûnü'l-Cerrâhîn'in tanıtımına geçilmiş, metnin bölümleri tek tek ele alınarak sonuç kısmına yer verilmiştir.

36. Hezârfen Hüseyin B. Ca'fer İstânköyî'nin *Lisânü'l-Etibbâ* Adlı Eseri:

Bu eserde, alfabetik olarak bitki, maden ve hayvan kökenli madde isimleri, özellikleri ve bunların değişik hastalıklarda kullanışları anlatılmıştır. Eser üzerine Ekrem Demir 2011 yılında bir doktora tezi hazırlamıştır.⁴⁷ Çalışmasında giriş kısmının ardından, metnin yazım özellikleri, ses bilgisi özellikleri ve biçim bilgisi özellikleri incelendikten sonra metnin latin haflerine aktarımı ve sözlük kısmına yer verilmiştir.

38. Şirvanî Mahmud'un *Sultaniyye* Adlı Eseri⁴⁸:

39. İbn-i Sînâ'nın *El-Kânûn Fi't-Tıbb* Adlı Eseri: Bu eser, İbn-i Sina tarafından 11. yüzyılda Arapça olarak yazılmıştır. Eseri Türkçeye çeviren ve yayına hazırlayan Prof. Dr. Esin Kâhya'dır.⁴⁹

40. Seyyid Mehmed Efendi'nin *Mizân-ı Nabz* Adlı Eseri: Eser, Seyyid Mehmed Efendi tarafından İbn-i Sina'nın *El-Kânûn Fi't-Tıbb* adlı eserinden faydalanılarak yazılmıştır. İlgen Kayrak⁵⁰ eser üzerine 2002 yılında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmının ardından eserin Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüdin Efendi bölümündeki nüshasıyla İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı kütüphanesindeki nüshasının karşılaştırılması yani tenkitli metni yapılmıştır. Dizin ve Arapça ibareler kısmıyla çalışma bitirilmiştir.

41. İbrahim Bin Abdullah'ın *Cerrâh-nâme (Alâ'im-i Cerrâhîn)* Adlı Eseri: Alâ'im-i Cerrâhîn, İbrahim Bin Abdullah tarafından 15. yüzyılda Mora seferi sırasında Moson isimli kalede bulunan Çindâr adlı Yunanca/ Süryanice cerrahî kitabının çevirisidir. Eser üzerine 2011 yılında Mehmet Gürlek⁵¹ bir doktora tezi hazırlamıştır. Çalışması giriş, metin ve sözlük kısımlarından oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında

⁴⁶ Namık Kemal Kurt, *Şanîzâde Mehmed Ataullah Efendi'nin Kânûnü'l-Cerrâhîn Adlı Kitabının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1999.

⁴⁷ Ekrem Demir, *Hezârfen Hüseyin b. Ca'fer İstânköyî'nin "Lisânü'l-Etibbâ" Adlı Tıp Lügati Üzerinde Dil İncelemesi (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2011.

⁴⁸ Ferhat Kuban, *Şirvanî Mahmud – Sultaniyye (Giriş- Metin- Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

⁴⁹ Esin Kâhya, *İbn-i Sînâ, El-Kânûn fi't-Tıbb, I. Kitap*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, Esin Kâhya, *İbn-i Sînâ, El-Kânûn fi't-Tıbb, II. Kitap*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara. 2003.

⁵⁰ İlgen Kayrak, *Seyyid Mehmed Efendi'nin Mizân-ı Nabz Adlı Eseri Giriş-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2002.

⁵¹ Mehmet Gürlek, *İbrahim Bin Abdullah'ın Cerrâh-nâme (Alâ'im-i Cerrâhîn) Adlı Eseri (Giriş-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2011.

Anadolu'da yazılmış tıp yazmalarına, Alâ'im-i Cerrâhîn'in konusuna, içeriğine ve nüshalarına değinilmiştir. Metin bölümünde eserin transkripsiyonu yapılmış ve sözlük bölümünde de eserde geçen bütün sözcüklerden ve eser içerisinde geçtikleri yerle birlikte sözcüklerin anlamlarına yer verilmiştir.

İNCELEME

A. İMLA ÖZELLİKLERİ

1. Ünlülerin Yazımı

A

Metinde a ünlüsü genellikle ön ses ve iç seste elif (ا) ve medli elif (آ) ile yazılmış; son seste elif (ا) ve güzel he (ه) ile yazılmıştır. Uzun a (ā) yazımında genelde medli elifin (آ) tercih edildiği görülmüştür:

شَاهه šāha (78b/10), اغآجَنكُ āgacınıñ (81b/11), بِيرَآغَنكُ yapağınıñ (81b/12), هَوَآسِي hevāsı (82a/12), اِنكَلَه anuñla (82a/12), اِنكَلَه anuñla (82a/12), دَوَا devā (99b/15), دَرِيَا deryā (82a/17), كَمَال kemāl (77b/07), ظَاهِر zāhir (77b/07), قَارَشِدِي qarışdı (77b/11), اِلَهِي ilāhi (78a/04), مِزَآجِنَه mizācına (79b/05), اِعْتَدَال itidāl (82a/02), اَل āl (79a/02), اَب āb (77b/11), اَتَش āteş (77b/11), اَمِي anı (82a/09), اِنكَلَه anuñla (82a/12), دَوَا devā (99b/15), دَرِيَا deryā (82a/17)

E

E ünlüsünün metinde ön seste elif (ا) ile yazıldığı, iç seste yazılmadığı ve son seste güzel he (ه) ile yazıldığı tespit edilmiştir:

اِعْلَه ecele (96b/01), اِرِيْدُوْب eridüp (102a/10), اِرْك erük (96a/08), اِسِن esen (82a/13), اَيْلَه eyleye (101b/04), اِچْكَمْ çekmek (94b/05), اِمِدِدَه midede (94a/17)

I/İ

Ön seste elif ye (اِي), son seste ye (ي) ve iç seste herhangi bir hafle gösterilmediği tespit edilmiştir:

اِيچْسَه لِر içseler (91a/03), اِيچَه içe (91b/13), اِيكِيْشَر ikişer (93a/03), اِيرِيْشِدِي irişdi (79b/01), اِيْمِدِي imdi (84a/11), اِيْمِدِي imdi (84a/11), اِيْتِدِي itdi (92a/17), اِيْلِدِي ildi (77b/06), اِيْقُوْب sıkup (91a/03), اِيْسِي issi (84a/11), اِيْمِدِي imdi (84a/11)

O/Ö/U/Ü

Metinde geçen o, ö, u, ü ünlülerinin ön seste elif vav (و), iç seste ise vav (و) şeklinde yazıldığı görülmüştür:

اَوْمُق okumak (94b/05), اَوْقُوْب okuyup (95a/07), اَوْل ol (100b/12), اَوْمُلُوسِي ölümlüsi (78a/16), اَوْسُورُك öksürük (87a/12), اَوْسُوْمَك söylemek (94b/05), اَوْلُو ulu (82b/05), اَوْسُتِنَه üstine (102a/08)

2. Ünsüzlerin Yazımı

B/P

B ve p işaretleri b ve p için kullanılmıştır ancak gerindium eki olan –up/-üp’ün daima be (ب) ile yazıldığı görülmüştür:

بَايْلُمُق bayılmak (98a/15), پَاچَالَارِي paçaları (98a/16), بِيْرَآغَنكُ yapağınıñ (81b/12), بِيْدِنَه bedende (84b/03), سُوْزُوْب süzüp (91a/03), سَقُوْب sıkup (91a/03)

C/Ç

C ve ç işaretleri c ve ç seslerini göstermek için kullanılmıştır:

ایچلرینه ایچلرینه (82b/11), چقر چقر (84a/07), اڭاجنک agacınıñ (81b/11), چچکی چچکی (89a/03), جان جان (80a/03), جکر جکر (83a/16), جن جن (85b/02), توردقچه توردقچه (93a/10), ترکیجه ترکیجه (92a/09)

D/T

ط , د , ت işaretleri t ve d için kullanılmıştır:
طوطی degül (83a/09), دک dek (101a/16), درد derd (78b/01), توردقچه توردقچه (79a/05), طوطی tutak (103b/12), طورر turur (93a/10), توردقچه توردقچه (93a/10), طمرلرده tamarlarda (89b/17), توزه توزه (83b/06), ترکیجه ترکیجه (92a/09), توتسی tütsi (89a/13)

G

G ünsüzü ince seslerde kef (ك), kalın seslerde (غ) ile gösterilmiştir:
گوتورسه götürse (104b/12), گوز göz (102a/17), گتمگی gitmegi (83b/17), اغاجه ağaca (83a/02), اغر اغر (82b/10), اغرین اغرین (102a/17)

K

K ünsüzü ince seslerde kef (ك), kalın seslerde kaf (ق) ile yazılmıştır:
کابی kabı (89a/12), کابولارینک kabuklarınıñ (88b/02), kaçان kaçan (96a/06), کندم kendüm (80b/16), کیمسه kimesne (101a/17), ترکیجه türkce (92a/09), چچکی çıçegi (89a/03)

Ñ

Ñ ünsüzünün yazılışı kef (ك) ile yazılmıştır:
آنك anuñ (102a/13), خانه نك hanenuñ (82a/12), معده نك midenuñ (94b/02), المانك elmanuñ (88b/13)

S

S ünsüzü ince seslerde sin (س), kalın seslerde sad (ص) ile yazılmıştır. Alıntı kelimelerde peltek se (ث) ile yazılmıştır:
ساچال saçalar (88a/14), ساقلیه ل saklayalar (93a/08), ساواش savaş (85b/01), ساریمساق sarımsak (90a/13), سنك senüñ (80a/01), سویلندی söylendi (80b/09), سوزوب süzüp (91a/03), سالس salis (81a/09), مورئدر murisdür (81b/10), سانئ sani (81a/08)

3. Yanlış Yazılmış Kelimeler

Sözcük	Yazmadaki Şekli
hazer	(82b/08) خذر
hāl	(79b/14) خال
teşhiz	(80a/15) تشخیز
hazān	(86a/17) حزآن
mažarrat	(90a/16) مضرات
maḥlūṭ	(88b/08) محلوط
tuḥm	(96b/09) تحم

ḥazarāt	(98b/15) خضرات
maḥẓ	(102a/09) مخض
ḡaṣeyān	(106a/03) غصيان

4. Bitişik Yazılmış Kelimeler

اوتمكىچون itmekiçün (88a/12), اولكىم olkim (102a/07), اولمقدار olmiktar (103b/06), اوچدرهم üçdirhem (92b/03)

5. Hemzenin Yazılışı

Bu kelimelerde hem hemze hem ye birlikte yazılmıştır:

كأيناته kayinata (78b/02), سائر sayir (79a/02), نىدايى nidayi (79b/07), طائفه tayifesinüñ (81a/08), جايى cayiz (81b/03) (94b/07), قائم kayim (91a/04), زایل zayil (89a/05), ملايكة melayike (86b/05), وبأيدن vebayiden (87b/09), دقايق dakayik (87b/17), دوايى devayi (88a/10), عىيى eşyayi (88a/11), سايلى sayile (89a/12), فايده fayide (89b/01)

6. Hemzenin Ye'ye Dönüştüğü Örnekler

طوايف tavayif (84b/12), دايم dayim (86a/07), غايب gayib (87b/01), كصايد kasayid (94b/10), ساير sayir (85a/14), عجايب acayip (91a/04)

7. Akkuzatif Ekinin Yazılışı

risaleyi (81a/05), nefsanıyyeyi (84a/13), suyu (100a/08) gibi kelimelerde akuzatif ekinin hemze altı esre şeklinde yazıldığı görülmüştür.

B. SES ÖZELLİKLERİ

1. Ünlü Değişmeleri

i>e Değişmesi

Bugün e olarak telaffuz ettiğimiz kelimelerin metinde i ile yazıldığı görülür: virdi (77b/04), itdi (77b/05), irdi (78a/02), didi (104a/03), yirler (90a/17)

2. Ünlü Uyumu

2.1. Kalınlık İncelik Uyumu:

Metinde kalınlık incelik uyumlarının tam olduğu görülür:

andandır (101a/04), acıdur (103b/09), açar (103b/13), agrısın (102a/17), arasında (83b/07), atıldukda (86b/06), bagarsukları (98a/15), basmaz (98a/13), başlıyalar (93a/09), bedende (84b/03), bögrekde (104b/15), bunlaruñ (88a/10), büyüglügi (87a/13), degüldür (78b/16), dirildi (78a/16), ekşileruñ (90a/09), esen (82a/13), gelse (96b/09), ıslatmak (96a/12), içlerine (82b/11), kanda (86b/15), kabugınuñ (88b/03), kararur (103b/12), koyalar (88b/02), raflarına (88a/17), saçalar (88a/14)

2.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu:

Düzlük yuvarlaklık uyumlarının bu dönemde olduğu gibi metnimizde de tam olmadığı anlaşılmıştır:

anuñ (78b/17), ahenklü (95a/07), ahlakuñ (97b/11), alup (88b/08), alemuñ (79a/12), benüm (92a/08), bilmeyüp (86b/16), bulacagınuñ (86a/16), buyurmışdur (96b/01), canuñ (101a/09), eyledüm (81a/04), ezüp (88b/08), idügi (84a/13), irgürmek (97b/09), idelüm (97a/15), itdürür (94b/14), kabuklarınuñ (88b/02), kamuşluguñ (81b/13), kararur (103b/12)

2.2.1. Köklerde Uyumsuzluk

Bazı kelime köklerinde yuvarlaklaşma Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi devam etmektedir:

karpuz (90b/09), kendü (103b/10), altun (91a/17), bögrekde (104b/15), degül (83a/09), eyü (87b/10), incü (91a/16)

2.2.2. Eklerde Uyumsuzluk

Zarf-fiil eki -up, -üp : alup (78b/09), bulup (89b/11), döküp (83b/03), eridüp (102a/10)

İsim fiil eki -duk, -dük : atıldukda (86b/06), idügi (84a/13), yidükden (90b/09)

Fiilden fiil (faktitif) eki -dur, -dür : irişdür (79b/13), karışdurup (88a/13), getüre (82a/14), yandurmak (86b/05), yidüre (87a/06)

Fiilden fiil (faktitif) eki -gur, -gür : irgürmek (97b/09)

Emir eki -sun, -sün : olmasun (94a/04), olsun (78a/07)

Bildirme eki -dur, -dür : andadur (85b/07), acayıbdür (93a/17), nedür (102a/05)

İsimden isim yapma eki -suk, -sük : bagarsukları (98a/15)

Geniş Zaman eki -ür : bilürler (92a/11), gelür (104a/17), virür (80a/03)

2.2.3. Ünlüsü Sonradan Yuvarlaklaşmış Olan Ekler:

Teklik 1. şahıs iyelik eki - (ü)m, (ü)müz : benüm (92a/08), didigümüz (87b/07)

Teklik 2. şahıs iyelik eki – (u)ñ, (ü)ñ : hikmetüñle (79b/09), emrüñ (80a/03)

İlgi hali eki –uñ, –üñ; -nuñ, -nüñ: anuñla (102b/05), adetüñ (97a/04), hayanuñ (78b/13), kulubuñ (79a/11), senüñ (80a/01), hanenuñ (88a/07)

İsimden isim yapma eki –lu, –lü : ahenklü (95a/07), ölümlüsi (78a/16), dürlü (100a/12), nöbetlü (93a/14), tabiatlu (84a/11), tatlu (90b/05)

Görülen geçmiş zaman teklik1. şahıs eki –dum, –düm : buldum (89b/09), eyledüm (81a/01), virdüm (92a/13), itmedüm (80a/13), eyledüm (81a/01)

Çokluk 1. şahıs emir eki –elüm : idelüm (84b/15), gidelüm (84b/15)

İsimden isim yapma eki –cuk : azacuk (90a/13), kabarcuk (87b/07)

2.2.4. Düz Ünlü Taşıyan Ekler

Yükleme hali eki –ı, –i : anı (102a/10), bizi (77b/05), hükmini (80b/01), bunu (101b/16)

Teklik 3.çoğul şahıs iyelik eki-ı, -i, -sı, -si : afiyetini (94b/13), arasında (83b/07), kabugnuñ (88b/03), kellesi (98a/15), köki (96b/13), kuruluğı (87a/04), zuhuru (87b/02)

-lık isimden isim yapan ek: bidarlık (95a/11), kuruluğı (87a/04)

-nci isimden isim yapan ek: üçinci (103a/12)

-l-, -n-, -ş- fiilden fiil türetme eklerindeki yardımcı ünlüler: buyurulmuşdur (91a/06), atılsa (86b/01), bulunmazsa (103b/05), ezilüp (91a/11), getirile (94a/01), görünmez (95b/12), irişdi (79b/01), olınmış (92b/11)

-dı, -di görülen geçmiş zaman 3. teklik şahıs ve 3.çokluk şahıs eki: bildi (78a/02), buldılar (92a/14), didi (104a/03), oldu (77b/13)

-miş, -miş öğrenilen geçmiş zaman eki: dimiş (102a/07), olmuş (86b/08), olınmış (98b/15)

-mış, -miş sıfat-fiil eki: örtülmüş (82a/01), pişmiş (90a/07), olınmış (91b/02), övülünmüş (91b/03)

-ınca, -ince zarf-fiil eki: varıncadır (93a/16)

3. Ünlü Türemesi

Metnimizde ünlü türemesine örnek olan şu kelime tespit edilmiştir: Azacuk (90a/13)

4. Ünlü Düşmesi

Metnimizde kelime başında ünlü düşmesi olarak şu örnek görülürken: ısıtma>sıtma (87a/17), vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmüş olduğu örnekler de şunlardır: uyuku>uyhu (95a/10), agzı (103b/09)

5. Ünsüz Değişmesi

ķ>ħ Değişikliği:

Türkçe kelimelerdeki iç ses ve son ses durumundaki ķ>ħ değişikliği Eski Anadolu Türkçesi'nden beri görülür, metnimizdeki örnekleri ise şöyledir: koğulasalar (89a/04), uyħu (95a/10), aħşam (100a/09)

ṭ>d Değişikliği:

Eski Anadolu Türkçesi'nde genellikle kalın sıradan kelimelerde kelime başında ṭ'nin korunduğu ve d'ye dönüşmediği görülür; metnimizde de örnekler bu yöndedir:

tutak (103b/12), turur (93a/10), turdukça (93a/10), tamarlarda (89b/17)

6. Ünsüz Türemesi

a. Yardımcı ses durumundaki y ve n seslerinin metnimizde kullanıldığı görülür: başlıyalar (93a/09), cümleye (94a/07), bunlar (79a/01)
b. ünsüz ikizlenmesi: issi (84a/11)

1. İSİM

A. İsim Çekim Ekleri

1. İyelik Ekleri:

Teklik 1. şahıs iyelik eki: +m, (u)m, + (ü)m
benüm (92a/08), gamum (101b/06), mücerrebümdür (92a/08), kendüm (80b/16), itdügüm (80b/16)

Teklik 2. şahıs iyelik ekleri: + (u)ñ, + (ü)ñ
ağzuña (103b/11), hikmetüñle (79b/09), emrüñ (80a/03)

Teklik 3. şahıs iyelik ekleri: +ı, +i, +sı, +si
aşlın (78a/02), asliyyesi (95b/13), kudretinden (77b/07), canı (101a/05), nüshasınıñ (78a/03), faslın (78a/03), devası (78b/01), gülzarıdur (78b/13), ismi (81a/04), hevası (82a/12), buharından (82b/01), içine (88b/09)

Çokluk 1. şahıs iyelik ekleri: + (ü)müz
didigümüz (87b/07)

Çokluk 3. şahıs iyelik ekleri: +ları, +leri
adaları (98b/11), aşları (90a/08), bagarsukları (98a/15), buharları (81b/13), hacelerine (88a/17), devaları (80a/13), yollarından (82b/11), içlerine (82b/11), raflarına (88a/17)

2. Çokluk Eki: +lar, +ler

anlara (83a/17), abidler (85a/15), hummalar (93a/14), eczalar (89b/02), sazlar (95a/08), cevherler (77b/13), bulardur (78b/15), bunlar (79a/01), gınalar (79b/01)

3. Aitlik Eki: +ki

bedenki (95b/12)

4. Yönelme (Datif) Hali: +a, +e

agaca (83a/02), adaya (100a/08), ademe (86a/03), ahşama (100a/11), bedene (104a/08), İslambula (82a/15), selime (77b/04), vücuda (78a/01), kemaline (78a/05), Mustafaya (78a/08), aña (78a/15), dine (78b/15), buña (80b/09), kalbe (87b/11)

5. Yükleme (Akuzatif) Hali: +ı, +i, +nı, +ni, +n, + (ı)n, + (i)n

İsimlerde, iyelik eki almış kelimelerde ve zamirlerde +ı, +i eki kullanılır; afiyetini (94b/13), insanı (77b/09), namı (78a/01), vücudı (78a/03), bedeni (95a/17), bizi (77b/05), kellesi (98a/15),
Zamirlerden sonra +nı, +ni eki gelir; bunu (101b/16), anı (79b/10)

3. şahıs iyelik eklerinden sonra -n, -ı, -i ekleri kullanılır ancak genellikle -n'nin daha fazla tercih edildiği görülmüştür; ağrısın (102a/17), beyzasını (86b/12), aslın (78a/02), hikmetin (77b/04), faslın (78a/03), elinde (78b/01), tamamın (79b/12), hükmini (80b/01), kelamın (79b/11)

6. Bulunma (Lokatif) Hali: +de, +da

andadur (85b/07), ahşamda (100b/14), bedende (84b/03), bögrekde (104b/15), günde (100b/01), ibadetde (77b/06), elinde (78b/01), rebide (80a/14), germada (83b/10), beyanındadur (88a/06), yirde (89b/02), elde (89b/03), seferde (100a/01)

7. Uzaklaşma (Ablatif) Hali: +den, +dan

afetden (98b/05), akçeden (98a/09), cefadan (79a/14), hudadan (78a/15), yüzden (77b/12), nübüvvetden (78b/09), birinden (78b/11), bundan (88a/02), kuvvetinden (87b/08), meyvelerden (90b/01), mesaneden (104b/16)

8. İlgi (Genitif) Hali: +uñ, +üñ, +nuñ, +nüñ

anuñla (102b/05), agacınüñ (81b/12), baridnüñ (96b/11), bunüñ (84a/16), bugünüñ (78a/12), cemaatüñ (85a/12), elmanüñ (88b/13), gözünüñ (103a/08), sinenüñ (94b/04), nüshasınıñ (78a/03), ukuluñ (78a/11), anuñ (78a/16), isyanuñ (78b/01), birinüñ (78b/12), hayanuñ (78b/13), anuñ (78b/17), kulubuñ (79a/11), senüñ (80a/01), hanenüñ (88a/07), bunlaruñ (88a/10)

9. Vasıta (İnstrumental) Hali: +la, +le, +ıla

Cümleye birlikte olma ve beraberlik anlamları katan ile edatı ekleşmeye başlamıştır ve tam ekleşmiş hallerine de rastlanmıştır:

anuñla (104b/01), cihetiyle (90a/15), gayetle (94a/12), vasıtasıyla (82a/03), ihvanla (81a/03), salat-ıla (78b/05), ahabbla (80a/14), itmekle (80b/04)

10. Eşitlik (Ekvatif) Hali: +ca, +ce, +çe

eyüce (85b/16), gahice (89b/03), niçe (80b/07), takdirce (83b/14)

11. Yön (Direktif) Hali: +ra, +re

taşrasına (82a/04), üzre (77b/10)

2. FİİL

A. Fiilimsiler

1. Sıfat-Fiil Ekleri

-duk/-dük

didigümüz (87b/07), itdügüm (80b/16), durduktan (93a/09), idüğü (84a/13), yendükden (90b/12), yedükden (90b/09), olduğı (83b/13),

-mış/-miş

Bu ”مش” sıfat-fiil ekinin uyuma tabi olmadığı görülmüştür.

örtilmiş (82a/01), pişmiş (90a/07), olunmuş (91b/02), övülünmüş (91b/03)

-an/-en

bilendür (78a/10), esen (82a/13), olan (81a/13), tokınan (82a/03), giren (82a/08), olmayan (82a/12), iden (91a/07), verenüñ (95a/17)

-acak/-ecek

bulacağını (86a/16), gideceğin (86b/15)

-malu

olunmaludur (95b/04)

2. Zarf-Fiil Ekleri

-e

bile (79b/16)

-dukça

durdukça (79a/05), turdukça (93a/10)

-dukda

atıldukda (86b/06), olındukda (100a/10)

-ınca

olmayınca (90a/02), varıncadır (93a/16)

-iken/-ken

iken (80b/01), iderken (98a/11)

-up/ -üp

alup (78b/09), bulup (89b/11), çıkup (83b/17), eyleyüp (79b/17), eridüp (102a/10), idüp (77b/09), dönüp (79a/05), olup (79a/09), itmeyüp (80b/01), girüp (82a/04), döküp (83b/03), karışdurup (88a/13), ezüp (88b/08), oyup (88b/13), sıkup (91a/03), süzüp (91a/03), katup (91a/03), ezilüp (91a/11), yazup (99b/01)

-medin

itmedin (87b/12)

B. Fiil Çekim Ekleri

1. Haber Kipleri

1.1. Geniş Zaman: -r, -ur, -ür, -ar, -er

Teklik 3. Şahıs: -ur, -ür, -ar, er, -r

açar (103b/13), çıkar (82a/05), eyler (102a/10), girer (82b/12), gider (104b/01), virür (101a/05), ider (82a/03), kalur (83a/06), giderür (82a/06), yandurur (83a/10), ister (83a/15, çıkarur (84a/07)

Çokluk 3. Şahıs: -r-ler, -ar-lar, -er-ler, -ur-lar, -ür-ler

bilürler (92a/11), dirler (105a/03), kaçarlar (86b/11), olurlar (100a/02), yirler (90a/17)

1.2. Geniş Zaman Menfisi: -maz, -mez

Teklik 3. Şahıs: -maz, -mez

basmaz (98a/13), bilmez (104a/01), görmez (79a/14), irmez (78a/05), virmez (87b/11), komaz (90b/14), olinmaz (82a/11), görünmez (95b/12)

Çokluk 3. Şahıs: -maz-lar, -mez-ler

eylemezler (104a/14), görmezler (100a/03), komazlar (87a/10)

1.3. Görülen Geçmiş Zaman: -dı, -di, -du, -dü

Teklik 1. şahıs: -dü-m, -du-m

eyledüm (81a/01), virdüm (92a/13), itmedüm (80a/13), buldum (89b/09), itdüm (89b/09)

Teklik 3. şahıs: -dı, -di

bildi (78a/02), didi (104a/03), geldi (78a/01), viridi (77b/04), itdi (77b/05), kıldı (77b/06), oldı (77b/07), karışdı (77b/11), irdi (78a/02), olundu (88a/01), idi (100a/02), dirildi (78a/16), eyledi (79a/16), gösterdi (102a/06), söylendi (80b/09)

Çokluk 3. Şahıs: -di-ler, -dı-lar

didiler (102a/03), gördiler (92a/14), eylediler (80b/14), oldılar (78b/10)

1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman: -miş, -miş

Teklik 3. şahıs: -miş, -miş

dimiş (102a/07), eylemiş (104a/15), gelmiş (85b/10), imiş (101b/15), olunmuş (98b/15)

Çokluk 3. Şahıs: -miş-ler

dimişler (84b/06), eylemişler (102a/12), virmişler (102a/14)

1.5. Şimdiki Zaman: -mekde/ -makda

bulmakda (79a/10), itmekde (80a/11), olmakda (80b/05), olinmakda (89b/01)

2. Dilek Kipleri

2.1. Şart Eki: -sa, -se

Teklik 2. şahıs: -sa-ñ

alsañ (103b/11), dilerseñ (78b/04),

Teklik 3. şahıs: -sa, -se

aksa (102b/10), alsa (103b/11), atılsa (86b/01), eylese (98b/04), gelse (96b/09), gerekse (97b/05), getürse (104b/12), ise (102b/12), olmasa (78a/13), olsa (80a/13), olınsa (80b/12), içilse (90b/13)

Çokluk 3. şahıs: -sa-lar, -se-ler

eyleseler (96a/11), içseler (91a/03), kohulasalar (89a/04), sürseler (103a/11)

2.2. Emir Ekleri:

Teklik 2. şahıs: Eksizdir.

eyle (79b/04), gör (102a/05), gönder (78b/05), vir (79b/05)

Teklik 3. Şahıs: -sun

olmasun (94a/04), olsun (78a/07)

Çokluk 1. şahıs: -elüm

idelüm (84b/15), gidelüm (84b/15)

Çokluk 2. şahıs: -üñ

getürüñ (99b/01)

2.3. İstek Eki: -a, -e

Teklik 2. şahıs: -a-sın
bulasın (78b/04)

Teklik 3. şahıs: -e, - (y)e, -a, - (y)a
getüre (82a/14), getirile (94a/01), ola (100b/04), yidüre (87a/06), etmeye (82b/04),
eyleye (79b/14), bile (79b/16), ide (80a/01), irüşdüre (81a/05), olmaya (81b/09), işidile
(94b/10), okuna (98b/14), yimeye (101a/15)

Çokluk 3. şahıs:
başlayalar (93a/09), dinleyeler (95a/07), dökeler (94a/02), ideler (84a/13), koyalar
(88b/02),
okıyalar (99b/13), olmayalar (89b/12),saçalar (88a/14), yiyeler (90b/01)

3. Ek Fiil

Eski Türkçedeki –er “olmak” yardımcı fiilinin er->ir->i- değişimi ile ekleşmiş olan biçimidir. Ad soylu sözcükleri fiil yaptığı gibi basit zamanlı kipleri de birleşik zamanlı kipler haline getirir. Eklendiği sözcüğe bitişik yazıldığı gibi zaman zaman ayrı yazıldığı da tespit edilmiştir.

3.1. Geniş Zaman: -dur, -dür

Sadece 3.teklik şahıs çekimleri vardır.

acayıpdür (93a/17), acıdur (103b/09), delildür (87b/05), murisdür (81b/10), oldur (78a/09), bilendür (78a/10), hakdur (78a/17), safadadur (79a/13), dimagdandur (83b/05), irişdür (79b/13), gerekdür (81b/16), budur (88a/02), vardur (88b/04), keremdür (89a/15), şifadur (90b/13), hubdur (93b/04), nedür (102a/05)

3.2. Belirsiz Geçmiş Zaman: -imiş

hub imiş (101b/15)

-dur, -dür bildirme eki duyulan geçmiş zaman üçüncü şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde fiile kesinlik ve bildirme anlamı katmıştır: buyurmışlardır (83b/17), dimişlerdür (98b/01), itmişlerdür (79a/03), buyurmışdur (96b/01), yazılmışdur (86b/09), buyurılmışdur (91a/06), dimişlerdür (85a/02), gelmişdür (91b/11), olmuşdur (84b/08)

3.3. Şart: -se

İ- fiilin şartında bu ekin hem ekleşmiş şekline hem de henüz ekleşmemiş haline rastlanmıştır.

gerekse (94a/03), zaruri ise (102b/12)

3.4. Şimdiki Zaman: -makda

-dur bildirme eki –makta ekiyle kurulan şimdiki zamanın üçüncü teklik ve çokluk çekimlerinde fiile kesinlik ve pekiştirme anlamı katar: bulmaktadur (79a/10)

3.5. İsim Fiilin Menfisi: i- ek-fiilinin olumsuz biçimi degül edatı ile yapılır.

zıd degüldür (78b/16), veba degül (83a/09), fasid degül (84a/05), bed degüldür (93b/04), caiz degüldür (96b/14)

4. Birleşik Kipli Filler

4.1. Belirsiz Geçmiş Zaman Kipinin Hikayesi:

virmiş-idi (80b/02)

4.2. Geniş Zaman Kipinin Hikayesi:

olurlar idi (100a/02), görmezler idi (100a/03), iderler idi (100b/09), gelmez idi (78a/14),

4.3. Geniş Zaman Kipinin Şartı:

bulunmazsa (103b/05), dilerseñ (78b/04), olmazsa (82b/06), olinmazsa (93b/15), olursa (104b/15), olunur-ise (84b/05), yenür-ise (90a/12), yirler-ise (90a/17)

4.4. Şimdiki Zaman Kipinin Hikayesi:

olmakda-idi (80b/05)

C. Birleşik Fiiller

1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

ol- ile yapılanlar: hıfz *ol-* (78b/17), razı *ol-* (79a/04), vaki *ol-* (80a/16), malum *ol-* (81b/06), dayım *ol-* (99b/12), emin *ol-* (86a/12), daim *ol-* (86a/08), baki *ol-* (86a/08), hasıl *ol-* (86a/01), razı *ol-* (79a/04), saf *ol-* (81b/07), mülazım *ol-* (100b/16), salim *ol-* (91b/13), müteesir *ol-* (83a/15), zahir *ol-* (85b/09), mühim *ol-* (81b/01), mübtela *ol-* (94b/16)

eyle- ile yapılanlar: masun *eyle-* (79b/04), zinde *eyle-* (79b/09), payende *eyle-* (79b/10), keşf *eyle-* (79b/15), def *eyle-* (88a/14), devalar *eyle-* (79a/16), ayan *eyle-* (79b/12), mas *eyle-* (102b/01), masun *eyle-* (79b/04), müdavemet *eyle-* (92a/17), ülfet *eyle-* (77b/12), müsemma *eyle-* (81a/04), tertib *eyle-* (81a/01), sükun *eyle-* (94a/14), baid *eyle-* (83b/07), barid *eyle-* (95a/17), hıfz *eyle-* (91a/10), hurrem *eyle-* (101b/05), ihrac *eyle-* (104b/11), mahv *eyle-* (91b/10), müteaffin *eyle-* (82b/13), sirayet *eyle-* (82b/15), zail *eyle-* (103b/03), havf *eyle-* (98b/04), izafe *eyle-* (96a/11), derman *eyle-* (79b/14), kalil *eyle-* (87a/07), kurban *eyle-* (98a/11), muattar *eyle-* (88b/03), taam *eyle-* (94b/02), tard *eyle-* (83b/06),

it- ile yapılanlar: dirig *it-* (80a/13), beyan *it-* (86a/16), defn *it-* (98a/13), diriğ *it-* (80a/13), eser *it-* (88a/14), müşahede *it-* (92a/17), müşerref *it-* (77b/05), zuhur *it-* (78b/11), harb *it-* (85b/02), tahfif *it-* (95a/14), tecrube *it-* (80b/16), zikr *it-* (92a/13), zuhur *it-* (87b/01), himayet *it-* (98b/11), hıfz *it-* (98b/11), halt *it-* (91b/12), ihsan *it-* (80a/01), izale *it-* (88b/16), muhafaza *it-* (97b/15), nuş *it-* (101a/17), tesir *it-* (85b/08), hamail *it-* (99b/13), ihtimam *it-* (88a/12), macun *it-* (93a/07), müşahede *it-* (100b/15), tahrik *it-* (88b/10)

bul- ile yapılanlar: vuku *bul-* (86a/16), ferah *bul-* (103a/17), faidesin *bul-* (92a/14), selamet *bul-* (87a/08), sıhhat *bul-* (87a/08), sahih *bul-* (89b/09), şifa *bul-* (89b/11), safa *bul-* (104a/13)

kıl- ile yapılanlar: mükellef *kıl-* (77b/06), ihtiyat *kıl-* (83b/12)

2. Tasvir Fiiller

2.1. Süreklilik Fiili

gör- : menfaat *gör-* (92a/14)

gel- : vücuda *gel-* (78a/01), yada geldi (80b/06), zuhura *gel-* (85b/10)

2.2. Tezlik Fiili:

vir- : tertip *vir-* (77b/10), zarar *vir-* (87b/11), zehr *vir-* (102b/11), kuvvet *vir-* (89a/05), gınasın *vir-* (81a/02), menfaat *vir-* (91b/02), selamet *vir-* (96b/16), takviyet *vir-* (92a/16)

3. ZAMİR

a. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirlerimiz ben, sen, ol, biz, siz, anlar, olar'dır. Bunlardan metinde geçenler: sen (90a/01), bizi (77b/05), öldür (78a/09), aña (78a/15), anuñ (78a/16), anı (79b/10), anuñla (79b/17), senüñ (80a/01), ben (89b/09), öldür (78a/09), anlara (83a/17)

b. İşaret Zamirleri

İşaret zamirlerimiz bu, şu, ol, o ve şol'dur. Bunlardan metnimizde geçenler: bunu (78a/10), bulardur (78b/15), bunlar (79a/01), buña (80b/09), bundan (88a/02), öldür (78a/11), odur (101a/06)

c. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirimiz kendü'dür. kendü (78a/02), kendüm (80b/16)

d. Belirsizlik Zamirler

Belirsizlik zamirlerimiz her biri, kimesne, biri, cümle, özge vs.'dir. her biri (78b/10), biri (78b/11), kimesne (90b/09), cümle (94a/07), özge (105b/06), cümleye (94a/07), kimesneler (90b/09), birinden (78b/11)

4. SIFAT

a. Niteleme Sıfatları

dürlü ahval (80b/09), saf heva (82a/04), ulu şehirlerüñ (82b/05), kurı ağaca (83a/02), ahar yire (83b/17), müteaffin hevayı (89a/15), tatlu kavun (90b/05), sovak sular (91a/01), dürlü beladan (97b/03)

b. Belirtme Sıfatları

çar-yar (78b/07), çar unsur- şahs (78b/15), evvel (81a/07), sani (81a/08), salis (81a/09), rabi (81a/11), hamis (81a/12), sadis (81a/15), sabi (81a/17), iki (91b/07), on bir (92a/16), dört (92b/03), üç (92b/03), altmışar (92b/08), onar (93a/05), altı (93a/08), yigirmi (93a/09), yüz (100b/01)

c. İşaret Sıfatları

İşaret zamirlerimiz bu, şu, ol ve o'dur. ol hakime (77b/03), ol akl (77/05), bu yüzden (77b/12), bu ezdad (77b/12), bu cevherler (77b/13), o hurşid (78b/09), bu macun (92a/12)

d. Belirsizlik Sıfatları

her hasta (79b/14), bir ruz-ı firuzda (80a/14), baz kimesne (83a/04), her mahallerine (88a/17), çok kimesne (92a/13),

e. Soru Sıfatı

ne (84a/13)

5. ZARF

a. Zaman Zarfları

pes andan (78b/07)=ondan sonra, zamana dek (80a/12), ol yılda (80a/17), heman (83a/07), soñra (87b/09), dem (89b/03), gahice (89b/03), imdi (81b/15)

b. Miktar Zarfları

çok (78a/15), nice (102a/06)

c. Tarz Zarfları

böyle (78a/10), yaluñuz (83a/09)

6. EDAT

a. Çekim Edatları

Bizi ol akl **ile** itdi müşerref (77b/05), heva-yı vafır ve teşhiz **içün** seyr-i sahra (80a/15), **nitekim** mefhar-ı mevcudat (83b/15), enar ve ekşi elma ol **kadar** zarar itmez (90b/04), **nitekim** nef ve ihsan tul-i ömre sebep ise (97b/08), Bursa ve Edirne **gibi** ziyade müteaffin olmazsa (82b/06), zira ikisi **bile** nef-i natıkada şeriklerdür (85a/08), ile seferde ve **dahı** hazarda müdavim ve tilavete mülazım olurlar (100a/01), üçden isney aşere şaireye **dek** (101a/16)

b. Bağlama Edatları

- Mutlak ilgi ifadesiyle yardımcı cümleleri ana cümleye bağlayanlar: ki, kim, ve :
 - Hezeran şükr ü minnet ol hakime **ki** virdi hikmetin akl-ı selime (77b/03-04)
 - Bu cevherler **ki** cümle ba-hem oldu (77b/13), **ki** akl irmez kemaline kemahi (78a/05), **kim** ekser ezmanda gubar ile **ve** duhan ile **ve** galiz-i buhar ile mahlut olmaya (81b/08)
- Sıralama ve atıf bildirenler: hem hem, dahı, ü, ve, veya, yahut:
 - Mevalid-i selase **hem** anasır (77b/08), Karışdı ab **ü** hak **ü** ateş **ü** bad (77b/11), **Dahı** kıldı ibadetde mükellef (77b/06), **Dahı** olsun dürud-ı bi-nihaye (78a/07), Ebu Bekr **ü** Ömer Osman **ü** Haydar (78b/08), Her tarafı divar ile **veya** diraht ile (82a/06), Bursa **ve** Edirne (82b/06), Bir şişe **veyahud** bir gayri zarf içine tolduralar (88b/09), **Hem** taam **hem** su yirine kaim olur (91a/04)
- Şart ifadesi taşıyanlar:
 - egerçi** muhtasardur (81a/01), **eger** tabiat ol zararı kalbdendür (83b/01), **gerçi** bu tuhfe gevher hasuñ (101b/07), **bari** zikr olunan bahayim ve hayvanatuñ buharlarıyla çok mahlut olmaya (82b/02)
- Zıtlık anlamıyla sınırlama ifadesi taşıyanlar:
 - velikin** zıd degüldür birbirine (78b/16), **amma** müfiddür (81a/01), **lakin** eyyam-ı vebada müteaffin olmayan (82a/12), ancak bu kadar şrh ve beyan olundu (88a/01), **amma** bed ve müteaffin hevayı ıslah ider (89a/15), haddi ve hasrı yokdur **ancak** bu kadar şerh ve beyan olundu (88a/01)
- Sebep bildirenler:

ehl-i hacet **içün** mahallinde düsturul-amel ola (80b/12), **zira** gubar ve buhar veca sadrı murisdür (81b/09), **çün** taaffün-i hevadan ruh müteessir ve mutazarrır ola (83a/14), **zira** meyvenüñ ahlatı tiz müteaffin olur (90b/02), **çünkü** hareket ahlatı tahrik eder (94a/11)

c. Ünlem Edatları

- Teessür ifade edenler:
Zihi hikmet **zihi** sun-ı ilahi (78a/04)
- Soru ifadesi taşıyanlar:
niçün hükema tauna sebab-i ufunet ve heva-yı bed dimişler (84b/06), Özge hikmet **aceb** temaşadur (105b/06), haric yerde ufunet his itse **kanda** gidecegin bilmeyüb (86b/15)

METİN

[77b]

(1) **Risāle-i bi-müsem mā-yı Rebī' u's-Selāme**

- (2) **Bi'smi'llāhi'r-Rahmāni'r-Rahīm** hest kilid-i der-i genc-i ḥakīm
1 (3) Hezārān şükr ü minnet ol Ḥakīme
(4) Ki virdi ḥikmetin 'aql-ı selīme
2 (5) Bizi ol 'aql ile itdi müşerref
(6) Daḥı kıldı 'ibādetde mükellef
3 (7) Kemāl-i kudretinden oldı zāhir
(8) Mevālīd-i şelāşe hem 'anāşır
4 (9) 'Anāşırdan idüp insānı terkīb
(10) Uşul-ı ḥikmet üzre virdi tertīb
5 (11) Karışdı āb u ḥāk u āteş ü bād
(12) Bu yüzden eyledi ülfet bu ezdād
6 (13) Bu cevherler ki cümle bā-hem oldı

[78a]

- (1) Vücūda geldi nāmı ādem oldı
7 (2) Kemāl irdi bildi kendü aşlın
(3) Vücūdı nüşhasınuñ bāb-ı faşlın
8 (4) Zihī ḥikmet zihī şun'-ı İllāhī
(5) Ki 'aql irmez kemāline kemāhī

(6) **Der-na'at-ı Nebī 'Aleyhi'ş-şalātü ve's-selām**

- 1 (7) Daḥı olsun dūrūd-ı bī-nihāye
(8) Ḥabīb-i Ḥak Muhammed Muştafāya
2 (9) Ki oldur 'aql-ı küll fehm-i mükemmel
(10) Bunı böyle bilendür 'aql-ı evvel
3 (11) 'Ukūluñ 'illet-i icādı oldur
(12) Bugünüñ bā'ış-i bünyādı oldur
4 (13) Vücūdı olmasa emr-i muḥarrer
(14) Vücūda gelmez idi çarḥ-ı aḥter
5 (15) Ḥudādan aña çok ḥikmet virildi
(16) Anuñ 'İsā ölümlüsi dirildi
6 (17) Ṭabīb-i Ḥakdur ol şadruñ şifāsı

[78b]

- (1) Elinde derd-i 'işyānuñ devāsı
7 (2) Vücūdı rahmet oldı kāyināta
(3) Şenāsı vācib oldı mümkünāta
8 (4) Dilerseñ bulasın luṭf-ı tamāmı
(5) Aña gönder şalāt-ıla selāmı

(6) **Der-vaşf-ı Çehār-Yār-ı Güzīn Rıdvanu'llāhu Te'alā 'Aleyhim
Ecma'in**

- 1 (7) Pes andan çār-yār-i pāk gevher
(8) Ebū Bekr ü 'Ömer 'Oşmān u Ḥaydar
2 (9) O ḥürşīd-i nübüvvetden alup nūr
(10) O şāha oldılar her biri düstūr
3 (11) Zuhūr itdi birinden şıdk-ı şāfī

- (12) Birinüñ derd-i zulme ‘adli şāfī
 4 (13) Biri güلزārıdur hilm ü hayānuñ
 (14) Biri deryāsıdur cūd u şehānuñ
 5 (15) Bulardur çār-‘unşur şaḥş-ı dīne
 (16) Velīkin zıd degüldür birbirine
 6 (17) Anuñ çün hıfz olındı şıḥḥat-ı dīn

[79a]

- (1) Ki bunlar oldılar hem şöḥbet-i dīn
 7 (2) Daḥı sāyir şaḥābe āl ü evlād
 (3) Kuvā-yı dīne itmişlerdür imdād
 8 (4) Hudā hep cümlesinden ola rāzī
 (5) Dönüp durduḡça bu çarḥ⁵²u arāzī

(6) Der-Medḥ-i Pādīşāh-ı Cihān Hazret-i Sulṭān Selīm Hān-ı Şānī
 ‘Aleyhi’r-raḥme

- 1 (7) Şehinşāh-ı Cihān Sulṭān-ı Devrān
 (8) Selīm Hān bin Süleymān Hān-ı zī-şān
 2 (9) Olup ḥālī küdüretten zamānı
 (10) Cihān bulmaḡdadur feyz-i amānı
 3 (11) Kulūbuñ yok kederden infi‘ālī
 (12) Mizāc-ı ‘ālemüñ var i‘tidālī
 4 (13) Şafādudur eyyāmında ‘ālem
 (14) Eşer görmez cefādan hiç ādem
 5 (15) Tabīb oldı şehāsı derd-i faḡra
 (16) Devālar eyledi çok merd-i faḡra
 6 (17) ‘Aṭāsından ḡanī oldı gedālar

[79b]

- (1) İrişdi ḥalk-ı dünyāya ḡınālar
 7 (2) İlāhī ol şehinşāh-ı cihānı
 (3) O sulṭān-ı ser-efrāz-ı zamānı
 8 (4) Maşūn eyle ḥaṭarlardan ḥaṭādan
 (5) Mizācına vir istignā devādan

(6) Münācāt be-Hazret-i Kaḏī’ül-Hacāt

- 1 (7) İlāhī bende-i aḡkar Nidāyī
 (8) O kemter bī-vücūd u bī-rāyī
 2 (9) Kemāl-i ḥikmetüñle zinde eyle
 (10) ‘İbādetde anı pāyende eyle
 3 (11) Aña ta‘līm idüp ḥikmet kelāmın
 (12) ‘Ayān eyle bu esrāruñ tamāmın
 4 (13) İrişdür hem Hudā kat da kemāle
 (14) Ki dermān eyleye her ḥasta ḥāle⁵³
 5 (15) Daḥı keşf eyle eşyānuñ ḥavāşın
 (16) Bile tā her birinüñ luṭf-ı ḥāşın

⁵² çarḥ: çarḥ

⁵³ ḥāl: ḥāl

6 (17) Anuñla eyleyüp emrāza çäre

[80a]

- (1) Senüñ ihsānuñ ide āşikāre
- 7 (2) Senüñ emrūñledür her derde dermān
- (3) Senüñ emrūñ virür her mürdeye cān
- 8 (4) Bi-Ḥaḳ nūr-ı pāk faḥr-i ‘ālem
- (5) Anı eyle bu şan‘atda müselleme

(6) **Der-beyān-ı sebeb-i taḥrīr ve bā‘iṣ-i taṣṭīr ve taḳrīr.** (7) Bu risāle-ḥikmet maḳālenüñ taḥrīr ve taṣṭīrine bā‘iṣ (8) ve bādī oldur ki bu muḥliṣ-i bī-riyā ya‘nī Ḳayṣūnizāde (9) Nidāyī ki aña ‘ilm-i ṭabābetde ‘alā ḳadri’l-istiṭā‘a sa‘y-ı (10) belīg idüp ümmet-i Muḥammede istiḳāmet ile ḥizmet ve daḥı (11) marāza-yı ‘ibādu’llāha ‘ilāc itmekde bezl-i himmet itmekde (12) sā‘im bu zamāna dek taḥrīr ve tecribe itdügüm (13) devāları a‘lā ve ednādan dirīg itmedüm. Pes böyle olsa (14) ittifaḳ eyyām-ı rebī‘de bir rüz-ı firüzda aḥbābla kesb-i (15) hevā-yı vāfir ve teşḥīz⁵⁴-i ḥāṭır için seyr-i şaḥrā ve mürğ-zār (16) ve temāşā-yı kenār-ı cüy-bār itmek vāḳi‘ oldı. Taḳdīr-i (17) İlahī ile ol yılda eyyām-ı bahār ṭabī‘atda raṭb ve hem [80b] (1) mu‘tedil iken ḥükmini icrā itmeyüp, merāret-i hevā ile (2) tābistāndan nişān virmiş-idi. Ol ecluden hevā mükedder (3) olup te‘affun ḥāşıl itmekde ve ‘ufūnet-i hevā ṭabāyī‘e (4) sirāyet itmekle şehr içinde cā-be-cā ṭā‘ün ve vebā (5) nümāyān olmaḳda idi. Ol maḥalde eṣnā-yı muşāḥabetde (6) münāsebet

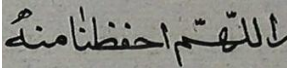
ile bu ḥuṣūş yāda geldi. ⁵⁵ (7) Feḥvāsınca ṭā‘ün ve vebā ḥaḳḳında niçe ḳil ü ḳāl vāḳi‘ (8) oldı. Def‘ ve devāsınuñ tedbīrine müte‘allik niçe (9) dürlü aḥvāl söylendi. Netice-i ḳāl ü maḳāl buña müncer (10) oldı ki ṭā‘ün ve vebānuñ ‘ilācına ve devāsına ve ol (11) eyyāmuñ tedbīr ve tedārikine müş‘ir bir risāle taḥrīr ve (12) tertīb olınsa ki ehl-i ḥācet için maḥallinde düsturu’l-‘amel (13) ola. Ve bu ḥidmeti bu kemīne-i kemter-gedāya teklīf ve ricā ve temennāyı (14) taz‘if eylediler. Bu ḳalīlü’l-bizā‘a daḥı istid‘ālarını (15) ḳabül idüp, kütüb-i ḥikemiyye ve ṭibbiyye⁵⁶ ve şer‘iyyeden (16) kendüm tecribe itdügüm edviye ve ‘ilācdan aḥz (17) u cem‘ idüp, bir muḳaddime ve yedi bāb ve bir ḥātime [81a] (1) üzerine tertīb eyledüm. Egerçi muḥtaşardur ammā müfiddür. (2) Menāfi‘ ciheti ile tafşil ḡnāsın virür. Çünkü bu maḳāle (3) faşl-ı rebī‘de te’līf olındı. İttifaḳ-ı ihvānla *Rebī‘u’s-Selāme* (4) ismi ile müsem mā eyledüm. Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā ḥayr ile bu (5) mübārek risāleyi itmāma irişdüre. Ve *bibi nesta‘im*. **Muḳaddime** (6) hevānuñ şıfat ve küdüreti ve menfa‘at ve mażarratı beyānındadır. (7) **Bāb-ı Evvel** Ṭā‘ūnuñ ma‘nāsı ve sebeb-i sirāyeti (8) beyānındadır. **Bāb-ı Şānī** Ecinne ṭayifesiñüñ (9) aḥvāl-i keyfiyyet-i vücūdları beyānındadır. **Bāb-ı Şālis** (10) ‘Alāmet-i ḥudūş-ı ṭā‘ün ve teb-i vebāyī ‘illetleri beyānındadır. (11) **Bāb-ı Rābī** Tedbīrāt ve mühimmāt-ı def‘-i ‘ufūnet-i (12) hevā ve devā-yı ṭā‘ün-ı vebā beyānındadır. **Bāb-ı Ḥāmis** (13) Eyyām-ı vebāda lāzım olan me‘külāt ve meşrübāt ve ol ‘illet (14) ve marāza nāfi‘ ve dāfi‘ olan müfredāt ve mürekkebāt beyānındadır. (15) **Bāb-ı Sādis** Eyyām-ı vebāda lāzım olan ḥarekāt (16) ve sükün ve ḥvāb ve bīdārī beyānında ve tedbīrler ‘ayānındadır. (17) **Bāb-ı Sābi** Eyyām-ı

⁵⁴teşḥīz: teşḥīz

⁵⁵“Söz, sözü çeker.” anlamına gelen bir deyimdir.

⁵⁶ṭibbiyye: ṭayyibiyye

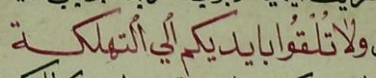
vabā ve t̄ā'unda gāyet mühim [81b] (1) olan istifrāg ve ihtibās ve cū' ve hammām tedbīri ve sāyir (2) tedbīrāt beyānındadır. **Hātīme** Eyyām-ı vebāda (3) cāyız olan tedbīrāt-ı şer'īyye ve 'amel ve devālar beyānındadır. (4) *Va'llahü a'lem bi's-savab ve ileyhi'l-merci' ve'l-me'ab.* **Muqaddime:** (5) Hevānuñ şafvet ve küdüreti ve menfa'at ve mazarratı (6) taḥkīkindedir. Ma'lūm ola ki eṭibbā kavlince hevānuñ (7) yigregi oldur ki şāf ola ve laṭīf ve mu'tedil ola. (8) Ve şafvet-i hevā oldur kim ekşer ezmānda ğubār ile ve duḡān (9) ile ve ğalīz-i buḡār ile maḡlūṭ olmaya. Zīrā ğubār ve buḡār (10) veca'-ı şadrī mürīşdür ve dimāġuñ ve ālāt-ı teneffüsüñ (11) emrāzına bā'ışdür. Meşelā, encīr ağacınıñ ve daḡı koz (12) ağacınıñ ve kerneb yapraġınıñ ve bādincān ağacınıñ (13) ve saru kamuşluġuñ buḡārları ziyāde muzır ve yaramazdur. (14) Ve laṭīf hevāya ziyān ve zarar ider. Gāyet sebeb-i ta'affün (15) ve müceb-i semmiyyet ve müte'eşşir-i 'ufūnet olur. **Faşl:** İmdi (16) lāzım ve gerekdür ki eyyām-ı t̄ā'un-ı vebāda mekşūf ḡüb (17) ve hevāsı laṭīf ve mergūb menāzilde temekkün ola. Her cānibi [82a] (1) örtülmüş muḡtebes mekānda sākin olmaya. Zīrā her bir (2) mekşūf menzil ol cihetden leṭāfet-i hevā ve i'tidāl (3) kesb ider ki aña ṭoġunan bādūñ vāsıtasıyla ki tamām-ı (4) ḡānenüñ içine girüp ṭaşrasına çıka, şāf (5) hevāyı getürüp mükedder hevā selāmetle çıkar ve gider, hevā-yı (6) muzırını giderür. Ammā her ṭarafı dīvār ile veyā dıraḡt ile (7) veyā ṭaġ ile örtülmüş olan menzilüñ hevāsı gāyet ile (8) tīre ve beddür. Maḡbūs ve maḡfūf olmaġla derūnına giren (9) bād anı şāf idemez. Pes imdi ma'lūm ola ki vāsī' (10) ve mekşūf olan şahrānuñ hevāsı maḡfūf olan ḡāne (11) ve meskenüñ hevāsından yigrekdür ve ḡavf olunmaz. Lākin (12) eyyām-ı vebāda müte'affin olmayan ḡānenüñ hevāsı şahrā (13) hevāsından yigrekdür. Zīrā ihtimāldür ki esen yel bir āḡar (14) yirden müte'affin hevāyı ol şahrāya getüre, anı daḡı bed (15) ve müte'affin eyleye. Ve eyyām-ı vebāda İslāmbula karīb şahrāda (16) olmaġdan ise İslāmbulda olmaġ yigrekdür. Lā-cerem lāzım (17) ve lābüddür ki eyyām-ı t̄ā'un-ı vebāda menzilüñ hevāsı deryā [82b] (1) buḡārından ve ḡākī ve deryāyī olan ḡayvānātuñ fażalātı (2) duḡānından şāfī ve 'ārī ola. Bārī zıkr olınan bahāyim (3) ve ḡayvānātuñ buḡārlarıyla çok maḡlūṭ olmaya. Tā kim (4) ğalīz ve bed 'ufūnet ḡāşil itmeye. Pes imdi ma'lūm (5) ola ki ulu şehirlerüñ hevāları İslāmbül ve Mışır, ḡaleb, (6) Bursa ve Edirne gibi ziyāde müte'affin olmazsa da (7) beher ḡāl kemāl-i mertebe şāf olmaz. Ol ecludendür ki (8) vebā ve t̄ā'un ol maḡüle maḡallerde

eksük olmaz, ḡazer⁵⁷ (9) itmek lāzım ve mühimdür. ⁵⁸ **Faşl:** (10) Hevā-yı müte'affin ki zarar ciheti ile bī-ihtiyār aġız (11) ve burun yollarından ve ġayrıdan dimāġ ve beden içlerine (12) duḡūl ider, girer. Kendü müte'affin olmaġla rūḡ-ı ḡayvānīnūñ (13) cevherini daḡı müte'affin eyler. Zīrā 'ufūnet bir sirāyet (14) idici āteşdür. Hevā-yı müte'affin ve şāf bir şehirden (15) bir şehre sirāyet eyler; ammā āteş bir diyārdan āḡara ve bir ġayr (16) beldeye sirāyet itmez. Ākile bu delīl-i rūşen kāfidür. (17) **Faşl:** Ve daḡı ma'lūm ola ki hevānuñ ta'affünü [83a] (1) rūḡ-ı ḡayvānīye isti'dādsız sirāyet itmez. Pes (2) bu cihetdendür ki āteş ḡurı ağaca yaş ağaca daḡı (3) tīz sirāyet eyler. Ve 'ufūnet-i hevānuñ rūḡa te'sīri ol (4) rūḡuñ kābiliyyetine mevḡūfdur. Ba'z kimesne eyyām-ı vebā vaktinde (5) ve ta'affün-i hevāda vebā ve t̄ā'unuñ eşer ve zararından emīn (6) ve sālīm ḡalur. Bu cihetdendür ki ba'z eyyāmında vebā-i 'āmm olmaz. (7) Belki

⁵⁷ḡazer: ḡazer

⁵⁸ "Allah'ım, bizi ondan korusun!"

hemân bir mevzi'de olur. Anuñ hevâsı raṭb ve (8) ḥarâret ve bürüdet mu'tedil ola. Ve müte'affin hevâdan (9) yalıñuz vebâ degül belki mürruñ ficâ vâki' olur. Anuñ içün ki (10) âteş-i 'ufûnet rûḥ-ı ḥayvânînuñ cevherini yandurur ve (11) ficâ helâk ider. Ve cemî' eṭibbâlar bu derdüñ 'ilâcında (12) 'acizler ve müteḥayyirlerdür. **Bâbü'l-Evvel:** (13) Ṭâ'ûnuñ ma'nâsı ve sebep-i sirâyeti beyânındadır. İmdi (14) ma'lûm ola ki çün ta'affün-i hevâdan rûḥ müte'eşşir ve mutazarrır (15) ve müte'affin ola. Ṭabî'at müdebbir ister ki ḥavâlî-yi a'zâ-yı re'ise- (16) den ya'nî dimâğ ve ḳalb ve ciger ve anuñ emşalinden ki tâ (17) ol aḥlât-ı fâsideyi def' eyleye. Tâ kim anlara zarar itmeye [83b] (1) eger ṭabî'at ol zararı ḳalbden dūr ü ṭard itmeklige (2) sa'y ve cehd⁵⁹ üzre olsa ol ḥıltı-ı müte'affini ḳoltuḳ altına (3) döküp, iḥrâc ider; tâ ki ḳalb emîn ve sâlim olup cism (4) ü beden saḳâmetden ḥalâş ola. Pes ḳoltuḳ altında verem (5) zâhir olur eger ṭabî'at ol ḥıltı dimâğdan dūr ü ṭard (6) eyleye. Ḳulaḳ tözünde verem zâhir olur eger ṭabî'at ol (7) ḥıltı-ı fâsidi cigerden ba'îd eyler. Buṭ arasında (8) verem zâhir olur bu veremlere elsine-i enâmda ṭâ'ûn (9) dirler. İmdi ma'lûm oldıki 'ufûnet-i hevâ sebep-i vebâ (10) ve ṭâ'ündür. İmdi lâzımdır ki faşl-ı germâda ḥarâret-i (11) hevâdan ihtirâz olunup, esbâb-ı ḥarâretten gâyet de ḥazer (12) ve ihtiyâṭ ḳılına. **Faşl:** Püşide olmaya ki bu (13) 'ufûnet-i hevâdan ṭâ'ûn-ı vebâ peydâ olduḳı gibi kezalik (14) ṭâ'ûndan daḫı 'ufûnet-i hevâ peydâ olur. Bu taḳdîrce (15) bed ve münker hevâ sebep-i mevt ve helâk olur. Nitekim mefḥar-ı (16) mevcûdât *aleyhi's-salatü ve's-selâm*: Ṭâ'ûn olan şehirden (17) çıkup, âḥar yire gitmegi nehy buyurmuşlardır. Tâ kim vebâ [84a] (1) ve ṭâ'ûn gayri yire sirâyet itmeye ve ṭâ'ûn olan şehre (2) girmegi daḫı men' ve nehy buyurmuşlardır. Tâ kim gayrileruñ (3) ṭâ'ûnı aña sirâyet itmeye ve bu âyet-i

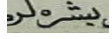
kerîme bu iki nehye (4) delîl-i kāfidür. ⁶⁰ (5) **Faşl:** Gâh olur ki hevâ müte'affin ve fâsid degül iken (6) bir kimesne maṭ'ûn olup, vebâya mübtelâ olur, ṭâ'ûn (7) çıkarur. Sebeb-i illetleri hevâ-yı müte'affinden gayridür. Ya (8) ḥarâret-i hevâdan veyâḥûd me'külât ve meşrûbâtuñ şiddet-i (9) ḥarâretinden yâḥûd keşret-i ḥarekât-ı nefsanîyyeden zıkr (10) olınan mevzi' ve maḥallerde 'illet-i verem zâhir olur, helâk (11) ider. İmdi gerekdür ki faşl-ı germâda issi ṭabî'atlu (12) ağdiye ve eşribeden ihtirâz idüp ve ḥarekât-ı cism (13) ve nefsanîyi âz ideler ve ḥarekât-ı nefsanî ne idügi maḥallinde (14) beyân olunur. **Faşl:** Ve daḫı ma'lûm ola ki ṭâ'ûn (15) ve vebâ ve sâyir sirâyet idici emrâzuñ esbâb-ı sirâyetinden (16) biri vehimdür; ya'nî vebâdan ve ṭâ'ûndan ve sâyir bunuñ (17) emşali marazlardan ḳorḳmaḳdır. Bu cihetdendür ki eyyâm-ı [84b] (1) vebâda vehm ve ḥavf eyleyenler ṭâ'ûn-ı vebâdan tizrek fevt (2) ve helâk olur. Zîrâ ḳuvvet-i vâhime cümle ḳuvânuñ sultânıdır. (3) Ve anuñ te'sîrinden bedende çok dürlü 'illet ve maraz (4) zuhûr ider. Bunuñ daḫı def'ine tedbîr ne idügi (5) maḥallinde gelür. **Faşl:** Eger su'âl olunur ise (6) niçün ḥükemâ ṭâ'ûna sebep 'ufûnet ve hevâ-yı bed dimişler. (7) Bu kelâm ḥöd şer'e muḥâlifdür. Zîrâ ḥadîş-i Nebevîde vârid (8) olmuşdur ki: Ṭâ'ûn ta'n-ı ecinneden ve vefret-i fesâd fışḳ (9) ve ma'siyetden ve keşret-i zinâdan ḥâşıl olur. Cevâb budur ki (10) bu iki kelâm gerçi

⁵⁹ Cehd:

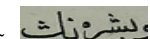
⁶⁰ "Onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O, yücedir, büyüktür." (Bakara suresi, 255. ayet)

zâhirde birbirine muhâlifdür lâkin bu iki (11) kelâmuñ tevfiķi evvelâ hadîs-i Nebevînuñ nükte-yi hafiyyesini, (12) şâniyen tavâyif-i cinnüñ keyfiyyet-i haķikâtinii bilmege mevķüfdür. (13) Bu cevâb hükemâ-yı İslâmiyyeden ba'z muhâķķikindür; ammâ biz (14) kavli-i haķim ve taķķik-i şer'î-i kavim üzre haķikâti-ahvâl-i ecinne- (15) den bir miķdâr beyân ve şerh ve 'ayân idelüm. Tâ kim vâķif ve (16) hikmet-i Haķķa 'arif olalar. **Bâbü's-Sâni:** (17) Ecinne tayifesiñ keyfiyyet-i vücudı beyânındadır. İmdi [85a] (1) ma'lüm ola ki hükemâ cinne inkâr iderler iken yine ta'rifinde (2) dimişlerdür ki ecinne hayvân-ı nâtiķdur ki hevâdan maħlûķdur (3) ve dürlü dürlü eşkâle girmege ķâdirlerdür ve cüz'-i hevâ (4) anlara ğâlibdür vücud-ı insâna cüz'-i haķ ğâlib olduğı (5) gibi ve çünkü haķ sühulet ile eşkâl ķabul idemez. (6) Âdemî daħı haķdendür teşekkülât-ı muhtelifeye ķâdir degüller (7) ve taħvîl-i cisme ve şürete 'âcizlerdür. Bu taķdirce insân (8) ile cinüñ meyânında fark beden ile olur. Zîrâ ikisi bile (9) nefsi nâtiķada şeriklerdür. Vücud-ı insân şaķil ve kesîf (10) ve anlaruñ imtiyâzı leţâfet-i beden iledür, vücud ve cisimleri (11) hafif ve laţîfdür. **Faşl:** Ammâ ehl-i şer'üñ ve (12) aşhâb-ı sünnet ve cemâ'atüñ i'tikâdı üzre ecinne tayife- (13) sinüñ vücudı hevâdan maħlûķ olduğı hâlde üç kısma (14) müteferriķdür. Bir kısmı yılan ve 'akreb ve sayir haşerât-ı (15) arzdir. Ve bir kısmı daħı 'âbidler ve zâhidlerdür ve ol (16) maķüle olanlaruñ şekli mu'ayyen degüldür. Ve üçinci kısmı (17) bād-ı hevâ şeklindedür ve zevba'a ya'nî gird-bād ki aña ķaşırğa [85b] (1) dirler, ol 'alâmet cinnilerüñ şavaş ve ķarb ve harb (2) itdükleridür. Pes imdi cin bād-ı hevâyı muħîtdür. Ve daħı (3) şübhe yokdur ki hevâ-yı muħît müte'affin olsa bu sebebi (4) tã'un-ı vebâ olur. Ya'nî ol hevânuñ te'siri ta'n (5) ma'nâsına olup eserine tã'un ve müte'eşsirine ma'tün (6) dirler. Yine bu taķķik ve tevfiķ üzre hevâ-yı müte'affin cindür (7) veyâhüd cin andadır. Bu taķdirce çünkü ol hevâ böyle (8) müte'affin olup, rûha te'sir ide ve andan 'illet-i verem peydâ (9) ve saķâmet zâhir ola, tã'un bî-şübhe ta'n-ı cinden (10) zuhûra gelmiş olur. 'Ulemâ-ı ehl-i şerî'at ve hükemâ-ı şahîh (11) [ve] aşhâb-ı ma'rifet kavli ü mezheblerinde tevfiķ ve tedķik ve (12) temyîz bu vechledür. **Faşl:** Hükemâ'-yı İslâmdan Şeyh (13) Ebü 'Alî ve andan ğayrılar dimişlerdür ki tã'unuñ ta'n-ı (14) cinden olduğı taķdirce tã ki bedenüñ mizâcı kemâl-i (15) i'tidâlde ola, ol bedene cin ta'n itmek mutaşavver (16) degüldür. Pes imdi lâzımdur ki i'tidâl-i mizâc bir eyüce (17) muħâfaza olina, tã ki ta'n-ı cinden selâmet müyesser ve [86a] (1) ve şihhat ve 'âfiyet hâşil ve muķadder ola. Zîrâ ma'lüm-ı 'uķalâ ve (2) mefhüm-ı 'ulemâ ve taķķik-i kibâr-ı hükemâ oldu ki cin ta'na ve ķarba (3) müsta'id olmayanı ta'n itmez. Ve ol âdeme isti'dâd bî- (4) şekdür ki mizâcuñ 'adem-i i'tidâlınden ve keşret-i fesâdından (5) ve müte'affin-i tabî'atdan zuhûra gelür. Ve 'ulemâ-yı şerî'at daħı (6) dirler ki 'ufünet-i hevâ mücibi-i tã'un ve emrâz-ı vebâyî (7) olamaz. Mâdâmkî i'tidâl-i mizâc kendü hâlinde bâķî ve dâyim (8) ola zîrâ ki 'ufünet-i hevânuñ te'sirine isti'dâd şart-ı (9) ehemdür. İmdi i'tidâl-i mizâc hıfzına sa'y iden ve (10) leyl ü nehâr mücânebet üzre olan kimesne 'ufünet-i hevâ- (11) dan ve te'sir ve zararından ve hudûş-ı tã'un-ı vebânuñ (12) şerrinden ve cemî' emrâz-ı vebâyiden emîn ve sâlim olur. (13) **Bâbü's-Sâlis:** 'Alâmet-i hudûş-ı tã'un (14) ve zuhûr-ı teb-i vebâyî beyânındadır. Çün esbâb-ı tã'un (15) ve vebâ ma'lüm ve zâhir oldu. Anlaruñ hudûş-ı vuķû' (16) bulacağınuñ 'alâmeti budur ki hükemâ beyân itmişlerdür. (17) Evvelâ hazân faşlında hevâdan ve cev-i semâdan çok çok [86b] (1) şihâblar atılsa hudûş-ı tã'un karîb olmağa mücerreb şahîh (2) işâretdür. Ve 'uķalâ ķatında tã'un ta'n-ı cinden olmasına (3) delîl-i rüşendür. Zîrâ ki şihâb

atılmağ ehl-i şerī‘at kavli (4) üzre recm-i şeyātīn ve tard-ı cinniyān ve ol t̄ayifeyi semādan (5) def‘e kavī bürhān ve yandurmağ için melāyike-i müvekkelīn (6) remy-i nīrān ve sūzān iderler. Pes şihāb atıldığda (7) hevā-yı gālīzden ğayrısını yakmaz, bu tağdırce hevā-yı (8) gālīz cin olmuş olur. Bu kažiyyenüñ tafşīli müdevven (9) hikmet kitāblarında yazılmışdur. **Faşl:** Ve bir dağı (10) ħudūş-ı t̄ā‘ün-ı vebā ‘alāmetlerindendür ki ba‘z ħayvān (11) zekiyyü‘l-ħis olmağ-ıla kendü yirlerinden kaçarlar. Lağlağ gibi gāh (12) olur ki beyzasını ħizāne itmege katlanmayup, ‘ufūnet-i (13) hevādan firār ider. Ve fare gibi ki ‘ufūnet-i hevāyı ta‘affüni (14) ğāyet ile ħis idüp, kendü mekānından kaçar ve ħāne- (15) den ħāric yirde ‘ufūnet ħis itse kanda gidecegin (16) bilmeyüp, serāsīme ve ser-gerdān kalur. Bu mağüle ‘alāmetlerden (17) ma‘lūm olur ki vebā ve keşret-i t̄ā‘ün ve sāyir emrāz-ı vebāyī [87a] (1) ħuşūşen teb-i vebāyī ħudūş ider. **Faşl:** Teb-i vebāyī (2) oldur ki şāhibinde ħarāret-i beden az olur. Lākin kalağ (3) ve ıztırāb-ı kalbī ve ħarāret-i bātın çok olur. Ve dağı (4) ağız ħuruluğı ve ğaşeyān vāki‘ olur ve ta‘āma iştiĥā sākiğ (5) olur. Lākin taḫibe lāzımdur ki teb-i vebāyī şāhibine ibrām (6) ile ta‘ām yidüre. Tā ki ruḫūbet-i ta‘ām kalbden ve sāyir (7) a‘zā-yı re‘iseden semmiyyet-i iş‘at āşārını kalīl eyleye. (8) Ve mücib-i necāt olup şihḫat ve selāmet bula. Ve çok (9) olur ki ħāzık olmayan taḫibler bu sıtmayı ğayrı sıtmaya (10) kıyās ve zan iderler, şāhibine ta‘ām yimege ħomazlar. Ol (11) cihetden semmiyyet-i keşret ile helāk olur. Ve ħurı (12) öksürük dağı bu teb-i vebāyīnün ‘alāmetidür ve yürekde (13) t̄ihālün büyüklüğü dağı anuñ ‘alāmetidür. Ve bu sıtmanuñ (14) şāhibinde ħālet-i müstesķī bedīdār olur ve çok çok (15) bayılmağ zamān-ı mevt ħarīb olmasından nişānedür. Ve zevāl-i (16) ‘ağl ve cemī‘ kuvāda ħuşūr ve fütür bu sıtmadandır. Ve bu (17) sıtma şāhibinde gāhī bir veyāḫūd kağı vāfir büşreler⁶¹ zāhir [87b] (1) olur ve ol büşreler⁶² zuhūr itdükden soñra ğāyib olsa, (2) ħurb-ı mevte ‘alāmetdür. Zīrā anlaruñ zuhūrı def‘-i taḫī‘atdan (3) ve anuñ ħuvvetidür. Pes anlaruñ ğāyib olması delīl-i ‘acz (4) ve za‘f-ı taḫī‘atdur ve eger bu büşrenüñ⁶³ rengi siyāh veyāḫūd (5) yaşıl olur ise mevte delīldür. Eger ağ yāḫūd kıvıl olur (6) ise mevte delīl degüldür, ümīd-i necātdur. Ve gāhī ol büşre⁶⁴ (7) didigümüz ħabarcuk şeklinde zuhūr ider. Def‘-i taḫī‘atdan (8) ve anuñ ħuvvetinden bu mişillü ‘alāmet-i mücerrebāt ħükemādandır. (9) **Faşl:** Ve dağı teb-i vebāyīden soñra ishāl ğāyet (10) muzırr ve yaramazdur eyü ‘alāmet degüldür. Eger ħabz eşeri olur (11) ise aḫlātuñ semmiyyeti kalbe zarar virmez. Ve çok vāki‘ (12) olur ki eyyām-ı vebāda marāz zuhūr itmedin ba‘z ādem (13) helāk olur. Eyyām-ı vebāda ficāten böyle ħālet ve mevtüñ (14) vuķū‘ı rūḫuñ ‘ufūnet ve fesādından taḫī‘at mütefaḫḫın (15) olup muķāvemem ve müdāfa‘atden i‘rāz ider. Pes (16) şāhibi helāk olur. İmdi bu ħuşūşda taḫrīr (17) olınan deķāyık-ı ħikemiyye ve ħudret-i İlāhīyyenüñ nihāyet-i [88a] (1) ħaddi ve ħaşrı yokdur; ancak bu kadar şerḫ ve beyān olındı. (2) Bundan ğarāz budur ki eyyām-ı t̄ā‘ün ve vebāda şıyānet-i beden (3) ve taḫī‘at ve ħıfz-ı şihḫat ve şafvet-i hevāya rağbet ve ekl (4) ü şürbde

⁶¹ büşreler: Yeniler 6a/12’deki okunuş esas alınmıştır.

⁶² büşreler: Yeniler 6a/12’deki okunuş esas alınmıştır.

⁶³ büşrenüñ: Yeniler 6a/15’deki okunuş esas alınmıştır.

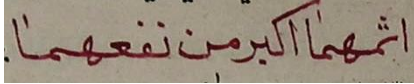
⁶⁴ büşre: Yeniler 6a/17’deki kelime esas alınmıştır.

taḳayyüde himmet olına. Tâ kim selâmet ve ‘âfiyet müyesser ola. (5) **Babü’r-Râbi’**: Tedbîrât-ı mühimmât ve def‘-i ‘ufûnet-i hevâ-yı (6) semmiyyât ve devâ-yı tã‘ün ve vebâ beyânındadır. İmdi evvelâ eyyâm-ı (7) tã‘ün ve vebâda tãrîḳ-i tedbîr-i hevâ oldur ki ḥânenüñ (8) hevâsını ‘ıtrıyyât-ı bâride-i yâbise ile mu‘aṭṭar ideler. (9) Tâ ki def‘-i ‘ufûnet eyleye. Meşelâ, kâfûr ve şandal ve nîlüfer (10) ve berg-i mevrûd ve gül-i efâğine⁶⁵ vesâyir bunlaruñ emşâli devâyi (11) ve eşyâyi isti‘mâlden ḥâlî olmayalar. Ve ḥâne-yi hevâyı ıslâḥa (12) ihtimâm ideler. Ve hevâyı bârid ve yâbis itmekiçün şu yirine (13) gül-âbla sirkeyi ḳarışdurup, eṭrâf-ı ḥâneye (14) şaçalar. Tâ ki hevâyâ eşer idüp, ‘ufûneti def‘ eyleye. (15) Ve gâhî sirkeyi gil-i ermenî ile ḳarışduralar ve ḥâne (16) içine ve ferşe ve eṭrâf dîvârlarına şaçalar nâfi‘dür. (17) Ve ḥânenüñ raflarına ve ṭolablarına ve ḥücrelerine ve her [88b] (1) maḥallerine turunc ve nârenc ve lîmûn ve elma ve emrûd ve sefercel ve (2) anlara müşâbihe fevâkih ḳoyalar. Tâ ki anlaruñ ḳabuḳlarınıñ (3) râyiḥa-yı ṭayyibesi ḥâneyi mu‘aṭṭar eyleye. Ve turunc ḳabuḳunuñ (4) ‘ufûnet-i hevâ def‘inde ‘azîm-i ḥâşşa ve nef‘i vardır. Ve daḫı (5) ḥükemâ-yı müteḳaddiminden naḳl olunmuşdur ki eyyâm-ı tã‘ün (6) ve vebâda gâhîce laḫlaḫa itmek nef‘-i kâmindür dimişlerdür. (7) Ve laḫlaḫa oldur ki bir miḳdâr sirke ve şandal ve gil-i ermenî (8) ve kâfûr alup, sirke ile ezüp, maḫlûṭ ideler. Ba‘de (9) bir şîşe veyâḫûd bir ḡayri zarf içine ṭolduralar (10) ve zamân zamân ol zarfı taḫrîk ideler. Tâ ki ol mübârek (11) eczânüñ râyiḥası dimâğa irişe, andan hevâ-yı bed (12) mu‘aṭṭar ola ḡâyet ile nâfi‘dür ve mücerrebdür. Ve eger gâhîce (13) bir elmanuñ ortasını oyup gül-âbla ve ‘anber ile ṭoldurup, (14) ḥânenüñ ortasında âteş üzerine ḳoyalar. Tâ kim (15) râyiḥa-i nâfi‘-yi ṭayyibesi dimâğ-ı insâniyyeyi ta‘ṭîr idüp, (16) hevânüñ ‘ufûnetini def‘ ve izâle ide. Ve elmanuñ içine gâh (17) yalıñuz gül-âb ve gâh şandal ve gâh misk ve gâh cümlesini [89a] (1) bir yirde maḫlûṭ idüp, ḳoyalar ve şemm ideler. ‘Ufûnet-i hevâyı (2) def‘ ve izâle ider. Vesâyir ‘ıtrıyyâtı dögüp, gül-âbla veyâ (3) nârenc çiçeḡi şuyı ile ḥamîr idüp, bir elmanuñ şeklinde (4) müdevver idüp, zamân zamân gâhîce ḳoḫulasalar (5) dimâğa ḳuvvet virür ve ‘ufûnet-i hevâyı zâyil idüp ḡâyet (6) mu‘aṭṭar ider. Ve bir dürlü daḫı resm tüffâḫdur za‘ferân (7) ve kızil şandal ve aḳ şandal ve ‘anber ve misk ve üd-i mâ-verd her (8) birinden birer miḳdâr döküp vech-i meşrûḫ üzre terkîb ve (9) taḫmîr idüp, dem dem ol müdevver resm tüffâḫı şemm ideler. (10) Ve daḫı mücerrebât-ı ḥükemâ-ı İslâmiyyedendür ki def‘-i ‘ufûnet-i (11) hevâ için ekşer evḳât ve evânda misk ve ‘anber ve ‘üd ve şeker (12) ve mî‘a-yı sâyile ve türunc ḳabı ve nârenc bu cümleyi alup (13) tütsi ideler. Tâ kim râyiḫaları dimâğı mu‘aṭṭar idüp (14) ‘ufûnet-i hevâyı def‘ eyleye. Ve egerçi nârenc ṭabî‘atda (15) germdür; ammâ bed ve müte‘affin hevâyı ıslâḫ ider. Ve (16) zarar-ı vebâ ve tã‘ünüñ def‘ itmekde bî-naẓîrdür ve ḡâyet (17) nâfi‘ ve mücerrebdür. Ve daḫı ḳuşt-ı şîrîn ve senderüs [89b] (1) ve lâden her biri başḳa başḳa isti‘mâl olunmaḳda fâ‘ide-yi ‘azîme (2) muḳarrerdür. Ve eger mecmû‘-ı eczâlar bir yirde olınsa; ya‘nî terkîb (3) olup isti‘mâlî elde her dem bulunup gâhîce şemm olunmaḳ (4) hevâyı talṭîf ider, tã‘ün-ı vebâyı def‘ ve ref‘ ider. (5) Ve maşṭakî ve ‘ilkü’l-butm ve ḳaranfil ve serv ve ‘ar‘ar ve eşne (6) ve varaḳu’l-ḡâr ve idḫır ve ubhul muşliḫ-i hevâdur. Ve daḫı buna (7) mu‘âdil ve bunlaruñ emşâli bârid ve yâbis edviye ‘ufûnet-i (8) hevâ def‘ine isti‘mâl olınsa ḡâyet nâfi‘dür. Bu zıkr olınan (9) devâlaruñ niçesini ben kendüm tecrîbe itdüm,

⁶⁵ efâğine:

şahîh buldum. (10) Bi-izn'illâhi te'âlâ isti'mâl idenler 'ufûnet-i hevâdan ve şerr-i (11) tâ'un ve vebâdan emîn ve sâlim oldılar ve şifâ bulup (12) halâş oldılar. Gâfil olmayalar meşhûr ve mücerrebdür. (13) **Bâbü'l-Hâmis:** Eyyâm-ı tâ'un ve vebâda lâzım (14) olan me'külât ve meşrûbât ve ol 'illet ve marâza nâfi' (15) ve mücerreb olan müfredât ve mürekkebât beyânındadır. İmdi (16) ma'lûm ola ki eyyâm-ı vebâda gerekdür ki cemî' me'külât (17) ve meşrûbât bârid ve yâbis ola. Tâ kim anlardan kan tamarlarda [90a] (1) kalîl hâşıl ola ve bedende olan kanı ıslâha mu'ayyen (2) ola. Ve ol eyyâmda belki cemî' ezmânda iştiyhâ-yı sâdıq olmayınca (3) ta'am yenmeye ki bu tedbîr mücib-i şihhatdur. Ve böyle eyyâmda (4) turşiler ile ve summâk ile pişmiş aşlar ve lîmûn ile pişmiş (5) ta'amlar ve elma ve ayva kalyeleri ve sirke ile mercimek ve lûbiya (6) şûrbâlarıña nârenc şuyıyla pişmiş ola. Ve temr-i hindî (7) ve rümmânin şarâbı ile pişmiş ta'amlar ekl olına, ziyâde (8) nâfi'dür. Ve buğra ve rişte ve tutmaç aşları sirke ile yine (9) nâfi' ve müfiddür. Ve cemî' ekşilerün evlâsı sirkedür, andan (10) şoñra lîmûn şuyudur. Zîrâ lîmûn şuyı tiryâkdur ve dağı (11) koruk aşları ve rîbâs kalyesi ve bunlara beñzer gayri (12) yenür ise dâfi'-i 'ufûnet ve kâtı' balgam ve şafrâ ve müsekkin (13) galeyân demdür. Ve eger turşilere azacuk piyâz ve şarımsak zamm (14) itseler, turşilerün zararın def' idüp, ta'mını ıslâh (15) ider. Ve hâşsiyyet cihetiyle âb u hevânun ihtilâfından (16) olan mazarratı def' ider. Ve eyyâm-ı vebâda luhûmı çok çok (17) yimekten ihtirâz lâzımdur. Eger yirler ise bâri turşiler [90b] (1) ile yiyeler, tâ kim mazarratını def' eyleye. Ve bu eyyâmda meyvelerden (2) gâyet perhîz ve ihtimâ lâzımdur. Zîrâ meyvenün ahlâtı tîz (3) müte'affin olur. Ammâ mayhûş olan meyveler meşelâ ekşi (4) enâr ve ekşi elma ol kadar zarar itmez, belki nâfi' olur. (5) Ammâ tatlu kavun eyyâm-ı vebâda ve harâret-i hevâda ziyâde muzır (6) ve mizâca gâyet mü'eşşirdür. Zîrâ şafrâya serî'an mutaḥallil (7) olur. Ve eger tatlu kavun veyâhûd karpuz yense ve üzerine (8) sirkencebîn şûrb üzerine isti'mâl olınsa nâfi' muşlıhdur. (9) Ve balgamî mizâçlu kimesneler karpuz yidükden şoñra zencebîl (10) murabbâsı yimek gâyet hûb ve laṭîf ve mergûbdur, (11) ruṭûbet ve bürüdetinün zararın def' ider. Ve meyveler (12) yindükden şoñra lîmûn şarâbı ve nârenc şarâbı ve koruk (13) şarâbı içilse nâfi' ve şifâdur, zîrâ şafrâya mutaḥallil (14) olmağa komaz. Bi'l-cümle ekşi şerbetler ve summâk şuyı ve (15) zirişk ve sükkerî emrûd şuyı ve sirkencebîn lîmûnı ve (16) sefercel ve rümmânin sirkencebînleri ve bunuñ emşâli cümle (17) bârid sirkencebînler ta'am⁶⁶ eyyâm-ı vebâ ve tâ'unda nâfi'dür. [91a] (1) Ve ol eyyâmda gâyet şovuk şular içilmek müfiddür. (2) Tâ ki ahlâtun 'ufûnetini def' eyleye. Ve eger gâhî lîmûnı (3) şıkpup ve süzüp şıkpup şuya katup içseler (4) 'acâyib nâfi'dür. Hem ta'am hem şu yirine kâyim olur. Bu eyyâmda (5) hamruñ menfa'ati dağı yazılmışdur; lâkin ḥaqqında

ehl-i İslâma (6) ⁶⁷ buyurulmuşdur. **Faşl:** (7) Ammâ tâ'un ve vebâyı def' iden aḡsâm-ı edviyenün müfredât-ı (8) müteferriḡalarından cümlesinden biri pād-zehr ḡayvânıdır ki (9) bi'l-hâşşa tiryâk-ı rûḡ-ı insânîdür. Bedenün şihhatını ḡıfz (10) eyler ve tâ'un ve vebâ marâzlarını def' ider. Yarım denk (11) miqdârı vech-i ma'hûd üzre ezilüp, isti'mâl olınsa (12) kifâyet ider. Ve dağı cedvâr-ı Kişmârî ve cedvâr-ı Ḥaṡâyî (13) isti'mâl itmek ve ezüp tâ'un üzerine

⁶⁶ Metinde eyyâm kelimesi ta'am kelimesinden önce yazılmıştır; ancak bu yazılım anlam açısından uygun değildir.

⁶⁷ "...ikisinin (içki ve kumarın) zararları/günahları faydalarından daha büyüktür." (Bakara suresi, 219. ayet)

sürmek (14) nâfi'dür. Ve ağız içinde yâkût pâresi götürmek (15) ve ma'cün idüp yimek tã'un sirâyetini def' ider, (16) mücerrebdür. Ve yalıñuz incü ve mercân ve ikisini tarîk-i ma'hüd (17) üzre yimek gâyet nâfi'dür. Ve altun ve gümüş varağı yimek [91b] (1) gâyet keyfiyyet ve hâşşiyet ile kuvâya taqviyet ve kalb ve mi'deye (2) ve mizâca menfa'at virür. Bunlaruñ emşâli şalâbet olunmuş, (3) övülünmüş cevâhiri bir miqdâr elma şarâbı ve şandal şarâbı (4) veyâhüd ayva şarâbı ile içseler 'aceb nâfi'dür. Ve dağı (5) gil-i ermenî ve tîn-i mahtüm isti'mâl itmek nâfi'dür. Cümle (6) bunlar huduş-ı tã'una mâni' olur ve huduş iden (7) tã'un-ı vebâyı def' ider. Ve bu iki tıynlar eyyâm-ı vebâda her (8) gün isti'mâl olınsa nâfi'dür ve menfa'atleri mücerrebdür. (9) Bu iki tıynı huduş iden tã'unuñ eţrâfına tılaya (10) itseler, harâretini ve 'ufûnetini def' ider ve mağv eyler. Ve (11) hadîs-i şerîfde gelmişdür ki tã'undan vehm iden kimesne (12) gerekdür ki bir miqdâr tîn-i mahtümü şu ile hılt ide (13) ve içe tã ki şerr-i vebâdan emîn ve sâlim ola. Tîn-i mahtümü (14) sirke ve gül-âb ile hall idüp içmek gâyet enfa'dur. (15) **Faşl:** Ve dağı eyyâm-ı vebâda nâfi' olan edviye-yi (16) mürekkebenüñ cümlesinden biri tiryâk-ı fârûkdur ve biri (17) meşrideytüs ve müferrihât-ı yâkütüyyedür ki böyle [92a] (1) hengâmede isti'mâli mühimdür. Bu terkîbi Ebü 'Alî katunda (2) zıkr itmişdür ve bu haķirüñ dağı mücerrebidür. Ol terkîb (3) budur: Şabr ve mürr ve za'ferân berâber terkîb ve taqsîm olına. (4) Ve her zamân isti'mâl olına, ziyâde nâfi' ve marâz-ı ma'hüdü (5) dâfi'dür. Ve bu dağı 'acâyib terkîbdür: Gil-i ermenî beş dirhem (6) ve za'ferân beş dirhem, tîn-i mahtüm iki dirhem, dârçini (7) beş dirhem terkîb olup, isti'mâl olına 'aceb nâfi'dür. (8) Benüm kendü mücerrebimdür. Ve bir dağı bu terkîbdür ki nâmına fencnüş (9) dirler penc-noşdan mu'arrebdür. Türkçe beş nüş dimekdür. (10) Ma'nâsi 'ilm-i tıbda mâhir olup çok nüşâ görüp (11) müţâla'a iden tabîb ve heķimlere 'ayândur, bilürler. Ya'nî (12) bu ma'cün beş nüşdan mürekkebdür ve bu evşâfını zıkr ve beyân (13) itdügüm terkîbi eyyâm-ı vebâda çok kimesneye virdüm, gâyet (14) mü'eşşir menfa'atin gördiler ve fâyidesin buldılar. Berş'sâ (15) ve kolonyadan ziyâdedür; zîrâ mi'deye ve dimâğa taqviyet (16) virür. Ve bir şağş bu ma'cûna on bir sene miqdârı (17) müdâvemet eyledi, menâfi'-i keşire müşâhede itdi. Ve kuvvet-i [92b] (1) hâfıza ve müdrikeyi ziyâde idüp, hıfz ider. Ve bu (2) havâşuñ sebebi tabîb-i lebîbe zâhirdür. Ve ba'z evķâtda (3) bu terkîbe dört dirhem yâkût ve üç dirhem lü'lü' ve iki (4) mişkâl varağ-ı zeheb ve iki mişkâl varağ-ı fığda izâfe (5) ve 'ilâve olınsa gâyet 'azîm-i hâşşa ve menfa'at-i ziyâde (6) hâşıl ider. **Ol terkîb budur:** Helilecât-ı şelâşe (7) ve belilec ve emlec ve fülful ve dâr-ı fülful ve zencebil ve su'd (8) ve şeytarac-ı hindî ve sünbül-i hindî her birinden altmışar dirhem, (9) ve tuhm-ı şibit on iki dirhem, tohm-ı kürrâş on iki dirhem, (10) ve hubşü'l-hadîd ki sirke ile müdebbir ola ve bâdem yağıyla (11) cerb olunmuş ola altmış dirhem ve muğl-ı ezrak elli dirhem, (12) ve senderüs beş dirhem, maştaki ve büzîdân ve dağı (13) besbâse ve sürincân ve havlincân ve aķ tüderî ve kızıl tüderî (14) ve huşa's-şaleb ve şakâkul her birinden onar dirhem ve şandal (15) ve gil-i ermenî ve tîn-i mahtüm her birinden altışar dirhem ve dağı (16) encübâr sekiz dirhem ve cevüzü'l-tayyib sekiz dirhem ve afyön (17) ikiyüz dirhem ve za'ferân yüz dirhem ve misk beş mişkâl [93a] (1) ve selîha on iki dirhem ve dârçini yüz dirhem ve kırfâ (2) ve karanfil ve kâküle-i kebîr ve şağîr ve gül-i şarh ve kebâbe her birinden (3) on ikişer dirhem cedvâr-ı Haţâyî dört dirhem ve (4) lübb-i levz ve lüb-i funduğ ve lüb-i fustuğ ve lüb-i habü'l-şaneberî (5) her birinden onar dirhem ve elma ve ayva ve emrüd ve enâr ve tâze (6) engür şuları her birinden yüzer dirhem, üslüb-i

kadīm (7) üzre iki edviye miqdārı ‘asel ile ma‘cūn ideler. (8) Ve çinī zarf içinde saklayalar dört ay ve altı ay (9) durduktan sonra isti‘māle başıyalar. Ve bu terkīb yigirmi (10) seneden ziyāde тұrur ve тұrduqça a‘lā ve laṭīf (11) olur. Ve kavī keyfiyyeti vardır. Bevāsīr için ve ishāl marazı (12) ve mi‘de (v)ī ve ishāl-i demevī ve cemī‘ evcā‘ ve nazalāt ve ‘illet-i vebā (13) ve ṭā‘ūn def‘ine bundan menfa‘atlı ma‘cūn yokdur. Ve daḥı (14) nöbetlü ḥummālar def‘inde bī-naẓīrdür. Ve niçe def‘a tecribe (15) ile taḥkīk olunmuşdur. Ve bunuñ miqdār-ı isti‘māli yarım (16) dirhemden tā iki üç dirheme varıncadır. Her şahşuñ (17) kuvveti ve za‘fı kadar isti‘māl olunmaq evlādur ve ‘acāyibdür. [93b] (1) **Terkīb-i Diger:** Bu daḥı gāyet müferrihdür ve maraz-ı (2) ma‘hūdı def‘ idüp zehrine tiryāk-ı ekberdür. Ve mizāc (3) ve ṭabī‘atuñ ‘ufūnetini ve aḥlātuñ semmiyetini def‘ ider. (4) Ve ṭa‘mı ḥüb ve laṭīfdür bed degüldür, ḥübdür. **Terkīb (5) budur:** Yāḳūt üç mişkāl, lü‘lü’ iki mişkāl, ṭīn-i (6) maḥtūm beş dirhem, dārçini on dirhem, za‘ferān (7) beş dirhem, gil-i ermenī beş dirhem, ḥām ibrişim üç mişkāl, (8) lisānu’s-sevr beş dirhem, bādrenbūya beş dirhem ve daḥı (9) mürri mekkī bir dirhem, varaḳ-ı zeheb iki mişkāl, varaḳ-ı fıdḍa (10) iki mişkāl, şandal üç dirhem, fūfal üç dirhem, ḳurı (11) kişnīz iki dirhem, cevizü’l-ṭayyib üç ‘aded, zurunbād iki (12) dirhem, zarnab üç dirhem, helīle-i kābilī beş dirhem, emlec (13) beş dirhem, misk bir dirhem, ‘anber üç mişkāl, ‘ūd-ı Hindī (14) üç dirhem, zencebīl üç dirhem eger farfayūndan ictināb (15) olunmazsa üç dirhem andan daḥı izāfe olup tamām (16) ‘ādet üzre ma‘cūn olına. Ammā eger ‘asel ve eger şekerdür (17) elma veyā ayva veyā emrūd veyā enār veyā engür şularından [94a] (1) bir miqdār ḳatılıp, andan ḳıvāma getirile. Misk ve za‘ferān (2) ve ‘ūdı ḳıvāmdan sonra dökeler ve maḥlūṭ ideler. Gāyet (3) laṭīf ma‘cūn olur. Gerekse afyōnı olsun gerekse ḥiç (4) olmasun menfa‘ati muḳarrer ve mücerredür, terkībi mülükīdür. (5) Ammā şīşe veyā çinī veyāḥūd gümüş zarf içinde ḥıfz (6) olup maḥallinde birer mişkāl isti‘māl olına, leṭāfeti cihetiyle (7) cümleye gālīdür, bī-naẓīrdür. **Bābü’s-Sadis (8)** Eyyām-ı vebāda lāzım olan ḥarekāt ve sükūn ve ḥ‘āb ve nevm (9) ve bīdārī beyānındadır. Ma‘lūm ola ki eyyām-ı vebā ve ṭā‘ūnda (10) ḥarekāt ve sükūn-ı beden vücūdunuñ tedbiri budur ki (11) ifrāt ile olmaya çünkü ḥareket aḥlāṭı taḥrīk ider. (12) Pes gerekdür ki ḥarāret-i hevā ve eyyām-ı vebāda gāyetle az ḥareket (13) olına. Ḥuşūşā ki beden mümtelī ola aña ḥareket-i keşir (14) ziyāde muzırrdur ve ifrātla sükūn eylemek daḥı müceb-i (15) ruṭubet-i mizācdur ve mādde-i ‘ufūnet ise ḥōd ruṭubet (16) iledür hemān ḥazer idüp her dem i‘tidāle sa‘y ideler. (17) Ve ḥareket vaḳti ol zamāndur ki ṭa‘ām mi‘dede ḥazm-ı tām [94b] (1) olmuş ola. Ammā inḥidār için ḥareket münāsibdür ki (2) ṭa‘ām mi‘denüñ ḳa‘rında ḳarār eyleye. Ve lakin vaḳt-i inhiżām-ı (3) me‘külde sükūn gāyet evlā ve münāsibdür. Ve ālāt-ı teneffüsi (4) ḥareket itdürmek ḥübdür. Sinenüñ fażalātını def‘ (5) ve izāle ider. Oḳumak ve kelām söylemek gibi vebāyı çekmek (6) ve bunlar gibi omuzlarınıñ ve gerdeninüñ ḥareketine sebebdür. (7) Cāyızdır ki eyyām-ı vebāda bi‘l-cümle sükūn ḥareketden evlādur. (8) Mādāmki ifrāt ve keşret üzre olmaya. **Faṣl** Ve ammā (9) nefsanī olan ḥarekāt ve sükūn emrinde tedbir-i aḥsen budur ki (10) her zamān feraḥ virür ma‘nālar ve kelāmlar işidile. Ḳaşāyid ve (11) şir ve inşā gāyet ḥübdür. Ve ‘inde’l-ḥükemā mu‘teber ve mergüb (12) ve laṭīf ve maḥbūbdür. Taḳviyet vāsıtasıyla bedenüñ şihḥat (13) ve ‘āfiyetini tamām ḥıfz ve ḥirāset ider. Ammā ḡam ve ḳasāvet (14) ve hem ḳuvāya za‘f virür ve ḡazab mevāddı ḥareket itdürür (15) ve aḥlāṭa ‘ufūnet virür. Zīrā bu bir āteşdür ki dāyimā mübtelā (16) olan şahibini yaḳıcıdur ve ḥavfdan vāḳi‘ olan ḥarekāt-ı (17)

nefsānī gāyet mühlik ve yaramazdur, kuvāya za'f virür, hazer [95a] (1) lāzımdur. Huşūşā ki t̄ā'undan ve sirāyetinden korkmak ve (2) havf ile giderilmenüñ gāyet muzırrdur ve muza'f-ı bedendür, (3) harekāt-ı nefsanıyyenüñ bundan ziyāde mezmümü yokdur. Ve (4) bu maķūle kimesneye lāzım ve mühımdür ki dāyımā müferrihāt-ı muşacı' (5) kısmı ile muķayyed ve me'lūf ola. Meşelā, laţif hikāyāt-ı ğaribe (6) ve menākıb-ı 'acibeler ve dāstān ve hūb ebyāt ve eş'ār ve nazm (7) ve neşir okuyup dinleyeler ve hōş avāz ve nağamāt ve āhenklü (8) sāzlar isti'māl ve istimā' itmekden hālī olmayalar. Faşl (9) Ve çün teneffüs ciheti için hareket zarūrīdür. İmdi (10) gerekdür ki her vakıtde bīdārlık uyhu üzerine taķdīm olına. (11) Ve ma'lūm ola ki uyhu sükün hükümdededür ve bīdārlık hareket (12) hükümdededür. Pes ifrāt-ı h'vāb ki dimāğı tertīb ider bu (13) daħı münāsib degüldür. Ve ifrātla uyhusuzluk daħı ki dāyım (14) dimāğı taħfif itdüğiçün ve bu eyyāmda bīdārlik vücūhla (15) h'vābdan yigrekdür. Ve bu eyyāmda ve gerek ğayrı zamānda nehār (16) uyhusı zarar ider; zīrā dimāğı şaķıl idüp ağzuñ (17) ta'mını fāsıd ve reng-i rüyı müteğayyir ve bārid eyler ve bedeni [95b] (1) zebün ve lağar ider. Hāşıl-ı kelām eyyām-ı vebāda gerek ta'am (2) ve şarāb ve gerek sükün ve harekāt ve gerek h'vāb ve bīdārı (3) ḳalīl veyāhūd i'tidāl üzre itmek münāsibdür ve evlādur. (4) Ve cemī' tedbīrde ğaflet olunmayup cidd ü himmet olunmaludur. (5) **Bābü's-Sābi'** İmdi eyyām-ı vebāda bir daħı gāyet lāzım (6) ve mühim olan istifrāğ ve ihtibās ve ḳammām ve cimā' tedbīri (7) beyānındadır. İmdi ma'lūm ola ki istifrāğ ve ihtibās bir (8) nice nev' ve gūne ve gūnedür. Faşd ve ḳacāmat ve ḳammām ve 'araķ (9) ve cimā' ve ḳay' ve ishāl ve idrār ve ru'āf ve taḳlīlāt-ı ḳafiyye (10) ve ğayrı gibi çünkü zamān-ı vebā ve eyyām-ı t̄ā'unda taḳrīk-i (11) aḳlāt-ı bāḳın münāsib ve dürüst degüldür. İstifrāğāt (12) hīç münāsib ve nāfi' görinmez ammā imtilā-yı bedenki sirāyet-i vebā (13) ve t̄ā'unuñ mādde-i aşliyyesi ve ḳudūş-ı emrāz-ı muḳtelife-i (14) mütenevvi'anuñ sebebīdür. Aña nāçār istifrāğāt hūb ve (15) def'-i 'illete mücerreb ve 'inde'l-ḳükemā mergūbdur. Faşd ve ḳacāmat (16) gibi huşūşā bir ādeme mu'tād olmuş ola; zīrā faşd (17) istifrāğ-ı küllīdür nef'i bī-şümār ve def'-i 'illete iksīr-i kibārdur. [96a] (1) Cemī' aḳlāt anuñla müstefriğ olur ve faşd mu'tād olmayan ādem (2) için iki sākından ḳacāmat itmek kifāyet ider. Hemān ol (3) maķūle kimesneye faşd gibidür. Ve faşd ve ḳacāmatdan hazer (4) ve ibā iden kimesneye mühımdür ki ekl ü şürbi ḳalīl ide ve nevmi (5) az uyuya; t̄ā ki anuñ faşd ve ḳacāmatına bedel ola. Zīrā ki her (6) ḳaçan mi'de hālī iken uyuyalar müceb-i taḳlīl-i mevād olur. Ve (7) faşd ve ḳacāmatdan şoñra ḳabī'atı telyīn itmek ve ba'z devā-yı (8) laţife-i müshile ile ishāl itmek gerekdür. Meşelā, siyāh erük (9) ve zerdālū ve 'unnāb ve sipistān ve encīr ve mavīz ve gül ve benefşe (10) gibi. Ve eger bunlara sināmekī veyā şīr-ḳişt ve terencebīn (11) ve temürhindī izāfe eyleseler nef'i daħı ziyāde olur. (12) Ve edviyeyi işlatmak ile veyāhūd ḳaynatmak ile olsun (13) 'aceb hūb nef'i vardır. Ve eyyām-ı vebāda bir müshil⁶⁸ gül-i mükerrer (14) şarābı ve Ebū 'Alī ḳavlince şabr u mürr ve za'ferān ki şabr (15) vāsıtasıyla müshıldür eyüdü. Ve rāvend ile şabr daħı (16) eyyām-ı vebāda vebāya münāsibdür ve laţif müshıldür. Ve (17) daħı Ḳazret-i Peyğamber *şallālahu te'āla 'aleyhi ve sellim* [96b] (1) buyurmuşdur: Eger ecele devā olsa elbette anuñ devāsı (2) sināmekī olur idi. Pes maḳbūḳ sināmekī etībā ḳavlince (3) eyyām-ı t̄ā'unda gāyet münāsibdür. Ve sināmekī ile (4)

⁶⁸ müshil: , Yeniler koleksiyonunda 11a/12'de müshil biçiminde yazılmıştır.

helileclerüñ maṭbūhı ki rāvend-i hālīşden bir miqdār (5) atılmıř ola hūbdur. Ve ma‘cūn-ı necāh ki mūshili ola (6) bu hengāmede isti‘māli gāyet mergūb ve mūstahsendür. Ve (7) lakin avī mūshiller cāyız ve mūnāsib degūldür; zīrā mizācı (8) teshīn ider, hāzer gerek. Ammā mūdurrāt ile istifrag (9) lāzım gelse kāsni⁶⁹ suyu ve kāsni tuhmınuñ řiresi (10) ve tuhm hıyārınuñ řiresi ve bundan gāyri daı (11) mūdurrāt-ı bāridinūñ ki hafife ki ola eyyām-ı vebāda (12) isti‘māli hūbdur. Ammā mūdurrāt hārre ile ki anīsūn (13) ve kerefsūñ köki ve tuhmıdur. Ve daı bunlara beñzer eczā-yı (14) hārre ile idrār itmek cāyız degūldür. Ve maṭ‘ūna ru‘āf (15) ile devā itmek mūnāsib degūldür; zīrā hemān fařd kāfidür, (16) selāmet virür. **Fařl İmdi** ammā eyyām-ı vebāda hāmmām daı (17) cimā‘ mūnāsib degūldür; zīrā ki cimā‘ itmek ahlātı taħrīk [97a] (1) ider. Ve hāmmām daı muħarrrik-i ahlātdur, hārāret-i hevā ciheti (2) ile ‘ufūnete sebep olup mūte‘affin olur. Ammā cimā‘a gāyet (3) mu‘tād olan tāze yigitlere cimā‘ı mu‘tād üzre itmek vācibdür; (4) zīrā hūkemā avlince ‘ādetūñ ri‘āyeti vācibdür. Eger yaramaz (5) ise de icrā-yı ānūn-ı hikmet řart-ı ehemdür. Ve hāmmām daı hemān (6) cimā‘ gibidür; eger cimā‘ zārūrī olur ise hāmmām daı gūsl (7) iın lāzım ve zārūrī mūhim olur ise hāřıl-ı kelām (8) lāzımdur ki eyyām-ı vebāda bi-adri‘l-adere gerek hāmmām veyā cimā‘ (9) ve keřret-i ekl ve řürbden ve keřret-i sūkūn ve hārekātdan (10) ve keřret-i hūābdan ve gām ve gūřşadan ve keder ve gūřşadan (11) hāzer ve perhīz olına. **Fařl İmdi** eyyām-ı vebāda cāyız ve (12) ānūn-ı hikmete muvāfık olan tedbīrāt-ı řer‘iyye beyānındadır. (13) ünkü tā‘ūn ve vebā def‘inūñ eṭıbbā ve hūkemā avlince tedbīrleri (14) taħrīr ve taqrīr olındı. Pes imdi bu risāleyi tedbīrāt-ı (15) řer‘iyye-i Nebeviyye ile hātm idelüm. Tā ki **Hitāme** misk ezfer (16) ma‘nāsı muarrer ve muaa ola. İmdi ma‘lūm ola ki bu (17) tedbīr-i haıat-pezirūñ evveli iħsāndur ki nařř ile řābitdür. [97b] (1) Ve hāla menfa‘at iriřdürmekdür, řemeresi ve hāřřa-yı hāyrāt (2) ve hāsenāt-ı fā‘ide-yi ‘aźimesi řavīlū‘l-‘ömr olup ve mezīd-i hāyāta (3) muvaffa olmadur. Ve řavīl-i ‘ömr ise her dūrlü belādan ve āfāt (4) ve azādan selāmet ile hālāř olmaı mūstelzimdür. Ve def‘-i (5) beliyyāta sebebdür. Gerek ise vebā ve tā‘ūn olsun gerekse (6) andan gāyri olsun

وَأَمَّا مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ فِيمَكَتْ

فِي الْأَرْضِ

(7)

⁷⁰

mazmūn-ı řerīfi bu ma‘nāyı mūř‘irdir. İmdi (8) nitekim nef‘ ve iħsān řul-ı ‘ömrre sebep ise bī-menfa‘at olma (9) ve hāla zarar ve keder irgürmek daı ařırū‘l-‘ömr olmaa (10) sebebdür. Ve ‘aźim ‘illetdür bu ma‘nā daı nařř ile řābitdür. Ve bu (11) iki ahlāuñ biri dūnyāda řul-ı ‘ömrre bā‘iř ve ‘ubāda delīl-i (12) duħul-ı cennetdür. Ve biri daı dūnyāda

ařırū‘l-ömr olmaa sebep (13) ve yevm-i cezāda mūcib-i **مَرَاتُ الْهَبْلِ**⁷¹ dūr. Pes zevī‘l-‘uulden (14) olan aġniyāya lāzımdur ki kendüyi iki cihānuñ tehlike-i (15) muħātarasından muħāfaza ide. Ve dāyim hāzer üzre olup (16) vücudınuñ beķā-yı řıhhatine iħsān ve tařadduāt ve in‘ām (17) ile tedbīr itmekden hālī olmaya. Tā kim āfāt-ı dāreynden emīn [98a] (1) ve sālīm ola. **Fařl:** Ve tedbīr-i řer‘inūñ biri daı eyyām-ı (2) vebāda du‘ādur. Du‘ā ise iħsān ile olur ve muźtārūñ (3) du‘āsı

كاشي

⁶⁹ : kāsni

⁷⁰ “...İnsanlara fayda veren şeye gelince, o yeryüzünde kalır.” (Rad suresi, 17. ayet)

⁷¹ “O, bir alevli ateşe yaslanacak.” (Tebbet Suresi, 3. ayet)

makbûl olduğunda şübhe yoktur. Naşs-ı Qur'ân bunu (4) şahiddür:

أَمِنْ جُيْبِ الضُّطْرِ إِذَا دَعَا

⁷² āyet-i kerīme- (5) si bu ma'nāya delīldür. Ve tedbīr-i şer'inüñ biri dağı eyyām-ı vebā (6) ve havf-ı tã'unda qurbāndur ki ol vaqit ve zamānda tã'un-ı (7) vebānuñ zarar ve eşerini def' ve ref' için ola. Hādīs-i (8) şerīfde vārid olmuştur ki eger bir kimesne mevt-i āfet ve belā- (9) dan havf ider ise bir boynuzlu koyun ile helāl akçeden (10) hīç 'illet ve 'aybı olmaya ve tãhāret ile bir tenhā yirde anı (11) qurbān eyleye. Ve iderken bu du'ā-yı mübāregi okuya du'a budur:

(12) اللَّهُمَّ إِنَّهُ فِدَائِي فَتَقَبَّلْ مِنِّي يَا سَمِيعُ يَا عَلِيمُ ⁷³ (13) Ve

qurbānuñ qanını ayağ başmaz bir pāk topraqda defn ide. (14) Ve ol koyunuñ tamāmını altmış hişşe⁷⁴ ide. Şöyle ki hemān (15) pōstı bir hişşe ve şikāmī ve bağarsuqları bir hişşe ve kellesi (16) ve paçaları bir hişşe ve sāyir lahm-ı cesedi elli yedi 'aded (17) hişşe ola. Ve gerekdür ki bu qurbāndan kendü ehl-i beytine [98b] (1) hişşe virmeye. Ehl-i tecrube dimişlerdür ki eyyām-ı tã'unda (2) ve zuhūr-ı vebāda qurbān bu şart üzere olmadığı şüretde (3) yine menfa'ati muqarrer ve maḥsūs ve mücerreb ve mu'ayyen bir ma'nādur. (4) Ve hādīs-i şahīhdür ki bir kimesne bir nesneden havf eylese (5) meşelā, mevt ve helākden ve eger bir gayri āfetden gerekdür ki ol (6) ādem altmış re's fakīrni nevālī it'ām ve işbā' eyleye. Ve

bu (7) mübārek du'āyı okuya اللَّهُمَّ اِنِّي اسْتَكْفِي بِهَا (8)

الْأَمْرَ الَّذِي أَخَافُ بِهِمْ هَوْلًا وَأَسْأَلُكَ يَا نَفْسِهِمْ

(9) وَإِرْوَاهُمْ وَجَسَدِهِمْ eger semādan qatarāt-ı emtār gibi belā

وَعَزَائِهِمْ أَنْ يَحْلُضَنِي مِمَّا أَخَافُ وَأَخَذَرُ ⁷⁵ (10) ve qazā nāzil üzere

olsa Hāq sūbhānehu ve te'ālā 'ināyetiyle (11) ol kimesneyi cümlesinden hıfz ve ḥimāyet ide ve a'dāları (12) şürürundan emīn ve sālīm ve 'izzet ve sa'adetde qāyim ide. (13) Ve tedbīr-i şer'inüñ biri dağı budur ki çok çok du'ā-yı (14) şerīfeler okuna. Şöyle ki meşāyih-i 'izām dan ve 'ulemā-yı kirām (15) Raḥimehümü'llāh ḥāzerātından naql ve rivāyet olınmış ola. (16) İmdi cümleden ziyāde asra' ve āfāt ve beliyāt def'inde (17) akvā ve eşref ve āşer⁷⁶ bu mübārek āyāt-ı hıfzdur ki çok [99a] (1) menfa'ati müşāhid ve mu'āyin ve kütüb-i tefāsīr ve eḥādīşde zāhir (2) ve rüşen ü berāhīndür. Cemī' beliyāta cinne ve ḥışn-ı kuvādur.

(3) Āyāt-ı hıfz-ı mübārek budur: بِاسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

⁷² “Yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman karşılık veren...” (Neml suresi, 62. ayet)

⁷³ “Allah'ım! Bu (sana sunduğum) kurbanımdır. Ey her şeyi işiten, her şeyi bilen (Rabbim) (Bu kurbanımı) enden kabul buyur.”

⁷⁴ حصّة: hişşe

⁷⁵ “Allah'ım! Korktuğum bu işte şu (doyurduğum fakir) insanların yeterli olmasını umuyorum. Şu ihsanların zatlari, ruhlari ve niyetlerini vesile edinerek korktuğum ve kaygılandığım şeylerden beni kurtarmanı diliyorum.”

⁷⁶ āşer:

- (4) وَلَا يُودُّ حَفِظَهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ مَعْقِبَاتٌ مِنْ بَيْتِ يَدَيْهِ وَإِنَّ اللَّهَ لِحَافِظُونَ وَحَفِظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ وَحَفِظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَا رَدَاتِ كُلِّ نَفْسٍ لِمَا عَلَيْهِ حَافِظَاتٌ بَطِشَ رَبِّكَ لِشَدِيدٍ إِنَّهُ هُوَ يَدِي وَيُعِيدُ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ فَعَالٌ لِمَا يَرِيدُ هَلْ أَتَيْكَ حَدِيثُ الْجِنِّ وَنَجُونَ وَتَمُودَ بِلِ الدِّينِ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبِ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ بَلْ هُوَ قَاتِلٌ مُجِيدٌ فِي لُجِّ مَحْفُوظٍ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

(15) meşâyih-i efâzil *ḳaddesehümullūhu te‘ālā ervāhuhüm ve nefe‘na’llāhu* (16) *te‘ālā esrāre berekātühüm* menḳül ve anlardan naḳl ve rivāyetle şāḫih-i (17) meşhūrdur ki bu zıkr olınan āyāt-ı şerīfeyi eyyām-ı vebāda [99b] (1) yazup, üzerinde götüren ve dāyım tilāvet iden kimesne (2) ṭā‘ūn-ı vebā sirāyetinden ve beliyyāt ḥudūşundan maşūn ve daḫı (3) sāyir emrāz-ı mühlikeden maḥfūz ola, ḥavāş ve menāfi‘ne (4) nihāyet yoḳdur. Ve bir daḫı bu āyet-i kerīmedür eyyām-ı vebāda gerek (5) seferde ve ḥazarda çoḳ çoḳ tilāvet iden kimesne (6) ṭā‘ūndan degül sāyir ‘illet ve belādan ve saḳāmet-i āfātdan (7) emīn ve selāmetde meḳīn ola, ḡāyet

⁷⁷ “Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O’na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür.” (Bakara suresi, 255. ayet), Yusuf suresi başlıyor.

⁷⁸ “Allah, en hayırlı koruyucudur. O merhametlilerin en merhametlisidir.” (Yusuf suresi, 64. ayet), Rad suresi başlıyor.

⁷⁹ “İnsanı önünden ve ardından takip eden melekler vardır.” (Rad suresi, 11. ayet), “Onun koruyucusu elbette biziz.” (Hicr suresi, 9. ayet), Fussilet Suresi başlıyor.

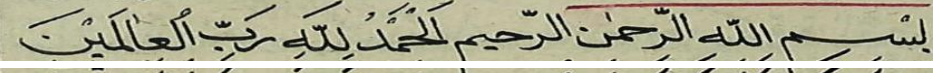
⁸⁰ “Onu koruduk. İşte bu mutlak güç sahibi ve hakkıyla bilen Allah’ın takdiridir.” (Fussilet suresi, 12. ayet), “Onu itaatten çıkaran her şeytandan koruduk.” (Saffat suresi, 7. ayet), Tarık suresi başlıyor.

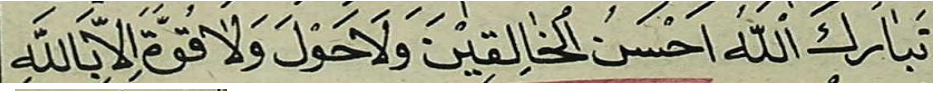
⁸¹ “Hiçbir kimse yoktur ki üzerinde bir koruyucu bulunmasın.” (Tarık suresi, 4. ayet), Buruc suresi başlıyor.

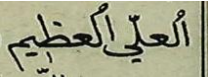
⁸² “Gerçekten Rabbinin tutuşu çok şiddetlidir. Çünkü yoktan var eden de, tekrar diriltlen de odur. Bununla beraber, çok bağışlayıcıdır, sevgi doludur. Arş’ın sahibidir, şanı yücedir. Dilediğini yapandır. O orduların kıssası sana geldi ya? Firavun’un ve Semud’un kıssası? Fakat o küfredenler hala bir yalanlama içindeler. Oysa Allah, onları arkalarından kuşatmıştır. Fakat o, şanlı bir Kur’an’dır, Levh-i Mahfuz’dadır.” (Buruc suresi, 12-22. ayetler), Dua başlıyor.

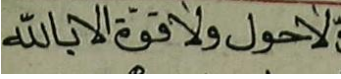
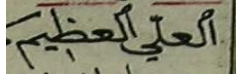
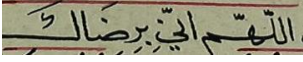
⁸³ “Ey merhametlilerin en merhametlisi Rahmetinle yarattıklarının şerrinden Allah’ın tüm eksiksiz kelimelerine sığınırım.”

şahîhdür mücerrebdür, (8) budur: ⁸⁴ Ve tedbîr-i (9) şer'înün biri dağı budur ki tã'un-ı vebâ ve sâyir marâz (10) ve maşrû' ve şerr-i cin ve mekr-i müfsidân ve sâhirler keyd ü şerr (11) ve zarar-ı pür-gam ve keder bu cümleden emîn ve sâlim ve 'avn-ı İlâhîde (12) kâyim ve dâyim olmak için mübârek mu'avvizeteyn-i şerîfini (13) çok çok leyl ü nehârda okuyalar ve yazup hamâyil ideler. (14) Bunların havâş ve fezâyilleri ve menâfia'ât-ı sebab-i nüzülleri (15) müdevvenât-ı kütüb-i tefâsîrde tafşilen şerh ve beyân ve vâziḥ (16) 'ayân olunmuşdur, zikr olunan 'illet ve emrâz için hiç (17) bunlardan asra' ve enfa' devâ ve mü'essir şifâ yokdur. Hattâ aşḥâb-ı [100a] (1) kirâm ta'lîm-i Resûlullâh 'aleyhi's-selâm ile seferde ve dağı (2) ḥazarda müdâvim ve tilâvete mülâzım olurlar idi ve terkini (3) câyiz görmezler idi. Ve ed'ie-i mübârekeden biri dağı İmâm (4) Ca'fer-i Şâdık *raziyallâhü 'anhden* naql-i şahîḥâ ile (5) rivâyet olunmuşdur ki cemî' âfât ve beliyâta cine ḥadîd (6) ve def'-i vebâ ve tã'una ve sâyir kazâ-yı âsmân ve arzına bir kal'a-yı (7) şedîd ve sebab-i ḥayât-ı mezîd olup, ref'-i şürûr-ı mekkâr (8) ve müfsidân ve keyd-i sū-yı maḳâşid-ı a'dâya dârü'l-emândur. (9) Her şubḥ u şâm üçer kerre kırâ'at olına. Aḥşâm kırâ'at (10) olındukda tã şabâḥa degin ve şabâḥ tilâvet olındukda (11) tã aḥşâma degin kifâyet ve âfât-ı mübremden ḥimâyet ve her (12) dürlü saḳâmetden şiyânet ider. Erbâb-ı tecrîbe katında (13) şıdkı gâyet meşḥûr ve ma'rûfdur, du'â-yı şerîf budur:

(14) ⁸⁵

(15) ⁸⁶

(16) ⁸⁷ ve bir dağı ḥâtîmetü'l-muḥaddîşîn Celâleddîn (17) 'Abdurrahman es-Süyûḫî *rahmetullâhi 'aleyh* ḥazretlerinden [100b] (1) mervîdür

ki her kimki günde yüz kerre (2) ⁸⁸ kelime-i mübârekesine müdâvim olsa yetmiş (3) dürlü âfât ve beliyâtdan emîn ve sâlim ola. Ednâsı (4) cüzâm ve beraş ve tã'un-ı vebâ ola ve celb-i rızḳa ve her (5) cihetden ğnâya sebab ola. Ḥadîş-i şahîḥeden (6) rivâyet itmişlerdür ve bir dağı ed'ie-i me'sûre ve meşḥûre- (7) den bu mübârek kelime-i câmi'adur ki Ḥazret-i faḥr-i 'âlem (8) Seyyidi veled-i Âdem *şallallâhu 'aleyhi ve sellem* her zamân (9) kırâ'at iderler idi. Vaḳt-i âfât ve teraḥda müceb-i sūrûr (10) ve feraḥdur. Ve cemî' ins ü cin şürûrundan muḥâfaza ve (11) maḥmî ider. Tã'un-ı vebâ ve sâyir 'illet-i mühlikeden necâta (12) sebebdür ol du'â-yı şerîf budur:

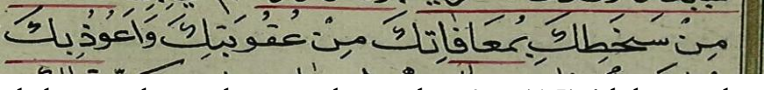
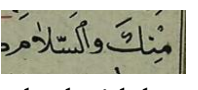
⁸⁴ "...Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir." (Âl-i İmran suresi, 173. ayet)

⁸⁵ "Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." (Fatiha suresi, 1. ayet)

⁸⁶ "Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir." (Müminun suresi, 14. ayet)

⁸⁷ "Güç ve kuvvet, sadece ulu ve yüce olan Allah'ın yardımıyla elde edilir."

⁸⁸ "Güç ve kuvvet, sadece ulu ve yüce Allah'ın yardımıyla elde edilir."

(13) (14) ⁸⁹

⁹⁰ şabâhda ve aḥşâmda üçer kerre kırâ'at (15) ideler, çok nef' müşâhede ideler, vaḳt-i meḥâfâtda buña

(16) mülâzım olalar. Hadîş kitâblarında ḥavâş ve fezâyili (17) tafşîlen mu'ayyen ve tecrîbe ile rûşen-i müberhendür fe-fehm.

[101a]

(1) Pād-zehr ḥayvānıñ ḥavâş ve menāfi'i beyānındadır

- 1 (2) Ḥabbezā pād-zehr ḥayvānı
- (3) Ki ider zinde rūḥ-ı insānı
- 2 (4) İnti'āş-ı ṭabī'at andandır
- (5) O virür cisme māye-i cānı
- 3 (6) Hem odur rūḥ-baḥş bā-efzā
- (7) Artar andan kuvā-yı cismānı
- 4 (8) Olsa faşl-ı rebī'de meşrûb
- (9) Cism ü cānuñ olur nigeh-bānı
- 5 (10) Ḥikmet-i 'âdet üzre şerbetinüñ
- (11) Nīm denk oldı ḳadr ü mizānı
- 6 (12) Altı kırâṭ içilse haftada ger
- (13) Ḥıfz ider şıḥḥat üzre ebdānı
- 7 (14) Nüş iden pād-zehri şartı bu kim
- (15) Yimeye turşiler ile hem elbānı
- 8 (16) Üçden işney 'aşere şa'ireye dek
- (17) Zehr için kimesne nüş ide anı

[101b]

- 9 (1) Gerçi keyfiyyeten olupdur ḥār
- (2) Līk ḥāşşiyet budur şānı
- 10 (3) Ki eger vārid olsa cān ü tene
- (4) İssi aḥlāṭı heb eyleye fānı
- 11 (5) Ḥurrem eyler mizāc-ı maḥrūrı
- (6) Ḳalmaz anda ḡamum pinhānı
- 12 (7) Gerçi bu tuḥfe-i gevher-i ḥāsuñ
- (8) Vardur envā'i çoḳdur elvānı
- 13 (9) Līk maḳbûl olan odur ki evlā
- (10) Peykeri heykeli ve ṭulānı
- 14 (11) Zerd-i reng olanuñ eger gök gök
- (12) Elf ve noḳta olsa her yanı
- 15 (13) Cümlesinden ziyāde oldur olan
- (14) Ḳuvvet-efzā-yı nefsi-şehvānı
- 16 (15) Cümleden ḥüb imiş şabānkārı
- (16) Böyle yazmış bunu ḥekīm Yūnānı

⁸⁹ "Allah'ım! Öfkenden rızana, cezandan affına sığınırım. Yalnız senden sana sığınırım."

⁹⁰ "vesselam", "İşte budur, son söz budur" anlamlarında kullanılan bir ifadedir.

(17) Pād-zehr ma‘deninüñ havâş ve menâfi‘i beyânındadır

[102a]

- 1 (1) Olsa pād-zehr ma‘deni aşfer
- (2) Aşfer olmasa olsa ger ağbar
- 2 (3) Didiler ittifâk ile hükemā
- (4) Bu iki levni cümleden bihter
- 3 (5) Gör nedür kavlı-i şāhib-i cāmi‘
- (6) Nice gösterdi ‘ilm-i tıbdā hüner
- 4 (7) Dimiş ol kim⁹¹ tokunsa pertev-i şems
- (8) Ma‘den-i pād-zehrüñ üstine ger
- 5 (9) Āteş-i maḥz iken ṭabī‘atda
- (10) Eridüp anı ‘ayn-ı āb eyler
- 6 (11) Hem ‘Uṭārid Muḥammed Cāmāsb
- (12) Eylemişler bu kavlı dürr-i defter
- 7 (13) Naql idüp hem menāfi‘yn anuñ
- (14) Böyle virmişler ittifâkı haber
- 8 (15) Ki olur dāfi‘ ḥarāret-i teb
- (16) İçen olmaz o renceyle muḫtar
- 9 (17) İssi göz ağrısın ider zāyil

[102b]

- (1) Maşş eyle nüş olınsa anı eger
- 10 (2) Ref‘ ider za‘f-ı kalbī dilde komaz
- (3) Südüs mişkālī ḥüzn ve gamdan eşer
- 11 (4) Māni‘-i sem budur ‘umüm üzre
- (5) Def‘ olur hem anuñla zehr-i keder
- 12 (6) Dāfi‘ gūşaş ve ledğ ve nahş ve hevām
- (7) Bunı yazmış eṭıbbā ve ḥekīmler ekşer
- 13 (8) İttifâk üzre oldı şerbetinüñ
- (9) Vezni işney ‘aşere şa‘ire kadar
- 14 (10) Aḫsa tenden cerāḥat-ı mintin
- (11) Ki zehr virmiş olsa aña zarar
- 15 (12) Def‘ ider anı ger zārūrī ise
- (13) Belki ta‘līk-i gerden olsa yiter

(14) Cedvāruñ havâş ve menâfi‘i beyânındadır

- 1 (15) Cümle semmüñ devāsıdur cedvār
- (16) Böyle yazmış ṭabīb-i tecrube-kār
- 2 (17) Derd-i ḫülunc ve mi‘deyi giderür

[103a]

- (1) Yense ger zamm olup celīb ḫıyār
- 3 (2) Olsa evrāma gül şuyı ile ṭılā
- (3) İde ḥāşşiyet ile def‘-i mażār
- 4 (4) Zehr-i mār ve mażarrat-pişe
- (5) Olmaya böyle dār vey pür-kār
- 5 (6) Renc-i ḥummā-yı rab‘ ve zaḫmet-i şar‘a

⁹¹ ol kim: olkim

- (7) Ekl-i cedvār ile bulur idbār
 6 (8) Remed-i serd için gözüñ içine
 (9) Suyı tamlansa def‘ olur yek-pāre
 7 (10) Remed-i serd için göz üstine ger
 (11) Sürseler derdine olur tīmār
 8 (12) Tab‘-ı cedvār üçinci mertebede
 (13) Oldı kavlı-i eṣaḥla yābis ve ḥār
 9 (14) Dimiş ammā ki ḥārdur muṭlaḳ
 (15) Bū ‘Alī ol re’īs-i şeyḥ-i kibār
 10 (16) Efdalidür müferriḥātın bu
 (17) Ekl idenler feraḥ bulur her bar

[103b]

- 11 (1) Bāhī taḥrīk idüp ider elfāz
 (2) Olınmışdur bu tecrube hem bisyār
 12 (3) Zāyil eyler zıkrden o rāmī
 (4) Ger tılā itseler aña tekrār
 13 (5) O bulunmazsa olur aña bedel
 (6) Ger zürunbād ola üç ol miḳdār⁹²
 14 (7) Mez‘ olınsa hemīşe ḥāşıl olur
 (8) Şafvet -i levn ve ḥumret-i ruḥsār
 15 (9) Acıdur ağzı zerd ider tuṭağı
 (10) Kendü zātında böyledür āşār
 16 (11) Pīşi ammā ki ağzıña alsañ
 (12) Kararur dil olur tuṭaḳ nā-çār
 17 (13) Māh-ı pervīn açar nefis yolını
 (14) Pīş ammā olur gülü-i efşār
 18 (15) Sırr-ı ḥikmetle biri birinden
 (16) Böyle fark oldı pīş ile cedvār
 19 (17) Terk itmez isti‘mālin ‘āḳil ve kāmīl

[104a]

- (1) Bilmez ḳadr-i ḥikmeti nādān pür-eşrār
 (2) **Çay-i Ḥaṭāyīnūñ ḥavāş ve menāfi‘i beyānındadır**
 1 (3) Didi çay-ı Ḥaṭāyī için üstād
 (4) Āteş-i dūd şekl ve āb-ı nihād bī-bād
 2 (5) Dāfi‘ nefḥ ve maḡaşdur ammā
 (6) Teni taḥlīl ile ider berbād
 3 (7) Tabḥ olınuḳda ḳatsalar bādām
 (8) Bedene kuvveti ider çok imdād
 4 (9) Nāşitā yenmede zarar vardur
 (10) Kıl ta‘ām üzre içmegi mu‘tād
 5 (11) Oldı tab‘ı üçinci pāyede ḥār
 (12) Didiler belki ola yübsi ziyād
 6 (13) Balḡamīler şafā bulur andan

⁹² ol miḳdār: olmiḳdār

- (14) Bāde-i germī eylemezler yād
7 (15) Çayı şahbādan eylemiş tercīh
(16) Keyf-i eşyāyı zevk iden efrād
8 (17) Gelür andan cilā ve gassālī

[104b]

- (1) Gider anuñla cümle hılıt u fesād
9 (2) Hem bulur kalb hāzıma andan
(3) Kuvvete hāzm kuvvete isti'dād
10 (4) Şartı budur gül-āb ile içile
(5) Hükemā böyle eylemiş irşād
- (6) **Belsānuñ havāş ve menāfi'i beyānındadır**
1 (7) Nākilān fevā'id ve belsān
(8) Eylemişler bu gūne şerh ve beyān
2 (9) Habbı ve 'ūdı balgamī tab'a
(10) Ciheten nef'le olur dermān
3 (11) Deheni eyler meşimēyi iḥrāc
(12) Hāmīl olur getürse ger nisvān
4 (13) Def' ider mağaş ve süsti zikri
(14) Gelür anuñla cünbüşe merdān
5 (15) Pāreler taş olursa bögrekde
(16) İder anı meşāneden rizān
6 (17) Deheni oldı üçüncü pāyede ḥār

[105a]

- (1) Böyle yazmış ḥekīm emziceden
7 (2) Eşer-i ḥabb ve 'ūdı deheninden
(3) Dirlər oldı ziyāde bī-noḫsān
- (4) **Belsān ve beşām meyānında olan fark beyānındadır**
1 (5) Belsānı zamāne oldı beşām
(6) Her diyāra gelür ne Mışır ve ne Şām
2 (7) Ba'zılara dehenine idüp rağbet
(8) Ba'zılar ḥabben itmiş istiḥdām
3 (9) Belsānuñ bu 'aynīdür zīrā
(10) Heb bunı kullanur havāş ve 'avām
4 (11) İbn-i Bayṭār bunı Müfredātında
(12) Gerçi yazmış beşāmdan bir nām
5 (13) Belsāndan idüp anı tefriḫ
(14) İtmemiş başka vaşifla i'lām
6 (15) Līk itmiş devā-yı Hindī
(16) Belsān ve beşāmı fark-ı tamām

(17) **Hilbevvanuñ havāş ve menāfi'i beyānındadır**

[105b]

- 1 (1) Hāzım-ı mi'de hılbevādur
(2) Nef'i cümle devādan aqvādur

- 2 (3) Ciger-i serd ve mi‘de-i serdi
 (4) Germ ider bī-naẓīr a‘lādur
- 3 (5) Bedenüñ koltuğūñ keser ousın
 (6) Özge hikmet ‘aceb temāşādur
- 4 (7) Oldı lutı ziyād āuleden
 (8) Her cihetle bu andan evlādur
- 5 (9) ab‘ı yābis harāreti ābīn
 (10) Eşeri hūbdur dilārādur
- 6 (11) Esved ve köhnesi mükedderdür
 (12) Ebyaz ve tāzesi muşaffādur
- (13) **āule-i kebīr ve şağīr menāfi‘i beyānındadır**
- 1 (14) āule ger kebīr egerçi şağīr
 (15) Oldılar menfa‘atde ikisi bir
- 2 (16) İkişi dāhı hār ve yābisdür
 (17) Hükemā böyle eylemiş taħrīr tarīr

[106a]

- 3 (1) Sūddeyi fet ider şağīri velī
 (2) abz ider ab‘ı ekl olınsa kebīr
- 4 (3) ay‘ u aşeyān ve şar‘a ve evcā‘i
 (4) Giderür mi‘deden idüp te‘şīr
- 5 (5) Hāzım-ı mi‘dedür velī üstād
 (6) Şerbetin bir direm ider tadīr
 (7) *Temme‘l-Kitāb bi-‘avni‘l-lāhi*
 (8) *El-Melikü‘l-Vehhāb*
 (9) *Sene 1142*
 (10) *Temme‘l- Kitāb bi-‘avni‘l-lāhi‘l-Melikü‘l-Vehhāb*

METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI

Risāle-i bi-müsemmā -yı Rebī'ū's-Selāme

77b-78a: Bu kitap, Rebī'ū's-Selāme adıyla isimlendirilmiş olan bir risaledir ve besmele Allah'ın hazinesinin anahtarıdır. Akıl sahibine kendi ilminden vermiş olan Allah'a binlerce şükür olsun. O, insanı akıl ile şerefli hale getirmiştir ve kendine olan ibadetinde de yükümlü kılmıştır. Tabiatdaki hayvan, bitki, maden, ateş, su, toprak ve hava Allah'ın kainatta ortaya çıkmış olan gücünün eserleridir. İnsanı, bu unsurlardan meydana getirip onu kendi hikmetiyle düzenlemiştir. Ateş, su, toprak ve hava gibi zıt unsurlar birbirine karışarak bir bütünü oluşturmuşlardır. Cevherlerin bir bütün olarak bir araya gelmesiyle insan yaratılmıştır ve insan, varlığının aslını ve yaratılışını olgunluğa erdiğinde anlamıştır. Yarattıkları ve ilmi güzel olan Allahı tam manasıyla anlamaya akıl yetmez.

Der-na'at-ı Nebī 'Aleyhi's-şalātü ve's-selām

78a/07-78b/05: Hz. Muhammed'in idraki mükemmeldir ve âlemde yaratılan bütün her şeyin sebebi odur. Allah ona çok hikmet vermiştir ve insanların ona çokça salat ve selam etmesi gerekir.

Der-vaşf-ı Çehār-Yār-ı Güzin Rıdvanu'llāhü Te'ālā 'Aleyhim Ecma'ın

78b/07-79a/06: Peygamberin güneşinden nurlarını alan dört halifeden Hz. Ebubekir doğruluğu ve teslimiyeti, Hz. Ömer adaleti, Hz. Osman yumuşak ve haya sahibi bir kişiliği, Hz. Ali cömertliği ve cesareti temsil ederler ancak sahip oldukları bu sıfatlarla birbirlerine asla zıt değillerdir ve Allah onlardan razıdır.

Der-Medḥ-i Pādişāh-ı Cihān Ḥāzret-i Sultān Selīm Ḥān-ı Şānī 'Aleyhi'r-rahme

79a/07-79b/05: Dönemin padişahı olan II.Selim Han bir cihan sultanıdır ve şanlı Sultan Süleyman'ın oğludur. Onun zamanında insanlar kederden ve cefadan uzaklaşarak huzur bulmuş, fakirler onun yardımları sayesinde zenginleşmiştir.

Münacāt be-Ḥāzret-i Kādīü'l-Ḥacāt (Herkesin dileğini yerine getiren)

79b/07-80a/05: Bu bölüm, Nidai'nin kendisinin çok değersiz ve aciz oluşunu ifade ettiği sözleriyle başlar. Nidai, Allah'ın hikmetine erişmek ve ona olan ibadetinde kalıcı olmak ister. Allah'ın hikmetiyle kemale ulaşip hasta insanlara yardım etme ve yaratılmış olan şeylerin niteliklerini keşfederek, Allah'ın da yardımıyla hastalıklara çare bulma arzularından söz eder. Allah'ın emriyle derdin derman ölünün can bulacağını söyleyerek, kendisinin de bu konudaki yardım isteğine yer verir.

Der-beyān-ı sebab-i tahrīr ve bā'ış-i taştīr ve taḫrīr

80a/06- 81a/05: Bu bölüm, kitabın sebab-i telif kısmıdır. Burada, risalenin yazılış amacına geçilmeden önce yazarın mahlası olan Kaysunizade Nidai'ye yer verilir. Daha sonra Nidai, pek çok hastalığı iyileştirmek için cömertçe çalıştığını ve bu zamana kadar yazıp tecrübe ettiği ilaçları hiç kimseden esirgemediğini belirterek eserini yazış sebebine geçer. Nidai, bir bahar gününde, hava almak ve akarsu kenarında etrafi seyretmek için dostlarıyla bir araya gelir. Bahar mevsimi olmasına rağmen hava yaz gibi kokuşmuş ve bozuktur. Pis hava tabiatı etkilediğinden şehrin bazı bölgelerinde

veba salgını ortaya çıkmıştır. Kaysunizade Nidai ve arkadaşları veba, vebanın önüne geçilebilmesi ve bu hastalığa yakalananların tedavisi için ne yapmak gerektiği hususunda uzun uzun konuşurlar. Konuşmanın sonunda Kaysunizade Nidai'den gerektiğinde kullanılmak üzere bu konuda bir kitap yazmasını ve düzenlemesini rica ederler. Kendisi de bunu kabul eder. Tecrübe ettiği ilaçları ve tedavileri ayrıntılı olmamasına rağmen çok faydalı bilgiler içeren bu risalede toplar. Risaleyi bir mukaddime, yedi bap ve bir hatime şeklinde düzenleyip adını *Rebi'ú's-Selâme* olarak verir. Bu kısım Allah'ın yardımıyla bu kitabın bitirileceğine dair edilen duayla sona erer.

81a/05-81b/03: Mukaddime kısmı havanın özellikleri hakkındadır.

1. bap taunun anlamı ve bulaşma sebepleri hakkındadır.
 2. bap cin taifesi hakkındadır.
 3. bap vebanın alametleri ve vebadan kaynaklanan ateşin ortaya çıkardığı hastalıklar hakkındadır.
 4. bap pis havanın ve veba salgınının ortadan kaldırılmasıyla ilgili tedbirler ve önemli şeyler hakkındadır.
 5. bap veba günlerinde gerekli olan yiyecek, içecekler ve o illetin yararlı ya da zararlı müfredatı hakkındadır.
 6. bap veba günlerinde lazım olan hareket hareketsizlik uyku uyanıklık hakkındadır.
 7. bap veba günlerinde ve salgında önemli olan kusma, tıkanma, açlık, banyo tedbiri ve başka tedbirler hakkındadır.
- Hatime ise veba günlerinde doğru olan yasal tedbirler, hareketler ve ilaçlar hakkındadır.

Mukaddime

81b/05-81b/15: Bu bölüm, temiz ve pis, faydalı ve zararlı hava hakkındadır. Hekimlere göre, en iyi hava temiz, hoş ve ılık olan havadır. Temiz hava toz, duman ve yoğun buharla karışmamalıdır. Bunların havaya karışması göğüze zarar vererek beyin ve solunum organlarının hastalanmasına sebep olur. Örneğin, incir ve ceviz ağaçları, lahana yaprağı, patlıcan ağacı ve sarı kamışın buharları çok zararlıdır ve bunlar havayı kirletir.

Fasl

81b/15-82a/15: Veba salgınının olduğu zamanda havası temiz olan bir yerde konaklanmalıdır. Her tarafı kapalı yerlerde konaklanmaması gerekir. Etrafı açık yerlerin havası temizdir çünkü rüzgar, evin içine girerek pis havayı dışarı çıkarıp, temiz havayı getirirerek evin pis havasını temizler, her tarafı kapalı yerlerin havasıysa kötüdür ve rüzgar içerideki pis havayı temizleyemez. Bu durumda, geniş ve açık olan sahranın havası evin havasından daha iyidir ancak veba zamanında havası pis olmayan evin de havası sahra havasından daha iyidir. Bunun nedeni esen bir rüzgarın aldığı pis havayı sahraya getirmesidir.

82a/15-82b/09: Veba zamanında İstanbul'a yakın yerde bulunmaktansa İstanbul'da olmak daha iyidir. Veba salgını zamanında evin havası denizin buharından, toprak ve deniz canlılarının artıklarından temizlenmiş olmalıdır. Büyük şehirlerin havası İstanbul, Mısır, Halep, Bursa ve Edirne'nin havası kadar pis olmasa da tam anlamıyla temiz de değildir. Buralarda veba salgını eksik olmaz, sakınmak gerekir.

Fasl

82b/10-16: Pis hava ağız, burun ve diğer yollardan beyin ve vücut içine girerek insanın özünü kokutur. Pis koku ateşe benzetilerek, pis kokunun bir yerden diğer yere yayılacağı ancak ateşin bir yerden diğerine yayılmayacağı söylenir.

Fasl

82b/17-83a/12: Pis hava, insanı sebepsiz yere etkilemez. Ateşin kuru ağaca, yaş ağaca göre daha çabuk bulaşması; pis havanın da insan ruhunun özelliğine uygun olarak tesir etmesine benzetilir. Bazı insanlar veba zamanında ve pis havanın etkili olduğu yerlerde veba salgınının zararlarından korunurlar. Bu yönüyle, salgının genele yayılmadığı ve bir yerde etkili olduğu düşünülür. Pis hava yalnız vebaya değil başka hastalıklara da sebep olur. Örneğin insanın özünü yakarak insanı öldürür. Bu derdin giderilmesinde ise bütün hekimler çaresiz kalmışlardır.

Birinci Bap

83a/13-83b/12: Bu bölüm, taunun anlamı ve bulaşma sebebi hakkındadır. Pis havadan insanın ruhu etkilenir, zarar görür ve kokuşur. Vücut tedbir olarak beyin, kalp, ciğer ve diğer önemli organlardan, dengesi bozulmuş dört unsuru (kan, balgam, sevdâ, safra) def edip bu organlara gelecek zararı engeller. Vücut, bu unsurların zararı kalbe olacaksa onları koltuk altına dökerek uzaklaştırır ve koltuk altında yumru meydana gelir. Vücut, bu unsurların zararı beyne olacaksa bunları kulağa uzaklaştırır ve kulakta yumru oluşur. Vücut, bu unsurların zararı ciğere olacaksa bunları ciğerden bacak arasına uzaklaştırıp burada yumru oluşmasına sebep olur. Daha sonra bu oluşan yumrulara halk arasında taun denir, pis hava tauna sebep olduğundan yaz mevsiminde sıcaktan ve hararete sebep olacak şeylerden uzak durulması gerekir.

Fasl

83b/12-84a/04: Pis havadan veba salgını meydana geldiği gibi, vebadan da pis hava meydana gelir. Pis hava ölüm sebebidir. Hz. Muhammed, salgın olan bir şehirden çıkıp diğerine gitmeyi yasaklar, veba ve salgının böylece başka yere yayılması engellenmiş olur. Ayrıca bu konuda kurandan bir ayet de örnek gösterilir.

Fasl

84a/05-14: Bir kimse pis hava olmadan da tauna tutulabilir. Bunun nedeni, havanın sıcaklığı, sıcak yiyecek ve içecekler ile kişinin bedenini fazla hareket ettirmesidir. Bu sebeplerden kişi vebaya yakalanıp bahsi geçen yerlerinde yumrular meydana gelip onu öldürebilir. Özellikle insan yazın, sıcak yiyecek ve içeceklerden sakınmalı, bedenini az hareket ettirmelidir.

Fasl

84a/14-84b/05: Veba ve başka bulaşıcı hastalıkların bulaşma sebeplerinden biri de yersiz korkudur. Veba salgınından korkan insanların veba zamanında çok çabuk ölebileceği, korkunun en büyük güç olduğu ve bedende çok çeşitli hastalıklara sebep olduğu yeri geldiğinde bu korkunun ortadan kaldırılmasında alınacak tedbirden bahsedileceği söylenir.

Fasl

84b/05-84b/16: Hekimlerin vebaya pislik ve pis hava sebeptir demelerinin şer'e aykırı olduğu üzerinde durulur. Aykırı olmasını bazı islam alimlerinin, Hz. Muhammed'in hadislerinden örnek vererek açıkladığını ve taunun, tan-ı cinden geldiği,

fisk, fesat ve zinadan oluştuğunu söylediklerine değinilmiştir. Cin topluluğu hakkında bilgi verileceği söylenerek birinci bab bitirilmiştir.

İkinci Bap

84b/17-85a/11: Cin tayifesinin, nitelikleri hakkındadır. İlim adamları cini inkar etmelerine rağmen onu konuşan ve düşünen bir hayvan olarak tarif etmişlerdir. Cin havadan yaratılmıştır ve türlü türlü şekillere girebilir. İnsan vücuduna toprağın üstün olduğu gibi cinin bedenine de hava üstündür. Toprak kolayca şekle giremez insan da topraktan yaratıldığı için çeşitli şekillere giremez ve beden değiştiremez. İnsan ve cin arasındaki fark bedenleridir. İkisi konuşma ve düşünceleri bakımından benzerken insanın vücudu yeryüzünde yer kaplar, cin latif bir varlık olduğundan onun bedeni yeryüzünde yer kaplamaz.

Fasl

85a/11-85b/12: Şeriat mensupları, ehli sünnet ve diğerleri, cinlerin bedenlerinin havadan yaratıldığı halde üç kısma ayırdıklarına inanmışlardır. Bir kısmı yılan, akrep ve diğer haşerattır. Bir kısmı züht ve takva sahibi olanlardır ancak bunların şekli belli değildir. Bir kısmı da rüzgar şeklindedir bunlara kasırğa denir. O halde cin, havayı kuşatan rüzgardır ve şüphesiz havanın çevresi kokuşmuş olursa bu veba salgınının sebebidir. O kokuşmuş havanın etkisi zemmetme manasına gelir, işaretine taun ve etkilenenine de vebalı denir. Kokuşmuş hava cindir veya cin onun içindedir denilebilir. Bu durumda hava kokuşmuş olup insana etki ettiğinde, insanda şişlik ortaya çıkar. Veba, şüphesiz cinin zemmedilmesinden meydana gelmiş olur. Din alimlerinin ve gerçek ilim adamlarının araştırmaları bu yöndedir.

Fasl

85b/12-86a/12: İslam alimlerinden Şeyh Ebu Ali ve diğerleri, veba zemmedilmiş cinden olduğundan ılımlı mizaç olabildiğince korunmalı ve böylece o beden zarar görmesinin mümkün olmayacağını söylemişlerdir. Şu halde, ılımlı mizaç, zemmedilmiş cinden kolaylıkla kurtulup sağlık ve sıhhat bulana kadar korunmalıdır. Alimler, kötülüğe istidadı olmayanı cinin etkilemeyeceğini söylerler. Şüphesiz, insanda bu kötü istidat, ılımlı olmayan mizaçtan, fesadın çokluğundan ve tabiatın kokuşmuşluğundan ortaya çıkar. Mizacını koruyan kişiler havanın kötü etkisinden, veba salgınının zararlarından ve vebaya ait hastalıklardan korunacaklardır.

Üçüncü Bap

86a/13-86b/09: Vebanın belirtisi ve vebanın sebep olduğu ateş hakkındadır. Veba salgınının belirtilerinden ilkinin ilim adamları şu şekilde açıklamıştır. Sonbahar mevsiminde hava boşluğundan atılan çok sayıda alevli ateşin salgının yaklaştığının işareti olduğu tecrübe edilmiş bir gerçektir. Bu vebanın zemmedilmiş cinden kaynaklandığının açık bir delilidir. Çünkü şeriat ehlinin sözlerine göre, gökyüzünden atılan bu alevli ateşler şeytan taşlama ve cinleri kovma içindir. Vebanın delili, meleklerin cinleri ve şeytanları öldürmek için alevli ateşleri atmalarıdır ancak bu alevli ateşler pis havadan başkasına zarar vermez bu durumda pis hava cin olmuş olur. Bu konunun ayrıntıları hikmet kitaplarında yazılmıştır.

Fasl

83b/09-87a/01 : Veba salgınının belirtilerinden bir diğeri de sezgisi güçlü hayvanların buldukları yerden kaçmalarıdır. Leylek bazen pis havanın etkisiyle yumurtasıyla ilgilenmeden kaçır. Fare pis havayı hissederek kendi yerinden kaçır ve

kendi evinden başka yerde pis koku hissetse nereye gideceğini bilemeyip şaşkına döner. Ateş veba, salgın ve vebaya ait hastalıklarda özellikle sebeptir.

Fasl

87a/01-87b/08: Vebanın sebep olduğu ateşte vücut sıcaklığı az olsa da kalbin sıkıntısı ve iç organların sıcaklığı çok olur, ağız kuruluğu ve kusma meydana gelir, iştah azalır. Tabip, ateşli veba hastasına zorla yemek yedirmelidir, çünkü yemek yemek kalp ve diğer organlardan zehrin atılmasına sebep olup hastanın sıhhat kazanmasını sağlar. Tecrübeli olmayan hekimler bu sıtmayı başka sıtmalarla kıyaslar ve kişinin yemek yemesini engeller böylece zehrin fazlalığından hasta ölür. Kuru öksürük, dalağın büyüklüğü ve insanın karnında su toplanması, hep vebanın sebep olduğu harareten kaynaklanır. Sıkça bayılmak, ölümün yakınlığına işaretir ve akli bozukluklar ile kuvvetten düşme bu sıtmadan kaynaklanır. Sıtmaya yakalanmış kişide bazen bir veya birden fazla kabarcık meydana gelir bunların görünüp kaybolması ölümün yakınlığına işaretir. Onların rengi siyah ve yeşil olursa ölüme işaretir ancak beyaz ve kırmızı olmaları kurtuluşun olacağına işaretir.

Fasl

87b/09-88a/04: Vebanın sebep olduğu harareten sonra ishal olmak iyi bir belirti değildir. Kabız olunursa vücuttaki dengesi bozulmuş unsurların zehri kalbe zarar vermez. Veba günlerinde illet ortaya çıkmadan önce bazı kimseler ölür. Bunun sebebi, insanın ruhunun kötülüğüdür. Bu konuda yazılmış pek çok şey olmasına rağmen bu kadar açıklama yeterlidir. Veba ve salgın zamanında vücut korunmalı, temiz havaya rağbet edilip, yeme ve içmede dikkatli olunmalıdır.

Dördüncü Bab

88a/05-88b/04: Pis havanın ortadan kaldırılması ile veba ve salgına karşı yapılan ilaçların, alınacak önemli tedbirlerin hakkındadır. Veba ve salgın günlerinde evin pis olan havasını temizlemek için kuru ve soğuk kokular kullanmak alınacak ilk tedbirdir. Örneğin, sandal, kafur, nilüfer, gül gibi hoş kokulu bitkilerin kullanılması, evin havasını güzelleştirmede etkilidir. Havayı soğuk ve kuru hale getirmek için gülsuyu ile sirke karıştırılıp evin etrafına dökülmelidir. Sirkeyi yağlı çamur ile karıştırarak evin içine, zeminine ve etraftaki duvarlara dökmek çok yararlıdır. Evin raflarına, dolaplarına, taşlarına ve her yerine turunç, portakal, limon, elma, armut, ayva ve bunlara benzeyen meyveler konmalıdır. Onların kabuklarının hoş kokusu evin havasını güzelleştirir. Turunç kabuğunun, havadaki pis kokuyu ortadan kaldırmada çok faydası vardır.

88b/05-12: Eski bilim adamları, vebanın ve salgının olduğu zamanlarda aromatik pastil yapmanın faydalı olduğunu söylemişlerdir. Bu aromatik pastil, bir miktar sirke, sandal, yağlı çamur ve kafuru alarak sirke ile ezip karıştırdıktan sonra bir şişe veya bir kap içine doldurup zaman zaman içindekileri hareket ettirmekle oluşur. Bu faydalı ilacın güzel kokusunun beyne dolması çok yararlıdır.

88b/12-89a/10: Bazen bir elmanın ortası oyulup gülsuyu ve anberle doldurularak evin ortasındaki ateşin üzerine konur. Bu insanın beynine çok faydalıdır ve evin içindeki pis kokuyu ortadan kaldırır. Bazen elmanın içine gülsuyu, sandal, miskten yalnız bir tanesi konulabileceği gibi hepsi bir yerde de karıştırılıp konabilir. Bunu koklamak çok faydalıdır ayrıca pis havanın ortadan kaldırılmasına yardımcı olur. Bunların benzerleri olan hoş kokuları gülsuyu veya portakal suyu ile hamur haline getirip bir elma şeklinde oluştursalar ve zaman zaman koklasalar beyne güç verdiği gibi

pis havayı da yok eder. Kızıl sandal, ak sandal, amber, misk ve ödün her birinden bir miktar alarak hamur kıvamında elma şekline getirmek ve bunu koklamak çok faydalıdır.

89a/11-89b/04: Havadaki pis koku için çok defa, misk, amber, öd, şeker, ayıfındığı, turunç ve portakalın hepsi alınıp tütsü yapılır. Bunun kokusu beyne faydalı olduğu gibi pis havayı da ortadan kaldırır. Portakal, tabiatla çok cömerttir pis havayı ortadan kaldırdığı gibi, vebanın ve salgının zararını yok etmede de benzersizdir. Bütün ilaçların bir yerde toplanıp birleştirilmesi ve bazen koklanması vebanın ve salgının ortadan kaldırılmasında etkilidir.

89b/05-12: Sakız, karanfil, servi, defne, ardıç gibi bitkiler havayı temizlemeleri bakımından önemlidir. Bu bahsi geçen ilaçların hepsini ben kendim tecrübe ettim ve doğruladım. Allahın izniyle bunları kullananlar pis havanın etkisinden, veba ve salgının tesirinden kurtulup sağlık ve sıhhat buldular.

Beşinci Bab

89b/13- 90a/03 : Bu bölüm, veba salgının olduğu günlerde yenilmesi ve içilmesi gerekli olanlar ve hastalığa iyi gelen birleşikler ve birleşik olmayan basit şeyler hakkındadır. Soğuk ve kuru olan yiyeceklerle içecekler kanın damarlarda az olmasını ve vücuttaki kanın temizlemesini sağlar. Veba günlerinde iştah olmadığı zaman yemeğin yenmemesi sağlıklı kalmak için bir tedbirdir.

90a/03-16: Salgın günlerinde, turşu, sumak, limon ile pişirilmiş olan yemekler, elmayla ayva katılarak yapılan kabak ve patlıcan yemekleri, sirke katılarak yapılmış mercimek ve fasulye çorbalarına portakal suyunun ilave edilmesiyle pişirilmiş yemekler, Hint hurması ve nar şarabının katılmasıyla pişirilmiş yemekler çok faydalıdır. Yoğurtlu çorba sirke ile birlikte çok faydalı olur. Bütün ekşilerin içinde en iyi olanı sirkedir ondan sonra limon suyu gelir. Ham üzüm ve ribas bunlar gibi çok faydalı ekşilerdir. Bunların yenmesi pis kokuyu ortadan kaldırır ve ağrıları keser. Turşulara azıcık soğan ve sarımsak katmak turşunun zararını ortadan kaldırdığı gibi, lezzetini de artırır.

90a/16-90b/08 : Veba günlerinde, çok et yemekten kaçınılmalıdır eğer yenilecekse eti turşuyla birlikte yemek etin zararını ortadan kaldırmada etkili olur. Salgın günlerinde meyvelerden perhiz edilmelidir çünkü meyvenin içindeki unsurlar çok çabuk bozulur. Ama ekşimsi meyveler örneğin ekşi nar, ekşi elma o kadar zararlı değildir hatta faydalı bile olur. Tatlı kavun, veba günlerinde ve sıcak havalarda çok zararlıdır, safrada çabucak erir. Tatlı kavun veya karpuz yenip üzerine ballı sirkeli ekşi şerbet içilse çok faydalı olur.

90b/09-17 : Vücut yapısında balgam unsuru üstün olanlar, karpuzdan sonra zencefille yapılan meyve suyu tatlısını yeseler çok faydalı olacağı gibi bu nemin ve soğğun zararını ortadan kaldırmada da etkili olur. Meyveler yendikten sonra, limon şarabı, portakal şarabı, üzüm şarabı içilmesi çok faydalıdır, şifa verir. Bütün ekşi şerbetler, sumak suyu, dikenüzümü ve şekerden yapılan armut suyu, sirkencebin limonu, ayva ve nar sirkencebinleri gibi bütün soğuk şerbetler veba ve salgından korunmada faydalıdır.

91a/01-07 : Salgın günlerinde, soğuk su içmek çok faydalıdır. Vücudun dengesi bozulmuş olan dört unsurundaki çürüme/pis kokuyu ortadan kaldırır. Bazen limonu

sıkıp, suyla karıştırarak içmek çok faydalıdır. Salgın günlerinde şarabın faydalı olduğu yazılmıştır ancak islam ehline onun hakkında ayet gönderilmiştir.

Fasl

91a/07-15 : Vebayı ve salgını ortadan kaldıran ilaçların çeşitli müfredatından biri canlılık panzehiridir. Panzehir özellikle, insan ruhunun ve bedeninin sağlığını koruyup, veba ve salgını ortadan kaldırmada etkilidir. Yarım danik bilindiği üzere ezilip kullanılsa kafi gelir/yeter. Kışmar zerdecalı ve Doğu Türkistan zerdecalının ezilip veba üzerine sürülmesi çok faydalıdır. Ağız içine yakut parçası götürmek, bunu macun haline getirerek yemek de vebanın bulaşmasını önler.

91a/16-91b/14 : İnci, mercan, altın ve gümüş yemek kalbe, mideye ve mizaca çok faydalıdır. Bunlar gibi yararlı olan cevherleri bir miktar elma şarabı, sandal şarabı veya ayva şarabı ile içmek çok faydalı olur. Yağlı çamur ve balçık/karışmış çamur kullanmak da faydalıdır. Bütün bunlar, vebanın ortaya çıkmasına engel olur, vebadan kaynaklanan salgını da ortadan kaldırır. Bu iki çamurun veba günlerinde kullanılması çok faydalıdır, yararları denenmiştir. Bu iki çamurun ortaya çıkan vebanın çevresine sürülmesi, vücut hararetini ve pis kokuyu ortadan kaldırır. Hadis-i şerifte, taundan korkan kimselerin bir miktar çamur ile suyu karıştırarak vebanın zararından güvende olana kadar içmeleri söylenmiştir. Çamuru sirke ve gülsuyu ile eritip içmek de çok faydalıdır.

Fasl

91b/15-92a/05 : Veba günlerinde, faydalı olan birleşikler vardır ve bunların kullanımı böyle zamanlarda önemlidir. Bu terkip Ebu Ali tarafından söylemiştir, bu değersiz kişi de tecrübe etmiştir. O terkip öd ağacı, sarı sakız ve safranın birleştirilerek kullanılmasıdır, çok faydası vardır ve adı geçen hastalığı def eder.

92a/05-08 : Beş dirhem yağlı çamur, beş dirhem safran, iki dirhem karışmış çamur, beş dirhem tarçın birleştirilerek kullanılabilir, bu çok faydalıdır ve kendi tecrübe ettiğim bir birleşiktir.

92a/08-93a/17 : Pencnoştan arapçalaştırılarak fencnuş adı verilmiş olan ve Türkçe beş tatlı anlamına gelen bir birleşik vardır. Tıp ilminde mahir anlamında olup, çok örnekle karşılaşmış ve bunlar üzerine düşünmüş olan hekimler bilirler. Sözü kısası, bu macun beş tatlıdan oluşur. Veba günlerinde pek çok kişiye tavsiye ettim ve onlar bunun çok faydasını gördü. Bu macunu on bir sene devamlı kullanmış olan bir kişi onun çok yararını gördü. Bazı zamanlarda, bu birleşime, dört dirhem yakut, üç dirhem inci, iki miskal altın varak, iki miskal gümüş varak, ilave edilirse büyük faydası görülür. O birleşim şudur: üç helile, altmışar dirhem belile, amlac, karabiber, karabiber ağacı, zencefil, Hint selvisi, Hint diş otu, Hint sümbülü, on iki dirhem anason tohumu, on iki dirhem pırasa tohumu, altmış dirhem sirke ile karıştırılmış ve badem yağıyla yağlanmış olan demir pası, elli dirhem mavi mukl, beş dirhem senderus, sakız, semizlik otu, rezene, surincan, havlincan, ak ve kızıl tuder ve onar dirhem tilki husyesi ve yabancı havuç, altışar dirhem sandal, yağlı çamur, mühür çamuru, sekiz dirhem beş parmak otu, sekiz dirhem iyi ceviz, iki yüz dirhem afyon, yüz dirhem safran, beş miskal misk, on iki dirhem yalancı tarçın ağacı, yüz dirhem tarçın, buğday başağı, karanfil, küçük ve büyük kakule, on iki dirhem kebabe, gül, dört dirhem Doğu Türkistan zerdecalı, onar dirhem badem içi, fındık içi, fıstık içi, çam fıstığı tanesinin içi, yüzer dirhem elma, ayva, nar, armut ve taze üzüm suları eski usul üzere iki edviye miktarı bal ile macun haline

getirilerek kilden yapılmış bir kap içinde dört veya altı ay durduktan sonra kullanılmaya başlanabilir. Bu birleşik yirmi seneden fazla durur ve durdukça da güzelleşir. Mideye ait, kana ait hastalıklar, soğuk algınlığı, veba gibi bütün hastalıklar için bundan daha faydalı bir birleşik yoktur. Bu ilaç, yarım dirhemden iki üç dirheme kadar kullanılabilir; kullanımında kişinin güçlü veya zayıf olması etkilidir.

93b/01-94a/07 : Diğer birleşik çok rahatlatıcıdır. Malum hastalığı ortadan kaldıran bir panzehirdir. Vücudun dengesi bozulmuş unsurlarındaki zehri ortadan kaldırır. Lezzeti güzel ve hoş olan birleşik şu unsurlardan oluşur: üç miskal yakut, iki miskal inci, beş dirhem karışık çamur, on dirhem tarçın, beş dirhem safran, beş dirhem yağlı çamur, üç miskal ham iplik, beş dirhem sığırdili bitkisi, beş dirhem melisa, bir dirhem Mekke'nin sarı sakızı, iki miskal altın varak, iki miskal gümüş varak, üç dirhem sandal, üç dirhem hurma, iki dirhem kuru kişniş, üç adet iyi ceviz, iki dirhem cedvar, üç dirhem safran, beş dirhem mirobalan, beş dirhem erik, bir dirhem misk, üç miskal anber, üç dirhem Hindistan'a ait öd ağacı, üç dirhem zencefil; eğer farfayundan sakınılmıyorsa üç dirhem de ondan katılabilir. Bu unsurların hepsi macun haline getirildikten sonra elma, ayva, armut, nar, üzüm sularından bir miktar katılmalıdır. Misk, safran ve öd macun kıvama getirildikten sonra katılmalıdır. Bu birleşik faydası kesin olup, denenmiştir. Bu birleşik bir şişe, kilden yapılmış bir kap veya gümüş bir mahfaza içinde saklanabilir. Yeri geldiğinde birer miskal kullanılabilir. Tadı yönüyle benzersiz ve çok değerlidir.

Altıncı Bap

94a/08-94b/08 : Veba günlerinde hareket ve hareketsizlik ile uyku ve uyanıklığın gerekleri hakkındadır. Veba ve salgının olduğu günlerde vücut hareketlerinde aşırılığa gidilmemelidir. Hareket, sağlığı ve mizacı bozulmuş olan vücut unsurlarını tahrik ettiğinden bu hastalığın olduğu dönemlerde vücut çok az hareket ettirilmelidir. Özellikle, mide doluyken vücudun hareket ettirilmesi çok zararlıdır. Sindirim gerçekleşikten sonra hareket etmek gereklidir. Sindirim esnasında yenmiş olan şeyleri hareket ettirmemek uygundur; solunum organlarını ise hareket ettirmek faydalı olur. Veba zamanında, hareketsiz kalmak, hareket etmekten daha uygundur.

Fasl

94b/08-95a/01 : İlim adamlarının katında, güzel anlamları olan ve ferahlık veren şiir, düzyazı, kaside ve sözler çok önemlidir. Bunlar, vücudun sağlık ve sıhhatini koruyup insanlara güç verir. Gam, keder, üzüntü insanı zayıflatır; aşırı hiddetse vücut unsurlarına zarar verir. Nefsani hareketler, vücut kuvvetlerine zarar verdiği gibi, kişiyi öldürür bunlardan sakınmak gereklidir.

95a/01-08 : Vebadan ve bulaşmasından korkmak çok zararlıdır. Bu tür insanlara, rahatlatıcı ilaçlar verilmelidir. Ayrıca, ilginç hikayeler, şaşırtıcı destan ve menkıbeler, güzel beyitler, şiirler ve düzyazılar okunup dinlenmelidir. Güzel seslerle ezgiler dinlenip, ahenkli çalgılar kullanılmalıdır.

Fasl

95a/09-95b/04 : Vebanın olduğu zamanda, uyku uyanıklıktan daha iyidir. Uyku hareketsizlik hükmündeyken, uyanıklık hareket hükmündedir. Uykunun fazlası beyne zarar verdiği için uygun değildir. Aşırı uykusuzluk beyni hafiflettiği için, bu hastalığın olduğu zamanlarda pek çok yönden uykusuzluk daha faydalıdır. Hastalığın olduğu zamanlarda ve diğer zamanlarda gündüz uykusu zararlıdır, beyni bunaltır, ağızda kötü

bir tat oluşmasına neden olur, vücudu güçsüzleştirir. Sözün kısası, veba zamanında yenilip içilecek şeylerden, uyku ve uyanıklık durumuna, hareketten hareketsizliğe kadar pek çok konuda ölçülü olunması uygundur. Bütün tedbirlerin uygulanmasında gayret ve çaba gösterilmelidir.

Yedinci Bap

95b/05-15 : Bu bölümde veba zamanında, gerekli ve önemli olan kusma ve tutulma ile banyo yapma ve cinsel ilişki gibi konulardaki önlemler açıklanacaktır. Kusma ve tutulma çeşit çeşittir. Veba salgını zamanında dört unsuru harekete geçirmek doğru olmayacağı için kan aldırma, banyo yapma, ter, cinsel ilişki, kusma, ishal, idrar, burun kanaması gibi durumlardan uzak durmak gerekir. Kusma faydalı olmamasına rağmen midedeki doygunluk, veba ve salgın ile çeşitli hastalıkların ortaya çıkma sebebi olduğundan bu durumda kusma, hastalığın ortadan kaldırılmasında ilim adamlarınca istenilen bir yöntem olabilir.

95b/15-96a/06 : Sayısız faydası ve hastalıkları ortadan kaldırma gücü olan hacamat, insanlarda alışkanlık haline gelmelidir. Kan aldırma, vücuttaki bütün unsurlar için faydalıdır. Kan aldırma alışkın olmayanlar için iki baldırından kan almak onlar için yeterlidir. Kan aldirmaktan korkan kişiler içinse az yiyip içmek ve az uyumak hacamata karşılık gelebilir. Ayrıca her zaman mide boşken uyumak faydalıdır.

96a/07-16 : Kan aldırdıktan sonra, vücuttaki kabızlığı gidermek ve bağırsakların çalışmasına yardımcı olan ilaçlarla ishal olmayı sağlamak gerekir. Örneğin, siyah erik, zerdali, Hünnap, Acem eriği, incir, kuru üzüm, gül ve menekşeye sinameki, manna, kudret helvası ve demirhindi ilave edilmesiyle çok faydalı bir ilaç meydana gelir. Bunları ıslatmak veya kaynatmak çok faydalıdır. Ebu Ali'nin dediğine göre, öd ağacı, sarı sakız ve safran kabızlığı giderici yönüyle çok yararlıdır. İlgin ile öd ağacı vebaya karşı uygun bir ilaçtır.

96a/17-96b/08 : Hazreti peygamber, ecele bir ilaç olsaydı onun sinameki olacağını buyurmuştur. Hekimlerin dediğine göre, sinameki vebaya karşı çok uygun bir ilaçtır. Sinamekiye, kaynatılmış veya haşlanmış helile ve bir miktar saf ilgin katılarak bir macun oluşturulup kullanılırsa kabızlığın giderilmesinde çok faydalı olur. Ayrıca bu zamanda, güçlü bağısak çalıştırıcı ilaçların kullanılması insan vücudundaki sıcaklığı artırması açısından uygun görülmemiştir.

96b/08-16 : Kusma ve idrar söktürme için bezelye suyu ve bezelye tohumunun şırası, hıyarın tohumunun şırası ve bunlardan başka soğuk idrar söktürücüler çok faydalıdır. Anason, kereviz kökünün tohumu ve bunlara benzer ilaçlar idrarın söktürülmesi için uygun değildir ve kullanılmamalıdır. Vebaya tutulmuş olan birinin burnunun kanaması faydalı değildir, bu kişiden kan almak faydalıdır.

Fasl

96b/16-97a/11 : Veba günlerinde, banyo yapmak ve cinsel ilişkide bulunmak uygun değildir. Çünkü cinsel ilişkide bulunmak vücuttaki unsurları hareket ettirir, banyo yapmak da vücut unsurlarının hareket ettirilmesi açısından uygun değildir ve bunlar, sıcağa sebep olduklarından pis koku oluşturur. Genç insanlar, cinsel ilişkide bulunmaya alışkındır ve bu onlar için gereklidir her ne kadar faydalı olmasa da yasaklanamaz ayrıca bundan sonra yıkanmak gerekli olduğundan onlar için banyo yapmak da zorunludur. Veba günlerinde, banyo yaptıktan, cinsel ilişkide

bulunmaktan, çok yemek ve içmekten, çok uyumaktan, kaygı ve kederden uzak durmak gereklidir.

Fasl

97a/11-14 : Veba günlerinde, şeriate uygun olan önlemler hakkındadır. Veba ve salgının ortadan kaldırılmasında, ilim adamlarının söylediği önlemler yazılıp, söylenmiştir.

Hitame

97a/14-15: Şimdi, bu risaleyi Hz.Muhammed'in ve şeriatin uygun bulduğu tedbirler ile tamamlayalım.

97a/15-97b/05: Tedbilerin ilki ihsanda bulunmaktır. Halkın yararı için hayır ve hasenatta bulunan kişi uzun bir ömre sahip olmanın yanı sıra her türlü belalardan, afetlerden ve kazalardan da korunmuş olur.

97b/05-98a/01: Verilen mübarek söz veba, salgın ve diğer hastalıklar içindir. Fayda sağlayan işler yapmak ve ihsanda bulunmak uzun bir ömrü ve cennete girmeyi beraberinde getirirken; tam tersi halka zarar verecek şeyler yapmak ve kötülük etmekse ömrün kısalığına ve cehenneme girmeye sebep olur. Öyleyse akıl sahibi olan zenginler için iki dünyada da tehlikelerden korunmanın yolu sadaka vermek, ihsanda bulunmak ve iyilik yapmaktır.

Fasl

98a/01-05: Şeriate uygun olan tedbirlerden biri de vebanın olduğu zamanda dua etmektir. Ancak dua ihsan ile olur. Çaresiz kişinin duasının kabul olacağına Kuran ayetleri delildir.

98a/05-98b/04: Şeriate uygun olan tedbirlerden biri de veba zamanında kurban kesmektir. Kurban kesmenin vebadan gelecek zararı ortadan kaldırmada önemli olduğuyla ilgili hadis vardır. Eğer bir kimse belalardan ve afetlerden ölmekten korkuyorsa helal para ile hiçbir kusuru olmayan boynuzlu bir koyun almalı temiz bir şekilde ve تنها bir yerde onu kesmeli, keserken verilen duayı okumalı, kurbanın kanını ayak basılmayan bir yere gömmeli, kurbanı doğru şekilde parçalamalı ancak kendi ailesine bu kurbandan vermemelidir. Kurban kesilirken bu şartlara uyulması kurbanın kabul olmasında önemlidir.

98b/04-12: Hz.Muhammed'in hadislerinden biri de şudur. Eğer bir kimse bir şeyden korkarsa mesela ölümden, helak olmaktan, belalardan o kişi, altmış fakire ihsanda bulunup, yemek yedirmeli, karınlarını doyurmalı ve verilen duayı okumalıdır. Böylece o kişi, göklerden yağmur damlaları gibi bela ve kaza inse bile bütün kötülüklerden korunup, himaye olmuş olur.

98b/13-99b/04: Şeriate uygun olan tedbirlerden biri de büyük şeyhlerin ve alimlerin rivayet ettikleri duaları okumaktır. Bütün sıkıntılardan, belalardan, cinlerden korunmayı sağlayacak olan mübarek ayetler verilmiştir. Bunlar, hadis ve tefsir kitaplarında açıklanmıştır. Bu bahsi geçen ayetleri, veba zamanında yazıp üzerinde taşımak ve sürekli okumak çok faydalıdır.

99b/04-08: Veba günlerinde, seferde ve hazarda devamlı okuyan kişilerin sadece vebadan değil diğer hastalıklardan, belalardan ve sıkıntılardan da korunacakları dua budur.

99b/08-100a/03: Şeriate uygun olan tedbirlerden biri de şudur. Veba salgınından, sara hastalığından, büyü yapanların büyülerinden, gamdan, kederden ve çeşitli hastalıklardan korunmanın yolu Felak ve Nas surelerini gece gündüz okumak ve muska haline getirerek üzerinde taşımaktır. Bu surelerin fazileti ve yararları tefsir kitaplarında bütün ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Adı geçen hastalıklar için, bu surelerden daha çabuk tedavi eden ve fayda veren bir ilaç yoktur. Sahabeler, Hz. Muhammed'le birlikte seferde ve hazarda bu sureleri okumuşlar, terkini uygun görmemişlerdir.

100a/03-16: Mübarek dualardan biri de Cafer-i Sadık'tan rivayet edilen duadır. Bu dua, bütün belalardan, sıkıntılardan, veba salgınından, gökten gelen kazalardan, düşmanlardan korunmada önemlidir. Sabah akşam üçer kez okunmalıdır. Eğer kişi duayı sabah okursa akşama kadar; akşam okursa sabaha kadar korunmuş olur. Dua şudur.

100a/16-100b/03: Son hadis alimlerinden olan Abdurrahman es-Süyuti'den rivayet edilmiştir. Her kim verilen duayı günde yüz kez okursa bela ve sıkıntılardan korunmuş olur.

100b/03-17: Cüzzam, beras, veba salgını gibi hastalıklardan korunmak için faydalı bir dua verilmiştir. Hz. Muhammed'in her zaman okuduğu bir duadır. Sıkıntılı zamanlarda insana sevinç verip, insan ve cinlerin kötülüklerinden koruyup, veba salgını gibi öldürücü hastalıklardan kurtulmaya sebep olan duadır. Sabaha akşam üçer kez okunmalıdır, hadis kitaplarında faziletlerinden bahsedilmiştir.

101a/01-101b/16 : Canlılık panzehirinin özellikleri ve faydaları hakkındadır. Bu panzehir hem güzeldir hem de insanı dinç tutar. Bedene ve ruha kuvvet verir. Bahar mevsiminde içilmesi beden için çok faydalıdır. Haftada belli bir miktar içilmesi bedeninin sağlığını korur. Bu panzehir turşu ve süt ile içilmemelidir. Sıcak tabiatlı kişilere sevinç verir, nefsi de kuvvetlendirir.

101b/17-102b/13: Cevher panzehirinin özellikleri ve faydaları hakkındadır. Bu panzehir sarı renkli olabileceği gibi toz halinde de olabilir. Maden, tabiatla sarı renkli bir ateş gibi eritilince su gibi olur. Muhammed Camasb faydalarından bahsetmiştir. Bu panzehir, vücuttaki harareti ortadan kaldırır, göz ağrısını yok eder, kalpteki zayıflığı giderir, kederi gönülden atar ve zehri vücuttan irin şeklinde akıtır.

102b/14-104a/01: Kurkumun özellikleri ve faydaları hakkındadır. Kurkum, tecrübeli hekimlere göre bütün zehirlerin ilacıdır. Kulunç ağrısına iyi gelir, mideyi sağlamlaştırır. Sara hastalığı için faydalıdır. Göz ağrısı için gözün üstüne sürülmesi yararlı olur. Kurkum, ferahlatıcı ilaçların en üstünüdür. Kurkum olmadığı zaman yabancı zencefilden de faydalanılabilir. Kurkum acıdır ve ağızla dudağı karartır. Akıllı insanlar onu kullanmaktan vazgeçmezler, cahil insanlarsa kıymetini bilmezler.

104a/02-104b/05: Doğu Türkistan çayının nitelikleri ve faydaları hakkındadır. Bu çay sancıları ortadan kaldırır. Pişirildikten sonra badem katılırsa bedene kuvvet verir. Yemeklerden sonra bu çayın içilmesi alışkanlık haline getirilmelidir. Vücut

yapısında balgam unsuru üstün olanlar çayı içince huzur bulurlar. Çay içildikten sonra hazım kolaylaşır. İlim ehli, çayı gülsuyuyla içmenin çok faydalı olduğunu söylemişlerdir.

104b/06-105a/04: Balsamın özellikleri ve faydaları hakkındadır. Onun faydaları rivayet edilmiştir. Vücut yapısında balgam unsuru üstün olanlar için özellikle faydalıdır. Vücuttaki sancıları ve zayıflığı ortadan kaldırıp, böbrekteki taşların dökülmesine yardımcı olur.

105a/04-16: Belsan ve beşam arasındaki fark hakkındadır. Beşam, belsam zamanında olur. Bazıları ağzına bazıları da tanesine rağbet gösterir. Belsamla beşam aynıdır ve halk genelde beşami kullanır. İbn-i Baytar beşami belsamdan ayırsa da özelliklerinden bahsetmemiştir sadece Hindistan'a ait olduğunu söylemiştir.

105a/17-105b/12: Küçük kakulenin nitelikleri ve faydaları hakkındadır. Küçük kakule mide sindirimini sağlar, bütün ilaçlardan faydalıdır ve kuvvetlidir. Midenin sertliği ve ciğerin sertliği durumunda faydalı olur. Siyahı ve eskisi keder verirken; beyazı ve körpesi faydalıdır.

105b/13-106a/06: Küçük ve büyük kakulenin faydaları hakkındadır. Hem küçüğü hem büyüğü faydalıdır, ikisi de dikenli ve kurudur. Büyük kakule kabız yapar. Ayrıca bunlar, midedeki kusmayı ve ağrıları azaltıp, sara hastalığının tedavisinde önemlidir. Şerbetin bir dirhemi midenin sindirimini düzenler.

DİZİN

- A-Ā-'A-' Ā
- āb** : < Far. Su.
 ā. 90a/15
 ā. āb u ḥāk u āteş ü bād
 77b/11
 ā. 'ayn-ı āb 102a/10
 ā. āb-ı nihād 104a/04
 [=4]
- 'ābid** : < Ar. Takva sahibi.
 'ā.+ler 85a/15
 [=1]
- ābīn** : < Far. Yer sakızı.
 ā. 105b/09
 [=1]
- 'acāyib** : < Ar. Şaşılacak şey.
 'a. 91a/04
 'a. 92a/05
 'a.+dür 93a/17
 [=3]
- 'aceb** : < Ar. Şaşırtıcı.
 'a.105b/06, 91b/04, 96a/13,
 92a/07
 [=4]
- acı** : Acı, tadı ağızda yakıcı etki
 bırakan.
 a.+dur 103b/09
 [=1]
- 'acībe** : < Ar. Şaşırtıcı.
 'a.+ler menāḳıb-ı 'acībeler
 95a/06
 [=1]
- 'āciz** : < Ar. Çaresiz.
 'ā.+ler 83a/12
 'ā.+lerdür 85a/07
 [=2]
- 'acz** : < Ar. Güçsüzlük.
 'a. 87b/03
 [=1]
- aç-** : Açmak, tıkanıklığı giderip
 temizlemek.
 a.-ar 103b/13
 [=1]
- a'dā** : <Ar. Düşmanlar.
 a.+ları 98b/11

- a.+ya keyd-i sū-yı maḳāşid-ı
 a'dāya 100a/08
 [=2]
- 'aded** : < Ar. Tane.
 'a. 93b/11, 98a/16
 [=2]
- 'adem** : < Ar. Yokluk, bulunmama.
 'a.-i i'tidālinden 86a/04
 [=1]
- ādem** : < Ar. İnsan.
 ā. 78a/01, 79a/14, 87b/12,
 96a/01, 98b/06
 ā. veled-i Ādem 100b/08
 ā.+e 86a/03, 95b/16
 [=8]
- ādemī** : < Ar. İnsan.
 ā. 85a/06
 [=1]
- 'ādet** : < Ar. Olagelmiş, alışılmış
 şey, usul, görenek.
 'ā. 93b/16
 'ā. ḥikmet-i 'ādet 101a/10
 'ā.+üñ 97a/04
 [=3]
- 'adl** : < Ar. Adalet.
 'a.+i 78b/12
 [=1]
- āfāt** : < Ar. Afetler.
 ā. vaḳt-i āfāt 100b/09
 ā. 100b/03, 97b/03, 98b/16,
 100a/05
 ā.-ı dāreynden 97b/17
 ā.-ı mübremden 100a/11
 ā.+dan saḳāmet-i āfāt 99b/06
 [=8]
- āfet** : < Ar. Bela, felaket.
 ā. mevt-i āfet 98a/08
 ā.+den 98b/05
 [=2]
- 'āfiyet** : < Ar. Sağlık, sıhhat.
 'ā. 88a/04, 86a/01
 'ā.+ini 94b/13
 [=3]
- afyon** : < Yun. Haşhaş bitkisinden
 elde edilen uyuşturucu bir madde
 (papaver somniferum).
 a. 92b/16
 a.+ı 94a/03

[=2]
ağac : Ağaç.
a.+a 83a/02, 83a/02
a.+inuñ 81b/12, 81b/12,
81b/12
[=5]
ağbar : < Ar. Tozlu.
a.+ 102a/02
[=1]
ağdiye : < Ar. Yenilip içilecek şeyler.
a. 84a/12
[=1]
ağız : Ağız, yüzde, avurtlarla iki çene arasında ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye ve besinleri almaya yarayan boşluk.
a. 82b/10, 87a/04, 91a/14
a.+ı (ağzı) 103b/09
a.+iña (ağziña) 103b/11
a.+uñ (ağzuñ) 95a/16
[=6]
ağniyā : < Ar. Zenginler.
a.+ya 97b/14
[=1]
ağrı : Ağrı, vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ızdırıp.
a.+sın 102a/17
[=1]
āḥar : < Ar. Başka, diğer.
ā. 82a/13, 83b/17
ā.+a 82b/15
[=2]
aḥbāb : < Ar. Dostlar.
a.+la 80a/14
[=1]
āhenklü: < Far. Ahenkli, ahengi olan.
ā. 95a/07
[=1]
aḥḳar : < Ar. Çok aciz.
a. bende-i aḥḳar 79b/07
[=1]
aḥlāk : < Ar. İyi huylar, faziletler.
a.+uñ 97b/11
[=1]
aḥlāt : < Ar. İnsan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan

sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen unsurlar (kan, balgam, safra, sevda).
a. 96a/01
a. taḥrik-i aḥlāt-ı bāṭın 95b/11
a.-ı fāsıdeyi (Vücutta sağlık ve mizacın bozulması sonucunu doğuran dengesi bozulmuş dört unsur) 83a/17
a.+a 94b/15
a.+dur muḥarrik-i aḥlāt
97a/01
a.+ı 90b/02, 94a/11, 96b/17,
101b/04
a.+uñ 87b/11, 91a/02,
93b/03
[=12]
aḥsen : < Ar. Çok güzel.
a. tedbīr-i aḥsen 94b/09
[=1]
aḥşām : Akşam.
a. 100a/09
a.+a 100a/11
a. da 100b/14
[=3]
aḥter : < Far. Yıldız.
a. çarḥ-ı aḥter 78a/14
[=1]
aḥvāl : < Ar. 1. Haller.
a.- i keyfiyyet-i vücūd 81a/09
a. ḥaḳīḳat-i aḥvāl-i ecinne
84b/14
2. Hadiseler.
a. 80b/09
[=3]
aḥz : < Ar. Alma.
a. 80b/16
[=1]
aḳ : Beyaz.
a. 87b/05, 89a/07
[=2]
aḳ- : Akmak, dışarı vermek.
a.-sa 102b/10
[=1]
aḳ tūderī: < Far. Ebegümeçi (malthiola incana).
a. 92b/13
[=1]

aķçe : Gümüş sikke.
a.+den 98a/09
[=1]

‘aķl : < Ar. Akıl, us.
‘a. 77b/05
‘a. zevāl-i ‘aķl 87a/16
‘a.-ı selīm 77b/04
‘a. ir- 78a/05
‘a.-ı evvel 78a/10
‘a.-ı küll: İlk yaratılan nur
78a/09
[=6]

‘āķil : < Ar. Akıllı.
‘ā. 103b/17
‘ā.+e 82b/16
[=2]

‘aķreb : < Ar. Örümcekgillerden, kuyruğunun kalkık ve kıvrık ucunda zehirli bir iğnesi bulunan ve soktuğu zaman bu zehri vücuda bırakan tehlikeli küçük hayvan.
‘a. 85a/14
[=1]

aķsām : < Ar. Kısımlar, bölümler.
a.-ı edviye 91a/07
[=1]

aķvā : < Ar. Çok kuvvetli.
a. 98b/17
a.+dur 105b/02
[=2]

āl : < Ar. Aile.
ā. 79a/02
[=1]

al- : Almak.
a.-up 78b/09
2. İçmek, yutmak.
a.-sa 103b/11
3. Bir şeyi kullanmak.
a.-up 88b/08, 89a/12
[=4]

a‘lā : < Ar. 1. En yüksek.
a. 80a/13
a.+dur 105b/04
2. Çok nefis.
a. 93a/10
[=3]

‘alā ķadri’l-istiķā’a : < Ar. Elden geldiğince, gücü yettiği kadar.

‘a. 80a/09
[=1]

‘alāmet: < Ar. Belirti, işaret.
‘a.-i ĥudūs-ı tķā‘ün 86a/13,
81a/10
‘a. 87b/10, 85b/01
‘a.-i mücerrebāt 87b/08
‘a.+dür 87b/02
‘a.+i 86a/16
‘a.+idür 87a/12, 87a/13
‘a.+lerden 86b/16
‘a.+lerindendir 86b/10
[=11]

ālāt : < Ar. İç organlar.
ā.-ı teneffüs 94b/03, 81b/10
[=2]

‘ālem : < Ar. Kainat.
‘ā. 79a/13
‘ā. faķr-i ‘ālem (Hz. Muhammet) 80a/04
‘ā.+üñ mizāc-ı ‘ālem 79a/12
[=3]

‘aleyhi : < Ar. Onun üzerine.
‘a. 100a/17, 100b/08, 96a/17
‘a. aleyhi’s-salatü ve’s-selām
83b/16
‘a. ‘aleyhi’s-selām 100a/01
[=5]

alt : Alt.
a.+ına 83b/02
a.+ında 83b/04
[=2]

altı : Altı (6).
a. 101a/12, 93a/08
[=2]

altışar : Altışar, her birine altı.
a. 92b/15
[=1]

altmış : Altmış (60).
a. 92b/11, 98a/14, 98b/06
[=3]

altmışar: Altmışar, her birinde altmış.
a. 92b/08
[=1]

altun : Altın
a. 91a/17
[=1]

amān : < Ar. Emniyet.

a.+ı feyż-i amānı 79a/10
[=1]
‘amel : < Ar. Fiil.
‘a. 81b/03
‘a. düstüru’l-‘amel (Gereğince hareket edilmesi icap eden kanun) 80b/12
[=2]
‘āmm : < Ar. Hekese ait.
‘ā. ol- 83a/06
[=1]
ammā : < Ar. Fakat, lakin, ancak.
a. 103a/14, 103b/11, 103b/14, 104a/05, 81a/01, 82a/06, 82b/15, 84b/13, 85a/11, 89a/15, 90b/03, 90b/05, 91a/07, 93b/16, 94a/05, 94b/01, 94b/08, 94b/13, 95b/12, 96b/08, 96b/12, 96b/16, 97a/02
[=23]
aña : Ona.
a. 102b/11, 103b/04, 103b/05, 78a/15, 78b/05, 79b/11, 80a/09, 82a/03, 84a/03, 85a/17, 94a/13, 95b/14
‘anāşır : < Ar. Unsurlar.
‘a.+dan 77b/09
2. Ateş, su, toprak, hava.
‘a. 77b/08
[=2]
‘anber : < Ar. Kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne (Ambera grasia).
‘a. 88b/13, 89a/07, 89a/11, 93b/13
[=4]
ancağ : Fakat.
a. 88a/01
[=1]
anda : Onda.
a.101b/06
a.+ndadır 85b/07
[=2]
andan : Ondan.
a. 101a/07, 104a/13, 104a/17, 104b/02, 105b/08, 78b/07, 85b/08, 85b/13, 88b/11, 90a/09, 93b/15, 94a/01, 97b/06

a.+ndandır 101a/04
[=14]
anı : Onu.
a. 101a/17, 102a/10, 102b/01, 102b/12, 104b/16, 105a/13, 79b/10, 80a/05, 82a/09, 82a/14, 98a/10
[=11]
anlar : Onlar.
a.+a 83a/17, 85a/04, 88b/02
a.+dan 89b/17, 99a/16
a.+uñ 85a/10, 86a/15, 87b/02, 87b/03, 88b/02
[=10]
anuñ : Onun.
a. 102a/13, 78a/16, 78b/17, 83a/07, 83a/09, 83a/16, 84b/03, 87a/13, 87b/03, 87b/08, 96a/05, 96b/01
a.+la 102b/05, 104b/01, 104b/14, 79b/17, 96a/01
[=17]
‘anh : < Ar. Ondan.
a.+den 100a/04
[=1]
anīsūn : < Far. Anason (Pimpinella anisum).
a. 96b/12
[=1]
ara : Ara, orta.
a.+sında 83b/07
[=1]
‘arağ : Ar. Ter.
‘a. 95b/08
[=1]
‘ar‘ar : < Ar. Ardıç (Juniperus communis).
‘a. 89b/05
[=1]
arāzī : < Ar. Yerler.
a. 79a/05
[=1]
‘arī : < Ar. Temizlenmek.
‘ā. ol- 82b/02
[=1]
‘arīf : < Ar. Bilen.
‘ā. ol- 84b/16
[=1]

art- : Daha etkili duruma gelmek.
a.-ar 101a/07
[=1]

arz : < Ar. Toprak.
a.+dur haşerāt-ı arz 85a/15
a.+ına 100a/06
[=2]

āşār : Ar. Alametler.
ā. 103b/10
ā.+ını 87a/07
[=2]

‘asel : < Ar. Bal.
‘a. 93a/07, 93b/16
[=2]

āşer : < Ar. Çok etkili.
ā. 98b/17
[=1]

aşfer : < Ar. Sarı.
a. 102a/02, 102a/01
[=2]

aşhāb : < Ar. 1. Sahipler.
a.-ı ma‘rifet 85b/11
2. Sahabe.
a.-ı sünnet 85a/12
a.-ı kirām 99b/17
[=3]

aşl : < Ar. Gerçek, hakikat.
a.+ın 78a/02
[=1]

aşliyye : < Ar. En önemli.
a.+si mādde-i aşliyyesi 95b/13
[=1]

āsmān : < Far. Gök, gökyüzü.
ā. qazā-yı āsmān 100a/06
[=1]

asra‘ : < Ar. Daha çabuk, daha erken.
a. 98b/16, 99b/17
[=2]

aş : Yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, yemek.
a.+lar 90a/04
a.+ları 90a/08, 90a/11
[=3]

āşikāre: < Far. Açıkça.
ā. 80a/01
[=1]

‘aṭā : < Ar. İhsan, bağış.

‘a.+sından 79a/17
[=1]

āteş : < Far. 1. Ateş.
ā. 82b/15, 83a/02, 88b/14
ā. āb u ḥāk u āteş ü bād
77b/11
ā.-i dūd 104a/04
ā.-i maḥz 102a/09
2. Hararet.
ā. -i ‘ufūnet 83a/10
ā.+dür 82b/14, 94b/15
[=9]

atıl- : Atılmak, bir şey bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatılmak.
a.-duḡda 86b/06
a.-maḡ 86b/03
a.-sa 86b/01
[=3]

‘avām : < Ar. Halk, herkes.
‘a. 105a/10
[=1]

avāz : < Far. Ses.
a. 95a/07
[=1]

‘avn : < Ar. Yardım.
‘a.-ı İlahīde 99b/11
[=1]

ay : Ay, yılın ayrıldığı on iki bölümden biri.
a. 93a/08, 93a/08
[=2]

ayaḡ : Vücudun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı.
a. bas- 98a/13
[=1]

‘ayān : < Ar. Açıklamak.
‘a. it- 84b/15
‘a. eyle- 79b/12
‘a. olın- 99b/16
‘a.+ındadır 81a/16
2. Açık.
‘a.+dur 92a/11
[=5]

āyāt : < Ar. Ayetler.
ā.-ı ḥıfz 98b/17
ā. āyāt-ı ḥıfz-ı mübārek
99a/03

ā.-ı şerīfeyi 99a/17
 [=3]
 ‘ayb : < Ar. Kusur, eksiklik.
 a.+ı 98a/10
 [=1]
 āyet-i kerīme: < Ar. Ayet.
 ā. 84a/03
 ā.+dür 99b/04
 ā.+si 98a/05
 [=3]
 ‘ayn : < Ar. Kaynak.
 ‘a.-ı āb 102a/10
 [=1]
 ‘aynī : < Ar. Tıpkısı.
 a.+dür 105a/09
 [=1]
 ayva : Ayva (cydonia oblonga).
 a. 90a/05, 91b/04, 93a/05,
 93b/17
 [=4]
 az : Az, çok olmayan.
 a. 84a/13, 94a/12, 96a/05
 a. ol- 87a/02
 [=4]
 a‘zā : Ar. Organlar.
 a. havālī-yi a‘zā-yi re’iseden
 83a/15
 a.-yı re’iseden 87a/07
 [=2]
 azacuk : Biraz.
 a. 90a/13
 [=1]
 ‘azīm : < Ar. 1. Büyük.
 ‘a.-i hāşşa 88b/04, 92b/05
 2. Çok şiddetli.
 ‘a. 97b/10
 [=3]
 ‘azīme : < Ar. Büyük.
 a. fā’ide-yi ‘azīme 89b/01
 a.+si hasenāt-ı fā’ide-yi
 ‘azīmesi 97b/02
 [=2]

B

bā-efzā: < Far. -ile artıran.
 b. 101a/06
 [=1]
 bā-hem: < Far. Birlikte.
 b. ol- 77b/13

[=1]
 bāb : < Ar. 1. Bir kitabın
 bölümlerinden her biri.
 b. 80b/17
 b.-ı evvel 81a/07
 b.-ı hāmī 81a/12
 b.-ı rābī‘ 81a/11
 b.-ı sābī‘ 81a/17
 b.-ı sādīs 81a/15
 b.-ı şālīş 81a/09
 b.-ı şānī 81a/08
 b. ü’ş-şānī 84b/16
 b. ü’l-evvel 83a/12
 b. ü’r-rābī‘: 88a/05
 b. ü’s-sābī‘ 95b/05
 b. ü’s-sādīs 94a/07
 b. ü’ş-şālīş 86a/13
 b. ü’l-hāmī 89b/13
 2. Husus.
 b.-ı faşlın 78a/03
 [=16]
 bād : < Far. Hava, rüzgar.
 b. āb u hāk u āteş ü bād
 77b/11
 b.-ı hevāyı 85b/02
 b. 82a/09
 b.-ı hevā 85a/17
 b.+uñ 82a/03
 [=5]
 bādām : < Far. Badem (amygladus
 communis). Karş. bādem
 a. 104a/07
 [=1]
 bāde : < Far. Şarap.
 b.-i germī 104a/14
 [=1]
 ba‘de : < Ar. Sonra.
 a. 88b/08
 [=1]
 bādem : < Far. Badem (amygladus
 communis). Karş. bādām
 b.92b/10
 [=1]
 bādī : < Ar. Sebep.
 b. 80a/08
 [=1]
 bādīncān: < Far. Patlıcan (Solanum
 melongena).

b. 81b/12
[=1]
bādrençbūya: < Far. Melisa, oğulotu
(melisa officinalis).
b. 93b/08
[=1]
bağarsuq: Sindirim borusunun,
midenin bitiş yerinden anusa kadar
olan ve dışkıların vücuttan dışarı
atılmasına yarayan uzun dar ve
kıvrımlı kısım.
b.+ları 98a/15
[=1]
bahār : Far. İlkbahar.
b. eyyām-ı bahār 80a/17
[=1]
bahāyim: < Ar. Dört ayaklı
hayvanlar.
b. 82b/02
[=1]
bāhī : < Ar. Şehvete mensup.
b. 103b/01
[=1]
ba‘īd : < Ar. Uzak.
b. eyle- 83b/07
[=1]
bā‘iş : < Ar. Sebep.
b.-i bünyādı 78a/12
b. 80a/07, 97b/11
b.-i taştir 80a/06
b.+dür 81b/11
[=5]
bāķi : < Ar. Devamlı.
b. ol- 86a/07
[=1]
balğam : < Ar. Sümüksü akıntılar.
b. 90a/12
[=1]
balğamī : < Ar. Vücut yapısında
balgam unsuru üstün olanlar.
b. 104b/09
b. mizāçlu 90b/09
b.+ler 104a/13
[=3]
bār : < Far. Defa, kere.
b. 103a/17
[=1]
bārī : < Far. 1. Hiç olmazsa.

b. 90a/17
2. Öyleyse.
b. 82b/02
[=2]
bārid : < Ar. Soğuk.
b. 88a/12, 89b/07, 90b/17
b. eyle- 95a/17
b. ol- 89b/17
b. ‘ıtrıyyāt-ı bāride-i yābise
88a/08
b.+inüñ müdirrāt-ı bārid
96b/11
[=7]
baş- : Basmak, ayağı üzerine,
vücutun veya bacağın ağırlığını
verecek şekilde zemine yahut
herhangi bir yere koymak.
b.-maz ayağ baş- 98a/13
[=1]
başka : Farklı, değişik.
b. 105a/14, 89b/01, 89b/01
[=3]
başla- : Başlamak, yapmak üzere
harekete geçmek.
b.-yalar (başlıyalar) 93a/09
[=1]
bāṭın : < Ar. İç.
b. ḥarāret-i bāṭın 87a/03
b. taḥrīk-i aḥlāt-ı bāṭın 95b/11
[=2]
bayıl- : Şuur kaybına uğrayarak
kendinden geçmek.
b.-mağ 87a/15
[=1]
ba‘z : < Ar. Kimi.
b. 83a/04, 83a/06, 84b/13,
86b/10, 87b/12, 92b/02, 96a/07
b.+ılar 105a/08
b.+ılara 105a/07
[=9]
be : < Far. “için”
b. be-Ḥazret-i Kādī’ül-Ḥacāt
79b/06
[=1]
bed : < Far. Kötü.
b. 82b/04
b. hevā-yı bed 84b/06, 88b/11

b. 82a/14, 83b/15, 89a/15,
93b/04
b.+dür 82a/08
[=8]
bedel : < Ar. Karşılık olmak.
b. 103b/05, 96a/05
[=2]
beden : < Ar. Vücut.
b. şıyānet-i beden 88a/02
b. 82b/11, 83b/04, 85a/08,
94a/13
b. sükūn-ı beden 94a/10
b. ḥarāret-i beden 87a/02
b. leṭāfet-i beden 85a/10
b.+de 84b/03, 90a/01
b.+dür muza‘f-ı beden 95a/02
b.+e 104a/08, 85b/15
b.+i 95a/17
b.+ki imtilā-yı beden 95b/12
b.+uñ 105b/05, 85b/14,
91a/09, 94b/12
[=19]
bedīdār: < Far. Aşık.
b. ol- 87a/14
[=1]
beher : < Far. Her bir.
b. 82b/07
[=1]
beḳā : < Ar. Devamlılık.
b.-yı şihḥatine 97b/16
[=1]
belā : < Ar. Felaket, musibet.
b. 98b/09
b.+dan 98a/09, 97b/03,
99b/06
[=4]
belde : Ar. Şehir.
b.+ye 82b/16
[=1]
belīg : Ar. Yeterli.
b. sa‘y-ı belīg 80a/10
[=1]
belīlec : Ar. Belile otu (terminalia
belerica).
b. 92b/07
[=1]
beliyyāt: < Ar. Belalar.
b. 98b/16, 99b/02

b.+a 100a/05, 99a/02
b.+a def‘-i beliyyāt 97b/05
b.+dan 100b/03
[=6]
belki : < Ar. + Far. 1. Hatta.
b. 104a/12, 83a/07, 83a/09,
90b/04,102b/13
2. Muhtemelen.
b. 90a/02
[=6]
belsān : Ar. Balsam ağacı, mekke
pelesenki (commiphora
opobalsamum).
b. 105a/04, 104b/07, 105a/16
b.+dan 105a/13
b.+ı 105a/05
b.+uñ 105a/09,104b/06
[=7]
ben : Ben, tekil birinci şahsı
gösterir.
b. 89b/09
b.+üm 92a/08
[=2]
bende : < Far. Kul.
b.-i aḥḳar 79b/07
[=1]
benefşe: < Far. Menekşe (viola
odorata).
b. 96a/09
[=1]
beñze : Benzemek, iki şey arasında
uygun ve ortak taraflar bulunmak.
b.-r 90a/11, 96b/13
[=2]
berāber: < Far. Birlikte.
b. 92a/03
[=1]
berāhīn: < Ar. Deliller.
b.+dür 99a/02
[=1]
beraş : < Ar. Vücutta yer yer lekeler
şeklinde görülen hastalık.
b. 100b/04
[=1]
berbād : < Far. Kötü.
b. 104a/06
[=1]
berg : < Far. Yaprak

b.-i mevrūd 88a/10
[=1]
berş'sā : < Süryanice. Afyundan yapılan bir ilacın adıdır.
b. 92a/14
[=1]
besbāse: < Ar. Küçük hindistan cevizi (myristica fragrans).
b. 92b/13
[=1]
beş : Beş (5).
b. 92a/05, 92a/06, 92a/07, 92a/09, 92a/12, 92b/12, 92b/17, 93b/06, 93b/07, 93b/07, 93b/08, 93b/08, 93b/12, 93b/13
[=14]
beşām : < Ar. Belsem ağacı.
b. 105a/04, 105a/05
b.+dan 105a/12
b.+ı 105a/16
[=4]
bevāsīr: < Ar. Basur memeleri, basurlar.
b. 93a/11
[=1]
beyān : < Ar. Anlatma.
b. 104b/08, 99b/15, 84b/15
b. it- 86a/16, 92a/12
b. olın- 84a/14, 88a/01
b.+ında 81a/16
b.+ındadır 101a/01, 101b/17, 102b/14, 104a/02, 104b/06, 105a/04, 105a/17, 105b/13, 81a/06, 81a/08, 81a/09, 81a/10, 81a/12, 81a/14, 81b/02, 81b/03, 83a/13, 84b/17, 86a/14, 88a/06, 89b/15, 94a/09, 97a/12, 95b/07
[=32]
beyt : < Ar. Ev.
b.+ine ehl-i beytine 98a/17
[=1]
beyza : < Ar. Yumurta.
b.+sını 86b/12
[=1]
bezl : < Ar. Esirgemedi bol bol verme.
b. -i himmet 80a/11
[=1]

bi'l-cümle: < Ar. Bütün.
b. 90b/14, 94b/07
[=2]
bi'l-ḥāṣṣa: < Ar. Özellikle.
b. 91a/09
[=1]
bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm: < Ar. Esirgeyen ve bağışlayan Allahın adı ile.
b. 77b/02
[=1]
bi-'avni'llāhi : < Ar. Allahın yardımı ile.
b. 106a/07, 106a/10
[=2]
bī-bād : < Far. Rüzgarsız.
b. 104a/04
[=1]
bi-ḥaḳ : < Ar. Allah ile.
b. 80a/04
[=1]
bī-iḥtiyār: < Ar. + Far. Gayri ihtiyari.
b. 82b/10
[=1]
bi-izn'illāhi: < Ar. Allah'ın izniyle.
b. 89b/10
[=1]
bi-ḳadri'l-ḳadere: < Ar. Allah'ın takdiri.
b. 97a/08
[=1]
bī-menfa'at: < Ar. Faydasız, yararsız.
b. ol- 97b/08
[=1]
bi-müsemma: < Ar. -ile isimlendirilmiş.
b. 77b/01
[=1]
bī-naẓīr: < Ar. Benzersiz.
b. 105b/04
b.+dür 89a/16, 94a/07, 93a/14
[=4]
bī-nihāye: < Ar.+ Far. Sonsuz.
b. dürūd-ı bī-nihāye 78a/07
[=1]
bī-noḳsān: < Ar. Eksiksiz, noksansız.
b. 105a/03
[=1]

bī-rāyī : < Far. Düşüncesiz.
 b. 79b/08
 [=1]

bī-riyā : < Ar.+ Far. Riyasız.
 b. maḥlaş-ı bī-riyā 80a/08
 [=1]

bī-şekk: < Ar.+ Far. Şüphesiz.
 b.+dür 86a/03
 [=1]

bī-şübhe: < Ar.+ Far. Kuşkusuz.
 b. 85b/09
 [=1]

bī-şümār: <Far. Sayısız
 b. 95b/17
 [=1]

bī-vücūd: < Ar. + Far. Vücutsuz.
 b. 79b/08
 [=1]

bīdār : < Far. Uyanık.
 b.+ı 95b/02
 [=2]

bīdārī : < Far. Uyanık.
 b. 81a/16, 94a/09
 [=1]

bīdārlık: < Uyanıklık.
 b. 95a/11, 95a/10, 95a/14
 [=3]

bihi nesta'in: < Ar. (Ondan) Allahtan yardım alırız.
 b. 81a/05
 [=1]

bihter : < Far. En iyi
 b. 102a/04
 [=1]

bil- : 1. Bir şey hakkında bilgisi olmak.
 b.-ürler 92a/11
 2. İdrak etmek.
 b.-di 78a/02
 b.-e 79b/16
 b.-endür 78a/10
 b.-mege 84b/12
 b.-meyüp 86b/16
 b.-mez 104a/01
 [=7]

bile : Dahi.
 b. 85a/08
 [=1]

bir : Bir (1).
 b. 100a/06, 100a/16, 100b/06,
 105a/12, 105b/15, 106a/06, 80a/14,
 80b/11, 80b/17, 80b/17, 82a/13,
 82b/13, 82b/14, 82b/15, 82b/15,
 82b/15, 83a/07, 84a/06, 84b/15,
 85a/14, 85a/15, 85b/16, 86b/09,
 87a/17, 88b/07, 88b/09, 88b/09,
 88b/13, 89a/01, 89a/03, 89a/06,
 89b/02, 91b/03, 91b/12, 92a/08,
 92a/16, 92a/16, 93b/09, 93b/13,
 94a/01, 94b/15, 95b/05, 95b/07,
 95b/16, 96a/13, 96b/04, 98a/08,
 98a/09, 98a/10, 98a/13, 98a/15,
 98a/15, 98a/16, 98b/03, 98b/04,
 98b/04, 98b/05, 99b/04
 [=58]

biri : Bir kimse.
 b. 100a/03, 103b/15, 78b/10,
 78b/13, 78b/14, 84a/16, 89b/01,
 91a/08, 91b/16, 91b/16, 97b/11,
 97b/12, 98a/01, 98a/05, 98b/13,
 99b/09
 b.+nden 103b/15, 78b/11,
 89a/08, 92b/08, 92b/14, 92b/15,
 93a/02, 93a/05, 93a/06
 b.+nüñ 78b/12, 79b/16
 [=27]

birbiri : Biri ötekine.
 b.+ne 78b/16, 84b/10
 [=2]

birer : Bir sayısının her birine bir.
 b. 89a/08, 94a/06
 [=2]

bisyār : < Far. Çok.
 b. 103b/02
 [=1]

biz : Çoğul birinci şahsı gösterir.
 b. 84b/13
 b.+i 77b/05
 [=2]

bizā'a : < Ar. Yetenek.
 b. ḳalilü'l-bizā'a 80b/14
 [=1]

boynuzlı: Boynuzu olan.
 b. 98a/09
 [=1]

bögrek : Böbrek.

b.+de 104b/15
[=1]
böyle : Bu tarzda, bu türlü.
b. 101b/16, 102a/14,
102b/16, 103a/05, 103b/16,
104b/05, 105a/01, 105b/17, 78a/10,
80a/13, 85b/07, 87b/13, 90a/03,
91b/17
b.+dür 103b/10
[=15]
bu : 1. Bu (işaret sıfatı).
b. 77b/12, 77b/12, 77b/13,
79a/05, 79b/12, 80a/05, 80a/07,
80a/08, 80a/12, 80b/06, 80b/13,
80b/13, 80b/14, 81a/02, 81a/04,
82b/16, 83a/02, 83a/06, 83a/11,
83b/08, 83b/12, 83b/14, 84a/03,
84a/03, 84a/17, 84b/07, 84b/10,
84b/10, 84b/13, 85a/07, 85b/03,
85b/06, 85b/07, 85b/12, 86b/07,
86b/08, 86b/16, 87a/09, 87a/12,
87a/13, 87a/16, 87a/16, 87b/04,
87b/08, 87b/16, 88a/01, 89a/12,
89b/08, 90a/03, 90b/01, 91a/04,
91b/07, 91b/09, 92a/01, 92a/02,
92a/05, 92a/08, 92a/12, 92a/12,
92a/16, 92b/01, 92b/03, 93a/09,
93b/01, 94b/15, 95a/04, 95a/12,
95a/14, 95a/15, 96b/06, 97a/14,
97a/16, 97b/07, 97b/10, 97b/10,
98a/05, 98a/11, 98a/17, 98b/02,
98b/06, 98b/17, 99a/17, 99b/04,
99b/11, 100b/07, 101a/14, 101b/07,
102a/04, 102a/12, 103a/15, 103a/16,
103b/02, 104b/08, 105a/09.
[=94]
2. Bu (işaret zamiri).
b. 105b/08.
b.+nı 101b/16, 102b/07,
105a/10, 105a/11, 78a/10, 98a/03
b.+lardur 78b/15
b.+nlar 79a/01, 91b/06,
94b/06
b.+ña 100b/15, 80b/09,
84b/04
b.+dur 100a/13, 100b/12,
101b/02, 102b/04, 104b/04, 84b/09,
86a/16, 88a/02, 92a/03, 92b/06,

93b/05, 94a/10, 94b/09, 98a/11,
98b/13, 99a/03, 99b/08, 99b/09
b.+nuñ 84a/16, 84b/04,
90b/16, 93a/15
b.+na 89b/06
b.+ndan 88a/02, 93a/13,
95a/04, 96b/10
b.+nlara 90a/11, 96a/10,
96b/13
b.+nlardan 99b/17
b.+nlaruñ 88a/10, 89b/07,
91b/02, 99b/14
[=49]
bugün : İçinde bulunulan gün.
b.+ün 78a/12
[=1]
buğra : < Ar. Et suyu.
b. 90a/08
[=1]
buğār : < Ar. Isı etkisiyle sıvıların
katıların girdikleri gaz hali.
b. 81b/09
b. ğalīz-i buğār 81b/09
b.+ından 82b/01
b.+ları 81b/13
b.+larıyla 82b/03
[=5]
bul- : Bulmak.
b.-a selāmet bul-, şıḥḥat bul-
87a/08
b.-acağınuñ vuḳū‘ bul- 86a/16
b.-asın 78b/04
b.-dılar fāyidesin bul- 92a/14
b.-dum şaḥīḥ bul- 89b/09
b.-makdadur 79a/10
b.-up şifā bul- 89b/11
b.-ur 103a/07, 104b/02
b.-ur feraḥ bul- 103a/17
b.-ur şafā bul- 104a/13
[=11]
bulın- : Bulunmak.
b.-mazsa 103b/05
b.-up 89b/03
[=2]
Bursa : Bursa.
b. 82b/06
[=1]

burun : Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.

b. 82b/11

[=1]

buṭ : Bacağın dizden kalçaya kadar olan kısmı.

b.+ 83b/07

[=1]

butm : Yabani fıstık zamkı (pistacia terebinthus).

b. 'ilkü'l-butm 89b/05

[=1]

buyur-: Söylemek, emretmek.

b.-mıṣdur 96b/01

b.-mıṣlardur 83b/17, 84a/02

[=3]

buyurıl-: Söylenmek.

b.-mıṣdur 91a/06

[=1]

būzīdān: < Far.Semizlik otu, sahlepe (orchis morio).

b. 92b/12

[=1]

bünyād: < Far. Esas.

b.+ı bā'ış-i bünyād 78a/12

[=1]

bürhān: < Ar. Kanıt.

b. 86b/05

[=1]

bürüdet: < Ar. Soğukluk, soğuk.

b. 83a/08

b.+inüñ 90b/11

[=2]

büşre : < Ar. Sivilce, püstül, irinli kabarcık.

b.+ler 87a/17, 87b/01, 87b/04, 87b/06

[=4]

büyükük-: Büyük olma durumu.

b.-i (büyüküğü) 87a/13

[=1]

C

cā-be-cā: < Far. Yer yer

c. 80b/04

[=1]

Ca'fer-i Şādık: < On iki imamın altıncısıdır.

c. 100a/04

[=1]

cāmi' : < Ar. Toplayan.

c. kavlı-i şāhib-i cāmi' 102a/05

[=1]

cāmi'a : < Ar. Toplayan.

c.+dur kelime-i cāmi'a

100b/07

[=1]

cān : < Far. Ruh.

c. 101b/03, 80a/03

c.+ı māye-i cān 101a/05

c.+uñ 101a/09

[=4]

cānib : < Ar. Taraf.

c.+i 81b/17

[=1]

cāyiz : < Ar. Yerinde, uygun.

c. 96b/14, 100a/03, 96b/07,

97a/11

c. ol- 81b/03

c.+dür 94b/07

[=6]

cedvār : < Ar. Kurkum (delphinium denudatum).

c. 102b/15, 103b/16

c. ekl-i cedvār 103a/07

c. ṭab'-ı cedvār 103a/12

c.-ı ḥaṭāyī 93a/03, 91a/12

c.-ı kişmārī 91a/12

c.+uñ102b/14

[=8]

cefā : < Ar. Sıkıntı.

c.+dan 79a/14

[=1]

cehd : < Ar. Çalışma.

c. 83b/02

Celāleddīn' Abdurrahman es-Süyūṭī:

Doğumu 1445 Asyut'tur, ölümü

1505 Kahire'dir. Mısır'lı muhaddis,

müfessir, mutasavvıf ve düşünürdür.

Altı yüze yakın kitap yazmıştır.

c. 100a/17

[=1]

celb : < Ar. Kendine doğru çekme.

c.-i rızka 100b/04

[=1]

celīb : < Ar. Esir.

c. 103a/01
[=1]
cem' : < Ar. Toplama.
c. it- 80b/17
[=1]
cemā'at: < Ar. İnsan toplulukları.
c.+üñ 85a/12
[=1]
cemī' : < Ar. Bütün.
c. 100a/05, 100b/10, 83a/11,
86a/12, 87a/16, 93a/12, 96a/01,
99a/02, 89b/16, 90a/02, 90a/09,
95b/04
[=12]
cennet : < Ar. Cennet.
c.+dür delīl-i duḡūl-ı cennet
97b/12
[=1]
cerāḡat: < Ar. İrin.
c.-ı mintīn 102b/10
[=1]
cerb : < Far. Yağ.
c. olın- 92b/11
[=1]
cesed : < Ar. Beden, gövde.
c.+i laḡm-ı cesed 98a/16
[=1]
cev : < Ar. Boşluk, hava.
c.-i semādan 86a/17
[=1]
cevāb : < Ar. Yanıt.
c. 84b/09, 84b/13
[=2]
cevāhir: < Ar. Cevherler.
c.+i 91b/03
[=1]
cevher : < Ar. 1. Bir şeyin özü.
c.+ini 83a/10, 82b/13
2. Yaratılmış şeylerin hakikati
olan ve Allah'ın ilminde ezelden
mevcut bulunan suretler.
c.+ler 77b/13
[=3]
ceviz : < Ar. Ceviz (Juglas regia).
c. ü'l-ṡayyib 93b/11, 92b/16
[=2]
cezā : < Ar. Kıyamet günü.
c.+da yevm-i cezā 97b/13

[=1]
cidd : < Ar. Gayret.
c. 95b/04
[=1]
ciger : < Far. Karaciğer ve akciğerin
ortak adı.
c. 83a/16
c.-i serd 105b/03
c.+den 83b/07
[=3]
cihān : < Far. Kainat.
c. 79a/10
c. şehinşāh-ı cihān 79a/07
c.+ı şehinşāh-ı cihān 79b/02
c.+üñ 97b/14
[=4]
cihet : < Ar. 1. Yön.
c.+den 100b/05
c.+i 81a/02
c.+iyle 94a/06, 90a/15
c.+le 105b/08
2. Sebep.
c.+den 82a/02, 87a/11
c.+dendür 83a/06, 84a/17,
83a/02
c.+i 82b/10, 95a/09, 97a/01
[=13]
ciheten: < Ar. Her yönüyle.
c. 104b/10
[=1]
cilā : < Ar. Parlaklık.
c. 104a/17
[=1]
cimā' : < Ar. Cinsel ilişkide
bulunma.
c. 95b/06, 95b/09, 96b/17,
97a/02, 97a/06, 97a/06, 97a/08
c. it- 96b/17
c.+ı 97a/03
[=9]
cin : < Ar. Cin.
c. 100b/10, 85b/02, 85b/07,
85b/15, 86b/08, 86a/02
c. şerr-i cin 99b/10
c.+den ṡa'n-ı cin 85b/09,
85b/14, 85b/17, 86b/02
c.+dür 85b/06
c.+e 100a/05

c.+ne 85a/01, 99a/02
c.+nilerüñ 85b/01
c.+niyān tard-ı cinniyān
86b/04
c.+nüñ tavāyif-i cinnüñ
84b/12
c.+üñ 85a/08
[=19]
cisim : < Ar. Beden.
c.+leri 85a/10
[=1]
cism : < Ar. Beden.
c. 83b/03
c. harekāt-ı cism 84a/12
c. 101a/09
c.+e taḥvīl-i cism 85a/07
c.+e 101a/05
[=5]
cismānī: < Ar. Bedenle ilgili olan.
c. kuvā-yı cismānī 101a/07
[=1]
cūʿ : < Ar. Açlık.
c. 81b/01
[=1]
cūd : < Ar. Cömertlik.
c. 78b/14
[=1]
cūy-bār: < Far. Akarsu.
c. temāşā-yı kenār-ı cūy-bār
80a/16
[=1]
cümle : < Ar. Bütün.
c. 102b/15, 104b/01, 105b/02,
77b/13, 84b/02, 90b/16, 91b/05
c.+den 101b/15, 102a/04,
98b/16, 99b/11
c.+sinden 91a/08, 101b/13,
79a/04, 91b/16, 98b/11
c.+sini 88b/17
c.+ye 94a/07
c.+yi 89a/12
[=19]
cünbüş : < Far. Hareket etme.
c.+e 104b/14
[=1]
cüzām : < Ar. İnsan vücudunda yer
yer lekeler veya çibanlar ve yaralar

şeklinde beliren, çok bulaşıcı
iyileşmesi güç bir deri hastalığı.

c. 100b/04

[=1]

cüz' : < Ar. Kısım.

c.-i ḥāk 85a/04

c.-i hevā 85a/03

[=2]

Ç

çār : < Far. Dört.

ç. çār-ʿunşur 78b/15

ç. çār-yār-i pāk gevher 78b/07

[=2]

çāre : < Far. İlaç, deva.

ç. 79b/17

[=1]

çarḥ : < Far. Gökyüzü, kainat,
dünya.

ç. 79a/05

ç. çarḥ-ı aḥter 78a/14

[=2]

çay : Çay.

ç.-ı ḥatāyī 104a/03

ç.+nüñ çay-ı ḥatāyī 104a/02

ç.+ı 104a/15

[=3]

çek- : Hissetmek.

ç.-mek 94b/05

[=1]

çık- : Dışarıya varmak.

ç.-a 82a/04

ç.-ar 82a/05

ç.-up 83b/17

[=3]

çıkar- : Bir illete tutulmak, bir
kimsenin vücudunda görülmek.

ç.-ur 84a/07

[=1]

çiçek : Çiçek.

ç.+i (çiçegi) 89a/03

[=1]

çīnī : < Far. Pişmiş kilden yapılan
eşya.

ç. 93a/08, 94a/05

[=2]

çok : Az olmayan.

ç. 100b/15, 104a/08, 78a/15,

79a/16, 82b/03, 84b/03, 86a/17,

86a/17, 87a/03, 87a/08, 87a/14,
87a/14, 87b/11, 90a/16, 90a/16,
92a/10, 92a/13, 98b/13, 98b/13,
98b/17, 99b/05, 99b/05, 99b/13,
99b/13

ç.+dur 101b/08

[=25]

çün : < Far. Çünkü.

ç. 78b/17, 83a/14, 86a/14,
95a/09

[=4]

çünkü : < Far. Şundan dolayı ki.

ç. 94a/11, 85a/05, 85b/07,
95b/10, 81a/02, 97a/13

[=6]

D

da : Bile.

d. 79b/13, 82b/06

[=2]

dāfi' : < Ar. Defeden, ortadan
kaldıran.

d. 102a/15, 104a/05,

d. dāfi'-i 'ufünet 90a/12

d. ol- 81a/14

d. 102b/06

d.+dür 92a/05

[=6]

dağı : Fazla olarak, üstelik, daha,
bile, de.

d. 100a/01, 100a/03, 100a/16,
100b/06, 105b/16, 77b/06, 78a/07,
79a/02, 79b/15, 80a/10, 80b/14,
81b/12, 82a/14, 82b/13, 82b/17,
83a/02, 83b/14, 84a/02, 84a/14,
84b/04, 85a/06, 85a/15, 85b/02,
86a/05, 86b/09, 87a/03, 87a/12,
87a/13, 87b/09, 88b/04, 89a/06,
89a/10, 89a/17, 89b/06, 90a/10,
91a/05, 91a/12, 91b/04, 91b/15,
92a/02, 92a/05, 92a/08, 92b/12,
92b/15, 93a/13, 93b/01, 93b/08,
93b/15, 94a/14, 95a/13, 95a/13,
95b/05, 96a/11, 96a/15, 96a/17,
96b/10, 96b/13, 96b/16, 97a/01,
97a/05, 97a/06, 97b/09, 97b/10,
97b/12, 98a/01, 98a/05, 98b/13,
99b/02, 99b/04, 99b/09

[=70]

dār : < Ar. Ev.

d. 103a/05

[=1]

dārü'l-emân: < Ar. Sığınılacak yer
sığınıldığı zaman tehlikelerden emin
olunacak yer.

d.+ dur 100a/08

[=1]

dār-ı fülful: < Ar. Sivri biber (Piper
longum).

d. 92b/07

[=1]

darb : < Ar. Vurma.

d. 85b/01

d.+a 86a/02

[=2]

dārçin : < Far. Tarçın

(Cinnamomum zeylanicum).

d.+i 92a/06, 93a/01, 93b/06

[=3]

dāreyn : < Ar. Dünya ve ahiret.

d. āfāt-ı dāreyn den 97b/17

[=1]

dāstān : < Far. Destan.

d. 95a/06

[=1]

dāyim : < Ar. 1. Her zaman.

d. 97b/15, 99b/01

d. ol- 99b/12, 86a/07 (devam

etmek)

2. Devamlı.

d. 95a/13

[=5]

dāyima: Her zaman.

d. 94b/15, 95a/04

[=2]

de : Bile

d. 97a/05

[=1]

def' : < Ar. Ortadan kaldırma.

d. 80b/08, 89b/04, 98a/07,

89a/02

d.-i beliyāta 97b/04

d.-i 'illet 95b/15, 95b/17

d.-i mazār 103a/03

d.-i ṭabī'at 87b/02, 87b/07

d.-i 'ufünet 88a/09

d.-i 'ufünet-i hevā 81a/11,
89a/10
d.-i 'ufünet-i hevā-yı
semmiyyāt 88a/05
d.-i vebā 100a/06
d. eyle- 88a/14, 89a/14,
90b/01, 91a/02, 83a/17
d. it- 102b/12, 104b/13,
88b/16, 89a/16, 90a/14, 90a/16,
90b/11, 91a/07, 91a/10, 91a/15,
91b/07, 91b/10, 93b/02, 93b/03,
94b/04
d. ol- 102b/05, 103a/09
d.+e 86b/05
d.+inde 88b/04, 93a/14,
98b/16
d.+ine 84b/04, 89b/08, 93a/13
d.+inüñ 97a/13
[=45]
def'a : < Ar. Kez.
d. 93a/14
[=1]
defn : < Ar. Gömme.
d. it- 98a/13
[=1]
defter : < Ar. Defter.
d. dürr-i defter 102a/12
[=1]
degin : < -e kadar.
d. 100a/10, 100a/11
[=2]
degül : Değil.
d. 83a/09, 84a/05, 99b/06
d.+dür 78b/16, 85a/16,
85b/16, 87b/06, 87b/10, 93b/04,
95a/13, 95b/11, 96b/07, 96b/14,
96b/15, 96b/17
d.+ler 85a/06
[=16]
dehen : < Far. Ağız.
d.+i 104b/11, 104b/17
d.+inden 105a/02
d.+ine 105a/07
[=4]
dek : -e kadar.
d. 101a/16, 80a/12
[=2]

dekāyik: <Ar. Anlaşılması güç olan
ve dikkat isteyen ince işler.

d.-ı hikemiyye 87b/17
[=1]

delil : < Ar. Kanıt.

d.-i kāfī 84a/04
d. 84a/04,
d.-i duḥūl-ı cennet 97b/11
d.-i rüşen 82b/16, 86b/03
d.+dür 98a/05

2. Alamet.

d. 87b/06
d.-i 'acz 87b/03
d.+dür 87b/05
[=8]

dem : < Far. Zaman.

d. 89a/09, 89a/09, 89b/03,
94a/16
d.+dür 90a/13
[=5]

demevī: <Ar. Kanla ilgili.

d. ishāl-i demevī 93a/12
[=1]

denk : < Far. Dirhem'in dörtte biri
miktarındaki eski bir ağırlık ölçüsü
danik.

d. 101a/11, 91a/10
[=2]

der : < Far. Kapı.

d. 77b/02
[=1]

derd : < Far. Dert, üzüntü.

d.-i faḡra 79a/15
d.-i 'iṣyānuñ 78b/01
d.-i zülme 78b/12
d.+e 80a/02
2. İllet.
d.-i kұлunc 102b/17
d.+ine 103a/11
d.+üñ derdüñ 83a/11
[=7]

dermān: < Far. İlaç, çare.

d. 104b/10, 80a/02
d. eyle- 79b/14
[=3]

derün : < Far. İç.

d.+ına 82a/08
[=1]

deryā : < Far. Deniz.
d. 82a/17
d.+sıdur 78b/14
d.+yi 82b/01
[=3]

devā : < Ar. İlaç, çare.
d. 96b/15, 99b/17
d.-yi hindī 105a/15
d.-yi laṭīfe-i müşhile 96a/07
d.-yi ṭā'ūn 88a/06
d.-yi ṭā'ūn-ı vebā 81a/12
d. ol- 96b/01
d.+dan 105b/02, 79b/05
d.+lar 81b/03
d.+lar eyle- 79a/16
d.+ları 80a/13
d.+laruñ 89b/09
d.+sı 96b/01, 78b/01
d.+sıdur 102b/15
d.+sına 80b/10
d.+sınuñ 80b/08
d.+yi 88a/10
[=19]

devrān : < Ar. Dünya.
d. sulṭān-ı devrān 79a/07
[=1]

dıraht : < Far. Ağaç.
d. 82a/06
[=1]

di- : Söylemek.
d.-di 104a/03
d.-digümüz 87b/07
d.-diler 102a/03, 104a/12
d.-mekdür 92a/09
d.-miş 102a/07, 103a/14
d.-mişler 84b/06
d.-mişlerdür 85a/02, 85b/13,
88b/06, 98b/01
d.-rler 105a/03, 83b/09,
85b/01, 85b/06, 86a/06, 92a/09
[=18]

dīger : < Far. Öteki, başka.
d. terkīb-i dīger 93b/01
[=1]

dil : < Far. Yürek.
d.+de 102b/02
[=1]

dil : < Ağız boşluğunda yer alan,
tat duymaya, besinleri ağız içinde
evirip, çevirmeye, yutmaya ve sesleri
çıkarmaya yarayan etli, uzun
hareketli organ.
d. 103b/12
[=1]

dilārā : < Far. Gönlü süsleyen
d.+dur 105b/10
[=1]

dile- : Arzu etmek.
d.-rseñ 78b/04
[=1]

dimāğ : < Ar. Beyin.
d. 82b/11, 83a/16
d.-ı insāniyye 88b/15
d.+a 88b/11, 89a/05, 92a/15
d.+ı 89a/13, 95a/12, 95a/14,
95a/16
d.+uñ 81b/10
[=11]

dīn : < Ar. Din.
d. şıḥḥat-ı dīn 78b/17
d. şoḥbet-i dīn 79a/01
d.+e kuvā-yı dīn 79a/03
d.+e şaḥş-ı dīn 78b/15
[=4]

dīñle- : İsteyerek duymak.
d.-yeler 95a/07
[=1]

dirhem : Far. Dirhem.
d. 106a/06
[=1]

dirhem: < Ar. Okkanın dört yüzde
biri miktarındaki ağırlık ölçüsü.
d. 92a/05, 92a/06, 92a/06,
92a/07, 92b/03, 92b/03, 92b/08,
92b/09, 92b/09, 92b/11, 92b/11,
92b/12, 92b/14, 92b/15, 92b/16,
92b/16, 92b/17, 92b/17, 93a/01,
93a/01, 93a/03, 93a/03, 93a/05,
93a/06, 93b/06, 93b/06, 93b/07,
93b/07, 93b/08, 93b/08, 93b/09,
93b/10, 93b/10, 93b/11, 93b/12,
93b/12, 93b/12, 93b/13, 93b/13,
93b/14, 93b/14, 93b/15
d.+den 93a/16
d.+e 93a/16

[=44]
dirīg : < Far. Esirgeme.
d. it- 80a/13
[=1]
diril- : Canlanmak.
d.-di 78a/16
[=1]
dīvār : < Far. Duvar.
d. 82a/06
d.+larına 88a/16
[=2]
diyār : < Ar. Memleket.
d.+a 105a/06
d.+dan 82b/15
[=2]
dög- : Bir şeyin üzerine arka arkaya
vurmak.
d.-üp 89a/08
[=1]
dök- : Sıvıları, taneleri
buldukları yerden başka bir yere
boşaltmak.
d.-eler 94a/02
d.-üp 89a/08
2. Akıtmak.
d.-üp 83b/03
[=3]
dön- : Bir şey etrafında hareket
etmek.
d.-üp 79a/05
[=1]
dört : Dört (4).
d. 92b/03, 93a/03, 93a/08
[=3]
du‘ā : < Ar. Güçsüzlük ve
ihtiyacını ortaya koyarak Allah’a
yalvarma.
d. 98a/02, 98a/11
d.-yı mübāregi 98a/11
d.-yı şerīf 100a/13, 100b/12
d.-yı şerīfeler 98b/14
d.+dur 98a/02
d.+sı 98a/03
d.+yı 98b/07
[=9]
dūd : < Far. Duman.
d. āteş-i dūd 104a/04
[=1]

duhān : < Ar. Duman.
d. 81b/08
d.+ından 82b/02
[=2]
duhūl : < Ar. Girme, giriş.
d. it- 82b/12
d. delīl-i duhūl-ı cennet
97b/12
[=2]
dur- : 1. Hareketsiz kalmak.
d.-dukça 79a/05
2. Üzerinden zaman geçmek.
d.-duğdan 93a/09
[=2]
dūr : < Far. Uzak.
d. 83b/01, 83b/05
[=2]
dünyā : < Ar. Yeryüzü.
d.+da 97b/11, 97b/12
d.+ya hālk-ı dünyā 79b/01
[=3]
dürlü : Türlü, çeşitli.
d. 100a/12, 100b/03, 80b/09,
84b/03, 85a/03, 85a/03, 89a/06,
97b/03
[=8]
dürr : < Ar. İnci.
d. dürr-i defter 102a/12
[=1]
dürūd : < Far. Dua.
d. dürūd-ı bī-nihāye 78a/07
[=1]
dürüst : < Far. Doğru.
d. 95b/11
[=1]
düstūr : < Ar. Temel kaide.
d. u‘l-‘amel 80b/12
d. 78b/10
[=2]

E

ebdān : < Ar. Bedenler.
e.+ı 101a/13
[=1]
Ebū ‘Alī: < Ar. İbni Sina.
e. 92a/01, 96a/14
[=2]

Ebū Bekr: < Ar. Hz. Muhammed'in kayınpederidir ve en iyi dostudur, halifedir.

e. 78b/08

[=1]

ebyāt : < Ar. Beyitler.

e. 95a/06

[=1]

ebyaz : < Ar. Beyaz.

e. 105b/12

[=1]

ecel : < Ar. Ömrün son demi.

e.+e 96b/01

[=1]

ecinne : < Ar. Cinler.

e. 81a/08, 84b/17, 85a/02,

85a/12

e.+den aḥvāl-i ecinneden

84b/14

e.+den ṭā'n-ı ecinneden 84b/08

[=6]

ecl : < Ar. Sebep.

e.+den 80b/02

e.+dendür 82b/07

[=2]

eczā : < Ar. İlaç.

e.-yı ḥārre 96b/13

e.+lar mecmū'-ı eczā 89b/02

e.+nuñ 88b/11

[=3]

Edirne : Edirne.

e. 82b/06

[=1]

ed'iyē : < Ar. Dualar.

e.-i me'sūre 100b/06

e.-i mübāreke 100a/03

[=2]

ednā : < Ar. Çok aşağı.

e.+dan 80a/13

e.+sı 100b/03

[=2]

edviye : < Ar. Devalar, ilaçlar, çareler.

e. 80b/16, 93a/07, 89b/07

e. edviye-yi mürekkebe 91b/15

e.+nuñ aḫsām-ı edviye 91a/07

e.+yi 96a/12

[=6]

efāzıl : < Ar. Faziletli kimseler.

e. meşāyih-i efāzıl 99a/15

[=1]

efḍal : < Ar. Çok faziletli, çok üstün.

e.+idür 103a/16

[=1]

efrād : < Ar. Kişiler.

e. 104a/16

[=1]

efşār : < Far. Sıkamak.

e. gülü-i efşār 103b/14

[=1]

eger : < Far. Şart anlamını güçlendirir.

e. 90b/07, 101b/03, 101b/11,

102b/01, 83b/01, 83b/05, 83b/06,

84b/05, 87b/04, 87b/05, 87b/10,

88b/12, 89b/02, 90a/13, 90a/17,

91a/02, 93b/16, 93b/16, 96a/10,

96b/01, 97a/04, 97a/06, 98a/08,

98b/05, 98b/09

[=25]

egerçi : < Far. Her ne kadar.

e.105b/14, 81a/01, 89a/14

[=3]

eḥādīs : < Hadisler.

e.+de 99a/01

[=1]

ehem : < Ar. Çok önemli.

e.+dür şart-ı ehemdür 86a/09,

97a/05

[=2]

ehl : < Ar. Bir yere mensup

bulunanlar.

e. 'ulemā-ı ehl-i şerī'at 85b/10

e.-i islāma 91a/05

e.-i şerī'at 86b/03

e.-i şer'üñ 85a/11

e.-i beyt 98a/17

e.-i ḥācet 80b/12

e.-i tecribe 98b/01

[=7]

ekber : < Ar. Çok büyük.

e.+dür tiryāk-ı ekberdür

93b/02

[=1]

ekl : < Ar. Yeme.

e.106a/02, 88a/03, 90a/07,
96a/04

e. keşret-i ekl 97a/09

e.-i cedvār 103a/07

e. it- 103a/17

[=7]

ekşer : < Ar. Ekseriya.

e. 102b/07, 81b/08, 89a/11

[=3]

eksük ol-: Her zaman var olmak.

e.-maz 82b/08

[=1]

ekşi : Tadı limon veya sirkeye benzeyen.

e. 90b/03, 90b/04, 90b/14

e.+lerüñ 90a/09

[=4]

el : El, kolun bilek mafsalından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısım.

e.+de 89b/03

e.+inde 78b/01

[=2]

elbān : < Ar. Sütler.

e.+ı 101a/15

[=1]

elbette : < Ar. Şüphesiz.

e. 96b/01

[=1]

elf : < Ar. Arap alfabesinin ilk harfi.

e. 101b/12

[=1]

elfāz : < Ar. Sözcükler.

e. 103b/01

[=1]

elli : Elli (50).

e. 92b/11, 98a/16

[=2]

elma : Elma (pirus malus).

e. 88b/01, 90a/05, 90b/04,

91b/03, 93a/05, 93b/17

e.+nuñ 88b/13, 88b/16,

89a/03

[=9]

elsine : <Ar. Diller.

e.-i enāmda 83b/08

[=1]

elvān : < Ar. Renkler.

e.+ı 101b/08

[=1]

emīn : < Ar. Emniyetli.

e. ol- 86a/12, 100b/03,

91b/13, 97b/17

e. 83a/05, 83b/03, 89b/11,

98b/12, 99b/07, 99b/11

[=10]

emlec : < Ar. Amlac otu, helile meyvası (emblica officinalis).

e. 92b/07, 93b/12

[=2]

emr : < Ar. Buyruk.

e. 78a/13

e.+inde 94b/09

e.+üñ 80a/03

e.+üñledür 80a/02

[=4]

emrāz : < Ar. Hastalıklar.

e. 99b/16

e. emrāz-ı mehleke 99b/03

e. ħudūş-ı emrāz-ı muhtelife-

i mütenevvi‘a 95b/13

e. emrāz-ı vebāyī 86a/06,

86b/17, 86a/12

e.+a 79b/17

e.+ına 81b/11

e.+uñ 84a/15

[=9]

emrūd : < Far. Armut.

e. 88b/01, 90b/15, 93a/05,

93b/17

[=4]

emşāl : < Ar. Benzer.

e.+i 88a/10, 84a/17, 90b/16,

91b/02, 89b/07

e.+inden 83a/16

[=6]

emţār : < Ar. Yağmurlar.

e. ħaţārāt-ı emţār 98b/09

[=1]

emzice : < Ar. Huylar.

e.+den 105a/01

[=1]

enām : < Ar. Halk.

e.+da elsine-i enām 83b/08

[=1]
enār : < Far. Nar (punica granatum).
 e. 90b/04, 93a/05, 93b/17
 [=3]
encīr : < Far. İncir (ficus carica).
 e. 81b/11, 96a/09
 [=2]
encübār: < Ar. Beşparmak otu (potentilla erecta).
 e. 92b/16
 [=1]
enfa‘ : < Ar. Çok faydalı.
 e. 99b/17
 e.+dur 91b/14
 [=2]
engūr : < Far. Üzüm.
 e. 93a/06, 93b/17
 [=2]
envā‘ : < Ar. Çeşitler.
 e.+i 101b/08
 [=1]
erbāb : < Ar. Sahipler.
 e.-ı tecrube 100a/12
 [=1]
erit- : < Katı bir cismin bir sıvı içinde katılığını kaybedip dağılmasını sağlamak.
 e.-üp (eridüp) 102a/10
 [=1]
erük : Erik (prunus domestica).
 e. 96a/08
 [=1]
ervāḥihum: < Ar. Ruhlar.
 e. 99a/15
 [=1]
es- : Bir yönden bir yöne doğru hissedilir şekilde hareket etmek.
 e.-en 82a/13
 [=1]
eşah : < Ar. Daha doğru.
 e.+la kavlı-i eşahḥ 103a/13
 [=1]
esbāb : < Ar. Sebepler.
 e. esbāb-ı ḥarāret 83b/11
 e.-ı sirāyetinden 84a/15
 e.-ı tā‘ün 86a/14
 [=3]

eşer : < Ar. Belirti.
 e. it- 88a/14 (tesir etmek)
 e. 102b/03, 83a/05
 e. eşer-i ḥabb 105a/02
 e. 79a/14
 e.+i 87b/10, 105b/10
 e.+ine 85b/05
 e.+ini 98a/07
 [=9]
eşnā : < Ar. An.
 e.-yı muşāḥabet 80b/05
 [=1]
esrār : < Ar. Sırlar.
 e.-ı berekātühüm 99a/16
 e.+uñ 79b/12
 [=2]
esved : < Ar. Siyah.
 e. 105b/11
 [=1]
eş‘ār : < Ar. Şiirler.
 e. 95a/06
 [=1]
eşkāl : < Ar. Şekiller.
 e. 85a/05
 e.+e 85a/03
 [=2]
eşne : < Ar. Ağaç yosunu.
 e. 89b/05
 [=1]
eşref : < Ar. Çok şerefli.
 e. 98b/17
 [=1]
eşribe : < Ar. İçecekler.
 e.+den 84a/12
 [=1]
eşyā : < Ar. Yaratılmış olan her şey.
 e.+nuñ 79b/15
 e.+yı keyf-i eşyā 104a/16
 e.+yi 88a/11
 [=3]
eṭıbbā : < Ar. Hekimler.
 e. 102b/07, 96b/02, 97a/13,
 81b/06
 e.+lar 83a/11
 [=5]
eṭrāf : < Ar. Çevre.
 e. 88a/16

e.-ı hāne 88a/13
e.+ına 91b/09
[=3]
evān : < Ar. Zaman.
e.+da 89a/11
[=1]
evcā' : < Ar. Acılar, ağrılar,
sancılar.
e. 93a/12
e.+i 106a/03
[=2]
evḳāt : < Ar. Vakitler.
e. 89a/11
e.+da 92b/02
[=2]
evlā : < Ar. Daha uygun.
e. 101b/09, 94b/03
e.+dur 93a/17, 94b/07,
95b/03, 105b/08
e.+sı 90a/09
[=7]
evlād : < Ar. Çocuklar.
e. 79a/02
[=1]
evrām : < Ar. Şişler, urlar.
e.+a 103a/02
[=1]
evşāf : < Ar. Nitelikler, vasıflar.
e.+ını 92a/12
[=1]
evvel : < Ar. Birinci.
e. bāb-ı evvel 81a/07
e. bābü'l-evvel 83a/12
e.+i 97a/17
2. Akli her şeye eren.
e. 'aql-ı evvel 78a/10
[=4]
evvelā : < Ar. İlk önce.
e. 84b/11, 86a/17, 88a/06
[=3]
eyle- : Etmek, yapmak.
e. 80a/05
e. 'ayān eyle- 79b/12
e. keşf eyle- 79b/15
e. maşş eyle- 102b/01
e. maşūn eyle- 79b/04
e. pāyende eyle- 79b/10
e. zinde eyle- 79b/09

e.-di devālar eyle- 79a/16
e.-di müdāvemmet eyle- 92a/17
e.-di ülfet eyle- 77b/12
e.-diler 80b/14
e.-düm müsem mā eyle- 81a/04
e.-düm tertīb eyle- 81a/01
e.-mek sükūn eyle- 94a/14
e.-mezler 104a/14
e.-miş 104a/15, 105b/17
e.-miş irşād eyle- 104b/05
e.-mişler 102a/12, 104b/08
e.-r 102a/10
e.-r ba'īd eyle- 83b/07
e.-r bārid eyle- 95a/17
e.-r hıfz eyle- 91a/10
e.-r hürrem eyle- 101b/05
e.-r deheni eyle- 104b/11
e.-r maḥv eyle- 91b/10
e.-r müte'affin eyle- 82b/13
e.-r sirāyet eyle- 82b/15,
83a/03
e.-r zāyil eyle- 103b/03
e.-se ḥavf eyle- 98b/04
e.-seler izāfe eyle- 96a/11
e.-ye 101b/04, 88a/09, 98b/06
e.-ye def' eyle- 83a/17, 88a/14,
89a/14, 90b/01, 91a/02
e.-ye dermān eyle- 79b/14
e.-ye ḳalīl eyle- 87a/07
e.-ye ḳurbān eyle- 98a/11
e.-ye mu'aṭṭar eyle- 88b/03
e.-ye müte'affin eyle- 82a/15
e.-ye ḳarār eyle- 94b/02
e.-ye ṭard eyle- 83b/06
e.-yenler 84b/01
e.-yüp 79b/17
[=50]
eyü : İyi.
e. 87b/10
e.+ce 85b/16
e.+dür 96a/15
[=3]
eyyām : < Ar. Günler.
e.-ı vebā 97a/08, 81a/17,
83a/04, 91b/07, 94a/09, 98a/05,
81a/13, 81a/15, 81b/02, 82a/12,
82a/15, 84a/17, 87b/12, 87b/13,
89b/16, 90a/16, 90b/05, 91b/15,

92a/13, 94a/08, 94a/12, 94b/07,
95b/01, 95b/05, 96a/13, 96a/16,
96b/16, 97a/11, 98a/01, 99a/17,
99b/04, 96b/11, 90b/17
e.-ı bahār 80a/17
e.-ı rebī‘ 80a/14

e.-ı t̄ā‘ūn 88a/02, 88a/06,
88b/05, 89b/13, 95b/10, 96b/03,
98b/01
e. eyyām-ı t̄ā‘ūn-ı vebā
81b/16, 82a/17
e.+da 83a/06, 90a/02, 90a/03,
90b/01, 91a/01, 91a/04, 95a/14,
95a/15
e.+ında 79a/13
e.+uñ 80b/11
[=54]

ez- : Ufalamak.
e.-üp 88b/08, 91a/13
[=2]

ezdād : < Ar. Birbirine zıt olan
şeyler, zıtlar.
e. 77b/12
[=1]

ezfer : < Ar. Güzel kokulu, güzel
kokan.
e. 97a/15
[=1]

ezil- : Ufalanmak.
e.-üp 91a/11
[=1]

ezmān : < Ar. Zamanlar.
e.+da 81b/08, 90a/02
[=2]

F

faḥr-i ‘ālem: < Ar. Hz. muhammet.
f. ḥazret-i faḥr-i ‘ālem
100b/07
f. 80a/04
[=2]

fā’ide : < Ar. Yarar
f. ḥasenāt-ı fā’ide-yi ‘azīme
97b/02
f. fā’ide-yi ‘azīme 89b/01
[=2]

faḳīr : < Ar. Yoksul.
f.+ni 98b/06

[=1]

faḳr : < Ar. Yoksulluk.
f.+a derd-i faḳra 79a/15
f.+a merd-i faḳra 79a/16
[=2]

fānī : < Ar. Ölümlü.
f. 101b/04
[=1]

fāre : < Ar. Sıçangillerden kemirici
memeli hayvan.
f. 86b/13
[=1]

farfayūn: < Ar. Sütleḡen zamkı
(euphorbia resinefera).
f.+dan 93b/14
[=1]

farḳ : < Ar. Başkalık.
f. 103b/16, 105a/04, , 85a/08
f.-ı tamām 105a/16
[=4]

fārūḳ : < Ar. Çok kuvvetli bir
panzehir.
f.+dur 91b/16
[=1]

faşd : < Ar. Kan alma, hacamat.
f. 95b/08, 95b/15, 95b/16,
96a/01, 96a/03, 96a/03, 96a/05,
96a/07, 96b/15
[=9]

faşl : < Ar. 1. Bir kitabın ana
bölümlerinden herbiri.
f. 91a/06, 91b/15, 97a/11,
98a/01, 86b/09, 87b/09, 96b/16,
81b/15, 82b/09, 82b/17, 83b/12,
84a/05, 84a/14, 84b/05, 85a/11,
85b/12, 87a/01, 94b/08, 95a/08
2. Mevsim.
f. faşl-ı germā 83b/10,
84a/11
f.-ı rebī‘ 101a/08, 81a/03
f.+ında 86a/17
3. Safha.
f.+ın bāb-ı faşlın 78a/03
[=25]

fāsīd : < Ar. Kötü.
f. 84a/05, 95a/17
f. ḥılṭ-ı fāsīd 83b/07
[=3]

fāside : < Ar. Vücutta sağlık ve mizacın bozulması sonucunu doğuran dengesi bozulmuş dört unsur.
f.+yi ahlāt-ı fāside 83a/17
[=1]

fāyide : < Ar. Yarar.
f.+sin bul- 92a/14
[=1]

fazalāt : < Ar. Artıklar.
f.+ı 82b/01
f.+ını 94b/04
[=2]

fazāyil : < Ar. Faziletler.
f.+leri 99b/14
[=1]

fe-fehm: < Ar. Anlama, idrak.
f. 100b/17
[=1]

fehm : < Ar. Anlama.
f. fehm-i mükemmel 78a/09
[=1]

fehvasınca: < Ar. Sözü gereğince.
f. 80b/07
[=1]

fencnüş: < Far. İşlenmiş demir çürüğü.
f. 92a/08
[=1]

ferah : < Ar. Sevinç.
f. 94b/10
f. bul- 103a/17 (sevinmek)
f.+dur 100b/10
[=3]

ferşe : < Ar. Zemin.
f. 88a/16
[=1]

fesād : < Ar. Kötülük.
f. 104b/01
f. vefret-i fesād 84b/08
f.+ından 87b/14
f.+ından keşret-i fesād 86a/04
[=4]

feth : < Ar. Açma.
f. it- 106a/01
[=1]

fevā'id : < Ar. Faydalar.
f. 104b/07

[=1]

fevākih: < Ar. Yemişler.
f. 88b/02
[=1]

fevt : < Ar. Ölüm.
f. 84b/01
[=1]

feyz : < Ar. Bağış, ihsan.
f.-i amānı 79a/10
[=1]

fezāil : < Ar. faziletler.
f.+i 100b/16
[=1]

fıddā : < Ar. Gümüş.
f. varak-ı fıddā 93b/09,
92b/04
[=1]

fısk : < Ar. Ahlaksızlık.
f. 84b/08
[=1]

ficā : < Ar. Birdenbire.
f. 83a/09, 83a/11
[=2]

ficāten : < Ar. Birdenbire.
f. 87b/13
[=1]

firār : < Ar. Kaçma.
f. it- 86b/13 (Kaçmak)
[=1]

firūz : < Far. Uğurlu.
f.+da rüz-ı firūz 80a/14
[=1]

fūfal : < Ar. Bir çeşit hindistan cevizi (aseca catechu).
f. 93b/10
[=1]

funduq: < Ar. Fındık (corylus maxima).
f. lüb-i funduq 93a/04
[=1]

fustuq : < Ar. Fıstık (pistacia vera).
f. lüb-i fustuq 93a/04
[=1]

füfül : < Ar. Karabiber (piper).
f. 92b/07
[=1]

fütür : < Ar. Keder.
f. 87a/16

[=1]
G-Ğ
ğafil : < Ar. Gaflet içinde olmak, habersiz bulunmak.
ğ. ol- 89b/12
[=1]
ğaflet : < Ar. Dikkatsizlik.
ğ. olun- 95b/04
[=1]
gāh : < Far. Bazen
g. 88b/16, 84a/05, 86b/11, 88b/17, 88b/17, 88b/17
[=6]
gāhī : Far. Bazen.
g. 87a/17, 87b/06, 88a/15, 91a/02
[=4]
gāhice : Far. Bazen.
g. 89b/03, 88b/06, 88b/12, 89a/04
[=4]
gani : < Ar. Zengin.
g. ol- 79a/17
[=1]
ğaleyān: < Ar. Kaynama.
ğ. 90a/13
[=1]
gālī : < Ar. Değerli.
ğ.+dür 94a/07
[=1]
gālib : < Ar. Üstün gelen.
ğ. ol- 85a/04
ğ.+dür 85a/04
[=2]
ğalīz : < Ar. Yoğun, kesif.
ğ. 82b/04
ğ.-i buḥār 81b/09
ğ. hevā-yı ğalīz 86b/08
ğ.+den 86b/07
[=4]
ğam : < Ar. Kaygı, tasa.
ğ. 94b/13, 97a/10
ğ.+dan 102b/03
ğ.+um 101b/06
[=4]
ğār : < Ar. Defne ağacı (lauras nobilis).
ğ. varaḫu'l-ğār 89b/06

[=1]
ğaraz : < Ar. Maksat.
ğ. 88a/02
[=1]
ğarībe : < Ar. Değişik.
ğ. ḫikāyāt-ı ğarībe 95a/05
[=1]
ğaşeyān: < Ar. Kusma.
ğ. 106a/03, 87a/04
[=1]
ğassālī : < Ar. Yıkayıcı.
ğ. 104a/17
[=1]
ğāyet : < Ar. Çok
ğ. 100a/13, 81a/17, 81b/14, 86b/14, 87b/09, 88b/12, 89a/05, 89a/16, 89b/08, 90b/02, 90b/06, 90b/10, 91a/01, 91b/01, 91b/14, 92a/13, 92b/05, 93b/01, 94a/02, 94b/03, 94b/11, 94b/17, 95a/02, 95b/05, 96b/03, 96b/06, 97a/02, 99b/07, 82a/07, 91a/17
ğ.+de 83b/11
ğ.+le 94a/12
[=32]
ğāyib : < Ar. Kaybolmak.
ğ. ol- 87b/01, 87b/03
[=2]
ğayr : < Ar. Başkası.
ğ. 82b/15
[=1]
ğayrı : < Ar. Başka, diğer.
ğ. 95a/15, 87a/09, 84a/01, 88b/09, 90a/11, 95b/10, 96b/10, 98b/05
ğ.+dan 82b/11
ğ.+lar 85b/13
ğ.+sını 86b/07
ğ. ol- 97b/06
ğ.+dur 84a/07
ğ.+laruñ 84a/02
[=14]
ğazab : < Ar. Aşırı hiddet.
ğ. 94b/14
[=1]
gedā : < Far. Dilenci, yoksul.
g.+lar 79a/17

g.+ya kemîne-i kemter-gedâ
80b/13
[=2]
gel- : Gelmek.
g.-di vücûda gel- 78a/01
g.-di yâda gel- 80b/06
g.-mez-idi vücûda gel- 78a/14
g.-miş zühûra gel- 85b/10
g.-mişdür 91b/11
g.-se 96b/09
g.-ür 104a/17, 104b/14,
105a/06, 84b/05
g.-ür zühûra gel- 86a/05
[=11]
genc : < Far. Hazine.
g. kilid-i der-i genc-i hakîm
77b/02
[=1]
ger : < Far. Eğer.
g. 102a/02, 103a/10, 102a/08,
102b/12, 103a/01, 103b/04,
103b/06, 104b/12, 105b/14, 101a/12
[=10]
gerçi : < Far. Her ne kadar.
g. 105a/12, 101b/07, 101b/01,
84b/10
[=4]
gerden : < Far. Boyun.
g. ta'lik-i gerden 102b/13
g.+inün 94b/06
[=2]
gerek : İster.
g. 95a/15, 95b/01, 95b/02,
95b/02, 96b/08, 97a/08, 97b/05,
99b/04
g.+dür 81b/16, 84a/11,
89b/16, 91b/12, 94a/12, 95a/10,
96a/08, 98a/17, 98b/05
g.+se 94a/03, 94a/03, 97b/05
[=20]
germ : < Far. Sıcak
g.+dür 89a/15
g. it- 105b/04
g.+i bade-i germi 104a/14
[=3]
germâ : < Far. Yaz
g.+da faşl-ı germâ 84a/11,
83b/10

[=2]
getür- : Getirmek.
g.-e 82a/14
g.-se 104b/12
g.-üp 82a/05
[=3]
getüril-: Getirilmek.
g.-e 94a/01
[=1]
gevher : < Far. Cevher.
g. tuhfe-i gevher-i hâş 101b/07
[=1]
ğınâ : < Ar. Zenginlik.
ğ.+lar 79b/01
ğ.+sın vir- 81a/02
ğ.+ya 100b/05
[=2]
gibi : Benzer, benzeyen.
g. 82b/06, 83b/13, 85a/05,
86b/11, 86b/13, 94b/05, 94b/06,
95b/10, 95b/16, 96a/10, 98b/09
g.+dür 96a/03, 97a/06
[=13]
gider- : Ortadan kaldırmak.
g.-ür 106a/04, 82a/06,
102b/17
gideril-: Yok edilmek.
g.-menüñ 95a/02
[=1]
gil-i ermeni: < Far. Yağlı çamur.
g. 88a/15, 88b/07, 91b/05,
92a/05, 92b/15, 93b/07
[=6]
gir- : Geçmek, dahil olmak.
g.-er 82b/12
g.-megi 84a/02
g.-üp 82a/04
2. Bulaşmak, sirayet etmek.
g.-en 82a/08
3. Bürünmek.
g.-mege 85a/03
[=5]
gird-bād: < Far. Hortum.
g. 85a/17
[=1]
git- : Bir mesafe katedip yakın
yerden uzak yere varmak.
g.-ecegin (gidecegin) 86b/15

g.-er (gider) 104b/01, 82a/05
g.-megi 83b/17
[=5]
gök : Sema.
g. 101b/11, 101b/11
[=2]
gönder-: Yollamak.
g. 78b/05
[=1]
gör- : Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.
g. 102a/05
g.-diler menfa'at gör- 92a/14
g.-mez 79a/14
g.-mezler idi 100a/03
g.-üp 92a/10
[=4]
görin- : Gözükmek.
g.-mez 95b/12
[=1]
göster- : Göz önüne sermek.
g.-di 102a/06
[=1]
götür- : Hareket ettirip belli bir yere koymak.
g.-mek 91a/14
g.-en 99b/01
[=2]
göz : İnsanda ve hayvanda görme organı.
g. 102a/17, 103a/10
g.+üñ 103a/08
[=3]
gül : < Far. Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.
g. 103a/02, 96a/09, 93a/02
g.-i mükerrer 96a/13
g.-i efâğme 88a/10
[=5]
gül-âb : < Far. Gül suyu.
g. 88b/17, 91b/14, 104b/04
g.+la 88a/13, 88b/13, 89a/02
[=6]
gülü : < Far. Boğaz.
g.-i efşâr 103b/14
[=1]
gülzâr : < Far. Gül bahçesi.

g.+ıdur 78b/13
[=1]
gümüş : Gümüş.
g. 91a/17, 94a/05
[=2]
gün : Gün.
g. 91b/08
g.+de 100b/01
[=2]
güne : < Far. Tür, çeşit.
g. 104b/08, 95b/08
g.+dür 95b/08
[=3]
ğubâr : < Ar. Toz, toprak.
ğ. 81b/09, 81b/08
[=2]
ğuşaş : < Ar. Boğazında kalmak, yutamamak.
ğ. 102b/06
[=1]
ğusl : < Ar. Cünüplükten kurtulmak için boy abdesti alma.
ğ. 97a/06
[=1]
ğuşsa : < Ar. Gam, keder.
ğ.+dan 97a/10, 97a/10
[=2]

H-Ĥ-Ħ

ĥvâb : < Far. Uyku.
ĥ. 81a/16, 94a/08, 95b/02
ĥ. ifrât-ı ĥvâb 95a/12
ĥ.+dan 95a/15
ĥ.+dan keşret-i ĥvâb 97a/10
[=6]
ĥab : < Ar. Tane, tahıl tanesi.
ĥ. eşer-i ĥabb 105a/02
ĥ. lüb-i ĥabbü'l-şanevberî
93a/04
ĥ.+ı 104b/09
[=3]
ĥabben: < Ar. Tane, tahıl.
ĥ. 105a/08
[=1]
ĥabbezâ: < Ar. Ne güzel, ne hoş.
ĥ.101a/02
[=1]
ĥaber : < Ar. Haber.
ĥ. 102a/14

[=1]
ḥabīb : < Ar. Hz. Muhammet.
 ḥ. ḥabīb-i ḥaḳ 78a/08
 [=1]
ḥacāmat: < Ar. Kan alma.
 ḥ. 95b/08, 95b/15
 ḥ. it- 96a/02
 ḥ.+dan 96a/03, 96a/07
 ḥ.+ına 96a/05
 [=6]
ḥācet : < Ar. İhtiyaç.
 ḥ. ehl-i ḥācet 80b/12
 [=1]
ḥadd : < Ar. Sınır.
 ḥ.+i nihāyet-i ḥaddi 88a/01
 [=1]
ḥadīd : < Ar. Hiddetli.
 ḥ. 100a/05
 2. Sert.
 ḥ. ḥubsü'l-ḥadīd 92b/10
 [=2]
ḥadīs : < Ar. Hz. Muhammedin
 sözleri.
 ḥ. 100b/16
 ḥ. ḥadīs-i nebevī 84b/07,
 84b/11
 ḥ. Ḥadīs-i şahīḥe 100b/05
 ḥ. ḥadīs-i şerīf 91b/11, 98a/07
 ḥ. ḥadīs-i şahīḥ 98b/04
 [=7]
ḥāfıza : < Ar. Bellek.
 ḥ. 92b/01
 [=1]
ḥafif : < Ar. Tartıda ağırlığı az
 gelen.
 ḥ. 85a/11
 [=1]
ḥafife : < Ar. Hafif.
 ḥ. 96b/11
 [=1]
ḥafiyye: < Ar. Gizli.
 ḥ. taḥlīlāt-ı ḥafiyye 95b/09
 ḥ.+sini nükte-yi ḥafiyye
 84b/11
 [=2]
hafta : Hafta.
 ḥ.+da 101a/12
 [=1]

ḥaḳ : < Ar. Allah.
 ḥ. 98b/10, 81a/04
 ḥ. Ḥabīb-i Ḥaḳ 78a/08
 ḥ.+dur ḥabīb-i Ḥaḳ 78a/17
 ḥ.+a ḥikmet-i Ḥaḳka 84b/16
 [=4]
ḥāk : < Far. Toprak.
 ḥ. āb u ḥāk u āteş ü bād
 77b/11
 ḥ. cüz'v-i ḥāk 85a/04
 ḥ. 85a/05
 ḥ.+dendür85a/06
 [=4]
ḥākī : < Far. Toprakla ilgili.
 ḥ. 82b/01
 [=1]
ḥaḳīkat: < Ar. Gerçek.
 ḥ. -i aḥvāl-i ecinne 84b/14
 ḥ.+ini keyfiyyet-i ḥaḳīkat
 84b/12
 ḥ. tedbīr-i ḥaḳīkat-pezīr
 97a/17
 [=3]
ḥakīm : < Ar. Allah.
 ḥ. kilīd-i der-i genc-i ḥakīm
 77b/02
 ḥ.+e 77b/03
 [=2]
ḥakīm : < Ar. Hekim.
 ḥ. ḳavl-i ḥakīm 84b/14
 [=1]
ḥaḳīr : < Ar. Değersiz.
 ḥ. üñ 92a/02
 [=1]
ḥaḳkında: < Ar. Üzerinde,
 hususunda.
 ḥ. 91a/05, 80b/07
 [=2]
ḥāl : < Ar. Durum.
 ḥ. 82b/07
 ḥ.+de 85a/13
 ḥ.+e 79b/14
 ḥ.+inde 86a/07
 [=4]
ḥalāş : < Ar. Kurtulma.
 ḥ. ol- 83b/04, 89b/12, 97b/04
 [=3]
ḥaleb : Halep.

ھ. 82b/05
 [=1]
ھاہلەت : < Ar. Hal.
 ھ. 87b/13
 ھ. ھاہلەت-ی مۇستەسكی 87a/14
 [=2]
ھالې : < Ar. Boş, mevcut olmamak.
 ھ. ol- 97b/17, 79a/09, 88a/11,
 95a/08
 ھ. 96a/06
 [=5]
ھالېش : < Ar. Saf.
 ھ.+den rāvend-i ھالېش 96b/04
 [=1]
ھالھ : < Ar. Bir milleti meydana
 getiren insan topluluğu.
 ھ. ھالھ-ی دۇنیا 79b/01
 ھ.+a 97b/01, 97b/09
 [=3]
ھالل : < Ar. Erime.
 ھ. it- 91b/14
 [=1]
ھام : < Far. İşlenmemiş.
 ھ. 93b/07
 [=1]
ھاماییل: < Ar. Muska.
 ھ.it- 99b/13
 [=1]
ھامیل : < Ar. Sahip olan.
 ھ. ol- 104b/12
 [=1]
ھامیر : < Ar. Hamur.
 ھ. it- 89a/03
 [=1]
ھامیس : < Ar. Beşinci.
 ھ. bāb-ı ھامیس 81a/12
 [=1]
ھاممām: < Ar. Banyo.
 ھ. 81b/01, 95b/08, 96b/16,
 97a/01, 97a/05, 97a/06, 97a/08,
 95b/06
 [=8]
ھامر : < Ar. Şarap.
 ھ.+uñ 91a/05
 [=1]
ھāne : < Far. Ev.
 ھ. 82a/10, 88a/15
 ھ.-yi ھevayı 88a/11

ھ.+den 86b/14
 ھ.+nūñ 82a/12, 88a/07,
 88a/17, 88b/14
 ھ.+nūñ tamām-ı ھāne 82a/04
 ھ.+ye eṭrāf-ı ھāne 88a/13
 ھ.+yi 88b/03
 [=11]
ھār : < Ar. Sıcak, hararetili.
 ھ. 104a/11, 104b/17,
 101b/01, 103a/13
 ھ.+dur 103a/14
 [=5]
ھār : < Far. Diken
 ھ. 105b/16
ھārāret: < Ar. 1. Sıcaklık.
 ھ.-i hevā 97a/01, 83b/10,
 84a/08, 90b/05, 94a/12
 ھ. 83a/08
 ھ.-i teb 102a/15
 ھ.+den esbāb-ı ھārāret 83b/11
 ھ.+i 105b/09
 ھ.+inden şiddet-i ھārāret
 84a/09
 ھ.+ini 91b/10
 2. Ateş, vücut ısısı.
 ھ.-i bāṭın 87a/03
 ھ.-i beden 87a/02
 [=13]
ھārb : < Ar. Savaş.
 ھ. it- 85b/01
 [=1]
ھārekāt: < Ar. Davranışlar,
 hareketler.
 ھ. 81a/15, 94a/08, 94a/10,
 94b/09, 95b/02
 ھ. keşret-i ھārekāt-ı nefsanīyye
 84a/09
 ھ.-ı cism 84a/12
 ھ.-ı nefsanī 84a/13, 94b/16
 ھ.-ı nefsanīyye 95a/04
 ھ. dan 97a/09
 [=11]
ھāreket: < Ar. Kımıldama.
 ھ. 94a/11, 94a/12, 94a/17,
 94b/01, 94b/14, 95a/09, 95a/11
 ھ.-i keşir 94a/13
 ھ. itdür- 94b/04
 ھ.+den 94b/07

h. ine 94b/06
[=11]
hāric : < Ar. Dış.
h. 86b/15
[=1]
hārre : < Ar. Sıcak.
h. eczā-yı hārre 96b/14
h. 96b/12
[=2]
hāş : < Ar. Özel.
h.+ın luţf-ı hāş 79b/16
h.+uñ tuhf-e-i gevher-i hāş
101b/07
[=2]
hasenāt: < Ar. İyilikler.
h. hasenāt-ı fā'ide-yi 'azīme
97b/02
[=1]
hāşıl : < Ar. Meydana çıkan.
h. it- 92b/06, 80b/03
h. it- 82b/04
h. ol- 84b/09, 90a/01, 86a/0,
103b/07
[=7]
hāşıl-ı kelām: < Ar. Sözün kıyası.
h. 95b/01, 97a/07
[=2]
haşr : < Ar. Sınırlı ve dar bir yeri
içine alma.
h. ı 88a/01
[=1]
hāşşa : < Ar. Bir şeye veya bir
kimseye mahsus olan keyfiyet.
h. 'azīm-i hāşşa 92b/05,
88b/04
h.-yı hayrāt 97b/01
[=3]
hişşe : < Ar. Pay.
h. 98a/15, 98a/15, 98a/16,
98a/17, 98b/01
h. it- 98a/14
[=6]
hāşşiyet: < Ar. Kuvvet, tesir.
h. 103a/03, 90a/15,
91b/01,101b/02
[=4]
hasta : < Far. Sağlığı bozuk olan.
h. 79b/14

[=1]
haşerāt: < Ar. Böcekler.
h.-ı arz 85a/14
[=1]
haţā : < Ar. Yanlış.
h.+dan 79b/04
[=1]
haţar : < Ar. Tehlike.
h. lardan 79b/04
[=1]
haţāyī : < Ar. Doğu Türkistan.
h. cedvār-ı haţāyī 93a/03,
91a/12
h. çay-i haţāyī 104a/03
h.+nüñ 104a/02
[=4]
hāţır : < Ar. Düşünme, zihin.
h. teşhiz -i hāţır 80a/15
[=1]
hātım : < Ar. Son söz.
h. 80b/17, 81b/02
h. hātımütü'l-muħaddişin
100a/16
[=3]
hatm : < Ar. Bitirme, tamamlama.
h. it- 97a/15
[=1]
hattā : < Ar. Üstelik.
h. 99b/17
[=1]
havālī : < Ar. Çevre, civar.
h.-yi a'zā-yı re'ise 83a/15
[=1]
havāş : < Ar. Nitelikler.
h. 100b/16, 101a/01,
101b/17, 102b/14, 104a/02,
104b/06, 105a/10, 105a/17, 99b/03,
99b/14
h. in 79b/15
h. uñ 92b/02
[=12]
havf : < Ar. Korku.
h. 84b/01, 95a/02
h.-ı tã'ün 98a/06
h. eyle- 98b/04
h. it- 98a/09
h. ol- 82a/11
h.+dan 94b/16

[=7]
havlincān: Havlican (alpina galanga).
 h. 92b/13
 [=1]
hayā : < Ar. Utanma.
 h.+nuñ 78b/13
 [=1]
hayāt : < Ar. Ömür.
 h. sebeb-i hayāt-ı mezīd
 100a/07
 h.+a mezīd-i hayāt 97b/02
 [=2]
haydar: Ar. Hz. Ali'nin lakabı.
 h. 78b/08
 [=1]
hayr : < Ar. Yardım.
 h. 81a/04
 [=1]
hayrāt : < Ar. İyilikler.
 h. hāşşa-yı hayrāt 97b/01
 [=1]
hayvān: <Ar. 1. Canlı yaratık.
 h. 86b/10
 h.-ı nāṭıḳ 85a/02
 2. Canlılık, hayat, dirilik.
 h.+ı 101a/02
 h.+ıdur 91a/08
 h.+ınuñ 101a/01
 [=5]
hayvānāt: < Ar. Hayvanlar.
 h.+uñ 82b/01, 82b/03
 [=2]
hayvānī: < Ar. Canlılık, hayat.
 h.+nūñ rūḥ-ı hayvānī 83a/10,
 82b/12
 h.+ye rūḥ-ı hayvānī 83a/01
 [=3]
hazān : < Far. Sonbahar.
 h. 86a/17
 [=1]
hazar : < Ar. Yerleşik hayat
 yaşayanların oturdukları yer.
 h.+da 100a/02, 99b/05
 [=2]
hazer : < Ar. Çekinmek, sakınmak.
 h. it- 94a/16, 82b/08
 h. 97b/15, 83b/11, 96a/03,
 96b/08, 94b/17, 97a/11

[=8]
hazerāt: < Ar. Hazretler.
 h.+ından 98b/15
 [=1]
hāzıḳ : < Ar. Usta.
 h. ol- 87a/09
 [=1]
hāzım : < Ar. Sindiren.
 h.-ı mi'de 105b/01, 106a/05
 h.+a 104b/02
 [=3]
hazm : < Ar. Sindirim.
 h. 104b/03
 h.-ı tām 94a/17
 [=2]
hazret : < Ar. Saygı sözü.
 h. -i faḥr-i 'ālem 100b/07
 h. -i peygamber 96a/17
 h.+lerinden 100a/17
 [=3]
hekīm : < Ar. Tabip.
 h. 101b/16, 105a/01
 h.+ler 102b/07
 h.+lere 92a/11
 [=4]
helāk : < Ar. Ölüm, yok olma.
 h. ol- 87a/11, 83b/15, 84b/02,
 87b/13, 87b/16
 h. it- 83a/11, 84a/10
 h.+den 98b/05
 [=8]
helāl : < Ar. Dinin yasaklamadığı.
 h. 98a/09
 [=1]
helīle : < Far. Doğu Hindistan'da
 yetişen bir bitkinin olgunlaşmadan
 önce toplanan ve kurutulan, müşhil
 olarak kullanılan taneleri, helile otu
 (terminalia chebula).
 h.-i kābilī 93b/12
 [=1]
helīlec : < Far. Helile.
 h.+lerün 96b/04
 [=1]
helīlecāt: < Ar. Helile.
 h.-ı şelāşe 92b/06
 [=1]

hem : Üstelik, bir de, şu da var ki, zaten.

h. 101a/06, 101a/15, 102a/11, 102a/13, 102b/05, 103b/02, 104b/02, 77b/08, 79a/01, 79b/13, 80a/17, 91a/04, 91a/04, 94b/14
[=14]

hemān : < Far. Hemen.

h. 83a/07, 94a/16, 96a/02, 96b/15, 97a/05, 98a/14
[=6]

hemīše : < Far. Daima, her zaman.

h. 103b/07
[=1]

hengāme: < Far. Vakit, zaman.

h.+de 92a/01, 96b/06
[=2]

hep : Her zaman, daima.

h. 101b/04, 79a/04, 105a/10
[=3]

her : < Far. Bütün, cümle, -nin hepsi.

h. 100a/09, 100a/11, 100b/01, 100b/04, 100b/08, 101b/12, 103a/17, 105a/06, 105b/08, 78b/10, 79b/14, 79b/16, 80a/02, 80a/03, 81b/17, 82a/06, 88a/17, 89a/07, 89b/01, 89b/03, 91b/07, 92a/04, 92b/08, 92b/14, 92b/15, 93a/02, 93a/05, 93a/06, 93a/16, 94a/16, 94b/10, 95a/10, 96a/05, 97b/03
[=34]

her bir : Tek tek, ayrı ayrı.

h. 82a/01
[=1]

hest : < Far. Olmak.

h. 77b/02
[=1]

hevā : < Ar. Hava.

h. 82a/05, 83b/15, 84a/05, 85b/07, 88a/07, 80b/02
h. bād-ı hevā 85a/17
h. cüz'v-i hevā 85a/03
h. def'-i 'ufūnet-i hevā 81a/12, 89a/11

h. def'-i 'ufūnet-i hevā-yı semmiyyāt 88a/05

h. ḥarāret-i hevā 94a/12, 97a/01

h. leṭāfet-i hevā 82a/02

h. merāret-i hevā 80b/01

h. şafvet-i hevā 81b/08

h. 'ufūnet-i hevā 80b/03, 83b/09, 83b/14, 86a/06, 88b/04, 89b/08

h. 'ufūnet-i hevāyı def' 89a/01

h. 'ufūnet-i hevā 86b/13

h.-yı bed 84b/06, 88b/11

h.-yı ġalīz 86b/07, 86b/07

h.-yı muḥīṭ 85b/03

h.-yı muzırrı 82a/05

h.-yı müte'affin 82b/10, 82b/14, 85b/06, 84a/07

h.-yı vāfir 80a/15

h.+da ḥarāret-i hevā 90b/05

h.+da ta'affün-i hevā 83a/05

h.+dan 83a/08, 85a/02, 85a/13, 86a/17

h.+dan ḥarāret-i hevā 83b/11, 84a/08

h.+dan ta'affün-i hevā 83a/14

h.+dan 'ufūnet-i hevā 86b/13, 83b/13, 86a/10, 89b/10

h.+dur muşliḥ-i hevā 89b/06

h.+ları 82b/05

h.+nuñ 81a/06, 81b/05, 81b/06, 82b/17, 85b/04, 88b/16, 90a/15

h.+nuñ 'ufūnet-i hevā 83a/03, 86a/08

h.+sı 81b/17, 82a/07, 82a/10, 82a/12, 82a/17, 83a/07

h.+sından 82a/11, 82a/13

h.+sımı 88a/08

h.+ya 81b/14, 88a/14

h.+ya şafvet-i hevā 88a/03

h.+yı 82a/05, 82a/14, 88a/12, 89a/15, 89b/04

h.+yı bād-ı hevā 85b/02

h.+yı ḥāne-yi hevā 88a/11

h.+yı 'ufūnet-i hevā 89a/05, 89a/14

h. ṭarīḳ-i tedbīr-i hevā 88a/07
[=81]

hevām : < Ar. Zararlı böcekler.

h. 102b/06
[=1]
heykel : < Ar. Mermer tunç vs.den yapılan insan ve hayvan şekli cismani beden.
h.+i 101b/10
[=1]
hezārān: < Far. Binlerce.
h. 77b/03
[=1]
hıfz : < Ar. Koruma.
h.-ı şihhat 88a/03
h. Āyāt-ı hıfz-ı mübārek 99a/03
h. eyle- 91a/09
h. it- 101a/13, 92b/01, 94b/13, 98b/11
h. olın- 94a/05
h.+dur āyāt-ı hıfz 98b/17
h.+ına 86a/09
h. ol- 78b/17
[=11]
hılt : < Ar. Bir şeyi başka birşeyle karıştırma.
h. hılt-ı fāsīd 83b/07
h.-ı müte‘affin 83b/02
h. it- 91b/12
h. 104b/01
h.+ı 83b/05
[=5]
hışn : < Ar. Sağlam ve müstahkem yer.
h.-ı kuvā 99a/02
[=1]
hıyār : < Ar. Salatalık (cucumis sativus).
h. 103a/01
h.+ınuñ 96b/10
[=2]
hiç : < Far. Asla.
h. 79a/14, 94a/03, 95b/12, 98a/10, 99b/16
[=5]
hidmet : < Ar. Bir kimsenin kendisine verilen görev.
h.+i 80b/13
[=1]
hikāyāt: < Ar. Hikayeler.

h.-ı garībe 95a/05
[=1]
hikemiyye: < Ar. Hikmetli.
h. deķāyik-ı hikemiyye 87b/17
h. ketb-i hikemiyye 80b/15
[=2]
hikmet: < Ar. İlim.
h. 86b/09, 105b/06, 78a/04, 78a/15, 79b/11
h. risāle-hikmet 80a/07
h.-i Hākka 84b/16
h.-i ‘ādet 101a/10
h. uşul-ı hikmet 77b/10
h.+e kārūn-ı hikmet 97a/12
h.+i kadr-i hikmet 104a/01
h.+in 77b/04
h.+le sırr-ı hikmet 103b/15
h.+üñle kemāl-i hikmet 79b/09
h. icrā-yı kārūn-ı hikmet 97a/05
[=15]
hılbevā: < Ar. Küçük kakule (elettaria cardamomum).
h.+dur 105b/01
h.+nuñ 105a/17
[=2]
hilm : < Ar. Huy yumuşaklığı.
h. 78b/13
[=1]
himāyet: < Ar. Himaye.
h. 100a/11
h. it- 98b/11
[=2]
himmet: < Ar. Çalışma.
h. olın- 95b/04, 88a/04
h. bezl-i himmet 80a/11
[=3]
hindī : < Ar. Hinde ait.
h. sünbül-i hindī 92b/08
h. şeytarac-ı hindī 92b/08
h. ‘ūd-ı hindī 93b/13
h. devā-yı hindī 105a/15
[=4]
hırāset : < Ar. Koruma, muhafaza etme.
h. it- 94b/13
[=1]

h̄is : < Ar. Sezgi.
 h̄. it- 86b/14, 86b/15
 h̄. zekiyyü'l-h̄is 86b/11
 [=3]

h̄itāme: < Ar. Son, nihayet, bitim.
 h̄. 97a/15
 [=1]

h̄izāne : < Ar. Süt ninelik.
 h̄. it- 86b/12
 [=1]

h̄izmet : < Ar. Yardım.
 h̄. 80a/10
 [=1]

h̄öd : < Far. Kendi.
 h̄. 94a/15, 84b/07
 [=2]

h̄ōş : < Far. Güzel.
 h̄. 95a/07
 [=1]

h̄üb : < Far. Güzel.
 h̄. 81b/16, 90b/10, 96a/13,
 101b/15, 93b/04, 95a/06, 95b/14
 h̄.+dur 105b/10, 93b/04,
 94b/04, 94b/11, 96b/05, 96b/12
 [=13]

h̄ubs : < Ar. Maden pası.
 h̄. h̄ubsü'l-ḥadīd 92b/10
 [=1]

h̄udā : < Far. Allah.
 h̄. 79a/04, 79b/13
 h̄.+dan 78a/15
 [=3]

h̄udūs : < Ar. Meydana gelme.
 h̄. -ı t̄ā'ün-ı vebā 86a/11
 h̄. it- 87a/01, 91b/09, 91b/06
 h̄.-ı vuḳū' 86a/15
 h̄. 'alāmet-i ḥudūs-ı t̄ā'ün
 81a/10, 86a/13
 h̄.-ı t̄ā'ün 86b/01, 91b/06
 h̄.-ı t̄ā'ün-ı vebā 86b/10
 h̄.-ı emrāz-ı muḥtelife-i
 mütenevvi'a 95b/13
 h̄. undan 99b/02
 [=12]

h̄ummā: < Ar. Sıtma.
 h̄. renc-i ḥummā-yı rab'
 103a/06
 h̄.+lar 93a/14

[=2]

h̄umret: < Ar. Kırmızılık.
 h̄.-i ruḥsār 103b/08
 [=1]

h̄urrem: < Far. Sevinçli.
 h̄. eyle- 101b/05
 [=1]

h̄ürşid : < Far. Güneş.
 h̄.-i nübüvvet 78b/09
 [=1]

h̄uşa's-sa'leb: < Ar. Tilki husyesi,
 orkide (orchis militaris).
 h̄. 92b/14
 [=1]

h̄uşūş : < Ar. Konu.
 h̄. 80b/06
 h̄.+da 87b/16
 [=2]

h̄uşūşā : < Ar. Bilhassa, özellikle.
 h̄. 95b/16
 h̄. 94a/13, 95a/01
 [=3]

h̄uşūşen: < Ar. Özellikle.
 h̄. 87a/01
 [=1]

h̄ücre : < Ar. Taş.
 h̄.+lerine 88a/17
 [=1]

h̄ükemā: < Ar. Bilim adamları.
 h̄. 'inde'l-ḥükemā 95b/15,
 94b/11
 h̄. taḥḳīk-i kibār-ı ḥükemā
 86a/02
 h̄. mücerrebāt-ı ḥükemā-ı
 İslāmiyyeden 85b/12
 h̄.-yı şaḥīḥ 85b/10
 h̄. 102a/03, 104b/05,
 105b/17, 84b/06, 85a/01, 86a/16,
 97a/04, 97a/13
 h̄.-ı islāmiyye 89a/10, 84b/13
 h̄.-yı müteḳaddiminden
 88b/05
 h̄.+dandur 87b/08
 [=17]

h̄ükm : < Ar. Geçerlilik.
 h̄. ini (h̄ükmini) 80b/01
 h̄. ünedür 95a/11, 95a/12
 [=3]

hüner : < Far. Marifet.
h. 102a/06
[=1]
hüzün : < Ar. Üzüntü.
h. 102b/03
[=1]

I

ıdhır : < Ar. Ayrıkotu (agropyron repens).
ı. 89b/06
[=1]
ıslāh : < Ar. İyileştirme.
ı. it- 90a/14, 89a/15
ı.+a 88a/11, 90a/01
[=4]
ıslat- : İslanmasına sebep olmak.
ı.-mağ 96a/12
[=1]
‘ıtrıyyāt : < Ar. Güzel kokular.
‘ı.-ı bārıde-i yābıse 88a/08
‘ı.+ı 89a/02
[=2]
ıztırāb : < Ar. Sıkıntı.
ı.-ı ḳalbī 87a/03
[=1]

İ-İ-

i- : İmek fiili.
i.-di 100a/02, 100b/09,
96b/02
i.-di (gelmez idi) 78a/14
i.-di (olmakta idi) 80b/05
i.-dügi 84a/13, 84b/04
i.-ken 102a/09, 80b/01,
84a/05, 85a/01, 96a/06
i.-miş 101b/15
i.-se 102b/12
[=14]
ibā : < Ar. Çekinme, kaçınma.
i. it- 96a/04
[=1]
‘ibādet : < Ar. Tapma.
‘i.+de 77b/06, 79b/10
[=2]
‘ibādu’llāha : < Ar. Pek çok.
‘i. marāza-yı ‘ibādu’llāha
80a/11
[=1]

İbn-i Baytār: 1197-1248 yılları
arasında yaşamış Arap bilim adamı,
botanikçi, eczacı ve hekim.

i. 105a/11
[=1]
ibrām : < Ar. Zorlama.
i. 87a/05
[=1]
ibrīşim : < Far. İpek ibrişim.
i. 93b/07
[=1]
īcād : < Ar. Vücuda getirme.
ī.+ı ‘illet-i īcād 78a/11
[=1]
icrā : < Ar. Uygulama yapma.
i. it- 80b/01
i.-yı ḳānūn-ı ḥikmet 97a/05
[=1]
ictināb : < Ar. Sakınma, kaçınma.
i. olın- 93b/14
[=1]
iç : Bir şeyin kendi sınırları
içinde kalan kısmı.
i.+e 91b/13
i.+inde 80b/04, 91a/14,
93a/08, 94a/05
i.+ine 103a/08, 82a/04,
88a/16, 88b/09, 88b/16
i.+le 104b/04
i.+lerine 82b/11
[=12]
iç- : Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.-en 102a/16
i.-megi 104a/10
i.-mek 91b/14
i.-seler 91a/03, 91b/04
[=5]
içil- : İçmek işi yapılmak.
i.-mek 91a/01
i.-se 101a/12, 90b/13
[=3]
içün : Sebebiyle, -den ötürü.
i. 101a/17, 103a/08, 103a/10,
104a/03, 80a/15, 80b/12, 83a/09,
86b/05, 89a/11, 93a/11, 94b/01,
95a/09, 96a/02, 97a/07, 98a/07,
99b/12, 99b/16
[=17]

idbār : < Ar. Talihsizlik.
i. 103a/07
[=1]

idici : Edici, yapıcı.
i. 82b/14, 84a/15
[=2]

idrār : < Ar. Sidik.
i. 95b/09, 96b/14
[=2]

ifrāt : < Ar. Aşırı gitme.
i. 94a/11, 94b/08
i.-ı h^vab 95a/12
i. la 94a/14, 95a/13
[=5]

ihrāc : < Ar. Dışarıya çıkarma.
i. eyle- 104b/11
i. it- 83b/03
[=2]

ihsān : < Ar. İyilik.
i. 97b/08, 97b/16, 98a/02
i.+dur 97a/17
i.+uñ it- 80a/01
[=5]

ihtibās : < Ar. Tıkanma.
i. 81b/01
i. 95b/06, 95b/07
[=3]

ihtilāf : < Ar. Farklı olma.
i.+ından 90a/15
[=1]

ihtimā : < Ar. Perhiz etme.
i. 90b/02
[=1]

ihtimāl: < Ar. Mümkündür.
i.+dür 82a/13
[=1]

ihtimām: < Ar. Özenerek gayret gösterme.
i. it- 88a/12
[=1]

ihtirāz : < Ar. Kaçınma, sakınma.
i. 90a/17
i. it- 84a/12
i. olın- 83b/11
[=3]

ihtiyāt : < Ar. Sakınma.
i. kııl- 83b/12
[=1]

iḥvān : < Ar. Candan dostlar.
i.+la ittifaḳ-ı iḥvān 81a/03
[=1]

iki : İki (2).
i. 102a/04, 84a/03, 84b/10,
84b/10, 91b/07, 91b/09, 92a/06,
92b/03, 92b/04, 92b/09, 92b/09,
93a/01, 93a/07, 93a/16, 93b/05,
93b/09, 93b/10, 93b/11, 93b/11,
96a/02, 97b/11, 97b/14
i.+si 105b/15, 105b/16,
85a/08
i.+sini 91a/16
[=26]

ikişer : İkişer, iki sayısının her birine iki.
i. 93a/03
[=1]

ikiyüz : İki yüz.
i. 92b/17
[=1]

iksir : < Ar. İksir.
i.-i kibār 95b/17
[=1]

‘ilāc : < Ar. Em.
i. 80a/11
i.+dan 80b/16
i.+ına 80b/10
i.+ında 83a/11
[=4]

ilāhī : < Ar. Allah.
i. 79b/02, 79b/07
i. taḳdīr-i İlāhī 80a/17
i. şun‘-ı İlāhī 78a/04
i.+de‘avn-ı İlāhī 99b/11
[=5]

ilāhīyye: < Ar. Allah’a ait.
i.+nüñ ḳudret-i İlāhīyye
87b/17
[=1]

i‘lām : < Ar. Bildirme, anlatma.
i. 105a/14
[=1]

‘ilāve : < Ar. Ekleme, katma.
i. olın- 92b/05
[=1]

ile : İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar.

i. 100a/01, 100a/04, 100b/17, 101a/15, 102a/03, 103a/02, 103a/03, 103a/07, 103b/16, 104a/06, 104a/14, 104b/04, 77b/05, 80a/10, 80a/17, 80b/01, 80b/06, 81a/02, 81a/04, 81a/04, 81b/08, 81b/09, 81b/09, 82a/06, 82a/06, 82a/07, 82a/07, 82b/10, 85a/05, 85a/08, 85a/08, 86b/14, 87a/06, 87a/11, 88a/08, 88a/15, 88b/08, 88b/12, 88b/13, 89a/03, 90a/04, 90a/04, 90a/04, 90a/05, 90a/07, 90a/08, 90b/01, 91b/01, 91b/04, 91b/12, 91b/14, 92b/10, 93a/07, 93a/15, 94a/11, 95a/02, 95a/05, 96a/08, 96a/12, 96a/12, 96a/15, 96b/03, 96b/08, 96b/12, 96b/14, 96b/15, 97a/02, 97a/15, 97a/17, 97b/04, 97b/10, 97b/17, 98a/02, 98a/09, 98a/10

i. dür 85a/10, 94a/16
[=77]

‘ilk : < Ar. Sakız.

i. ü'l-butm 89b/05
[=1]

‘illet : < Ar. 1. Hastalık.

i. 84b/03, 99b/06, 99b/16, 81a/13, 89b/14

i.-i mühlike 100b/11

i.-i verem 84a/10, 85b/08

i.-i vebā 93a/12

i.+dür 97b/10

i.+e def‘-i ‘illet 95b/15, 95b/17

i.+leri 81a/10

i.+leri sebab-i ‘illet 84a/07

2. Sakatlık.

i. 98a/10

3. Sebep.

i.-i icādı 78a/11

[=16]

‘ilm : < Ar. Bilim.

i.-i ṭabābet 80a/09

i.-i tıb 102a/06, 92a/10

[=3]

imām : < Ar. Hz. Ali’nin soyundan gelenler ve onun vekilleri.

i. 100a/03

[=1]

imdād : < Ar. Tehlikede veya çaresiz durumda olan birine yapılan yardım.

i. 104a/08

i. it- 79a/03

[=2]

imdi : Bunun için, bu sebepten, bundan dolayı.

i. 81b/15, 82a/09, 82b/04, 83a/13, 83b/09, 83b/10, 84a/11, 84b/17, 85b/02, 85b/16, 86a/09, 87b/16, 88a/06, 89b/15, 95a/09, 95b/05, 95b/07, 96b/16, 97a/11, 97a/14, 97a/16, 97b/07, 98b/16

[=23]

imtilā : < Ar. Tıka basa yemekten gelen mide dolgunluğu.

i.-yı beden 95b/12

[=1]

imtiyāz: < Ar. Ayrıcalık.

i.+ı 85a/10

[=1]

in‘ām : < Ar. İyilik etme.

i. 97b/16

[=1]

‘ināyet: < Ar. Lütuf, ihsan, iyilik.

i.+iyle 98b/10

[=1]

incü : İnci.

i. 91a/16

[=1]

‘ind : < Ar. Yan, kat.

i. e’l-ḥükemā 94b/11, 95b/15

[=2]

infi‘āl : < Ar. Etkileme.

i.+i 79a/11

[=1]

inḥidār: < Ar. Deride çeşitli nedenlerden oluşan şişme.

i. 94b/01

[=1]

inhizām: < Ar. Sindirilme.

i. vaqt-i inhizām-ı me’kül 94b/02

[=1]

inkār : < Ar. Kabul etmeme.

i. it- 85a/01

[=1]

ins : < Ar. İnsan.

i. 100b/10
[=1]
insān : < Ar. Kişi.
i. 85a/07
i. vücūd-ı insān 85a/09
i.+a vücūd-ı insān 85a/04
i.+ı 77b/09, 101a/03
[=5]
insānī : < Ar. İnsana ait.
i.+dür tiryāķ-ı rūḥ-ı insānī
91a/09
[=1]
insāniyye: < Ar. İnsana ait.
i. dimāğ-ı insāniyye 88b/15
[=1]
inşā : < Ar. Nesir.
i. 94b/11
[=1]
inti‘āş : < Ar. İyileşme.
i.-ı ṭabī‘at 101a/04
[=1]
ir- : Ermek, ulaşmak.
i.-di kemāl ir- 78a/02
i.-mez ‘aql ir- 78a/05
[=2]
i‘rāz : < Ar. Yüz çevirmek,
kaçınmak.
i. it- 87b/15
[=1]
irgür- : Ermek, ulaşmak.
i.-mek 97b/09
[=1]
iriş- : Erişmek, ulaşmak.
i.-di 79b/01
i.-e 88b/11
[=2]
irişdür-: Eriştirmek, ulaştırmak.
i. 79b/13
i.-e itmāma irüşdür- 81a/05
i.-mekdür 97b/01
[=3]
irşād : < Ar. Doğru yolu gösterme.
i. eyle- 104b/05
[=1]
‘İsā : İslam dinine göre kendisine
İncil isimli ilahi kitabın indirildiği bir
peygamberdir ve mesihdir.
i. 78a/16

[=1]
ise : İse.
i. 82a/16, 84b/05, 87b/05,
87b/06, 87b/11, 90a/12, 90a/17,
94a/15, 97a/05, 97a/06, 97a/07,
97b/03, 97b/05, 97b/08, 98a/02,
98a/09
[=16]
ishāl : < Ar. İç sürgünü.
i. 87b/09, 93a/11, 95b/09,
96a/08
i.-i demevī 93a/12
[=5]
islām : < Ar. İslamiyet.
i.+a ehl-i İslām 91a/05
i.+dan ḥükemā’-yı islām
85b/12
[=2]
İslāmbul: İstanbul
i. 82b/05
i. a 82a/15
i. da 82a/16
[=3]
islāmiyye: < Ar. İslamiyet.
i.+den ḥükemā-yı İslāmiyye
84b/13
i.+dendür mücerrebāt-ı
ḥükemā-ı İslāmiyyeden 89a/10
[=2]
ism : < Ar. Ad.
i. i 81a/04
[=1]
işney ‘aşere: < Ar. On iki.
i. 101a/16, 102b/09
[=2]
issi : Sıcak, hararetli, sahip.
i. 102a/17, 101b/04, 84a/11
[=2]
iste- : İstemek, arzu etmek.
i.-r 83a/15
[=1]
istid‘ā : < Ar. Rica ve talep etme.
i.+larını 80b/14
[=1]
isti‘dād: < Ar. Yetenek, kabiliyet.
i. 104b/03, 86a/03, 86a/08
[=3]

isti'dādsız: < Ar. Bir konuda istidadı olmayan.

i. 83a/01

[=1]

istifrāg: < Ar. Kusma.

i. 81b/01, 95b/06, 95b/07, 96b/08

i.-ı küllī 95b/17

[=5]

istifrāgāt: < Ar. Kusma, gaseyan.

i. 95b/11, 95b/14

[=2]

istiğnā: < Ar. Tok gözlülük.

i. 79b/05

[=1]

istiḥdām: < Ar. Bir hizmette kullanma.

i. 105a/08

[=1]

istikāmet: < Ar. Doğruluk.

i. 80a/10

[=1]

istimā': < Ar. Dinleme.

i. it- 95a/08

[=1]

isti'māl : < Ar. Kullanma.

i. 89b/01, 89b/08, 93a/17

i. it- 89b/10, 91a/13, 91b/05,

95a/08

i. olın- 90b/08, 91a/11,

91b/08, 92a/04, 92a/07, 94a/06

i.+den 88a/11

i.+e 93a/09

i.+i 89b/03, 92a/01, 96b/06,

96b/12

i. i miḳdār-ı isti'māl 93a/15

i.+in103b/17

[=21]

'iṣyān : < Ar. Karşı gelme.

i. uñ derd-i 'iṣyān 78b/01

[=1]

iṣā'at : < Ar. Şayi etmek.

i. semmiyyet-i iṣā'at 87a/07

[=1]

iṣāret : < Ar. Belirti.

i.+dür 86b/02

[=1]

iṣbā' : < Ar. Karnını doyurma.

i. 98b/06

[=1]

iṣdil- : < İşıtmek.

i.-e 94b/10

[=1]

iṣtihā : < Ar. İştah.

i.-yı şādıḳ 90a/02

i. 87a/04

[=2]

it- : Etmek, yapmak.

i.-di müṣāhede it- 92a/17

i.-di müşerref it- 77b/05

i.-di zuhūr it- 78b/11

i.-dügüçün taḥfif it- 95a/14

i.-dügüm 80a/12

i.-dügüm tecribe it- 80b/16

i.-dügüm zıkr it-, beyān it-

92a/13

i.-dükden zuhūr it- 87b/01

i.-dükleridür ḥarb it- 85b/02

i.-düm tecribe it- 89b/09

i.-e defn it- 98a/13

i.-e haşsa it- 98a/14

i.-e ḥıfz ve ḥimāyet it- 98b/11

i.-e kāyim it- 98b/12

i.-e ide 103a/03, 96a/04

i.-e ide ḥılt it- 91b/12

i.-e ide iḥsān it- 80a/01

i.-e ide def' ve izāle it- 88b/16

i.-e ide muḥāfaza it- 97b/15

i.-e ide nūş it- 101a/17

i.-e ide te'sīr it- 85b/08

i.-eler ideler 84a/13

i.-eler ideler ḥamāyil it-

99b/13

i.-eler ideler ihtimām it-

88a/12

i.-eler ideler kıra'at it-

100b/15

i.-eler ideler ma'cūn it- 93a/07

i.-eler ideler maḥlūṭ it- 88b/08,

94a/02

i.-eler ideler mu'aṭṭar it-

88a/08

i.-eler ideler müṣāhede it-

100b/15

i.-eler ideler sa'y it- 94a/16

i.-eler ideler şemm it- 89a/01,
89a/09
i.-eler ideler taḥrīk it- 88b/10
i.-eler ideler tütsi it- 89a/13
i.-elüm idelüm ‘ayān it-
84b/15
i.-elüm idelüm ḥatm it- 97a/15
i.-emez idemez ḳabūl it-
85a/05
i.-emez idemez şāf it- 82a/09
i.-en iden def‘ it- 91a/07
i.-en iden ḥudūş it- 91b/06,
91b/09
i.-en iden ibā it- 96a/04
i.-en iden müṭāla‘a it- 92a/11
i.-en iden nūş it- 101a/14
i.-en iden sa‘y it- 86a/09
i.-en iden tilāvet it- 99b/01,
99b/05
i.-en iden vehm it- 91b/11
i.-en iden zevḳ it- 104a/16
i.-enler idenler ekl it- 103a/17
i.-enler idenler isti‘māl it-
89b/10
i.-er ider 104a/06 berbād
i.-er ider zuhūr it- 87b/07
i.-er ider 103b/01, 104a/08,
104b/16
i.-er ider fetḥ it- 106a/01
i.-er ider def‘ it- 102b/12,
104b/13, 90a/16, 90b/11, 91a/10,
91a/15, 91b/07, 91b/10, 93b/03
i.-er ider def‘ it-, izāle it-
94b/05
i.-er ider duḥūl it- 82b/12
i.-er ider firār it- 86b/13
i.-er ider germ it- 105b/04
i.-er ider ḥāşıl it- 92b/06
i.-er ider ḥavf it- 98a/09
i.-er ider helāk it- 83a/11,
84a/11
i.-er ider ḥıfz it- 101a/13,
92b/01
i.-er ider ḥıfz it-, ḥirāset it-
94b/13
i.-er ider ḥudūş it- 87a/01
i.-er ider işlāḥ it- 89a/15,
90a/15

i.-er ider iḥrāc it- 83b/03
i.-er ider i‘rāz it- 87b/15
i.-er ider izāle it- 89a/02
i.-er ider ḳabz it- 106a/02
i.-er ider kesb it- 82a/03
i.-er ider kifāyet it- 91a/12,
96a/02
i.-er ider lāgar it- 95b/01
i.-er ider maḥmī it-, muḥāfaẓa
it- 100b/11
i.-er ider mu‘aṭṭar it- 89a/06
i.-er ider ref‘ it- 102b/02,
89b/04
i.-er ider şıyānet it- 100a/12
i.-er ider taḥrīk it- 94a/11,
97a/01
i.-er ider taḳdīr it- 106a/06
i.-er ider talṭīf it- 89b/04
i.-er ider tertīb it- 95a/12
i.-er ider teşḥīn it- 96b/08
i.-er ider zarar it- 81b/14,
95a/16
i.-er ider zāyil it- 102a/17
i.-er ider zinde it- 101a/03
i.-er ider zuhūr it- 84b/04
i.-erken iderken 98a/11
i.-erler iderler inkār it- 85a/01
i.-erler iderler ḳırā‘at it-
100b/09
i.-erler iderler sūzān it- 86b/06
i.-erler iderler zan it- 87a/10
i.-medin zuhūr it- 87b/12
i.-medüm dirīg it- 80a/13
i.-mege ḥızāne it- 86b/12
i.-mek 95b/03, 96a/08,
96b/14, 96b/15, 97a/03
i.-mek cimā‘ it- 96b/17
i.-mek ḥacāmat it- 96a/02
i.-mek ḥazer it- 82b/09
i.-mek isti‘māl it- 91a/13,
91b/05
i.-mek laḥlaḥa it- 88b/06
i.-mek ṭa‘n it- 85b/15
i.-mek telyīn it- 96a/07
i.-mek temāşā it- 80a/16
i.-mekde 80a/11, 80a/11
i.-mekde def‘ it- 89a/16
i.-mekde ḥāşıl it- 80b/03

i.-mekden 97b/17
i.-mekden isti‘māl, istimā‘ it-
,95a/08
i.-mekiçün 88a/12
i.-mekle sirāyet it- 80b/04
i.-meklige țard it- 83b/01
i.-memiş 105a/14
i.-meye ĥāřıl it- 82b/04
i.-meye sirāyet it- 84a/01,
84a/03
i.-meye zarar 83a/17
i.-meyüb icrā it- 80b/01
i.-mez sirāyet it- 82b/16,
83a/01
i.-mez ța‘n it- 86a/03
i.-mez terk it- 103b/17
i.-mez zarar it- 90b/04
i.-miş 105a/08, 105a/15
i.-mişdür zıkr it- 92a/02
i.-mişlerdür beyān it- 86a/16
i.-mişlerdür imdād it- 79a/03
i.-mişlerdür rivāyet it-
100b/06
i.-se ĥis it- 86b/15
i.-seler țılā it- 91b/10, 103b/04
i.-seler zamm it- 90a/14
i.-üp idüp 105a/07, 105a/13,
80a/10, 88b/15
i.-üp idüp cem‘ it- 80b/17
i.-üp idüp def‘ it- 90a/14
i.-üp idüp eşer it- 88a/14
i.-üp idüp ĥall it- 91b/14
i.-üp idüp ĥamir it- 89a/03
i.-üp idüp ĥazer it- 94a/16
i.-üp idüp ĥis it- 86b/14
i.-üp idüp iĥtirāz it- 84a/12
i.-üp idüp ĥabül it- 80b/15
i.-üp idüp ma‘cün it- 91a/15
i.-üp idüp maĥlüt it- 89a/01
i.-üp idüp mu‘ațtar it- 89a/13
i.-üp idüp müdevver it- 89a/04
i.-üp idüp naql it- 102a/13
i.-üp idüp şakıl it- 95a/16
i.-üp idüp terkib, taĥmır it-
89a/09
i.-üp idüp taĥrik it- 103b/01
i.-üp idüp ta‘līm it- 79b/11
i.-üp idüp terkib it- 77b/09

i.-üp idüp te‘şir it- 106a/04
i.-üp idüp zāyıl it- 89a/05
i.-üp idüp ziyāde it- 92b/01
i.-üp idüp def‘ it- 93b/02
[=185]
iț‘ām : < Ar. Yemek yedirme.
i. 98b/06
[=1]
itdür- : Ettirmek, yaptırmak.
i.-mek ĥareket itdür- 94b/04
i.-ür 94b/14
[=2]
i‘tidāl : < Ar. 1. Aşırı olmama
i. 95b/03
2. Yavaş ve yumuşak olma.
i. 82a/02
i.-i mizāc 85b/16, 86a/07,
86a/09
i.+de kemāl-i i‘tidāl 85b/15
i.+e 94a/16
i.+i 79a/12
i.+inden ‘adem-i i‘tidāl 86a/04
[=9]
i‘tikād : < Ar. İnanç.
i.+ı 85a/12
[=1]
itmām : < Ar. Tamamlama.
i.+a irüşdür- 81a/05
[=1]
ittifāk : < Ar. Fikir birliğine varma.
i. 102a/03, 80a/14, 102b/08
i.-ı iĥvān 81a/03
i.+ı 102a/14
[=5]
iżāfe : < Ar. İlave etme, ekleme.
i. eyle- 96a/11
i. olın- 92b/04, 93b/15
[=3]
iżāle : < Ar. Giderme, yok etme.
i. it- 88b/16, 89a/02, 94b/05
[=3]
‘iżām : < Ar. Büyükler.
i.+dan meřāyiĥ-i ‘iżām 98b/14
[=1]
‘izzet : < Ar. şeref.
i. 98b/12
[=1]

K-Ķ

ķab : Kılıf, mahfaza.
ķ.+ı 89a/12
[=1]
ķabarcuk: Kabarcık.
ķ. 87b/07
[=1]
ķābilī : < Mirobalan.
ķ. helīle-i ķābilī 93b/12
[=1]
ķābiliyyet: < Ar. İstidat.
ķ.+ine 83a/04
[=1]
ķabuġ : Bir Şeyin ũstũnũ kaplayan,
kendiliġinden meydana gelmiş az
veya Çok sert tabaka.
ķ.+ınuń 88b/03
ķ.+larınuń 88b/02
[=2]
ķabũl : < Ar. Peki deme.
ķ. it- 85a/05, 80b/15
[=2]
ķabz : < Ar. DıŐkayı boŐaltma
gũçlũġũ.
ķ. 87b/10
ķ. it- 106a/02
[=2]
ķaĉ- : Bir Şeyin niceliġini sormaya
yarayan soru sıfatı.
ķ.-ar 86b/14
ķ.-arlar 86b/11
[=2]
ķaĉan : Ne vakit.
ķ. 96a/06
[=1]
ķadar : < Ar. 1. Őlĉũde.
ķ., 93a/17, 90b/04
2. -dek, -deġin.
ķ. 88a/01, 102b/09
[=4]
ķadīm : < Ar. Eski.
ķ. ũslũb-ı ķadīm 93a/06
[=1]
ķādir : < Ar. Yapabilme gũcũne
malik olan.
ķ. 85a/06
ķ.+lerdũr 85a/03
[=2]
ķadr : < Ar. Deġer, kıymet.

ķ. 101a/11
ķ.-i ġikmet 104a/01
[=2]
ķāfi : < Ar. Yeten.
ķ.+dũr 82b/16, 96b/15,
84a/04
[=3]
ķāfũr : < Ar. Hindistan ve Ćin'de
yetişen kafur aġacının zamkından
elde edilen ve hekimlikte kullanılan
beyaz, yarı Őeffaf, kolaylıkla
parĉalanır ıtırlı madde (laurus
camphora).
ķ. 88a/09, 88b/08
[=2]
ķanda : Nereye.
ķ. 86b/15
[=1]
ķāyināt : < Ar. Alem.
ķ.+a 78b/02
[=1]
ķāķule: < Ar. Zencefigillerden,
Hindistan, Endonezya, Seylan gibi
sıcak iklimlerde yetişen ıtırlı otsu
bitki (elettaria cardamomum).
ķ. 105b/14
ķ.-i kebīr 105b/13, 93a/02
ķ.+den 105b/07
[=4]
ķāl : < Ar. Sųz.
ķ. netīce-i ķāl 80b/09
[=1]
ķal- : Olduġu yerde ve olduġu
durumda durmak.
ķ.-maz 101b/06
ķ.-ur 86b/16
ķ.-ur sālīm ķal- 83a/06
[=3]
ķal'a : < Ar. Kale.
ķ.-yı Őedīd 100a/06
[=1]
ķalak : < Ar. Tasa, kayġı.
ķ. 87a/02
[=1]
ķalb : < Ar. Yũrek.
ķ. 104b/02, 83a/16, 83b/03,
91b/01
ķ.+den 87a/06

.+e 87b/11
 [=6]
alb  : < Ar. Kalbe ait.
 . ıztır b-ı alb  87a/03
 . 102b/02
 [=2]
al l : < Ar. Az.
 . 90a/01, 95b/03, 96a/04
 . eyle- 87a/07
 . al l 'l-biz 'a 80b/14
 [=5]
alye : < Sade yağ ile pişirilmiş etsiz
 yahut az etli kabak veya patlıcan
 yemeği.
 .+leri 90a/05
 .+si 90a/11
 [=2]
k mil : < Ar. 1. Tam.
 k.+d r nef'-i k mil 88b/06
 2. Olgunluğa erişmiş kimse.
 k. 103b/17
 [=2]
amuşluğ:  zerinde kamaş bitmiş
 olan yer.
 .+uņ 81b/13
 [=1]
an : Plazma ve kan yuvarlarından
 meydana gelen ve damarların içinde
 dolaşarak v cut dokularını besleyen
 kırmızı renkli sıvı.
 . 89b/17
 .+ı 90a/01
 .+ını 98a/13
 [=3]
 n n : < Ar. Usul.
 .-ı hikmet 97a/12
 . icr -yı  n n-ı hikmet
 97a/05
 [=2]
a'r : < Ar. Dip.
 .+ında 94b/02
 [=1]
aranfil: < Far. Kırmızı, pembe, alaca
 ve çeşitli renklere çiçekler açan,
 d ğ m d ğ m ince saplı otsu s s
 bitkisi (dianthus caryophyllus).
 . 89b/05, 93a/02
 [=2]

ar r : < Ar. Durma.
 . eyle- 94b/02
 [=1]
arar- : Kara bir rengi almak,
 siyahlaşmak.
 .-ur 103b/12
 [=1]
ariş- : Birleşmek.
 .-dı 77b/11
 [=1]
arişdur-: Karışmasını bir maddenin
 başka bir madde içinde dağılmasını
 sağlamak.
 .-alar 88a/15
 .-up 88a/13
 [=2]
ar b : < Ar. Yakın.
 . 82a/15
 . ol- 86b/01, 87a/15
 [=3]
arpuz : Kabakgiller familyasından
 s r nden g vdeli bir yıllık bitki
 (citrullus vulgaris).
 . 90b/09, 90b/07
 [=2]
as vet: < Ar.  z nt , gam, keder.
 . 94b/13
 [=1]
aş yid: < Ar. Kasideler.
 . 94b/10
 [=1]
ařıręa: Kasıręa.
 . 85a/17
 [=1]
aş r : < Ar. Kısa.
 .  'l- mr 97b/09, 97b/12
 [=2]
k sn  : < Far. Hindiba, yaban
 marulu (cichorium endiva).
 k. 96b/09, 96b/09
 [=2]
at : Huzur.
 . 79b/13
 .+ında 100a/12, 86b/02
 .+unda 92a/01
 [=4]
at- : Katmak, eklemek, ilave
 etmek.

ķ.-salar 104a/07
ķ.-up 91a/03
[=2]
ķařarāt: < Ar. Damlalar.
ķ. ķařarāt-ı emřār 98b/09
[=1]
ķatı : Çok.
ķ. 87a/17
[=1]
ķāřı' : < Ar. Kesen.
ķ. 90a/12
[=1]
ķatıl- : Eklenmek, ilave edilmek.
ķ.-mış 96b/05
ķ.-up 94a/01
[=2]
ķatlan-: Tahammül etmek.
ķ.-mayub 86b/12
[=1]
ķavī : < Ar. Güçlü kuvvetli.
ķ. 93a/11, 96b/07, 86b/05
[=3]
ķavīm: < Ar. Doğru.
ķ. tařķīķ-i şer'-i ķavīm 84b/14
[=1]
ķavl : < Ar. Söz.
ķ. 85b/11, 102a/12, 86b/03
ķ.-i řāhib-i cāmi' 102a/05
ķ.-i eşaş 103a/13
ķ.-i řakīm 84b/14
[=6]
ķavlince: < Ar. Sözünce.
ķ. 81b/06, 96a/14, 96b/02,
97a/04, 97a/13
[=5]
ķavun : İki çenekliller sınıfının
kabakgiller familyasından, sürüngen
gövdeli bitki.
ķ. 90b/05, 90b/07
[=2]
ķay' : < Ar. Kusma.
ķ. 106a/03, 95b/09
[=2]
ķāyim : < Ar. Devam eden.
ķ. it- 98b/12
ķ. ol- 99b/12, 91a/04
[=3]
ķaynat-: Kaynamasını sağlamak.

ķ.-maķ 96a/12
[=1]
ķayřūnizāde Nidāyi: Kaysunizade
Nidai.
ķ. 80a/08
[=1]
ķazā : < Ar. Zarara ve can kaybına
sebeup olabilen hadise.
ķ. 98b/10
ķ.-yı āsmān 100a/06
ķ.+dan 97b/04
[=3]
ķaziyye: < Ar. İleri sürülen iddia,
dava.
ķ.+nūñ 86b/08
[=1]
ķebābe: < Ar. Karabibere benzer
baharat tanesi (cubeba officinalis).
ķ. 93a/02
[=1]
ķebīr : < Ar. Büyük.
ķ. 105b/14, 106a/02
ķ. ķākūle-i ķebīr 105b/13,
93a/02
[=4]
ķeder : < Ar. Gam.
ķ. 97a/10, 97b/09, 99b/11
ķ. zehr-i ķeder 102b/05
ķ.+den 79a/11
[=5]
ķelām : < Ar. Söz.
ķ. 84b/07, 84b/10, 94b/05
ķ.+ın 79b/11
ķ.+lar 94b/10
ķ.+uñ 84b/11
[=6]
ķelime : < Ar. Kelime, bir veya birkaç
heceden meydana gelen anlamlı söz.
ķ.-i cāmi'a 100b/07
ķ.-i mūbāreke 100b/02
[=2]
ķelle : Baş.
ķ.+si 98a/15
[=1]
ķemāhi: < Ar. Tam manasıyla.
ķ. 78a/05
[=1]
ķemāl : < Ar. 1. En olgun.

k.-i i'tidāl 85b/14
k.-i meretebe 82b/07
k. ir- 78a/02
k.+e 79b/13
k.+ine 78a/05
2. Mükemmel.
k.-i hikmet 79b/09
k.-i kudret 77b/07
[=7]
kemīne: < Far. Zavallı.
k. -i kemter-gedā 80b/13
[=1]
kemter: < Far. Çok değersiz.
k. 79b/08
k. kemīne-i kemter-gedā
80b/13
[=2]
kenār : < Far. Yan.
k. temāşā-yı kenār-ı cūy-bār
80a/16
[=1]
kendü : Kendi.
k. 103b/10, 78a/02, 82b/12,
86a/07, 86b/11, 86b/14, 92a/08,
98a/17
k.+m 80b/16, 89b/09
k.+yi 97b/14
[=11]
kerefs : < Far. Maydanozgillerden,
kökleri ve yaprakları sebze olarak
kullanılan, uyarıcı ve idrar söktürücü
hassalara ve tıbbi nitelikteki
maddelere sahip, kokulu, ılık bölge
bitkisi (apium graveolens).
k.+üñ 96b/13
[=1]
kerneb: < Far. Lahana (brassica
oleracea capitata).
k. 81b/12
[=1]
kerre : < Ar. Defa, kez.
k. 100a/09, 100b/01, 100b/14
[=3]
kesb : < Ar. Kazanma.
k. it- 82a/03
k.-i hevā-yı vāfir 80a/14
[=2]
kesif : < Ar. Kötü.

k. 85a/09
[=1]
keşir : < Ar. Çok.
k. hareket-i keşir 94a/13
k.+e menāfi'-i keşire 92a/17
[=2]
kesret : < Ar. Çokluk.
k. semmiyyet-i kesret 87a/11
k.-i h'āb 97a/10
k. 94b/08
k.-i ekl 97a/09
k.-i fesād 86a/04
k.-i harekāt-ı nefsanıyye
84a/09
k.-i sükün 97a/09
k.-i t'ā'ün 86b/17
k.-i zinā 84b/09
[=9]
keşf : < Ar. Ne olduğunu anlayıp
bilme.
k. eyle- 79b/15
[=1]
keyd : < Ar. Hile.
k. 99b/10
k.-i sū-yı makāşid-ı a'dāya
100a/08
[=2]
keyf : < Ar. Neşe.
k.-i eşyā 104a/16
[=1]
keyfiyyet: < Ar. Nitelik.
k. ahvāl-i keyfiyyet-i vücūd
81a/09
k.-i haķikāt 84b/12
k. 91b/01
k.-i vücūd 84b/17
k.+i 93a/11
[=5]
keyfiyyeten: < Ar. Nitelik
bakımından.
k. 101b/01
[=1]
kezalik: < Ar. Yine öyle.
k. 83b/13
[=1]
kıl- : Etmek, eylemek, yapmak.
ķ.-dı mükellef kıl- 77b/06
ķ. 104a/10

[=1]
ķılın- : Edilmek, yapılmak.
 ķ.-a (iħtiyāt ķılın-) 83b/12
 [=1]
ķırā'at : < Ar. Okuma.
 ķ. it- 100b/09, 100b/14
 ķ. olın- 100a/09, 100a/09
 [=4]
ķırfa : < Ar. Tarçın.
 ķ. 93a/01
 [=1]
ķısm : < Ar. Cins, nevi.
 ķ.+a 85a/13
 ķ.+ı 85a/14, 85a/15, 85a/16,
 95a/05
 [=5]
ķıvām : < Ar. Koyuluk istenen ölçü.
 ķ.+a 94a/01
 ķ.+dan 94a/02
 [=2]
ķıyās : < Ar. Karşılaştırma.
 ķ. 87a/10
 [=1]
ķızıl : Parlak kırmızı renk.
 ķ. 87b/05, 89a/07
 [=2]
ķızıl tūderī : < Ebegümecei.
 ķ. 92b/13
 [=1]
ķi : < Far. İki cümleyi sebep,
 sonuç vb. açılardan birbirine bağlar.
 k. 100a/05, 100b/01,
 100b/07, 101a/03, 101b/03,
 101b/09, 102a/15, 102b/11,
 103a/14, 103b/11, 77b/04, 77b/13,
 78a/05, 78a/09, 79a/01, 79b/14,
 80a/08, 80a/09, 80b/10, 80b/12,
 81b/06, 81b/07, 81b/16, 82a/03,
 82a/03, 82a/09, 82a/13, 82a/17,
 82b/05, 82b/07, 82b/10, 82b/17,
 83a/02, 83a/06, 83a/09, 83a/14,
 83a/15, 83a/16, 83b/03, 83b/10,
 83b/12, 84a/05, 84a/11, 84a/14,
 84a/17, 84b/08, 84b/09, 85a/01,
 85a/02, 85a/02, 85a/17, 85b/03,
 85b/13, 85b/14, 85b/16, 85b/17,
 86a/02, 86a/04, 86a/06, 86a/08,
 86a/16, 86b/03, 86b/10, 86b/12,

86b/13, 86b/17, 87a/02, 87a/05,
 87a/06, 87a/09, 87b/12, 88a/02,
 88a/07, 88a/09, 88a/14, 88b/02,
 88b/05, 88b/07, 88b/10, 89a/10,
 89b/16, 89b/16, 90a/03, 91a/02,
 91a/08, 91b/11, 91b/12, 91b/13,
 91b/17, 92a/08, 92b/10, 94a/09,
 94a/10, 94a/12, 94a/13, 94a/17,
 94b/01, 94b/07, 94b/09, 94b/15,
 95a/01, 95a/04, 95a/10, 95a/11,
 95a/12, 95a/13, 95b/07, 96a/04,
 96a/05, 96a/05, 96a/14, 96b/04,
 96b/05, 96b/11, 96b/11, 96b/12,
 96b/17, 97a/08, 97a/15, 97a/16,
 97a/17, 97b/14, 98a/06, 98a/08,
 98a/14, 98a/17, 98b/01, 98b/04,
 98b/05, 98b/13, 98b/14, 98b/17,
 99a/17, 99b/09
 [=134]
ķibār : < Ar. Büyük.
 k.+dur iksīr-i ķibār 95b/17
 2. Büyük ulu kimseler
 k. re'īs-i şeyḥ-i ķibār 103a/15
 k. taḥķīķ-i ķibār-ı ḥükemā
 86a/02
 [=3]
ķifāyet : < Ar. Yetmek, kafi gelmek.
 k. it- 91a/12, 96a/02
 k. 100a/11
 [=3]
ķilīd : < Far. Anahtar.
 k.-i der-i genc-i ḥakīm 77b/02
 [=1]
ķil ü ķāl : < Ar. Dedikodu, boş söz.
 ķ. 80b/07
 [=1]
ķim : Hangi kimse.
 k. 101a/14, 81b/08, 82b/03,
 83a/17, 83b/17, 84a/02, 84b/15,
 88a/04, 88b/14, 89a/13, 89b/17,
 90b/01, 97b/17
 k.+ki 100b/01
 [=14]
ķimesne : Kimse.
 k. 101a/17, 83a/04, 84a/06,
 86a/10, 91b/11, 98a/08, 98b/04,
 99b/01, 99b/05
 k.+ler 90b/09

k.+ye 92a/13, 95a/04, 96a/03,
96a/04

k.+yi 98b/11

[=15]

kirām : < Ar. Şerefli ve ulu kimseler.

k. aşhāb-ı kirām 100a/01

k. ‘ulemā-yı kirām 98b/14

[=2]

ķirāt : < Ar. Mücevher tartmakta kullanılan 0.20 gram ağırlığındaki bir ölçü.

ķ. 101a/12

[=1]

ķiřmārī : < Türkistandaki yer adı.

k. cedvār-ı Őiřmārī 91a/12

[=1]

ķiřnāz : < Far. Maydanozgillerden, yaprakları maydanoza benzeyen, boyu 30-50 santim, beyaz çiçekli, tüysüz, parlak, bir yıllık otsu bitki (coriandrum sativum).

k. 93b/11

[=1]

ķitāb : < Ar. Belli bir konuda yazılmış ve basılmak üzere hazırlanmış eser.

k.+larında 100b/16, 86b/09

[=2]

ķo- : Koymak.

ķ.-maz 102b/02, 90b/14

ķ.-mazlar 87a/10

[=3]

ķoĥula- : Kokusunu almak için bir şeyi burnuna yaklaştırıp havayı içine çekmek.

ķ.-salar 89a/04

[=1]

ķoķu : Koku.

ķ.+sın 105b/05

[=1]

ķolonya : İçine hafif bir koku katılmış tuvalet ispiertosu.

k.+dan 92a/15

[=1]

ķoltuķ : Vücutta omuz başının altında kolun gövde ile birleştiği yer.

ķ. 83b/02, 83b/04

ķ.+uñ (ķoltuđuñ) 105b/05

[=3]

ķork- : Korkuya kapılmak, korku duymak.

ķ.-maķdur 84a/17

ķ.-maķ 95a/01

[=2]

ķoruķ : Olgunlaşmamış üzüm.

ķ. 90a/11, 90b/12

[=2]

ķoy- : Bir yere bırakmak, bir yere yerleştirmek.

ķ.-alar 88b/02, 88b/14,

89a/01

[=3]

ķoyun : Koyun.

ķ. 98a/09

ķ.+uñ 98a/14

[=2]

ķoz : < Far. Ceviz (Juglans regia).

ķ. 81b/11

[=1]

ķöhne : < Far. Eskimiş.

k.+si 105b/11

[=1]

ķök : Kök.

k.+i 96b/13

[=1]

ķudret : < Ar. Allahın her şeye kadir olması.

ķ.-i İlähiyye 87b/17

ķ. kemāl-i ķudret 77b/07

[=1]

ķulaķ : Başın iki yanında bulunan işitme organı.

ķ. 83b/06

[=1]

ķullan- : Bir şeyden hangi içe yarıyorsa o maksatla yararlanmak.

ķ.-ur 105a/10

[=1]

ķulüb : < Ar. Kalpler.

ķ.+uñ 79a/11

[=1]

ķülunc : < Ar. Vücutta özellikle omuz başlarında duyulan şiddetli ağrı.

ķ. derd-i ķülunc

[=1]

Ḳur'ān : < Ar. İslam dininin temel kitabı.
ḳ. naşş-ı Ḳur'ān 98a/03
[=1]
ḳurb : < Ar. Yakınlık.
ḳ.-ı mevte 87b/02
[=1]
ḳurbān: < Ar.Allahın rızası için kesilen hayvan.
ḳ. 98b/02
ḳ. eyle- 98a/11
ḳ.+dan 98a/17
ḳ.+dur 98a/06
ḳ.+uñ 98a/13
[=5]
ḳurı : Nemi, suyu olmayan.
ḳ. 83a/02, 87a/11, 93b/10
[=3]
ḳuruluĝ: Kuru olma durumu.
ḳ.+ı 87a/04
[=1]
ḳuşūr : < Ar. Eksiklik.
ḳ. 87a/16
[=1]
ḳušt-ı şirīn : < Ar. Kıst otu.
ḳ. 89a/17
[=1]
ḳuvā : < Ar. Kuvvetler.
ḳ.-yı cismānī 101a/07
ḳ.-yi dīn 79a/03
ḳ.+da 87a/16
ḳ.+dur hışn-ı ḳuvā 99a/02
ḳ.+nuñ 84b/02
ḳ.+ya 94b/14, 94b/17, 91b/01
[=8]
ḳuvvet : < Ar. Güç.
ḳ.-i ḥāfıza 92a/17
ḳ.-i vāhime 84b/02
ḳ. vir- 89a/05
ḳ.+e 104b/03, 104b/03
ḳ.+ı 104a/08, 93a/17
ḳ.+idür 87b/03
ḳ.+inden 87b/08
ḳ.-efzā-yı nefis-i şehvānī
101b/14
[=9]
küdüret: < Ar. 1. Bulanıklık.
k.+ı 81a/06, 81b/05

2. Gam, tasa.
k.+den 79a/09
[=3]
küll : < Ar. Bir şeyin tamamı.
k. 'aql-ı küll 78a/09
[=1]
küllī : < Ar. Bütün.
k.+dür istifrāĝ-ı küllī 95b/17
[=1]
kürrās : < Ar. Pırasa (alium parrum).
k. tuḥm-ı kürrās 92b/09
[=1]
kütüb : < Ar. Kitaplar.
k.-i ḥikemiyye ve tıbbiyye ve şer'iyeden 80b/15
k.-i tefāsīr 99a/01
k. müdevvenāt-ı kütüb-i tefāsīr 99b/15
[=3]

L

lācerem: < Ar. Şüphesiz, besbelli.
l. 82a/16
[=1]
lābūd : < Ar. Gerekli.
l.+dür 82a/17
[=1]
lāden : < Far. Ladengillerden, beyaz, kırmızı ve pembe çiçekli ağaççık veya çalı (cistus ladenifolius).
l. 89b/01
[=1]
lāĝar : < Far. Zayıf.
l. it- 95b/01
[=1]
laḥlaḥa: < Aromatik pastil.
l. 88b/07
l. it- 88b/06
[=2]
laḥm : < Ar. Et.
l.-ı cesedi 98a/16
[=1]
lākin : < Ar. Ama, ancak, fakat.
l. 87a/02, 87a/05, 82a/11, 84b/10, 91a/05, 94b/02, 96b/07
[=7]
laḳlaḳ : < Far. Leylek.
l. 86b/11
[=1]

laṭīf : < Ar. 1. Hoş.
 1. 90b/10, 94a/03, 94b/12, 95a/05, 96a/16
 1.+dür 93b/04
 2. Yumuşak.
 1. 81b/14, 81b/17
 1. ol- 93a/10, 81b/07
 3. Maddi bir varlığı olmayan.
 1.+dür 85a/11
 [=11]

laṭīfe : < Ar. Hoş.
 1. devā-yı laṭīfe-i müshile
 96a/09
 [=1]

lāzım : < Ar. Gerekli.
 1. 81b/16, 82a/16, 82b/09, 95a/04, 95b/05, 96b/09
 1. ol- 81a/13, 81a/15, 89b/13, 94a/08, 97a/07
 1.+dur 97b/14, 83b/10, 85b/16, 87a/05, 90a/17, 90b/02, 95a/01, 97a/08
 [=19]

lebībe : < Ar. Akıllı.
 1. ṭabīb-i lebībe 92b/02
 [=1]

ledğ : < Ar. Akrep ve yılan sokması.
 1. 102b/06
 [=1]

leṭāfet : < Ar. Güzellik.
 1.-i beden 85a/10
 1.-i hevā 82a/02
 1.+i 94a/06
 [=3]

levn : < Ar. 1. Renk.
 1. şafvet -i levn 103b/08
 2. Çeşit.
 1.+i 102a/04
 [=2]

levz : < Ar. Badem (amygdalus communis).
 1. lübb-i levz 93a/04
 [=1]

leyl : < Ar. Gece.
 1. 86a/10, 99b/13
 [=2]

līk : < Far. Lakin.
 1. 101b/02, 101b/09, 105a/15

[=3]

līmūn : < Ar. Turunçgillerden sıcak ülkelerde yetişen ve aynı isimdeki meyveyi veren kerestesi makbul ağaç (citrus limonum).
 1. 88b/01, 90a/04, 90a/10, 90a/10, 90b/12
 1.+ı 90b/15, 91a/02
 [=7]

lisānu's-sevr : < Ar. Sığır dili bitkisi, çok yıllık otsu, batıcı tüylü ve mavi çiçekli bir bitkidir (anchusa officinalis).
 1. 93b/08
 [=1]

lūbiya : < Ar. Bakla (vigna sinensis).
 1. 90a/05
 [=1]

luḥūm : < Ar. Etler.
 1.+ı 90a/16
 [=1]

luṭf : < Ar. Bağış, bağışlama.
 1.-ı tamām 78b/04
 1.-ı ḥāş 79b/16
 1.+ı 105b/07
 [=3]

lūb : < Ar. Öz, iç.
 1.-i funduk 93a/04
 1.-i fustuk 93a/04
 1.-i lūb-i ḥabū'l-şanevberī
 93a/04
 1.-i levz 93a/04
 [=4]

lū'lū' : < Ar. İnci.
 1. 92b/03, 93b/05
 [=2]

M

mā : < Ar. Su.
 m. üd-i mā-verd 89a/07
 [=1]

ma'cūn : < Ar. Hamur kıvamına getirilmiş şey.
 m. 92a/12, 93a/13, 93b/16, 94a/03
 m.-ı necāḥ 96b/05
 m. it- 91a/15, 93a/07
 m.+a 92a/16
 [=8]

mādāmki: < Ar. Değilmi ki.
m. 94b/08, 86a/07
[=2]

mādde: < Ar. Madde.
m.-i aşliyye 95b/13
m.-i ‘ufūnet 94a/15
[=2]

ma‘den : < Ar. Cevher.
m.+i 102a/01, 102a/08
m.+inüñ 101b/17
[=3]

mağaş : < Ar. Kolik, sancı.
m. 104b/13
m.+dur 104a/05
[=2]

māh : < Far. Ay.
m.-ı pervīn 103b/13
[=1]

maḥal : < Ar. Yer.
m.+de 80b/05
m.+lerde 82b/08, 84a/10
m.+lerine 88b/01
m.+linde 84b/05, 94a/06,
80b/12, 84a/13
[=8]

maḥbūb: < Ar. Sevilen.
m.+dur 94b/12
[=1]

maḥbūs: < Ar. Hapsedilmiş.
m. ol- 82a/08
[=1]

maḥfūf: < Ar. Hafifletilebilir.
m. ol- 82a/08, 82a/10
[=2]

maḥfūz: < Ar. Tehlikelere karşı korunmuş.
m. ol- 99b/03
[=1]

māhir : < Ar. Becerikli, maharetli.
m. ol- 92a/10
[=1]

maḥlūk: < Ar. Yaratılmış şey.
m. 85a/13
m.+dur 85a/02
[=2]

maḥlūt: < Ar. Karışık, karıştırılmış.
m. it- 94a/02, 88b/08, 89a/01
m. ol- 81b/09, 82b/03

[=5]

maḥmī : < Ar. Korunan.
m. it- 100b/11
[=1]

maḥrūr: < Ar. Sıcak tabiatlı karakter.
m. mizāc-ı maḥrūr 101b/05
[=1]

maḥsūs: < Ar. Has, özgü.
m. 98b/03
[=1]

ma‘hūd : < Ar. Malum, bilinen.
m. vech-i ma‘hūd 91a/11
m. ṭarīḫ-i ma‘hūd 91a/16
m.+ı 92a/04
m.+ı maraḥ-ı ma‘hūd 93b/02
[=4]

maḥv : < Ar. Ortadan kaldırmak.
m. eyle- 91b/10
[=1]

maḥz : < Ar. Saf.
m. āteş-i maḥz 102a/09
[=1]

maḥāl : < Ar. Söz.
m. 80b/09
[=1]

maḥāle : < Ar. Bir kitabın ayrıldığı bölümlerden her biri.
m. 81a/02
m.+nüñ 80a/07
[=2]

maḥāşid: < Ar. Maksatlar.
m. keyd-i sū-yı maḥāşid-ı
a‘dāya 100a/08
[=1]

maḥbūl: < Ar. Kabul edilen, geçerli.
m. ol- 98a/03, 101b/09
[=2]

maḥūle : < Ar. Cins, tür.
m. 82b/08, 85a/16, 86b/16,
95a/04, 96a/03
[=5]

ma‘lūm : < Ar. Bilinen.
m.-ı ‘uḫalā 86a/01
m. ol- 81b/06, 82a/09,
82b/04, 82b/17, 83a/14, 83b/09,
84a/14, 85a/01, 86a/15, 86b/17,
89b/16, 94a/09, 95a/11, 95b/07,
97a/16

[=16]
ma'nā : < Ar. Anlam.
 m. 97b/10
 m.+dur 98b/03
 m.+lar 94b/10
 m.+sı 81a/07, 83a/13, 92a/10,
 97a/16
 m.+sına 85b/05
 m.+ya 98a/05
 m.+yı 97b/07
 [=10]
māni' : < Ar. Engel.
 m.-i sem 102b/04
 m. ol- 91b/06
 [=2]
mār : < Far. Yılan.
 m. zehr-i mār 103a/04
 [=1]
marāz : < Ar. Hastalık.
 m. 84b/03, 99b/09, 87b/12,
 92a/04
 m.-ı ma'hūd 93b/01
 m.+a -yı 'ibādu'llāh 80a/11
 m.+a 81a/14, 89b/14
 m.+ı 93a/11
 m.+lardan 84a/17
 m.+larını 91a/10
 [=11]
ma'rifet : < Ar. İlim.
 m. aşhāb-ı ma'rifet 85b/11
 [=1]
ma'rūf : < Ar. Bilinen.
 m.+dur 100a/13
 [=1]
ma'şiyet : < Ar. Günah.
 m.+den 84b/09
 [=1]
maşrū' : < Ar. Saralı, sara hastalığına
 yakalanmış.
 m. 99b/10
 [=1]
maşş : < Ar. Emerek çekme, emme.
 m. eyle- 102b/01
 [=1]
maştaki : < Ar. Sakız ağacı, fıstık
 ağacı vb. kabuğundan elde edilen
 sakız, bir nevi reçine (pistacia
 lentiscus).

m. 92b/12, 89b/05
 [=2]
maşūn : < Ar. Korunmuş, emin.
 m. 99b/02
 m. eyle- 79b/04
 [=2]
maṭbūh : < Ar. Bir sıvı içine konulup
 kaynatılmış veya haşlanmış ilaç.
 m. 96b/02
 m.+ı 96b/04
 [=2]
maṭ'un : < Ar. Vebaya tutulmuş,
 vebadan ölmüş.
 m. 85b/05
 m. ol- 84a/06
 m.+a 96b/14
 [=3]
maviz : < Far. Kuru üzüm.
 m. 96a/09
 [=1]
māye : < Far. Öz.
 m.-i cān101a/05
 [=1]
mayhōş : < Far. Ekşimsi.
 m. ol- 90b/03
 [=1]
mażār : < Ar. Zarar.
 m. def'-i mażār 103a/03
 [=1]
mażarrāt : < Ar. Zarar, ziyan.
 m.-pīşe 103a/04
 m.+ı 90a/16, 81a/06, 81b/05
 m.+ını 90b/01
 [=5]
mazmūn : < Ar. Güzel söz.
 m.-ı şerif 97b/07
 [=1]
mecmū' : < Ar. Bütün.
 m.-ı eczā 89b/02
 [=1]
mefḥar : < Ar. Hz. Muhammet.
 m.-ı mevcūdāt 83b/15
 [=1]
mefhūm : < Ar. Anlaşılan.
 m.-ı 'ulemā 86a/02
 [=1]
meḥāfāt : < Ar. Korkular.
 m.+da vaḫt-i meḥāfāt 100b/15

[=1]
mekān: < Ar. Oturulan yer.
 m.+da 82a/01
 m.+ından 86b/14
 [=2]
mekīn : < Ar. Güçlü.
 m. ol- 99b/07
 [=1]
mekkār: < Ar. Çok hile yapan.
 m. ref'-i şürūr-ı mekkār
 100a/07
 [=1]
Mekkī : < Ar. Mekke şehrine ait.
 m. 93b/09
 [=1]
mekr : < Ar. Hile.
 m.-i müfsidān 99b/10
 [=1]
mekşūf: < Ar. Açık.
 m. 81b/16, 82a/02
 m. ol- 82a/10
 [=3]
me'kūl: < Ar. Yenmiş, yenilmiş.
 m.+de vaqt-i inhiżām-ı me'kūl
 94b/03
 [=1]
me'kūlāt: < Ar. Yiyecekler.
 m. 81a/13, 84a/08, 89b/14,
 89b/16
 [=4]
melāyike: < Ar. Melekler.
 m.-i müvekkelīn 86b/05
 [=1]
me'lūf : < Ar. Alışılmış.
 m. ol- 95a/05
 [=1]
men' : < Ar. Yasaklama.
 m. 84a/02
 [=1]
menāfi': < Ar. Faydalar, yararlar.
 m. 81a/02
 m.+i 101a/01, 101b/17,
 102b/14, 104a/02, 104b/06,
 105a/17, 105b/13
 m.+ne 99b/03
 m. menāfi'-i keşire 92a/17
 [=10]
menāfia'āt: < Ar. Yararlar.

m.-ı sebab-i nüzūlleri 99b/14
 [=1]
menāfi'yn: < Ar. Yararlar.
 m. 102a/13
 [=1]
menākıb: < Ar. Menkıbeler.
 m.-ı 'acībe 95a/06
 [=1]
menāzil: < Ar. Menziler.
 m.+de 81b/17
 [=1]
menfa'at: < Ar. Fayda, yarar.
 m. 81a/06, 81b/05, 97b/01
 m. vir- 91b/02
 m.+de 105b/15
 m.+i 91a/05, 94a/04, 98b/03,
 99a/01
 m.+in gör- 92a/14
 m.+leri 91b/08
 m. menfa'at-i ziyāde 92b/05
 [=12]
menfa'atlü: < Ar. Faydalı.
 m. 93a/13
 [=1]
menķūl: < Ar. Nakledilmiş.
 m. 99a/16
 [=1]
menzil : < Ar. Oturulan yer.
 m. 82a/02
 m.+üñ 82a/07, 82a/17
 [=3]
merāret: < Ar. Acılık.
 m.-i hevā 80b/01
 [=1]
mercān: < Ar. Ilık denizlerde
 yaşayan, ağaç gibi kök salarak
 büyüyüp gelişen, kırmızı renkli,
 kalker iskeletli hayvan (corallium
 rubrum).
 m. 91a/16
 [=1]
mercimek: < Far. Baklagillerden,
 ufak boylu, beyaz çiçekli ve pek çok
 türlü olan bir tarım bitkisi (lens).
 m. 90a/05
 [=1]
merd : < Far. İnsan.
 m.-i faķra 79a/16

[=1]
merdān: < Far. Yiğitler.
 m. 104b/14
 [=1]
mergūb: < Ar. Makbul.
 m. 94b/11, 96b/06, 81b/17
 m.+dur 90b/10, 95b/15
 [=5]
mertebe: < Ar. Derece, sıra.
 m. kemāl-i mertebe 82b/07
 m.+de 103a/12
 [=2]
mervī : < Ar. Rivayet edilen.
 m.+dür 100b/01
 [=1]
meşāne: < Ar. Sidik torbası.
 m.+den 104b/16
 [=1]
meşelā: < Ar. Misal olarak.
 m. 88a/09, 81b/11, 90b/03,
 95a/05, 96a/08, 98b/05
 [=6]
mesken: < Ar. Oturulan yer, ev.
 m.+üñ 82a/11
 [=1]
meşrideytūs: Yun. Bir tür macun.
 m. 91b/17
 [=1]
me'süre : < Ar. Rivayet edilen.
 m. ed'ıye-i me'süre 100b/06
 [=1]
meşāyih: < Ar. Şeyhler.
 m.-i 'izām 98b/14
 m.-i efāzıl 99a/15
 [=2]
meşhūr: < Ar. Ünlü.
 m. 100a/13, 89b/12
 m.+dur şaḥih-i meşhūr 99a/17
 m.+eden 100b/07
 [=4]
meşıme: < Ar. Bir şeyin ortaya çıktığı
 yer.
 m.+yi 104b/11
 [=1]
meşrūb: < Ar. İçilmiş, içilecek şey.
 m. 101a/08
 [=1]
meşrūbāt: < Ar. İçecekler.

m. 81a/13, 89b/14, 89b/17
 m.+uñ 84a/08
 [=4]
meşrūh: < Ar. Açıklanmış.
 m. vech-i meşrūh 89a/08
 [=1]
mevādd : < Ar. Maddeler.
 m. müceb-i taḥlil-i mevād
 96a/06
 m.+ı 94b/14
 [=2]
mevālīd: < Ar. Varlıklar.
 m.-i şelāşe 77b/08 (hayvan,
 bitki, maden)
 [=1]
mevcūdāt: < Ar. Hz. Muhammed.
 m. mefḥar-ı mevcūdāt 83b/16
 [=1]
mevķūf : < Ar. Bağlı.
 m.+dur 83a/04, 84b/12
 [=2]
mevt : < Ar. Ölüm.
 m. 98b/05
 m. sebeb-i mevt 83b/15
 m. zamān-ı mevt 87a/15
 m.-i āfet 98a/08
 m.+e 87b/05, 87b/06
 m.+e ķurb-ı mevt 87b/02
 m.+üñ 87b/13
 [=8]
mevzi' : < Ar. Yer.
 m. 84a/10
 m.+de 83a/07
 [=2]
meyān : < Far. Ara.
 m.+ında 105a/04, 85a/08
 [=2]
meyve : < Far. Yemiş.
 m.+ler 90b/03, 90b/11
 m.+lerden 90b/01
 m.+nüñ 90b/02
 [=4]
mez' : < Ar. Çiğnemek.
 m. olın- 103b/07
 [=1]
mezheb: < Ar. Din.
 m.+lerinde 85b/11
 [=1]

mezīd : < Ar. Artma, çoğalma.
m. ol- sebep-i hayāt-ı mezīd
100a/07
m.-i hayāt 97b/02
[=2]
mezmūm: < Ar. Makbul, sayılmayan.
m.+ı 95a/03
[=1]
mıṣır : < Ar. Mısır.
m. 105a/06, 82b/05
[=2]
mī'a-yı sāyile: < Ar. Günlük ağacı,
sıgla ağacı (strex officinalis).
m. 89a/12
[=1]
mi'de : < Ar. Karın.
m. 96a/06
m. hāzım-ı mi'de 105b/01
m.-i serd 105b/03
m. (v)ī 93a/12
m.+de 94a/17
m.+den 106a/04
m.+dür hāzım-ı mi'de 106a/05
m.+nüñ 94b/02
m.+ye 91b/01, 92a/15
m.+yi 102b/17
[=11]
miḳdār : < Ar. Bir şeyin ölçüsü.
m. 103b/06, 84b/15, 88b/07,
89a/08, 91b/03, 91b/12, 94a/01,
96b/04
m.-ı isti'māl 93a/15
m.+ı 91a/11, 92a/16, 93a/07
[=12]
minnet : < Ar. Şükür.
m. 77b/03
[=1]
mintīn : < Ar. İğrenç kokulu.
m. cerāhat-ı mintīn 102b/10
[=1]
miṣillü: < Ar. Gibi.
m. 87b/08
[=1]
misk : < Ar. Asya dağlarında yaşayan
bir ceylan cinsinin erkeğinde karın
derisi altında bulunan kese şeklindeki
bir bezden elde edilen güzel kokulu
siyah madde.

m. 88b/17, 89a/07, 89a/11,
92b/17, 93b/13, 94a/01, 97a/15
[=7]
miṣkāl : < Ar. Yaklaşık 13 veya 15
dirhem ağırlık ölçüsü birimi.
m. 92b/04, 92b/04, 92b/17,
93b/05, 93b/05, 93b/07, 93b/09,
93b/10, 93b/13, 94a/06
m.+i 102b/03
[=11]
mizāc : < Ar. Tabiat.
m.-ı 'ālem 79a/12
m.-ı maḥrūrı 101b/05
m. i'tidāl-i mizāc 86a/09,
85b/16, 86a/07
m. 93b/02
m.+a 90b/06, 91b/02
m.+dur müceb-i ruṭūbet-i
mizāc 94a/15
m.+ı 96b/07, 85b/14
m.+ına 79b/05
m.+uñ 86a/04
[=13]
mizān : < Ar. Ölçü.
m.+ı 101a/11
[=1]
mu'ādil : < Ar. Eşit.
m. 89b/07
[=1]
mu'arreb: < Ar. Arapçalaştırılmış.
m.+dür 92a/09
[=1]
mu'aṭṭar: < Ar. Güzel kokulu.
m. eyle- 88b/03
m. it- 88a/08, 89a/06, 89a/13
m. ol- 88b/12
[=5]
mu'avvizeteyn: < Ar. Felak ve nas
sureleri.
m.-i şerīf 99b/12
[=1]
mu'āyin: < Ar. Görülmüş olan.
m. 99a/01
[=1]
mu'ayyen: < Ar. Belli.
m. 100b/17, 85a/16, 98b/03
m. ol- 90a/01
[=4]

mūceb : < Ar. Sebep.
m.-i ruṭūbet-i mizāc 94a/14
m.-i semmiyyet 81b/15
m.-i sūrūr 100b/09
m.-i taḥlīl-i mevād 96a/06
[=5]

mūcib : < Ar. Sebep.
m.-i ṣiḥḥat 90a/03
m. 97b/13
m.-i necāt 87a/08
m.-i ṭā‘ūn 86a/06
[=3]

muḥaddiṣin: < Ar. Hadis alimleri.
m. ḥātimetü'l-muḥaddiṣin
100a/16
[=1]

muḥāfaẓa: < Ar. Koruma.
m. it- 100b/10, 97b/15
m. olın- 85b/17
[=3]

muḥakḳak: < Ar. Gerçek.
m. 97a/16
[=1]

muḥakḳik: < Ar. Gerçeği ortaya koyan.
m.+indür 84b/13
[=1]

muḥālif: < Ar. Aykırı.
m.+dür 84b/07, 84b/10
[=2]

Muḥammed: < Hz. Muhammed.
m. muṣṭafāya 78a/08
m.+e ümmet-i muḥammed
80a/10
[=2]

Muḥammed Cāmāsb: < Ar. Hikmet ve nücumda gayet mahir olan bir hekimdir.
m. 102a/11
[=1]

muḥarrik: < Ar. Hareket ettiren.
m.-i aḥlāt 97a/01
[=1]

muḥāṭara: < Ar. Tehlikeli durum, tehlike.
m.+sından tehlike-i muḥāṭara
97b/15
[=1]

muḥīṭ : < Ar. Çepeçevre kuşatan, çevreleyen.
m. hevā-yı muḥīṭ 85b/03
m.+dür 85b/02
[=2]

muḥliṣ : < Ar. İki yüzlülük bulunmayan.
m.-ı bī-riyā 80a/08
[=1]

muḥtaṣar: < Ar. Ayrıntılı olmayan, kısa, öz.
m.+dur 81a/01
[=1]

muḥtebes: < Ar. Hapsedilmiş.
m. 82a/01
[=1]

muḥtelife: < Ar. Çeşitli, farklı.
m.+ye teşekkülāt-ı muḥtelife
85a/06
m. ḥudūṣ-ı emrāz-ı muḥtelife-i
mütenevvi‘a 95b/13
[=2]

muḳadder: < Ar. Değeri biçilmiş kıymeti belirlenmiş.
m. ol- 86a/01
[=1]

muḳaddime: < Ar. Giriş, önsöz.
m. 80b/17, 81a/05, 81b/04
[=3]

muḳarrer: < Ar. Kesin.
m. 94a/04, 97a/16, 98b/03
m. emr-i muḳarrer 78a/13
m.+dür 89b/02
[=5]

muḳāvet: < Ar. Karşı koyma, direnme.
m. 87b/15
[=1]

muḳayyed: < Ar. Şartlı.
m. 95a/05
[=1]

muḳl-ı ezrak: < Ar. Günlük ağacı ve bundan elde edilen zamk (liquidambar orientalis).
m. 92b/11
[=1]

murabbā: < Ar. Meyve suyu tatlısı.
m.+sı 90b/10

[=1]
mūriş : < Ar. Sebep olan.
 m.+dür 81b/10
 [=1]
muşaffā: < Ar. Arıtılmış, temizlenmiş.
 m.+dur 105b/12
 [=1]
muşāḥabet: < Ar. Karşılıklı konuşma.
 m.+de ešnā-yı muşāḥabet
 80b/05
 [=1]
muşlıḥ: < Ar. İyileştiren.
 m.-i hevā 89b/06
 m.+dur 90b/08
 [=2]
muşaci' : < Ar. Büyüleyici.
 m. müferriḥāt-ı muşaci'
 95a/04
 [=1]
mu'tād : < Ar. Alışkanlık haline
 gelmiş.
 m. ol- 95b/16, 96a/01, 97a/03
 m. 104a/10, 97a/03
 [=5]
mutaḥallil: < Ar. Eritilmiş.
 m. ol- 90b/06, 90b/13
 [=2]
mutaşavver: < Ar. Muhtemel.
 m. 85b/15
 [=1]
mutazarrır: < Ar. Zarar gören.
 m. ol- 83a/14
 [=1]
mu'teber: < Ar. İtibarlı.
 m. 94b/11
 [=1]
mu'tedil : < Ar. İlık.
 m. 80b/01
 m. ol- 83a/08, 81b/07
 [=3]
muṭlaḳ: < Ar. Kesin.
 m. 103a/14
 [=1]
muvaḥḥak: < Ar. Başarılı.
 m. ol- 97b/03
 [=1]
muvāḥik: < Ar. Uygun.
 m. ol- 97a/12

[=1]
muza'f: < Ar. Zayıflamış,
 güçsüzleştirmek.
 m.-ı beden 95a/02
 [=1]
mużırr : < Ar. Zararlı.
 m. 81b/13, 90b/05, 87b/10
 m.+dur 94a/14, 95a/02
 m.+ı hevā-yı mużırr 82a/06
 [=6]
mużtar : < Ar. Çaresiz.
 m. 102a/16
 m.+uñ 98a/02
 [=2]
mübārek: < Ar. Hayırlı.
 m. 100b/07, 81a/05, 98b/07,
 98b/17, 99b/12, 88b/10
 m. āyāt-ı ḥıfz-ı mübārek
 99a/03
 m. m.+i du'ā-yı mübāregi
 98a/11
 [=8]
mübāreke: < Ar. Hayırlı.
 m.+den ed'ıye-i mübāreke
 100a/03
 [=1]
müberhen: < Ar. İspatlı, delilli.
 m.+dür rüşen-i müberhen
 100b/17
 [=1]
mübrem: < Ar. Kaçınılmaz.
 m.+den āfāt-ı mübrem
 100a/11
 [=1]
mübtelā: < Ar. Tutulmuş.
 m. ol- 84a/06, 94b/15
 [=2]
mücānebet: < Ar. Uzak durma,
 sakınma.
 m. 86a/10
 [=1]
mücerreb: < Ar. Denenmiş, tecrübe
 edilmiş.
 m. 86b/01, 95b/15, 98b/03
 m. ol- 89b/15
 m.+dür 89a/17, 89b/12,
 91a/16, 91b/08, 94a/04, 99b/07,
 88b/12

m.+idür 92a/02
m.+imdür 92a/08
[=12]
mücerrebât: < Ar. Denenmiş, tecrübe edilmiş şeyler.
m. -ı hükemâ-ı İslâmiyyeden
89a/10
m. ‘alâmet-i mücerrebât
87b/08
[=2]
müdâfa‘at: < Ar. Koruma.
m.+den 87b/15
[=1]
müdâvemet: < Ar. Devam etmek.
m. eyle- 92a/17
[=1]
müdâvim: < Ar. Bir işi devamlı yapan.
m. 100a/02
m. ol- 100b/02
[=2]
müdebbir: < Ar. Tedbirli.
m. 83a/15
m. ol- 92b/10
[=2]
müdevven: < Ar. Kitap haline getirilmiş.
m. 86b/08
[=1]
müdevvenât: < Ar. Kitap haline getirilmiş.
m.-ı kütüb-i tefâsîr 99b/15
[=1]
müdevver: < Ar. Yuvarlak.
m. 89a/09
m. it- 89a/04
[=2]
müdirrât: < Ar. İdrar söktürücü ilaçlar.
m. 96b/08, 96b/12
m.-ı bârid 96b/11
[=3]
müdrîke: < Ar. İdrak ve düşünme yeteneği.
m.+yi 92b/01
[=1]
mü‘eşsir: < Ar. Tesir eden, tesirli, etkili.

m. 92a/14, 99b/17
m.+dür 90b/06
[=3]
müferrih: < Ar. Rahatlatıcı ilaç.
m.+dür 93b/01
[=1]
müferrihât: Ar. Ferahlatıcı ilaçlar.
m.-ı muşacı‘ 95a/04
m.-ı yâkūtiyye 91b/17
m.+ın 103a/16
[=3]
müfid : < Ar. Faydalı.
m.+dür 81a/01, 90a/09,
91a/01
[=3]
müfredât: < Ar. Basit şeyler.
m. 81a/14, 89b/15
m.-ı müteferrika 91a/07
m.+ında 105a/11
[=4]
müfsidân: < Ar. Zarar vericiler.
m. 100a/08, 99b/10
[=2]
mühim: < Ar. Gerekli.
m. ol- 81a/17, 95b/06, 97a/07
m.+dür 82b/09, 92a/01,
95a/04, 96a/04
[=7]
mühimmât: < Ar. Önemli ve gerekli olan şeyler hususlar.
m. mühimmât-ı def‘-i ‘ufûnet-i
hevâ 81a/11
m. tedbîrât-ı mühimmât
88a/05
[=3]
mühlik: < Ar. Öldürücü.
m. 94b/17
m.+eden ‘illet-i mühlike
100b/11
m.+den emrâz-ı mühlike
99b/03
[=3]
mükedder: < Ar. Bulanık.
m. 82a/05, 80b/02
m.+dür 105b/11
[=3]
mükellef: < Ar. Yükümlü.
m. kııl- 77b/06

[=1]
mükemmel: < Ar. Kusursuz.
m. fehm-i mükemmel 78a/09
[=1]
mükerrer: < Ar. Tekrar edilmiş,
tekrarlanmış.
m. gül-i mükerrer 96a/13
[=1]
mülâzım: < Ar. Bir şeye bağlılık veya
devamlılık gösteren.
m. ol- 100a/02, 100b/16
[=2]
mülūkī : < Ar. Hükümdarlara ait.
m.+dür 94a/04
[=1]
mümkînât: < Ar. Mümkün olan
şeyler.
m.+a 78b/03
[=1]
mümtelî: < Ar. Mide dolgunluğuna
uğramış olan.
m. ol- 94a/13
[=1]
münâcât: < Ar. Allah' yalvarıp
yakarma.
m. 79b/06
[=1]
münâsebet: < Ar. Sebep.
m. 80b/06
[=1]
münâsib: < Ar. Uygun.
m. 95a/13, 95b/11, 95b/12,
96b/07, 96b/15, 96b/17
m.+dür 94b/01, 94b/03,
95b/03, 96a/16, 96b/03
[=11]
müncer: < Ar. -ile sonuçlanan.
m. 80b/09
[=1]
münker: < Ar. Beğenilmeyen.
m. 83b/15
[=1]
mürde : < Far. Ölü.
m.+ye 80a/03
[=1]
mürekkeb: < Ar. Birleşik.
m.+dür 92a/12

m.+enüñ edviye-yi mürekkebe
91b/16
[=2]
mürekkebât: < Ar. Mürekkep
maddeler, birleşikler.
m. 81a/14, 89b/15
[=2]
mürğ-zâr: < Far. Kuşu çok olan yer.
m. 80a/15
[=1]
mürr : < Ar. Bir çeşit Yemen zamkı,
sarı sakız, sarı yonca
(balsomodendrom myrra).
m. 92a/03, 96a/14
m.-i mekkî 93b/09
m.+uñ 83a/09
[=4]
müsekkîn: < Ar. Sakinleştirici,
ağrıkesici ilaç.
m. 90a/12
[=1]
müsellem: < Ar. Herkes tarafından
kabul edilmiş.
m. 80a/05
[=1]
müsemmâ: < Ar. İsimlendirilmiş.
m. eyle- 81a/04
[=1]
müşhil : < Ar. Bağırsakların
çalışmasını sağlayan ilaç.
m. 96a/13
m.+dür 96a/15, 96a/16
m. devâ-yı lañife-i müşhile
96a/08
m.+i 96b/05
m.+ler 96b/07
[=6]
müstañsen: < Ar. Beğenilmiş.
m.+dür 96b/06
[=1]
müsta'id: < Ar. Kabiliyetli, istidatlı.
m. ol- 86a/03
[=1]
müstefriğ: < Ar. Kusan, kusturan.
m. ol- 96a/01
[=1]
müstelzim: < Ar. Gerekli kılan.
m.+dür 97b/04

[=1]
müstesķi: < Ar. Karnında su toplanan.
 m. hālet-i müstesķi 87a/14
 [=1]
müşābih: < Ar. Benzeyen, benzer.
 m.+e 88b/02
 [=1]
müşāhede: < Ar. Görmek gözlemek.
 m. it- 92a/17, 100b/15
 [=2]
müşāhid: < Ar. Gören.
 m. 99a/01
 [=1]
müşerref: < Ar. Şerefli.
 m. it- 77b/05
 [=1]
müş'ir : < Ar. Haber veren, bildiren.
 m. 80b/11
 m.+dir 97b/07
 [=2]
müşāla'a: < Ar. Üzerinde düşünmek.
 m. it- 92a/11
 [=1]
müte'affin: < Ar. Kokuşmuş, çürümüş.
 m. 82a/14, 82b/12, 83a/08, 84a/05, 89a/15
 m. hevā-yı müte'affin 82b/10, 82b/14, 85b/06
 m.-ı ṭabī'at 86a/05
 m. eyle- 82a/15, 82b/13
 m. ol- 82a/12, 82b/06, 83a/15, 85b/03, 85b/08, 90b/03, 97a/02
 m.+den hevā-yı müte'affin 84a/07
 m.+i hılṭ-ı müte'affin 83b/02
 [=20]
müte'allik: < Ar. Alakalı, ilgili.
 m. 80b/08
 [=1]
müte'essir: < Ar. Etkilenen.
 m.-i 'ufūnet 81b/15
 m. ol- 83a/14
 m.+ine 85b/05
 [=3]
mütefatṭın: < Ar. Akıllı ve zeki olan.
 m. ol- 87b/14

[=1]
müteferriķ: < Ar. Birbirinden ayrılmış.
 m.+dür 85a/14
 [=1]
müteferriķa: < Ar. Birbirinden ayrılmış.
 m.+larından müfredāt-ı müteferriķa 91a/08
 [=1]
müteğayyir: < Ar. Bozulmuş.
 m. 95a/17
 [=1]
müteḥayyir: < Ar. Hayrete düşmüş.
 m.+lerdür 83a/12
 [=1]
müteķaddimīn: < Ar. Eski insanlar, eskiler.
 m.+inden ḥükemā-yı müteķaddimīn 88b/05
 [=1]
mütenevvi'a: < Ar. Çeşitli.
 m.+nuñ ḥudūs-ı emrāz-ı muḥtelife-i mütenevvi'a 95b/14
 [=1]
müvekkelīn: < Ar. Vekil tayin edilen.
 m. melāyike-i müvekkelīn 86b/05
 [=1]
müyesser: < Ar. Kolaylıkla olan.
 m. 85b/17
 m. ol- 88a/04
 [=2]

N

nāçār : < Far. Çaresiz.
 n. 103b/12, 95b/14
 [=2]
nādān : < Far. Cahil.
 n. 104a/01
 [=1]
nāfi' : < Ar. Faydalı.
 n. 90a/09, 90b/08, 90b/13, 95b/12, 89a/17, 92a/04
 n. rāyiḥa-i nāfi'-yi ṭayyibesi 88b/15
 n. ol- 89b/14, 90b/04, 91b/15, 81a/14

n.+dür 88b/12, 89b/08,
90a/08, 90b/17, 91a/04, 91a/14,
91a/17, 91b/04, 91b/05, 91b/08,
92a/07, 88a/16
[=23]

nağamât: < Ar. Nağmeler.
n. 95a/07
[=1]

naḥş : < Ar. Isırma, sokma.
n. 102b/06
[=1]

nāḫilān: < Ar. Rivayet edenler.
n. 104b/07
[=1]

naḫl : < Ar. Başkasına ait bir sözü,
fikri, olayı anlatma.
n. it- 102a/13
n. 99a/16
n.-i şaḫīḥā 100a/04
n. olın- 88b/05, 98b/15
[=5]

nām : < Far. Ad.
n. 105a/12
n.+ı 78a/01
n.+ına 92a/08
[=3]

nārenc : < Far. Turunç, portakal
(citrus aurantium).
n. 88b/01, 89a/03, 89a/12,
89a/14, 90a/06, 90b/12
[=6]

naşş : < Ar. 1. Açık ve kesin
hüküm.
n. 97a/17, 97b/10
2. Üzerinde tartışılması dinen
caiz olmayan delil hükmündeki kesin
ifade.
n. naşş-ı ḫur'ān 98a/03
[=3]

nāşitā : < Far. Aç karnına.
n. 104a/09
[=1]

nāṭıḫ : < Ar. Konuşan ve düşünen
hayvan.
n.+dur ḫayvān-ı nāṭıḫ 85a/02
[=1]

nāṭıḫa : Ar. Düşünüp söyleme hassa
ve melekesi.

n.+da nefis-i nāṭıḫa 85a/09
[=1]

nazalāt: < Soğuk alınlığı, nezle.
n. 93a/12
[=1]

nāzil : < Ar. Nüzul etme.
n. ol- 98b/10
[=1]

naẓm : < Ar. Vezinli kafiyeli söz
dizisi.
n. 95a/06
[=1]

ne : Hangi şey.
n. 105a/06, 105a/06, 84a/13,
84b/04
n.+dür 102a/05
[=5]

nebevī : < Ar. Hz. Muhammet'le
ilgili.
n.+de ḫadīş-i nebevī 84b/07
n.+nüñ ḫadīş-i nebevī 84b/11
[=2]

nebeviyye: < Ar. Hz. Muhammet'le
ilgili.
n. tedbīrāt-ı şer'iyye-i
nebeviyye 97a/15
[=1]

necāḥ : < Ar. Kurtuluşa erme.
n. ma'cūn-ı necāḥ 96b/05
[=1]

necāt : < Ar. Kurtuluş.
n. mūcib-i necāt 87a/08
n.+a 100b/11
n.+dur ümīd-i necāt 87b/06
[=3]

nef' : < Ar. Fayda, yarar.
n. 100b/15, 97b/08
n.-i kāmīl 88b/06
n.+i 95b/17, 105b/02, 88b/04,
96a/13, 96a/11
n.+le 104b/10
[=8]

nefḥ : < Ar. Üfleme.
n. 104a/05
[=1]

nefs : < Ar. Nefis.
n. 103b/13

n. Kuvvet-efzā-yı nefis-i
 şehvānī 101b/14
 n.-i nāṭıka 85a/09
 [=3]
nefsānī: < Ar. Nefse ait.
 n. ḥarekāt-ı nefsānī 94b/17
 n. 94b/09, 84a/13
 n.+yi 84a/13
 [=4]
nefsāniyye: < Ar. Nefse ait.
 n.+den keşret-i ḥarekāt-ı
 nefsāniyye 84a/09
 n.+nüñ ḥarekāt-ı nefsāniyye
 95a/04
 [=2]
nehār : < Ar. Gündüz.
 n. 86a/10, 95a/15
 n.+da 99b/13
 [=3]
nehy : < Ar. Yasak etme.
 n. 83b/17, 84a/02
 n.+e 84a/03
 [=3]
neşir : < Ar. Düz yazı.
 n. 95a/07
 [=1]
nesne : Şey.
 n.+den 98b/04
 [=1]
netice : < Ar. Sonuç.
 n.-i kāl 80b/09
 [=1]
nev' : < Ar. Cins, tür.
 n. 95b/08
 [=1]
nevāl : < Ar. Bağış, ihsan.
 n.+i 98b/06
 [=1]
nevm : < Ar. Uyku.
 n. 94a/08
 n.+i 96a/04
 [=2]
nice : Çok.
 n. 102a/06, 95b/08
 [=2]
niçe : Çok.
 n. 80b/07, 80b/08, 93a/14
 n.+sini 89b/09

[=4]
niçün : Neden.
 n. 84b/06
 [=1]
Nidāyī : Nidai.
 n. 79b/07
 n. kayşünizāde nidāyī 80a/09
 [=2]
nigeh-bān: < Far. Bekçi.
 n.+ı 101a/09
 [=1]
niḥād : < Far. Yaradılış.
 n. āb-ı niḥād 104a/04
 [=1]
niḥāyet: < Ar. Son.
 n. niḥāyet-i ḥaddi 87b/17
 n. 99b/04
 [=2]
nīlüfer : < Far. Nilüfergiller
 familyasından, durgun sularda ve
 havuzlarda yetişen, uzun saplı,
 yuvarlak ve geniş yaprakları su
 üzerinde yüzen, beyaz, pembe, mavi
 ve sarı büyük çiçekli su bitkisi
 (nymphaea).
 n. 88a/09
 [=1]
nīm : < Far. Yarım.
 n. 101a/11
 [=1]
nīrān : < Ar. Ateş.
 n. remy-i nīrān 86b/06
 [=1]
nīsvān : < Ar. Kadınlar.
 n. 104b/12
 [=1]
nişān : < Far. Hatırlatma.
 n. 80b/02
 [=1]
nişāne : < Far. İşaret.
 n.+dür 87a/15
 [=1]
nitekim: < Gerçekten.
 n. 83b/15, 97b/08
 [=2]
noқта : < Ar. Ben gibi ufak şekil.
 n. 101b/12
 [=1]

nöbetlü: < Ar. Nöbetli.
n. 93a/14
[=1]

nūr : < Ar. Nur.
n. 78b/09
n.-ı pāk 80a/04
[=2]

nūş : < Far. Tatlı.
n. 92a/09, 101a/17
n. it- 101a/14
n. olın- 102b/01
n.+dan 92a/12
[=5]

nübüvvet: < Ar. Peygamberlik.
n.+den hürşid-i nübüvvet
78b/09
[=1]

nükte : < Ar. İnce ve derin mana.
n.-yi hafıyye 84b/11
[=1]

nümāyān: < Far. Görünen.
n. 80b/05
[=1]

nüşha : < Ar. Tıpkısı.
n. 92a/10
n.+sınuñ 78a/03
[=2]

nüzül : < Ar. İnme.
n.+leri menāfia‘āt-ı sebeb-i
nüzul 99b/14
[=1]

O

o : O (İşaret sıfatı).
o. 102a/16, 103b/03,
103b/05, 78b/09, 78b/10, 79b/03,
79b/08
[=7]

o : O (Zamir, Tekil 3. şahsı
gösterir).
o. 101a/05
o.+dur 101a/06, 101b/09
[=3]

oķu- : Bir yazıda ne yazıldığını
sadece gözle veya aynı zamanda
seslendirerek çözmek.
o.-maķ 94b/05
o.-ya 98a/11, 98b/07
o.-yalar 99b/13

o.-yup 95a/07
[=5]

oķun- : Bir yazının ne olduğu gözle
çözölmek veya yüksek sesle
söylenmek.
o.-a 98b/14
[=1]

ol : O (işaret sıfatı).
o. 77b/03, 100b/12, 103a/15,
103b/06, 77b/05, 78a/17, 79b/02,
80a/17, 80b/02, 80b/05, 80b/10,
81a/13, 82a/02, 82a/14, 82b/07,
82b/08, 83a/03, 83a/17, 83b/01,
83b/02, 83b/05, 83b/06, 85a/15,
85b/01, 85b/04, 85b/07, 85b/15,
86a/03, 86b/04, 87a/10, 87b/01,
87b/06, 88b/10, 88b/10, 89a/09,
89b/14, 90a/02, 90b/04, 91a/01,
92a/02, 92b/06, 94a/17, 96a/02,
98a/06, 98a/14, 98b/05, 98b/11
[=47]

ol : O (Zamir, Tekil 3. şahsı
gösterir).
o. dur 101b/13, 78a/09,
78a/11, 78a/12, 80a/08, 81b/08,
87a/02, 88a/07, 88b/07
o. olkim 102a/07
[=10]

ol- : Olmak.
o.-a 100b/04, 103b/06,
104a/12, 80b/13, 85b/15, 90a/06,
92b/11, 94b/01, 95b/16, 96a/05,
96b/05, 96b/05, 96b/11, 98a/07,
98a/17, 98b/15
o.-a bārid ol-, yābis ol- 89b/17
o.-a dāyim ol-, bākī ol- 86a/08
o.-a ħalāş ol- 83b/04
o.-a ħāşıl ol- 90a/01, 86a/01
o.-a muķadder ol- 86a/01
o.-a maĥfūz ol- 99b/03
o.-a ma‘lūm ol- 81b/06,
82a/09, 82b/05, 82b/17, 83a/14,
84a/14, 85a/01, 89b/16, 94a/09,
95a/11, 95b/07, 97a/16
o.-a mekin ol- 99b/07
o.-a me‘lūf ol- 95a/05
o.-a mu‘aţtar ol- 88b/12
o.-a mu‘ayyen ol- 90a/02

o.-a mu'tedil ol- 83a/08,
81b/07
o.-a müdebbir ol- 92b/10
o.-a mümtelī ol- 94a/13
o.-a müte'essir, mutazarrır,
müte'affin ol- 83a/15
o.-a müyesser ol- 88a/04
o.-a rāzī ol- 79a/04
o.-a şāf ol- 81b/07
o.-a laṭīf ol-, 81b/07
o.-a şāfī, 'ārī ol- 82b/02
o.-a emīn ol- 91b/13, 100b/03,
98a/01
o.-a sālīm ol- 100b/03,
98a/01, 91b/13
o.-a sebeb ol- 100b/05
o.-a temekkün ol- 81b/17
o.-a zāhir ol- 85b/09
o.-alar 'ārif ol- 84b/16
o.-alar mülāzım ol- 100b/16
o.-amaz 86a/07
o.-an 101b/13, 105a/04,
82a/07, 82b/01, 83b/16, 84a/01,
86a/10, 90a/01, 90a/16, 94b/09,
97b/14
o.-an cāyız ol- 81b/03
o.-an dāfi' ol- 81a/14
o.-an lāzım ol- 81a/13,
81a/15, 89b/14, 94a/08
o.-an maḥfūf ol- 82a/10
o.-an maḥbūl ol- 101b/09
o.-an mayḥōş ol- 90b/03
o.-an mu'tād ol- 97a/03
o.-an muvāfıḳ ol- 97a/12
o.-an mübtelā ol- 94b/16
o.-an mühim ol- 81b/01,
95b/06
o.-an nāfi' ol- 81a/14, 91b/15,
89b/15
o.-an mücerreb ol- 89b/15
o.-an vāḳi' ol- 94b/16
o.-an vāsi', mekşūf ol- 82a/10
o.-anlaruñ 85a/16
o.-anuñ 101b/11
o.-dı 101a/11, 102b/08,
103a/13, 103b/16, 104a/11,
104b/17, 105a/05, 105b/07, 78a/01,
79a/15, 80b/10, 86a/02

o.-dı bā-hem ol- 77b/13
o. dılar ḥalāş ol- 89b/12
o.-dı ḡanī ol- 79a/17
o.-dı ma'lūm, zāhir ol- 86a/15
o.-dı raḥmet ol- 78b/02
o.-dı vācib ol- 78b/03
o.-dı vāḳi' ol- 80a/16, 80b/08
o.-dı zāhir ol- 77b/07
o.-dı ziyāde ol- 105a/03
o.-diki ma'lūm ol- 83b/09
o.-dılar 105b/15, 78b/10,
79a/01
o.-dılar sālīm ol- 89b/11
o.-duḡı 85a/13, 85b/14
o.-duḡı ḡalīb ol- 85a/04
o.-duḡı peydā ol- 83b/13
o.-duḡunda maḥbūl ol- 98a/03
o.-dur 81b/07
o.-ındı ḥıfz ol- 78b/17
o.-madıḡı 98b/02
o.-maḡla maḥbūs, maḥfūf ol-
82a/08
o.-maḡa ḳarīb ol- 86b/01
o.-maḡa mutaḥallil ol- 90b/14
o.-maḡ-ıla 86b/11
o.-maḡla 82b/12, 82a/16
o.-maḡdan 82a/16
o.-maḡ bī-menfa'at ol- 97b/08
o.-mak ḳāyim, dāyim ol-
99b/12
o.-maḡa 97b/09, 97b/12
o.-maḡda idi 80b/05
o.-maḡdur muvaffaḳ ol-
97b/03
o.-maḡı ḥalāş ol- 97b/04
o.-masa 102a/02, 78a/13
o.-ması ḡāyib ol- 87b/03
o.-masına 86b/02
o.-masından ḳarīb ol- 87a/15
o.-masun 94a/04
o.-maya 103a/05, 83b/12,
94a/11, 94b/08, 98a/10
o.-maya ḥālī ol- 97b/17
o.-maya maḥlūt ol- 82b/03
o.-mayalar ḡafil ol- 89b/12
o.-mayalar ḥālī ol- 88a/11,
95a/08
o.-mayan ḥazīḳ ol- 87a/09

o. maya maḥlūṭ ol- 81b/09
o.maya sākin ol- 82a/01
o.-mayan mu'tād ol- 96a/01
o.-mayan müte'affin ol-
82a/12
o.-mayanı müsta'id ol- 86a/03
o.-mayınca iştiḥā-yı şādık ol-
90a/02
o.-maz 102a/16
o.-maz 'āmm ol- 83a/06
o.-maz eksük ol- 82b/08
o.-maz şāf ol- 82b/07
o.-mazsa müte'affin ol-
82b/06
o.-miş 86b/08, 94b/01
o.-miş mu'tād ol- 95b/16
o.-mişdur vārid ol- 84b/08,
98a/08
o.-sa 101a/08, 101b/12,
102a/01, 102a/02, 102b/11,
102b/13, 103a/02, 80a/13, 83b/02
o.-sa devā ol- 96b/01
o.-sa ğāyib ol- 87b/01
o.-sa müdāvim ol- 100b/02
o.-sa müte'affin ol- 85b/03
o.-sa nāzil ol- 98b/10
o.-sa vārid ol- 101b/03
o.-sun 78a/07, 94a/03,
96a/12, 97b/05
o.-sun ğayri ol- 97b/06
o.-up 80b/03, 85b/05, 87a/08,
97b/02, 97b/15
o.-up ḥālī ol- 79a/09
o.-up māhir ol- 92a/10
o.-up maṭ'ūn ol- 84a/06
o.-up mezīd ol- 100a/07
o.-up müte'affin ol- 85b/08
o.-up mütefaṭṭın ol- 87b/15
o.-up sālim ol- 83b/03
o.-up sebep ol- 97a/02
o.-up terkīb ol- 89b/03
o.-up zamm ol- 103a/01
o.-updur 101b/01
o.-ur 101a/09, 102a/15,
103a/11, 103b/05, 103b/12,
103b/14, 104b/10, 81b/15, 83a/07,
84a/05, 85a/08, 85b/04, 85b/10,
86b/08, 86b/12, 87a/03, 87a/09,

87b/05, 87b/05, 87b/10, 94a/03,
96a/06, 96b/02, 98a/02
o.-ur az ol- 87a/02
o.-ur bedīdār ol- 87a/14
o.-ur def' ol- 102b/05,
103a/09
o.-ur emīn, sālim ol- 86a/12
o.-ur ḥāmil ol- 104b/12
o.-ur ḥāşıl ol- 103b/07,
84b/09
o.-ur helāk ol- 83b/15,
84b/02, 87a/11, 87b/13, 87b/16
o.-ur ḳāyim ol- 91a/04
o.-ur laṭīf ol- 93a/11
o.-ur ma'lūm ol- 86b/17
o.-ur māni' ol- 91b/06
o.-ur mutaḥallil ol- 90b/07
o.-ur mübtelā ol- 84a/06
o.-ur lāzım, zārūrī, mühim ol-
97a/07
o.-ur müstefriğ ol- 96a/01
o.-ur müte'affin ol- 90b/03,
97a/02
o.-ur nāfi' ol- 90b/04
o.-ur peydā ol- 83b/14
o.-ur sāḳıṭ ol- 87a/05
o.-ur vāḳi' ol- 83a/09, 87a/04,
87b/12
o.-ur zāhir ol- 83b/05, 83b/06,
83b/08, 84a/10, 87b/01
o.-ur zārūrī ol- 97a/06
o.-ur ziyāde ol- 96a/11
o.-urlar idi mülāzım ol-
100a/02
o.-ursa 104b/15
[=268]
olın- : Olmak fiiline konu olmak.
o.-a 90a/07, 93b/16, 94a/13,
97a/11
o.-a himmet olın- 88a/04
o.-a isti'māl olın- 92a/04,
92a/07, 94a/06
o.-a ḳırā'at olın- 100a/09
o.-a muḥāfaza olın- 85b/17
o.-a taḳdīm olın- 95a/10
o.-a terkīb, taḳsīm olın-
92a/03
o.-an taḥrīr olın- 87b/17

o.-an zikr olun- 82b/02,
84a/10, 89b/08, 99a/17, 99b/16
o.-dı şerh, beyân olun- 88a/01
o.-dı tahrîr, takrîr olun- 97a/14
o.-dı te'lîf olun- 81a/03
o.-duğda kırâ'at olun- 100a/10
o.-duğda tabh olun- 104a/07
o.-duğda tilâvet olun- 100a/10
o.-mağ 93a/17
o.-mağ şemm olun- 89b/03
o.-mağda 89b/01
o.-maludur himmet olun-
95b/04
o.-mayup ğaflet olun- 95b/04
o.-maz havf ol- 82a/11
o.-mazsa ictinâb olun- 93b/15
o.-miş nakl, rivâyet olun-
98b/15
o.-miş cerb olun- 92b/11
o.-miş şalâya olun- 91b/02
o.-mişdur 103b/02
o.-mişdur 'ayân olun- 99b/16
o.-mişdur nakl olun- 88b/05
o.-mişdur rivâyet olun-
100a/05
o.-mişdur taḥkîk olun- 93a/15
o.-sa 106a/02, 80b/12,
89b/02, 89b/08
o.-sa izâfe, 'ilâve olun- 92b/05
o.-sa isti'mâl olun- 90b/08,
91a/11, 91b/08
o.-sa mez' olun- 103b/07
o.-sa nûş olun- 102b/01
o.-up hıfz olun- 94a/06
o.-up ihtirâz olun- 83b/11
o.-up izâfe olun- 93b/15
o.-up terkîb olun- 92a/07
o.-ur beyân olun- 84a/14
o.-ur su'âl olun- 84b/05
[=55]
omuz : Vücutta boynun iki yanında kalan, kolların gövdeye bağlandığı kısım.
o.+larınuñ 94b/06
[=1]
on : On (10).
o. 92a/16, 92b/09, 92b/09,
93a/01, 93a/03, 93b/06

[=6]
onar : Her birine on, her defasında on tane.
o. 92b/14, 93a/05
[=2]
orta : 1. İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer.
o.+sında 88b/14
2. Bir nesnenin eşit olarak ikiye ayrılabilirdiği kısım.
o.+sını 88b/13
[=2]
'Osmân : < Ar. Dört büyük halifeden bir tanesidir.
o. 78b/08
[=1]
oy- : Yontmak suretiyle bir şey üzerinde çukur oluşturmak.
o.-up 88b/13
[=1]

Ö

öksürük: Üşütme veya başka sebeplerden meydana gelen göğüs nezlesi.

ö. 87a/12

[=1]

ölümlü: Kalıcı olmayan, ölmesi mukadder olan.

ö.+si 78a/16

[=1]

'Ömer :< Ar. İslam Devleti'nin Ebu Bekir'den sonraki hükümdarı (634-644). Sünni inancına göre dört Raşit Halife'nin ikincisidir.

ö. 78b/08

[=1]

'ömr : < Ar. Hayat.

ö. қаşıру'l-'ömr 97b/09,

97b/12

ö. tavilü'l-'ömr 97b/03,

97b/02

ö.+e tül-ı 'ömr 97b/08, 97b/11

[=6]

örtül- : Üstüne bir şey konmak suretiyle kapatılmak, bir şeyle kaplanmak.

ö.-miş 82a/01, 82a/07
[=2]

övülün-: Methedilmek.

ö.-miş 91b/03
[=1]

özge : Başka.

ö. 105b/06
[=1]

P

paça : Koyun, keçi, sığır gibi kasaplık hayvanların kesilmiş ayağı.

p.+ları 98a/16
[=1]

pād-zehr: < Far. Panzehir.

p. 101a/01, 101a/02, 101b/17,
102a/01, 91a/08
p.+i 101a/14
p.+ün 102a/08
[=7]

pāk : < Far. Temiz.

p. 98a/13
p. nūr-ı pāk 80a/04
p. çār-yār-i pāk 78b/07
[=2]

pāre : < Far. Parça.

p.+ler 104b/15
p.+si 91a/14
[=2]

pāye : < Far. Derece.

p.+de 104b/17, 104a/11
[=2]

pāyende: < Far. Daim.

p. eyle- 79b/10
[=1]

penc-noş: < Elektuar.

p. 92a/09
[=1]

perhiz : < Far. Beslenme düzeninde sağlığın gerektiği kısıtlamayı yapma.

p. 90b/02, 97a/11
[=2]

pertev : < Far. Işık.

p.-i şems 102a/07
[=1]

pervin : < Far. Süreyya.

p. mäh-ı pervin 103b/13
[=1]

pes : < Far. Öyleyse, şimdi, şu halde.

p. 78b/07, 80a/13, 82b/04,
83a/01, 83b/04, 85b/02, 85b/16,
86b/06, 87b/03, 87b/15, 94a/12,
96b/02, 97b/13, 97a/14, 82a/09,
95a/12
[=16]

peydā : < Far. Ortaya çıkmak.

p. ol- 83b/13, 83b/14
p. 85b/08
[=3]

peygamber: < Far. Resul.

p. hāzret-i peygamber 96a/17
[=1]

peyker: < Far. Yüz.

p.+i 101b/10
[=1]

pinhān: < Far. Gizli.

p.+ı 101b/06
[=1]

pīş : < Far. Ön, ön taraf.

p. 103b/14, 103b/16
p.+i 103b/11
[=3]

piş- : < Yiyecekler ısı etkisiyle çığığı ve hamlığı giderek yenilebilir duruma gelmek.

p.-miş 90a/04, 90a/04,
90a/06, 90a/07
[=4]

piyāz : < Far. Soğan.

p. 90a/13
[=1]

pōst : < Far. Deri.

p.+ı 98a/15
[=1]

pūşide : < Far. Örtülü.

p. 83b/12
[=1]

pür-eşrār: < Ar. Çok kötü kimseler.

p. 104a/01
[=1]

pür-gam: < Far.+Ar. Kaygı dolu.

p. 99b/11
[=1]

pür-kâr: < Far. Fayda dolu
p. 103a/05
[=1]

R

rab' : < Ar. Uzak durma, çekinme.
r. renc-i ħummā-yı rab'
103a/06
[=1]

rābi' : < Ar. Dördüncü.
r. bāb-ı rābi' 81a/11
r. babü'r-rābi' 88a/05
[=2]

raf : < Far. Dolap ve hücrelerin
içini birkaç kısma ayıran, üzerlerine
öteberi konan levha.
r.+larına 88a/17
[=1]

rağbet : < Ar. İstek, alaka.
r. 105a/07, 88a/03
[=2]

rahmet: < Ar. Allah'ın yarattıklarına
olan merhameti.
r. ol- 78b/02
[=1]

rāmī : < Ar. Atıcı.
r. 103b/03
[=1]

raṭb : < Ar. 1. Yaş.
r. 83a/07
2. Yeşillik.
r. 80a/17
[=2]

rāvend : < Far. İki çenekliler sınıfının
kara buğdaygiller familyasından,
büyük yapraklı bazı türleri süs bitkisi
olarak yetiştirilen, bazı türleri sebze
olarak yenen, iştah açıcı,
kuvvetlendirici, ishal kesici, gaz
giderici hassaları sebebiyle hekimlikte
kullanılan çok yıllık otsu bitki
(rheum).
r. 96a/15
r.-i ḥāliş 96b/04
[=2]

rāyiḥa : < Ar. Güzel koku.
r.-yı ṭayyibe 88b/03, 88b/15
r.+ları 89a/13
r.+sı 88b/11

[=4]
rāzī : < Ar. Hoşnut olan.
r. ol- 79a/04
[=1]

rebī' : < Ar. Bahar mevsimi.
r. faşl-ı rebī' 81a/03
r. risāle-i bi-müsemmə-yı
rebī'u's-selāme 77b/01

r.+de ittifāḫ eyyām-ı rebī'
80a/14
r.+de faşl-ı rebī' 101a/08,
81a/03
[=5]

recm : < Ar. Taşlama.
r.-i şeyāṭin 86b/04
[=1]

ref' : < Ar. Ortadan kaldırma.
r. 98a/07
r.-i şürūr-ı mekkār 100a/07
r. it- 102b/02, 89b/04
[=4]

re'īs : < Ar. Baş.
r. re'īs-i şeyḫ-i kibār 103a/15
[=1]

reise : < Ar. Baş.
r.+den a'zā-yı re'īse 87a/07
r.+den ḥavālī-yı a'zā-yı re'īse
83a/15
[=2]

remed : < Ar. Göz ağrısı, göz iltihabı.
r.-i serd 103a/08, 103a/10
[=2]

remy : < Ar. Atma, fırlatma.
r.-i nīrān 86b/06
[=1]

renc : < Far. Ağrı, sızı.
r.-i ħummā-yı rab' 103a/06
r. eyle- 102a/16
[=2]

reng : < Far. Renk.
r.-i rüyü 95a/17
r.+i 87b/04
r. zerd-i reng 101b/11
[=3]

re's : < Ar. Baş.
r. 98b/06
[=1]

resm : < Ar. Tasvir.

r. 89a/06, 89a/09
[=2]
resūlullāh: < Ar. Hz. Muhammed.
r. ta'lim-i Resūlullāhu 100a/01
[=1]
rızık : < Ar. Allah tarafından
herkese takdir edilen nimet.
r.+a celb-i rızka 100b/04
[=1]
ri'āyet : < Ar. Uyuma.
r.+i 97a/04
[=1]
rībās : < Far. Usaresinden şerbet
yapılan ravend türünden mayhoş ot.
r. 90a/11
[=1]
ricā : < Ar. İstek.
r. 80b/13
[=1]
risāle : < Ar. Risale, genellikle belli
bir konuda yazılmış küçük kitap.
r. 80b/11
r.-i bi-müsemma-yı rebī'u's-
selāme 77b/01
r.-hikmet 80a/07
r.+yi 81a/05, 97a/14
[=4]
rişte : < Far. Erişte, ev makarnası.
r. 90a/08
[=1]
rivāyet : < Ar. Bir olayı, haberi, sözü
nakletme.
r. it- 100b/06
r. oln- 100a/05, 98b/15
r.+le 99a/16
[=4]
rīzān : < Far. Dökülen.
r. 104b/16
[=1]
ru'āf : < Ar. Burun kanaması.
r. 95b/09, 96b/14
[=2]
rūh : < Ar. Can.
r. 83a/14
r. tiryāk-ı rūh-ı insānī 91a/09
r.-ı hayvānī 82b/12, 83a/10
r.-ı hayvāniye 83a/01
r.-ı insān 101a/03

r.+a 83a/03, 85b/08
r.+uñ 83a/04, 87b/14
[=10]
rūh-bahş: < Ar.+Far. Can verme.
r. 101a/06
[=1]
ruhsār: < Far. Yüz.
r. humret-i ruhsār 103b/08
[=1]
rūşen : < Far. Aydın, aydınlık.
r. 99a/02
r. delīl-i rūşen 82b/16
r.-i müberhen 100b/17
r.+dür delīl-i rūşen 86b/03
[=4]
ruṭūbet: < Ar. 1. Nem.
r.-i ṭa'am 87a/06
2. Eski tıbbā göre tabiatta
bulunan dört rükun ve esastan biri.
r. 90b/11, 94a/15
r. müceb-i ruṭūbet-i mizāc
94a/15
[=4]
rūy : < Far. Yüz, yüzey.
r.+ı ve reng-i rūyī 95a/17
[=1]
rūz : < Far. Gün.
r.-ı firūz 80a/14
[=1]
rūmmān: < Ar. Nar (punica
granatum).
r.+in 90a/07, 90b/16
[=2]
S-Ş-Ş
sa'ādet: < Ar. Mutluluk.
s.+de 98b/12
[=1]
şabāh : < Ar. Günün başlangıcı.
ş. 100a/10
ş.+a 100a/10
ş.+da 100b/14
[=3]
sābi' : < Ar. Yedinci.
s. bāb-ı sābi' 81a/17
s. bābü's-sābi' 95b/05
[=2]
sābit : < Ar. İspatlanmış olan.
ş.+dür 97a/17, 97b/10

[=2]
şabr : < Ar. Zambakgiller
 familyasından, tropikal bölgelerde
 yetişen, küçüklü büyüklü birçok türü
 bulunan bitkidir.
 ş. 92a/03, 96a/14, 96a/14,
 96a/15
 [=4]
şaç- : Etrafa serpmek, dökmek.
 ş.-alar 88a/14, 88a/16
 [=2]
şādık : < Ar. Gerçek.
 ş. iştiḥā-yı şādık ol- 90a/02
 [=1]
sādis : < Ar. Altıncı.
 s. bāb-ı sādis 81a/15
 s. bābü's-sādis 94a/07
 [=2]
şadr : < Ar. Kalp.
 ş.+uñ 78a/17
 [=1]
şadrī : < Ar. Göğüse ait.
 ş. veca'-ı şadrī 81b/10
 [=1]
şāf : < Ar. Temiz.
 ş. 82a/04, 82b/14
 ş. ol- 81b/07, 82b/07
 ş. it- 82a/09
 [=5]
şafā : < Ar. Huzur.
 ş. bul- 104a/13
 ş.+dadur 79a/13
 [=2]
şāfi : < Ar. Temiz.
 ş. ol- 82b/02
 ş. şıdık-ı şāfi 78b/11
 [=2]
şafra : < Ar. Öd.
 ş. 90a/12
 ş.+ya 90b/06, 90b/13
 [=3]
şafvet : < Ar. Temizlik, saflık.
 ş.-i hevā 81b/08, 88a/03
 ş.-i levn 103b/08
 ş. 81b/05
 [=4]
şāgīr : < Ar. Küçük.
 ş. 105b/13, 105b/14

ş. kākūle-i şāgīr 93a/02
 ş.+i 106a/01
 [=4]
şahābe : < Ar. Sahabiler.
 ş. 79a/02
 [=1]
şahbā : < Ar. Şarap.
 ş.+dan 104a/15
 [=1]
şāhib : < Ar. Malik.
 ş. kavī-i şāhib-i cāmi' 102a/05
 ş.+i 87b/16
 ş.+inde 87a/02, 87a/14,
 87a/17
 ş.+ine 87a/05, 87a/10
 ş.+ini 94b/16
 [=8]
şāhiḥ : < Ar. 1. Doğru.
 ş. 86b/01
 ş.-i meşhūr 99a/16
 ş. bul- 89b/09
 ş.+dür 99b/07
 ş.+dür ḥadīş-i şāhiḥ 98b/04
 2. Hakiki.
 ş. ḥükemā-ı şāhiḥ 85b/10
 [=6]
şāhiḥā : < Ar. Doğru.
 ş. naql-i şāhiḥā 100a/04
 [=1]
şāhiḥe : < Ar. Doğru.
 ş.+den ḥadīş-i şāhiḥe 100b/05
 [=1]
sāhir : < Ar. Büyü yapan.
 s.+ler 99b/10
 [=1]
şahrā : Ar. Boş ve geniş yer kır,
 ova.
 ş. seyr-i şahrā 80a/15
 ş. 82a/12
 ş.+da 82a/15
 ş.+nuñ 82a/10
 s.+ya 82a/14
 [=5]
sā'im : < Ar. Çalışan.
 s. 80a/12
 [=1]
sāk : < Ar. Baldır.
 s.+ından 96a/02

[=1]
şakāmet: < Ar. Sakatlık.
 s.-i āfāt99b/06
 s.85b/09
 s.+den 100a/12, 83b/04
 [=4]
şākıt : < Ar. Düşen.
 s. ol- 87a/04
 [=1]
şakīl : < Ar. Ağır.
 ş. 85a/09
 s. it- 95a/16
 [=2]
şākin : < Ar. Oturmak.
 s. ol- 82a/01
 [=1]
şakla- : < Bir şeyi belli bir yere koymak.
 ş.-yalar 93a/08
 [=1]
şalābet: < Ar. Katılık.
 ş.+ya olın- 91b/02
 [=1]
şalāt : < Ar. Hz. Muhammed'e okunan dua.
 ş.+ıla 78b/05
 [=1]
şālim : < Ar. Korku, endişe ve sıkıntıdan uzak.
 s. 98b/12, 99b/11, 100b/03, 83b/03, 98a/01
 s. ol- 86a/12, 89b/11, 91b/13
 s. kal- 83a/06
 [=9]
şāliš : < Ar. Üçüncü.
 ş. bāb-ı şāliš 81a/09
 ş. bābü's-şāliš 86a/13
 [=2]
şan'at : < Ar. Sanat.
 ş.+da 80a/05
 [=1]
şandal : < Ar. Sarımtırak renkli, çok dayanıklı, sert ve çok makbul bir odunu olan, çeşitli türlerden çıkan yağlı ve reçineli esanslar lavantacılıkta, sabunculukta kullanılan Afrika, Endonezya ve

özellikle Hindistan'da yetişen ağaç (santalum album).
 ş. 88a/09, 88b/07, 88b/17, 89a/07, 89a/07, 91b/03, 92b/14, 93b/10
 [=8]
şānevberī: < Ar. Çam fıstığı ağacı, kozalağı (pinus pinea).
 ş. ḥabū'l-şānevberī 93a/04
 [=1]
şānī : < Ar. İkinci.
 ş. bāb-ı şānī 81a/08
 ş. bābü's-şānī 84b/16
 [=2]
şāniyen: < Ar. İkinci.
 ş. 84b/12
 [=1]
şar'a : < Ar. Epilepsi.
 ş.+a 106a/03
 ş. zaḥmet-i şar'a103a/06
 [=2]
şarımsak:Zambakgiller familyasından, toprak altında bir soğanı olan, gövdesi uzun, yassı ve sivri uçlu yapraklarla sarılmış keskin kokulu, iştah açma, damar genişletme, mikrop öldürme, tansiyon ayarlama vb. pek çok tıbbi hassaya sahip, 30-100 santim yüksekliğinde otsu bitki (allium sativum).
 ş. 90a/13
 [=1]
saru : Altın rengi, kükürt rengi.
 s. 81b/13
 [=1]
şavaş : Kavga, mücadele.
 ş. 85b/01
 [=1]
sa'y : < Ar. Çalışma.
 s. 83b/02
 s.-ı belīg 80a/09
 s. it- 86a/09, 94a/16
 [=4]
sāyir : < Ar. Başka, diğer.
 s. 81b/01, 86b/17, 79a/02, 84a/15, 84a/16, 85a/14, 87a/06,

98a/16, 100a/06, 100b/11, 99b/03,
99b/06, 99b/09, 89a/02
[=14]
sāz : < Far. Çalgı.
s.+lar 95a/08
[=1]
sebeb : < Ar. Neden.
s. 84b/06, 97b/08, 97b/12
s. der-beyān-ı sebeb-i tahrīr
80a/06
s.-i sebeb-i hayāt-ı mezīd
100a/07
s.-i 'illet 84a/07
s.-i mevt 83b/15
s.-i menāfia'āt-ı sebeb-i
nüzülleri 99b/14
s.-i sirāyet 81a/07, 83a/13
s.-i ta'affün 81b/14
s.-i tã'un-ı vebā 85b/03
s.-i vebā 83b/09
s. ol- 100b/05, 97a/02
s.+dür 100b/12, 94b/06,
97b/05, 97b/10
s.+i 92b/02
s.+idür 95b/14
[=21]
sefer : < Ar. Yolculuk.
s.+de 100a/01, 99b/05
[=2]
sefercel: < Ar. Ayva (cydonia
oblonga).
s. 88b/01, 90b/16
[=2]
sehā : < Ar. Cömertlik.
s.+nuñ 78b/14
s.+sı 79a/15
[=2]
sekiz : Sekiz (8).
s. 92b/16, 92b/16
[=2]
selām : < Ar. Hz. Muhammed'e
okunan dua.
s.+ı 78b/05
[=1]
selāme : < Ar. Kurtulma, kurtuluş.
s. rebī'u's-selāme 81a/03
s. risāle-i bi-müsem mā-yı
rebī'u's-selāme 77b/01

[=2]
selāmet: < Ar. Kurtulma, kurtuluş.
s. 85b/17
s. bul- 87a/08
s. 88a/04, 97b/04
s. vir- 96b/16
s.+de 99b/07
s.+le 82a/05
[=7]
selāse : < Ar. Üç (3).
s. mevālīd-i selāse 77b/08
s. helīlecāt-ı selāse 92b/06
[=2]
selīha : < Ar. Yalancı tarçın, seylan
tarçını, Çin tarçını (cinnamomum
cassia).
s. 93a/01
[=1]
selīm : < Ar. Bir kusuru ve eksigi
olmayan.
s.+e 'aql-ı selīme 77b/04
[=2]
sem : < Ar. Zehir.
s. māni'-i sem 102b/04
s.+uñ 102b/15
[=2]
semā : < Ar. Gök.
s.+dan 86b/04, 98b/09
s.+dan cev-i semā 86a/17
[=3]
semere : < Ar. Netice.
s.+si 97b/01
[=1]
semmiyyāt: < Ar. Zehirler.
s. def'-i 'ufūnet-i hevā-yı
semmiyyāt 88a/06
[=1]
semmiyyet: < Ar. Zehirlilik.
s.+ini 93b/03
s. -i işā'at 87a/07
s. müceb-i semmiyyet 81b/15
s.-i keşret 87a/11
s.+i 87b/11
[=5]
sen : Tekil ikinci şahsı gösterir.
s.+uñ 80a/01, 80a/02, 80a/03
[=3]
senā : < Ar. Övme.

ş.+sı 78b/03
[=1]
senderūs: < Far. Tropikal bölgelerde yetişen bazı ağaçlardan çıkarılan ve cila yapmakta kullanılan bir çeşit reçine (sandaraque).
s. 92b/12, 89a/17
[=2]
sene : Yıl
s. 106a/09, 92a/16
s.+den 93a/10
[=3]
serāsīme: < Far. Serssem.
s. 86b/16
[=1]
serd : < Far. Şiddetli.
s. ciger-i serd 105b/03
s. remed-i serd 103a/08,
103a/10
s.+i mi'de-i serd 105b/03
[=4]
ser-gerdān: < Far. Başı dönen, şaşkın.
s. 86b/16
[=1]
serī'an: < Ar. Çarçabuk.
s. 90b/06
[=1]
serv : < Far. Servigillerden, kışın koyu yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç (cupressus).
s. 89b/05
[=1]
seyr : < Ar. Gezip dolaşma.
s.-i şahrā 80a/15
[=1]
seyyid : < Ar. Hz. Muhammed'in soyundan olan kimse.
s.+i 100b/08
[=1]
şidk : < Ar. 1. Doğruluk.
ş.+ı 100a/13
2. Sadakat.
ş.-ı şāfī 78b/11
[=2]
şifat : < Ar. Vasıf.
ş. 81a/06

[=1]
şihhat : < Ar. 1. Sağlık.
ş. 101a/13, 86a/01, 94b/12
ş. hıfz-ı şihhat 88a/03
ş. bul- 87a/08
ş.+dur mücib-i şihhat 90a/03
ş.+ine bekā-yı şihhat 97b/16
ş.+ini 91a/09
2. Doğruluk.
ş.-ı dīn 78b/17
[=9]
şık- : Sıkıştırıp suyunu çıkarmak.
ş.-up 91a/03, 91a/03
[=2]
sırr : < Ar. Giz.
s.-ı hikmet 103b/15
[=1]
sıtma : Sulak yerlerde ve bataklıklarda yaşayan sivrisineklerin ısırmasıyla insana bulaşan, değişik aralıklarla tekrarlanan ateş nöbetleriyle kendini gösteren, dalak, karaciğer büyümesinin yanı sıra kansızlığa sebep olan, tedavi edilmezse ölüme yol açan mikrobik hastalık.
s. 87a/17
s.+dandur 87a/16
s.+nuñ 87a/13
s.+ya 87a/09
s.+yı 87a/09
[=5]
şiyānet: < Ar. Koruma.
ş.-i beden 88a/02
ş. it- 100a/12
[=2]
sināmekī: < Ar. Baklagillerden, sıcak bölgelerde yetişen, yaprağı müşhil olarak kullanılan, sarı çiçekli, otsu veya ağaçsı bitki (cassia officinalis).
s. 96b/02, 96a/10, 96b/03,
96b/02
[=4]
sīne : < Far. Göğüs.
s.+nüñ 94b/04
[=1]
sipistān: < Far. Acem eriği.
s. 96a/09

[=1]
sirāyet : < Ar. Bulaşma.
s.-i vebā 95b/12
s. it- 80b/04, 83a/01, 82b/16,
84a/01, 84a/03
s. 82b/13, 84a/15
s. eyle- 82b/15, 83a/03
s.+i sebep-i sirāyet 81a/07,
83a/13
s.+inden 95a/01, 99b/02
s.+inden esbāb-ı sirāyet
84a/15
s.+ini 91a/15
[=16]
sirke : Bazı çorbalara, yemeklere,
salatalara ekşilik vermesi için
konulan, halk arasında ateş
düşürmesi ve ferahlatması için
vücuda sürülen ekşimsi üzüm suyu.
s. 88b/07, 88b/08, 90a/05,
90a/08, 91b/14, 92b/10
s.+dür 90a/09
s.+yi 88a/15
[=8]
sirkencebīn: < Ar. Bala sirke
karıştırılarak yapılan ekşi şerbet.
s. 90b/08, 90b/15
s.+ler 90b/17
s.+leri 90b/16
s.+yi 88a/13
[=5]
siyāh : < Far. Kara.
s. 87b/04, 96a/08
[=2]
şoḥbet : < Ar. Muhabbet.
ş.-i dīn 79a/01
[=1]
soñra : -nin ardından, arkasından.
s. 87b/01, 87b/09, 90a/10,
90b/09, 90b/12, 93a/09, 94a/02,
96a/07
[=8]
şovuk : Isısı düşük.
ş. 91a/01
[=1]
söyle- : Sözle bildirmek.
s.-mek 94b/05
[=1]

söylen-: Söylemek işi yapılmak.
s.-di 80b/09
[=1]
şu : Su.
ş. 88a/12, 91a/04, 91b/12
ş.+lar 91a/01
ş.+ları 93a/06
ş.+larından 93b/17
ş.+ya 91a/03
ş.+yı 103a/02, 103a/09,
89a/03, 90a/10, 90b/14, 90b/15,
96b/09
ş.+yıdur 90a/10
ş.+yıyla 90a/06
[=16]
su'āl : < Ar. Soru.
s. olın- 84b/05
[=1]
şubḥ : < Ar. Sabah.
s. 100a/09
[=1]
su'd : < Ar. Hint selvisi (cypress
rotundus).
s. 92b/07
[=1]
suhūlet : < Ar. Kolaylıkla, kolayca.
s. 85a/05
[=1]
sulṭān : < Ar. Hükümdar.
s.-ı devrān 79a/07
s.-ı ser-efrāz 79b/03
2. En büyük.
s.+dur 84b/02
[=3]
summāk: < Ar. Antep fıstığıgiller
familyasından, Kuzey ve Güney yarı
kürenin ılıman bölgelerinde yüz elliye
yakın türü bulunan, çoğu zehirli,
kabuğu hekimlikte kullanılan ağaç
veya ağaççık (rhus).
s. 90b/14, 90a/04
[=2]
şun' : < Ar. Yaratma.
ş.-ı ilāhī 78a/04
[=1]
şūret : < Ar. Şekil.
ş.+de 98b/02
ş.+e 85a/07

[=2]
sürincân: < Far. Sürincan, güz çiğdemi bitkisinin bir türüdür. İt boğan adıyla bilinir. Anadolu'da bulunmaz; bir Avrupa bitkisidir (colchium autumnale).
s. 92b/13
[=1]
sū : < Far. Yan, taraf, yön.
s.+yı keyd-i sū-yı maķāşid-ı a'dāya 100a/08
[=1]
sūzān : < Far. Yakan, yakıcı.
s. it- 86b/06
[=1]
südde : < Ar. Çeşitli organlarda görülen tıkanıklık tıkanma.
s.+yi 106a/01
[=1]
südü : < Ar. Altıda bir.
s. 102b/03
[=1]
sükkeri: < Ar. Şekerden yapılan.
s. 90b/15
[=1]
sükün : < Ar. Durgunluk, hareketsiz kalma.
s. 94b/07, 81a/16, 94a/08, 94b/03, 94b/09, 95a/11, 95b/02
s. eyle- 94a/14
s. keşret-i sükün 97a/09
s.-ı beden 94a/10
[=10]
sünbül : < Far. Zambakgillerden, ilkbaharda basit salkım şeklinde, daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçekler açan soğanlı ve otsu süs bitkisi (hyacinthus).
s.-i hindī 92b/08
[=1]
sünnet : < Ar. Hz. Muhammed'in örnek iş ve davranışlarının tamamı.
s. aşhāb-ı sünnet 85a/12
[=1]
sür- : Sivamak.
s.-mek 91a/13
s.-seler 103a/11
[=2]

sürür : < Ar. Sevinç.
s. müceb-i sürür 100b/09
[=1]
süsti : < Far. Zayıf, güçsüz.
s. 104b/13
[=1]
süz- : Bir sıvıyı, içindeki katı veya yoğunlaşmasına sebep olan tortulu maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek.
s.-üp 91a/03
[=1]

Ş

şabānkārī: < Far. İranın bir bölgesinde yaşayan millet.
ş. 101b/15
[=1]
şāfi : < Ar. İyileştiren.
ş. 78b/12
[=1]
şāh : < Far. Padişah.
ş.+a 78b/10
[=1]
şahş : < Ar. Kişi.
ş. 92a/16
ş.+uñ 93a/16
ş.-ı dīn 78b/15
[=3]
şāhid : < Ar. Tanık.
ş.+dür 98a/04
[=1]
şa'ire : < Ar. Arpa.
ş. 102b/09
ş.+ye 101a/16
[=2]
şakākul: < Ar. Yabani havuç, kara kök (pastinaca sativa).
ş. 92b/14
[=1]
şām : < Far. Akşam.
ş. 100a/09
[=2]
şān : < Ar. Ün.
ş.+ı 101b/02
[=1]
şarāb : < Ar. Mayalı ve alkollü içki.
ş. 95b/02

ş.+1 90a/07, 90b/12, 90b/12,
90b/13, 91b/03, 91b/03, 91b/04,
96a/14

[=9]

şarḥ : < Ar. Kesme.

ş. 93a/02

[=1]

şart : < Ar. Koşul.

ş. 98b/02

ş.-ı ehem 86a/08, 97a/05

ş.+1 101a/14, 104b/04

[=5]

şedīd : < Ar. Şiddetli.

ş. kal'a-yı şedīd 100a/07

[=1]

şehinşāh : < Far. Şahlar şahı.

ş.-ı cihān 79a/07, 79b/02

[=2]

şehr : < Far. Kent.

ş.+den 82b/14, 83b/16

ş.+e 82b/15, 84a/01

ş.+lerüñ 82b/05

ş. 80b/04

[=6]

şehvānī : < Ar. Şehvetle ilgili.

ş. kuvvet-efzā-yı nefis-i şehvānī

101b/14

[=1]

şek : < Ar. Şüphesiz.

ş.+dür 86a/04

[=1]

şeker : < Far. Şeker.

ş. 89a/11

ş.+dür 93b/16

[=2]

şekl : < Ar. Biçim.

ş.+i 85a/16

ş.+inde 87b/07, 89a/03

ş.+indedür 85a/17

ş. 104a/04

[=5]

şemm : < Ar. Koklama.

ş. it- 89a/01, 89a/09

ş. olın- 89b/03

[=3]

şems : < Ar. Güneş.

ş. pertev-i şems 102a/07

[=1]

şer' : < Ar. Şeriat.

ş. taḥkīk-i şer'-i kuvvīm

84b/14

ş.+e 84b/07

ş.+inüñ tedbīr-i şer'ī 98a/01,

98a/05, 98b/13, 99b/09

ş.+üñ ehl-i şer' 85a/11

[=7]

şerbet : < Ar. Meyve özü su ve

şekerle yapılan tatlı içecek.

ş.+in 106a/06

ş.+inüñ 101a/10, 102b/08

ş.+ler 90b/14

[=4]

şerḥ : < Ar. İzah.

ş. 104b/08, 84b/15, 88a/01,

99b/15

[=4]

şerī'at : < Ar. Herkesin uyması için

konan her çeşit kural, kanun, yasa,
düzen ve nizam.

ş. 'ulemā-yı şerī'at 86a/05

ş. ehl-i şerī'at 86b/03

ş.'ulemā-ı ehl-i şerī'at 85b/10

[=3]

şerīf : < Ar. Mübarek.

ş. du'ā-yı şerīf 100a/13,

100b/12

ş.+de ḥadīş-i şerīf 98a/08,

91b/11

ş.+eler du'ā-yı şerīfe 98b/14

ş.+eyi āyāt-ı şerīfe 99a/17

ş.+i maẓmūn-ı şerīf 97b/07

ş.+ini mu'avvizeteyn-i şerīf

99b/12

[=8]

şerīk : < Ar. Ortak.

ş.+lerdür 85a/09

[=1]

şer'iyye : < Ar. Şeriate uygun.

ş. tedbīrāt-ı şer'iyye 97a/12,

81b/03

ş. tedbīrāt-ı şer'iyye-i

nebeviyye 97a/15

ş.+den 80b/15

[=4]

şerr : < Ar. Kötülük.

ş. 99b/10

ŧ.-i cin 99b/10
 ŧ.-i řā'ün 89b/10
 ŧ.-i vebā 91b/13
 ŧ.+inden 86a/12
 [=5]
ŧeyāřin : < Ar. ŧeytanlar.
 ŧ. recm-i ŧeyāřin 86b/04
 [=1]
ŧeyř : < Ar. ŧeyh.
 ŧ. re'is-i ŧeyř-i kibār 103a/15
 [=1]
ŧeyřarac : < Ar. Diş otu.
 ŧ.-ı hindī 92b/08
 [=1]
ŧibit : < Anason.
 ŧ. tuşm-ı ŧibit 92b/09
 [=1]
ŧiddet : < Ar. Fazlalık.
 ŧ.-i řarāret 84a/08
 [=1]
ŧifā : < Ar. 1. İlaç.
 ŧ. 99b/17
 ŧ. bul- (iyi olmak) 89b/11
 2. Derman.
 ŧ.+dur 90b/13
 ŧ.+sı 78a/17
 [=4]
ŧihāb : < Ar. Ateş parçası.
 ŧ. 86b/03, 86b/06
 ŧ.+lar 86b/01
 [=3]
ŧikāmī : < Ar. Karın.
 ŧ. 98a/15
 [=1]
ŧi'r : < Ar. ŧiir.
 ŧ. 94b/11
 [=1]
ŧir-şişt : < Far. Çakşır otu (ferula
 alaeochytris) ve bundan elde edilen,
 müşhil olarak kullanılan zamkımısı
 madde.
 ŧ. 96a/10
 [=1]
ŧire : < Far. Bazı meyvelerin suyu
 ve usaresi.
 ŧ.+si 96b/09, 96b/10
 [=2]

ŧiře : < Far. ŧiře, camdan yapılmış
 dar ağızlı, uzun kap.
 ŧ. 88b/09, 94a/05
 [=2]
ŧöyle : ŧu şekilde.
 ŧ. 98a/14, 98b/14
 [=2]
ŧürbā : < Ar. Çorba.
 ŧ.+larıña 90a/06
 [=1]
ŧübhe : < Ar. Kuşku.
 ŧ. 85b/03, 98a/03
 [=2]
ŧükř : < Ar. ŧükür, verdiği nimetler
 için Allah'a karşı duyulan minneti
 dile getirme.
 ŧ. 77b/03
 [=1]
ŧürb : < Ar. İçme.
 ŧ. 90b/08
 ŧ.+de 88a/04
 ŧ.+den 97a/09
 ŧ.+i 96a/04
 [=4]
ŧürür : < Ar. Kötülükler.
 ŧ. ref'-i ŧürür-ı mekkār
 100a/07
 ŧ.+undan 100b/10, 98b/12
 [=3]

T-ř

tā : Bir şeyin bulunduğu,
 başladığı veya sona erdiği yeri ve
 zamanı anlatır.
 t. 100a/10, 100a/11, 79b/16,
 82b/03, 83a/16, 83a/17, 83b/03,
 83b/17, 84a/02, 84b/15, 85b/14,
 85b/17, 87a/06, 88a/04, 88a/09,
 88a/14, 88b/02, 88b/10, 88b/14,
 89a/13, 89b/17, 90b/01, 91a/02,
 91b/13, 93a/16, 96a/05, 97a/15,
 97b/17
 [=28]
ta'affün : < Ar. Çürüme sonucu
 kokma, bozulma.
 t.-i hevā 83a/05, 83a/14
 t. sebeb-i ta'affün 81b/14
 t.+i 82b/17, 86b/13
 t. 80b/03

[=5]
ṭa‘ām : < Ar. Yemek.
 ṭ. 104a/10, 90a/03, 94a/17,
 94b/02, 95b/01, 87a/06, 87a/10,
 91a/04, 90b/17
 ṭ. ruṭūbet-i ṭa‘ām 87a/06
 ṭ.+a 87a/04
 ṭ.+lar 90a/05, 90a/07
 [=13]
ṭab‘ : < Ar. Yaratılış.
 ṭ.-ı cedvār 103a/12
 ṭ.+a 104b/09
 ṭ.+ı 104a/11, 105b/09,
 106a/02
 [=5]
ṭabābet: < Ar. Tıp bilimi.
 ṭ.+de ‘ilm-i ṭabābet 80a/09
 [=1]
ṭabāyi‘e: < Ar. Tabiatlar.
 ṭ. 80b/03
 [=1]
ṭabḥ : < Ar. Pişirme.
 ṭ. olın- 104a/07
 [=1]
ṭabī‘at : < Ar. Tabiat.
 ṭ. 83a/15, 83b/01, 83b/05,
 83b/06, 87b/14, 88a/03
 ṭ. inti‘āş-ı ṭabī‘at 101a/04
 ṭ.+da 102a/09, 89a/14, 80a/17
 ṭ.+dan def‘-i ṭabī‘at 87b/02
 ṭ.+dan müte‘affin-ı ṭabī‘at
 86a/05
 ṭ.+dan def‘-i ṭabī‘at 87b/07
 ṭ.+dur za‘f-ı ṭabī‘at 87b/04
 ṭ.+ı 96a/07
 ṭ.+uñ 93b/03
 [=16]
ṭabī‘atlu: < Ar. Bir varlığın tabi
 özelliklerinin bütünü.
 ṭ. 84a/11
 [=1]
ṭabīb : < Ar. Hekim.
 ṭ. 79a/15, 92a/11
 ṭ.-i ḥaḳ 78a/17
 ṭ.-i lebībe 92b/02
 ṭ.-i tecrībe-kār 102b/16
 ṭ.+e 87a/05
 ṭ.+ler 87a/09

[=7]
tābistān: < Far. Yaz mevsimi.
 t.+dan 80b/02
 [=1]
tafşil : < Ar. Bir şeyi bütün
 ayrıntılarıyla açıklama.
 t. 81a/02
 t.+i 86b/08
 [=2]
tafşilen : < Ar. Bütün ayrıntıları ile.
 t. 99b/15, 100b/17
 [=2]
tağ : Dağ.
 ṭ. 82a/07
 [=1]
taḥāret : < Ar. Temizlik ibadetten
 önce vücudu ve giyecekleri namaza
 engel olan kirlere ve pisliklerden
 arındırmak.
 ṭ. 98a/10
 [=1]
taḥfif : < Ar. Hafifletme.
 t. it- 95a/14
 [=1]
taḥkik : < Ar. 1. Araştırma
 soruşturma.
 t. 85b/06
 t.-i kibār-ı ḥükemā 86a/02
 t.-i şer‘-i kuvvīm 84b/14
 t.+indedür 81b/06
 2. Bir şeyin doğru olduğunu
 ortaya çıkarma.
 t. olın- 93a/15
 [=5]
taḥlil : < Ar. Analiz.
 t. müceb-i taḥlil-i mevād
 96a/06
 [=1]
taḥlilāt : < Ar. Çözümlemeler.
 t.-ı ḥafiyye 95b/09
 [=1]
taḥmīr : < Ar. Hamur durumuna
 getirme, yoğurma.
 t. it- 89a/09
 [=1]
taḥrik : < Ar. Hareket ettirmek.
 t. it- 94a/11, 103b/01, 88b/10,
 96b/17

t.-i ahlāt-ı bāṭın 95b/10
[=5]
taḥrīr : < Ar. Bir eser kaleme alma.
t. 105b/17, 80a/07, 80a/12,
80b/11
t. der-beyān-ı sebeb-i taḥrīr
80a/06
t. olın- 87b/16, 97a/14
[=7]
taḥvīl : < Ar. Değiştirme.
t.-i cism 85a/07
[=1]
taḳayyūd: < Ar. Dikkatli davranma.
t.+e 88a/04
[=1]
taḳdīm : < Ar. Sunma.
t. olın- 95a/10
[=1]
taḳdīr : < Ar. 1. Beğenme.
t. it- 106a/06
2. Ezelde Cenabı hakkın
olmasını dilediği şeyler.
t.-i ilāhī 80a/16
[=2]
taḳdīrce: < Ar. Halde, durumda.
t. 83b/14, 85a/07, 85b/07,
85b/14, 86b/07
[=5]
taḳrīr : < Ar. Beyan etme,
sağlamlaştırma.
t. olın- 97a/14
t. 105b/17, 80a/06
[=3]
taḳsīm : < Ar. Bölüştürme.
t. olın- 92a/03
[=1]
taḳviyet: < Ar. Takviye.
t. 91b/01, 94b/12
t. vir- 92a/15
[=3]
ta'lik : < Ar. Asma.
t.-i gerden 102b/13
[=1]
ta'lim : < Ar. Öğretmek.
t.-i ta'lim-i Resūlullāh 100a/01
t. it- 79b/11
[=2]
talṭif : < Ar. Yumuşatma.

t. it- 89b/04
[=1]
ta'm : Ar. Yemek.
t.+ı 93b/04
t.+ını 95a/17, 90a/14
[=4]
tamām : < Ar. Bütün.
t. fark-ı tamām 105a/16
t.-ı ḥāne 82a/03
t. 93b/15, 94b/13
t.+ı luṭf-ı tamām 78b/04
t.+ın 79b/12
t.+ını 98a/14
[=7]
ṭamar : Damar.
ṭ.+larda 89b/17
[=1]
ṭamlan-: Damla halinde düşmek.
ṭ.-sa 103a/09
[=1]
tāmm : < Ar. Tamam.
t. hażm-ı tāmm 94a/17
[=1]
ṭa'n : < Ar. Zemmetme.
ṭ.-ı cin 85b/09, 85b/13,
85b/17, 86b/02
ṭ. it- 85b/15, 86a/03
ṭ. 85b/04
ṭ.-ı ecinne 84b/08
ṭ.+a 86a/02
[=9]
ṭaraf : < Ar. Yön.
ṭ.+ı 82a/06
[=1]
ṭard : < Ar. Kovma, uzaklaştırma.
ṭ.-ı cinniyān 86b/04
ṭ. eyle- 83b/05
ṭ. it- 83b/01
[=3]
ta'rīf : < Ar. Tanımlama.
t.+inde 85a/01
[=1]
ṭarīk : < Ar. Usul.
ṭ.-i ma'hūd 91a/16
ṭ.-i tedbīr-i hevā 88a/07
[=2]
taṣadduḳāt: < Ar. Sadakalar.
t. 97b/16

[=1]
taṣṭīr : < Ar. Satır haline koyma, satır halinde yazma.
 t. bā'is-i taṣṭīr 80a/06
 t.+ine 80a/07
 [=2]
taş : Taş.
 t. 104b/15
 [=1]
taşra : Dışarı.
 t.+sına 82a/04
 [=1]
ta'ṭīr : < Ar. Güzel bir koku ile kokulandırma.
 t. 88b/15
 [=1]
tatlu : Tatlı.
 t. 90b/05, 90b/07
 [=2]
tā'ūn : < Ar. Salgın, veba.
 t. 82b/08, 83b/16, 84a/01, 84a/01, 84a/06, 84a/14, 85b/05, 86b/02, 91a/10, 91a/13, 93a/13, 97a/13, 97b/05, 80b/04, 80b/07, 80b/10, 84b/08, 91a/07, 83b/08, 85b/09, 91a/15
 t. esbāb-ı tā'ūn 86a/14
 t. eyyām-ı tā'ūn 88a/02, 88a/07, 88b/05, 89b/13
 t. ḥudūş-ı tā'ūn 86b/01
 t. ḥudūş-ı tā'ūn-ı vebā 86b/10, 86a/11
 t. keşret-i tā'ūn 86b/17
 t. 86a/06
 t. sebeb-i tā'ūn-ı vebā 85b/04
 t.-ı vebā 100b/04, 100b/11, 83b/13, 99b/02, 99b/09, 84b/01, 98a/06, 89b/04, 91b/07
 t. 'alāmet-i ḥudūş-ı tā'ūn 86a/13, 81a/10
 t. devā-yı tā'ūn 88a/06
 t. devā-yı tā'ūn-ı vebā 81a/12
 t. eyyām-ı tā'ūn-ı vebā 81b/16, 82a/17
 t. şerr-i tā'ūn 89b/11
 t.+a 100a/06, 84b/06
 t.+a ḥudūş-ı tā'ūn 91b/06
 t.+da 94a/09

t.+da eyyām-ı tā'ūn 95b/10, 96b/03, 98b/01
 t.+da ḥavf-ı tā'ūn 98a/06
 t.+da 81a/17, 90b/17
 t.+dan 83b/14, 84a/16, 91b/11, 95a/01, 99b/06
 t.+dur 83b/10
 t.+ı 84a/03, 89a/16
 t.+uñ 83a/05, 83a/13, 85b/13, 91b/09, 95b/13, 81a/07
 [=72]
tavāyif : < Ar. Topluluklar.
 t.-i cin 84b/12
 [=1]
tavīl : < Ar. Uzun.
 t.-i 'ömr 97b/03
 t. ü'l-'ömr 97b/02
 [=2]
tāyife : < Ar. Cemaat.
 t.+sinūñ 85a/12
 t.+yi 86b/04
 t.+sinūñ 81a/08, 84b/17
 [=4]
ṭayyibe: < Ar. Güzel.
 t.+si rāyiḥa-i nāfi'-yi ṭayyibesi 88b/15
 t.+si rāyiḥa-yı ṭayyibe 88b/03
 [=2]
ṭayyibiyye: < Ar. İyi.
 t. 80b/15
 [=1]
tāze : < Far. Toplanmasının üzerinden zaman geçmemiş.
 t. 93a/05, 97a/03
 t.+si 105b/12
 2. Dinç görünüşlü.
 t. 97a/03
 [=3]
taẓ'if : < Ar. İki katına çıkarma.
 t. 80b/14
 [=1]
te'āla : < Ar. Şanı yüce olsun.
 t. 96a/17, 99a/15, 99a/16, 98b/10, 81a/04, 89b/10
 [=6]
teb : < Far. Ateş, hararet.
 t.-i vebāyī 87a/01, 87a/01
 t. ḥarāret-i teb 102a/15

t. zühür-ı teb-i vebāyī 86a/14
t.-i vebāyī 87b/09, 87a/05,
87a/12, 81a/10
[=8]

tecrıbe : < Ar. Tecrübe.
t. 100b/17, 103b/02, 80a/12,
93a/14
t. ehl-i tecrıbe 98b/01
t. erbāb-ı tecrıbe 100a/12
t. it- 80b/16, 89b/09
t. ṭabīb-i tecrıbe-kār 102b/16
[=9]

tedārık : < Ar. Hazırlık.
t.+ine 80b/11
[=1]

tedbır : < Ar. Önlem.
t. 80b/11, 84b/04, 90a/03,
97b/17
t. ṭarīḳ-i tedbır-i hevā 88a/07
t.-i aḫsen 94b/09
t.-i ḫaḳīḳat-pezir 97a/17
t.-i şer‘ī 98a/01, 98a/05,
98b/13, 99b/08
t.+de 95b/04
t.+i 81b/01, 94a/10, 95b/06
t.+ine 80b/08
t.+ler 81a/16
t.+leri 97a/13
[=18]

tedbırāt : < Ar. Tedbirler.
t. 81a/11, 81b/02
t.-ı mühimmāt 88a/05
t.-ı şer‘iyye 81b/03, 97a/12
t.-ı şer‘iyye-i Nebeviyye
97a/14
[=6]

tedḳıḳ : < Ar. İnceleme.
t. 85b/11
[=1]

tefāsır : < Ar. Kuran tefsirleri.
t. 99a/01
t.+de müdevvenāt-ı kütüb-i
tefāsır 99b/15
[=2]

tefrık : < Ar. Ayırt etme.
t. 105a/13
[=1]

tehlıke : < Ar. Bir kimse veya şeyin
varlığını tehdit eden.
t.-i muḫāṭara 97b/14
[=1]

teklif : < Ar. Öneride bulunma.
t. 80b/13
[=1]

tekrār : < Ar. Yeniden.
t. 103b/04
[=1]

te’lif : < Ar. Eser yazma.
t. olin- 81a/03
[=1]

telyın : < Ar. Kabızlığı giderme.
t. it- 96a/07
[=1]

temāşā : < Far. Bakıp seyretme.
t. temāşā-yı kenār-ı cüy-bār
80a/16
t.+dur 105b/06
[=2]

temekkün : < Ar. Mekan tutma.
t. ol- 81b/17
[=1]

temennā : < Ar. Arzu etmek.
t.+yı 80b/13
[=1]

temr-i hindı : < Ar. Demirhindi, Hint
hurması (tamarindus indica).
t. 90a/06, 96a/11
[=2]

temyız : < Ar. Ayırma.
t. 85b/12
[=1]

ten : < Far. Vücut.
t.+den 102b/10
t.+e 101b/03
t.+i 104a/06
[=3]

teneffüs : < Ar. Nefes alıp verme.
t. 95a/09
t.+i ālāt-ı teneffüs 94b/03
t.+üñ ālāt-ı teneffüs 81b/10
[=3]

tenhā : < Far. Issız.
t. 98a/10
[=1]

terah : < Ar. Keder, gam.

t.+da 100b/09
[=1]
tercīh : < Ar. Bir şeyi diğerlerinden daha üstün tutma.
t. 104a/15
[=1]
terencebīn: < Ar. Manna, kudret helvası (lecanora esculenta).
t. 96a/10
[=1]
terk : < Ar. Bırakma.
t.+ini 100a/02
t. it- 103b/17
[=1]
terkīb : < Ar. Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme.
t. ol- 89b/02
t. 92a/02, 92b/06, 93a/09, 93b/04
t.-i diğer 93b/01
t. olın- 92a/03, 92a/07
t. it- 77b/, 89a/08
t.+dür 92a/05, 92a/08
t.+e 92b/03
t.+i 92a/01, 92a/13, 94a/04
[=16]
tertīb : < Ar. Düzenleme.
t. eyle- 81a/01
t. vir- 77b/10
t. it- 95a/12
t. 80b/12
[=4]
teşhīn : < Ar. Sıcaklığını arttırma.
t. it- 96b/08
[=1]
te'sīr : < Ar. Etki.
t. 86a/11
t. it- 106a/04, 85b/08
t.+i 83a/03, 85b/04
t.+inden 84b/03
t.+ine 86a/08
[=7]
teşekkūlāt: < Ar. Oluşumlar.
t.-ı muhtelif 85a/06
[=1]
teşhīz : < Ar. Kuvvetini arttırma.
t.-i hātır 80a/15
[=1]

tevfīk : < Ar. Uygun duruma getirme.
t. 85b/06, 85b/11
t.+ı 84b/11
[=3]
tıb : < Ar. Hekimlik.
t.+da 'ilm-i tıb 102a/06, 92a/10
[=2]
tıhāl : < Ar. Dalak.
t.+üñ 87a/13
[=1]
tılā : < Ar. Sürülecek veya sürünülecek sıvı veya merhem.
t. 103a/02
t.+ya it- 91b/09
t. it- 103b/04
[=3]
tıyn : < Ar. Çamur.
t.+i 91b/09
t.+lar 91b/07
[=2]
tılāvet : < Ar. Kuranı güzel sesle ve kurallara göre okuma.
t. olın- 100a/10
t. it- 99b/05, 99b/01
t.+e 100a/02
[=4]
tīmār : < Far. Tedavi etme.
t. 103a/11
[=1]
tīn-i mahtūm: < Kırmızı toprak, mühür çamuru.
t. 91b/05, 92a/06, 92b/15, 93b/05
t.+ı 91b/12, 91b/13
[=6]
tīre : < Far. Karanlık.
t. 82a/08
[=1]
tiryāk : < Ar. Panzehir macun.
t. tiryāk-ı rūh-ı insānī 91a/09
t.-ı ekber 93b/02
t.+dur 90a/10
[=3]
tiryāk-ı fārūk: < Ar. Çok kuvvetli bir panzehir.
t.+dur 91b/16

[=1]
tiz : < Far. Çabuk.
 t. 83a/03, 90b/02
 [=2]
tizrek : Kısa bir süre içinde.
 t. 84b/01
 [=1]
toğun- : Temas etmek.
 t.-an 82a/03
 t.-sa 102a/07
 [=2]
tolab : Dolap.
 t.+larına 88a/17
 [=1]
toldur- : Doldurmak.
 t.-alar 88b/09
 t.-u 88b/13
 [=2]
toprak : Toprak.
 t.+da 98a/13
 [=1]
töz : Kulak arkasındaki çukur yer.
 t.+ünde 83b/06
 [=1]
tuḥfe : < Ar. Hediye.
 t. tuḥfe-i gevher-i ḥāṣ 101b/07
 [=1]
tuḥm : < Far. Tohum.
 t. 96b/10
 t.+ıdur 96b/13
 t.+ınuñ 96b/09
 t.-ı kürrāṣ 92b/09
 t.-ı şibit 92b/09
 [=5]
tül : < Ar. Uzunluk.
 t.-ı 'ömr 97b/08, 97b/11
 [=2]
tülānī : < Ar. Uzunluḡuna.
 t. 101b/10
 [=1]
tur- : Durmak.
 t.-duḡça 93a/10
 t.-ur 93a/10
 [=2]
turṣī : < Far. Lahana, biber, hıyar,
 pancar vb. sebzelerin tuzlu su veya
 sirkede bırakılarak özel bir kıvama

gelmesi sonucu elde edilen ekşi
 yiyecek.
 t.+ler 101a/15, 90a/04, 90a/17
 t.+lere 90a/13
 t.+lerüñ 90a/14
 [=5]
turunc : < Far. Turunçgiller
 familyasından, kışın yapraḡını
 dökmeyen, güzel kokulu beyaz
 çiçekler açan Akdeniz bölgesi ağacı
 (citrus avrantium amara).
 t. 88b/01, 88b/03, 89a/12
 [=3]
tuṭaḡ : Dudak; ağzın, dişleri örten
 ve dışarıya doğru kıvrılan üst ve alt
 kenarlarından her biri.
 t. 103b/12
 t.+ı (tuṭaḡı) 103b/09
 [=2]
tutmaç : Yoḡurtlu çorba.
 t. 90a/08
 [=1]
tüffāḥ : < Ar. Elma.
 t.+dur 89a/06
 t.+ı 89a/09
 [=2]
türkçe : Türkçe.
 t. 92a/09
 [=1]
tütsi : Etrafa güzel bir koku
 yaymak veya nazar, sinir hastalıkları,
 sara vb.ni gidermek, bunlardan
 korunmak maksadıyla yakılan
 kokulu madde.
 t. it- 89a/13
 [=1]
 U-Ū
u : Ve.
 u. 100a/09, 101b/03,
 104b/01, 106a/03, 78b/14, 79a/05,
 80b/17, 90a/15, 96a/14
 [=9]
ubhul : < Far. Ardiç (Juniperus
 communis).
 e. 89b/06
 [=1]
'ūd : < Ar. Öd ağacı, sarı sabır
 (aquilaria agallocha).

‘u. 89a/11
‘u.-i hindī 93b/13
‘u.-i mā-verd 89a/07
‘u.+ı 104b/09, 105a/02,
94a/02
[=6]
‘ufūnet : < Ar. Çürümüş bir şeyden yayılan pis koku.
‘u. 82b/04, 82b/13, 84b/06,
86b/15, 87b/14, 94b/15
‘u. āteş-i ‘ufūnet 83a/10
‘u. def‘-i ‘ufūnet 88a/09
‘u. def‘-i ‘ufūnet-i hevā
81a/11, 89b/10
‘u. mādde-i ‘ufūnet 94a/15
‘u. müte‘eşşir-i ‘ufūnet 81b/15
‘u.-i hevā 80b/03, 83b/09,
83b/14, 86a/06, 83a/03, 83b/13,
86a/08, 86a/10, 86b/12, 88b/04,
89a/01, 89a/05, 89a/14, 89b/07,
89b/10,
‘u. def‘-i ‘ufūnet-i hevā-yı
semmiyyāt 88a/05
‘u.+e 97a/02
‘u.+i 88a/14
‘u.+ini 88b/16, 91a/02,
91b/10, 93b/03
‘u. dāfi‘-i ‘ufūnet 90a/12
[=36]
‘uqālā : < Ar. Akıllılar.
‘u. 86b/02
‘u. ma‘lūm-ı ‘uqālā 86a/01
[=2]
‘uq̄bā : < Ar. Ahiret.
‘u.+da 97b/11
[=1]
‘uq̄l : < Ar. Akıllar.
‘u.+uñ 78a/11
[=1]
‘ulemā : < Ar. Alimler.
‘u. mefhūm-ı ‘ulemā 86a/02
‘u.-ı ehl-i şerī‘at 85b/10
‘u.-yı kirām 98b/14
‘u.-yı şerī‘at 86a/05
[=4]
ulu : Büyük.
u. 82b/05
[=1]

‘umūm: < Ar. Umumiyyet.
‘u. 102b/04
[=1]
‘unnāb: < Ar. Hünnap.
‘u. 96a/09
[=1]
‘unşur : < Ar. Asıl.
‘u. çār-‘unşur 78b/15
[=1]
uşul : < Ar. Bir amaca erişmek için takip edilen yol.
u.-ı hikmet 77b/10
[=1]
‘uṭārid: < Ar. Merkür.
‘u. 102a/11
[=1]
uyḥu : Uyku.
u. 95a/10, 95a/11
u.+sı 95a/16
[=3]
uyḥusuzluḡ: Az uyuma durumu.
u. 95a/13
[=1]
uyu- :Uyku halinde olmak.
u.-ya 96a/05
u.-yalar 96a/06
[=2]
Ü
ü : Ve.
ü. 100b/10, 101a/09, 101a/11,
77b/03, 78b/08, 78b/08, 78b/13,
79a/02, 79b/08, 80b/09, 83b/04,
85b/11, 86a/10, 88a/04, 95b/04,
99b/10, 99b/13
[=17]
üç : Üç (3).
ü. 103b/06, 85a/13, 92b/03,
93a/16, 93b/05, 93b/07, 93b/10,
93b/10, 93b/11, 93b/12, 93b/13,
93b/14, 93b/14, 93b/15
ü.+den 101a/16
ü.+inci 103a/12, 104a/11,
104b/17, 85a/16
[=19]
üçer : Üç sayısının her birine üç.
ü. 100a/09, 100b/14
[=2]
ülfet : < Ar. Kaynaşmak.

ü. eyle- 77b/12
 [=1]
ümmet : < Ar. Bir peygambere iman edenler topluluğu.
 ü.-i muḥammed 80a/10
 [=1]
ümid : < Far. Umut.
 ü.-i necāt 87b/06
 [=1]
üslüb : < Ar. Usul.
 ü.-ı ḳadīm 93a/06
 [=1]
üst : Bir şeyin yukarıya doğu yüzü.
 ü.+ine 102a/08, 103a/10
 [=2]
üstād : < Far. Alanında bilgi ve söz sahibi olan kimse.
 ü. 104a/03, 106a/05
 [=2]
üzerine : 1. Üstüne.
 ü.+de 99b/01
 ü. 88b/14, 91a/13,
 2. -e göre.
 ü. 81a/01, 95a/10
 3. -den sonra
 ü. 90b/08, 90b/07
 [=6]
üzerinde: 1. Üstünde.
 ü. 99b/01
 [=1]
üzre : 1. Üzere.
 ü. 101a/10, 102b/04,
 102b/08, 104a/10, 77b/10, 83b/02,
 84b/14, 85a/12, 85b/06, 86a/10,
 86b/04, 89a/08, 91a/11, 91a/17,
 93a/07, 93b/16, 94b/08, 95b/03,
 97a/03, 97b/15, 98b/02, 98b/10
 2. Üstüne
 ü. 101a/13
 [=23]

V

vācib : < Ar. Yapılması gerekli olmak.
 v. ol- 78b/03
 v.+dür 97a/03, 97a/04
 [=3]
vāfir : < Ar. Çok.

v. 87a/17
 v. kesb-i hevā-yı vāfir 80a/15
 [=2]
vāhime: < Ar. Kuruntu.
 v. kuvvet-i vāhime 84b/02
 [=1]
vāḳıf : < Ar. Bilen.
 v. 84b/15
 [=1]
vāḳi' : < Ar. Meydana gelen, olan, vuku bulan.
 v. ol- 83a/09, 80b/07, 80a/16,
 87a/04, 87b/11, 94b/16
 [=6]
vāḳit : < Ar. Zaman.
 v. 98a/06
 v.+de 95a/10
 [=2]
vāḳt : < Ar. Zaman.
 v.-i inhizām-ı me'kūl 94b/02
 v.+i 100b/15, 94a/17
 v.-i āfāt 100b/09
 v.+inde 83a/04
 [=5]
var : Mevcut olan şey.
 v. 79a/12
 v.+dur 101b/08, 104a/09,
 88b/04, 93a/11, 96a/13
 [=6]
var- : Ulaşmak.
 v.-incadur 93a/16
 [=1]
varaḳ : < Ar. Madeni levha.
 v.-ı fıḳḳā 92b/04, 93b/09
 v.-ı zeheb 92b/04, 93b/09
 v. u'l-gār 89b/06
 v.+ı 91a/17
 [=6]
vārid : < Ar. Gelen.
 v. ol- 98a/08, 101b/03, 84b/07
 [=3]
vaşıf : < Ar. Nitelik.
 v.+la 105a/14
 [=1]
vāşıtasıyla: < Ar. Aracılığı ile.
 v. 94b/12, 96a/15, 82a/03
 [=3]
vāsi' : < Ar. Geniş.

v. ol- 82a/09
 [=1]
vāzih : < Ar. Açık, seçik aşikar.
 v. 99b/15
 [=1]
ve : İki kelime, cümle ve öbeği
 birbirine bağlar, ile.
 v. 100a/01, 100a/02, 100a/02,
 100a/03, 100a/05, 100a/06, 100a/06,
 100a/06, 100a/06, 100a/07, 100a/08,
 100a/08, 100a/10, 100a/11, 100a/11,
 100a/13, 100a/16, 100b/03,
 100b/03, 100b/04, 100b/04,
 100b/04, 100b/04, 100b/06,
 100b/06, 100b/08, 100b/09,
 100b/10, 100b/10, 100b/10,
 100b/11, 100b/14, 100b/16,
 101a/01, 101b/10, 101b/12,
 101b/17, 102b/03, 102b/06,
 102b/06, 102b/06, 102b/07,
 102b/14, 102b/17, 103a/04,
 103a/06, 103a/13, 103b/08,
 103b/17, 104a/02, 104a/04, 104a/05,
 104a/17, 104b/06, 104b/07,
 104b/08, 104b/09, 104b/13,
 105a/02, 105a/04, 105a/06, 105a/10,
 105a/16, 105a/17, 105b/11,
 105b/12, 105b/13, 105b/16,
 106a/03, 106a/03, 80a/06, 80a/06,
 80a/07, 80a/08, 80a/10, 80a/12,
 80a/13, 80a/15, 80a/15, 80a/16,
 80a/17, 80b/03, 80b/04, 80b/07,
 80b/08, 80b/10, 80b/10, 80b/10,
 80b/11, 80b/11, 80b/13, 80b/13,
 80b/13, 80b/15, 80b/15, 80b/16,
 80b/17, 80b/17, 81a/04, 81a/05,
 81a/06, 81a/06, 81a/06, 81a/07,
 81a/10, 81a/11, 81a/12, 81a/13,
 81a/13, 81a/14, 81a/14, 81a/14,
 81a/16, 81a/16, 81a/16, 81a/16,
 81a/17, 81b/01, 81b/01, 81b/01,
 81b/01, 81b/03, 81b/03, 81b/05,
 81b/05, 81b/05, 81b/07, 81b/07,
 81b/08, 81b/08, 81b/09, 81b/09,
 81b/10, 81b/10, 81b/12, 81b/12,
 81b/12, 81b/13, 81b/13, 81b/14,
 81b/14, 81b/15, 81b/15, 81b/16,
 81b/17, 81b/17, 82a/02, 82a/05,

82a/08, 82a/08, 82a/10, 82a/11,
 82a/11, 82a/15, 82a/15, 82a/17,
 82b/01, 82b/01, 82b/02, 82b/03,
 82b/04, 82b/05, 82b/06, 82b/08,
 82b/09, 82b/11, 82b/11, 82b/11,
 82b/14, 82b/15, 82b/17, 83a/03,
 83a/05, 83a/05, 83a/05, 83a/06,
 83a/07, 83a/08, 83a/08, 83a/08,
 83a/10, 83a/11, 83a/12, 83a/13,
 83a/14, 83a/15, 83a/16, 83a/16,
 83a/16, 83b/01, 83b/02, 83b/03,
 83b/10, 83b/12, 83b/15, 83b/15,
 84a/01, 84a/01, 84a/02, 84a/03,
 84a/05, 84a/08, 84a/10, 84a/12,
 84a/12, 84a/13, 84a/13, 84a/14,
 84a/15, 84a/15, 84a/16, 84a/16,
 84b/01, 84b/02, 84b/03, 84b/03,
 84b/06, 84b/08, 84b/09, 84b/09,
 84b/14, 84b/15, 84b/15, 84b/15,
 85a/03, 85a/03, 85a/05, 85a/07,
 85a/07, 85a/09, 85a/10, 85a/10,
 85a/11, 85a/11, 85a/12, 85a/14,
 85a/14, 85a/15, 85a/15, 85a/15,
 85a/16, 85a/17, 85b/01, 85b/01,
 85b/02, 85b/05, 85b/06, 85b/08,
 85b/09, 85b/10, 85b/11, 85b/11,
 85b/13, 85b/17, 86a/01, 86a/01,
 86a/01, 86a/01, 86a/02, 86a/02,
 86a/03, 86a/04, 86a/05, 86a/05,
 86a/06, 86a/07, 86a/09, 86a/11,
 86a/11, 86a/11, 86a/12, 86a/12,
 86a/14, 86a/15, 86a/15, 86a/17,
 86b/02, 86b/04, 86b/04, 86b/05,
 86b/06, 86b/09, 86b/13, 86b/14,
 86b/16, 86b/17, 86b/17, 87a/03,
 87a/03, 87a/03, 87a/04, 87a/04,
 87a/06, 87a/08, 87a/08, 87a/08,
 87a/10, 87a/12, 87a/13, 87a/14,
 87a/15, 87a/16, 87a/16, 87a/16,
 87b/01, 87b/03, 87b/04, 87b/04,
 87b/06, 87b/08, 87b/09, 87b/10,
 87b/11, 87b/13, 87b/14, 87b/15,
 87b/17, 88a/01, 88a/01, 88a/02,
 88a/03, 88a/03, 88a/03, 88a/03,
 88a/04, 88a/05, 88a/06, 88a/06,
 88a/07, 88a/09, 88a/09, 88a/10,
 88a/10, 88a/11, 88a/11, 88a/12,
 88a/12, 88a/15, 88a/15, 88a/16,

88a/16,	88a/17,	88a/17,	88a/17,	92b/07,	92b/07,	92b/08,	92b/08,
88a/17,	88b/01,	88b/01,	88b/01,	92b/09,	92b/09,	92b/10,	92b/10,
88b/01,	88b/01,	88b/01,	88b/03,	92b/11,	92b/12,	92b/12,	92b/12,
88b/04,	88b/04,	88b/06,	88b/07,	92b/13,	92b/13,	92b/13,	92b/13,
88b/07,	88b/07,	88b/08,	88b/10,	92b/14,	92b/14,	92b/14,	92b/15,
88b/12,	88b/12,	88b/13,	88b/16,	92b/15,	92b/15,	92b/16,	92b/16,
88b/16,	88b/17,	88b/17,	88b/17,	92b/17,	92b/17,	93a/01,	93a/01,
89a/01,	89a/02,	89a/02,	89a/05,	93a/02,	93a/02,	93a/02,	93a/02,
89a/06,	89a/07,	89a/07,	89a/07,	93a/02,	93a/03,	93a/04,	93a/04,
89a/07,	89a/07,	89a/08,	89a/10,	93a/04,	93a/05,	93a/05,	93a/05,
89a/11,	89a/11,	89a/11,	89a/11,	93a/05,	93a/05,	93a/08,	93a/08,
89a/12,	89a/12,	89a/12,	89a/14,	93a/09,	93a/10,	93a/10,	93a/11,
89a/15,	89a/15,	89a/16,	89a/16,	93a/11,	93a/12,	93a/12,	93a/12,
89a/17,	89a/17,	89a/17,	89b/01,	93a/12,	93a/12,	93a/13,	93a/13,
89b/02,	89b/04,	89b/05,	89b/05,	93a/14,	93a/15,	93a/17,	93a/17,
89b/05,	89b/05,	89b/05,	89b/05,	93b/01,	93b/02,	93b/03,	93b/03,
89b/06,	89b/06,	89b/06,	89b/06,	93b/04,	93b/04,	93b/08,	93b/16,
89b/07,	89b/07,	89b/10,	89b/11,	94a/01,	94a/02,	94a/02,	94a/04,
89b/11,	89b/11,	89b/12,	89b/13,	94a/08,	94a/08,	94a/08,	94a/09,
89b/14,	89b/14,	89b/14,	89b/15,	94a/09,	94a/10,	94a/14,	94a/15,
89b/15,	89b/17,	89b/17,	90a/01,	94a/17,	94b/02,	94b/03,	94b/03,
90a/02,	90a/03,	90a/04,	90a/04,	94b/05,	94b/05,	94b/06,	94b/06,
90a/05,	90a/05,	90a/05,	90a/05,	94b/08,	94b/08,	94b/09,	94b/10,
90a/06,	90a/07,	90a/08,	90a/09,	94b/10,	94b/11,	94b/11,	94b/11,
90a/09,	90a/10,	90a/11,	90a/11,	94b/12,	94b/12,	94b/13,	94b/13,
90a/12,	90a/12,	90a/12,	90a/13,	94b/13,	94b/14,	94b/14,	94b/15,
90a/13,	90a/15,	90a/16,	90b/01,	94b/16,	94b/17,	95a/01,	95a/01,
90b/02,	90b/04,	90b/05,	90b/06,	95a/02,	95a/04,	95a/04,	95a/05,
90b/09,	90b/10,	90b/10,	90b/11,	95a/06,	95a/06,	95a/06,	95a/06,
90b/11,	90b/12,	90b/12,	90b/13,	95a/06,	95a/07,	95a/07,	95a/07,
90b/14,	90b/14,	90b/15,	90b/15,	95a/07,	95a/08,	95a/09,	95a/11,
90b/15,	90b/16,	90b/16,	90b/17,	95a/11,	95a/13,	95a/14,	95a/15,
91a/01,	91a/02,	91a/03,	91a/07,	95a/15,	95a/17,	95a/17,	95a/17,
91a/10,	91a/10,	91a/12,	91a/12,	95b/01,	95b/02,	95b/02,	95b/02,
91a/13,	91a/14,	91a/15,	91a/16,	95b/02,	95b/02,	95b/03,	95b/04,
91a/16,	91a/16,	91a/17,	91a/17,	95b/06,	95b/06,	95b/06,	95b/06,
91b/01,	91b/01,	91b/01,	91b/02,	95b/07,	95b/08,	95b/08,	95b/08,
91b/03,	91b/04,	91b/05,	91b/06,	95b/08,	95b/08,	95b/09,	95b/09,
91b/07,	91b/08,	91b/10,	91b/10,	95b/09,	95b/09,	95b/09,	95b/09,
91b/10,	91b/13,	91b/13,	91b/14,	95b/10,	95b/10,	95b/11,	95b/12,
91b/15,	91b/16,	91b/17,	92a/02,	95b/13,	95b/13,	95b/14,	95b/15,
92a/03,	92a/03,	92a/03,	92a/04,	95b/15,	95b/17,	96a/01,	96a/03,
92a/04,	92a/05,	92a/06,	92a/08,	96a/03,	96a/04,	96a/04,	96a/04,
92a/11,	92a/12,	92a/12,	92a/14,	96a/05,	96a/06,	96a/07,	96a/07,
92a/15,	92a/15,	92a/16,	92a/17,	96a/09,	96a/09,	96a/09,	96a/09,
92b/01,	92b/01,	92b/02,	92b/03,	96a/09,	96a/09,	96a/09,	96a/10,
92b/03,	92b/04,	92b/05,	92b/05,	96a/10,	96a/11,	96a/12,	96a/13,
92b/07,	92b/07,	92b/07,	92b/07,	96a/14,	96a/14,	96a/15,	96a/16,

96a/16, 96a/17, 96b/03, 96b/05,
 96b/06, 96b/06, 96b/07, 96b/09,
 96b/10, 96b/10, 96b/13, 96b/13,
 96b/13, 96b/14, 97a/01, 97a/05,
 97a/07, 97a/09, 97a/09, 97a/09,
 97a/09, 97a/10, 97a/10, 97a/10,
 97a/10, 97a/10, 97a/11, 97a/11,
 97a/13, 97a/13, 97a/14, 97a/16,
 97b/01, 97b/01, 97b/02, 97b/02,
 97b/03, 97b/03, 97b/04, 97b/04,
 97b/05, 97b/08, 97b/09, 97b/09,
 97b/10, 97b/10, 97b/11, 97b/12,
 97b/13, 97b/15, 97b/16, 97b/16,
 98a/01, 98a/01, 98a/02, 98a/05,
 98a/06, 98a/06, 98a/07, 98a/07,
 98a/08, 98a/10, 98a/10, 98a/11,
 98a/13, 98a/14, 98a/15, 98a/15,
 98a/15, 98a/16, 98a/16, 98a/17,
 98b/02, 98b/03, 98b/03, 98b/03,
 98b/04, 98b/05, 98b/05, 98b/06,
 98b/06, 98b/10, 98b/10, 98b/11,
 98b/11, 98b/12, 98b/12, 98b/12,
 98b/13, 98b/14, 98b/15, 98b/16,
 98b/16, 98b/17, 98b/17, 99a/01,
 99a/01, 99a/01, 99a/02, 99a/02,
 99a/15, 99a/16, 99a/16, 99b/01,
 99b/02, 99b/02, 99b/03, 99b/04,
 99b/05, 99b/06, 99b/06, 99b/07,
 99b/08, 99b/09, 99b/10, 99b/10,
 99b/10, 99b/10, 99b/11, 99b/11,
 99b/11, 99b/11, 99b/12, 99b/13,
 99b/14, 99b/14, 99b/15, 99b/15,
 99b/16, 99b/17, 99b/17, 90b/07,
 90b/07

[=857]

vebā : < Ar. Taun.

v. 80b/04, 80b/07, 82b/08,
 83a/09, 83b/17, 84a/15, 86a/15,
 86b/17, 88a/06, 90b/17, 91a/10,
 97a/13, 97b/05, 83a/05

v.-i ‘āmm

v. def‘-i vebā 100a/06

v. devā-yı tã‘ün-ı vebā 81a/12

v. eyyām-ı vebā 81a/17,

83a/04, 94a/09, 98a/05

v. ħudūş-ı tã‘ün-ı vebā 86b/10

v. ‘illet-i vebā 93a/12

v. sebeb-i tã‘ün-ı vebā 85b/04

v. sebeb-i vebā 83b/09

v. sirāyet-i vebā 95b/12

v. tã‘ün-ı vebā 100b/04,
 100b/11, 83b/13, 99b/02, 99b/09,
 91b/07

v. zamān-ı vebā 95b/10

v. zarar-ı vebā 89a/16

v.+da 88a/02, 88a/07, 88b/06,
 89b/13

v.+da eyyām-ı tã‘ün-ı vebā
 82a/17

v.+da eyyām-ı vebā 89b/16,
 91b/07, 95b/05, 97a/08, 81a/13,
 81a/15, 81b/02, 82a/12, 82a/15,
 84b/01, 87b/12, 87b/13, 90a/16,
 90b/05, 91b/15, 92a/13, 94a/08,
 94a/12, 94b/07, 95b/01, 96a/13,
 96a/16, 96b/11, 96b/16, 97a/11,
 98a/02, 99a/17, 99b/04

v.+da zühür-ı vebā 98b/02

v.+da eyyām-ı tã‘ün-ı vebā
 81b/16

v.+dan 84a/16, 89b/11

v.+dan şerr-i vebā 91b/13

v.+dan tã‘ün-ı vebā 84b/01

v.+nuñ 80b/10

v.+nuñ ħudūş-ı tã‘ün-ı vebā
 86a/11

v.+nuñ tã‘ün-ı vebā 98a/07

v.+ya 84a/06, 96a/16

v.+yı 91a/07, 94b/05

v.+yı tã‘ün-ı vebā 89b/04

v.+yı emrāz-ı vebāyī 86a/06,
 86b/17

v.+yı teb-i vebāyī 87a/01,
 87a/05, 87a/01, 81a/10

v.+yı zühür-ı teb-i vebāyī
 86a/14

v.+den emrāz-ı vebāyī 86a/12

v.+den teb-i vebāyī 87b/09

v.+nüñ teb-i vebāyī 87a/12

[=91]

veca‘ : < Ar. Acı.

v.-ı şadrī 81b/10

[=1]

vech : < Ar. Tarz, yol.

v.-i meşrūħ 89a/08

v.-i ma‘hūd 91a/11

v.+ledür 85b/12
[=3]
vefret : < Ar. Çokluk.
v.-i fesād 84b/08
[=1]
vehim : < Ar. Evham, kuruntu.
v.+dür 84a/16
[=1]
vehm : < Ar. Evham, kuruntu.
v. 84b/01
v. it- 91b/11
[=3]
veled : < Ar. Çocuk.
v.-i ādem 100b/08
[=1]
velī : < Far. Ama, fakat.
v. 106a/01, 106a/05
[=2]
velīkin : < Ar.+Far. Ama.
v. 78b/16
[=1]
verd : < Ar. Gül.
v. ūd-i mā-verd 89a/07
[=1]
verem : < Ar. Şiş, şişme.
v. 83b/04, 83b/06, 83b/08
v. ‘illet-i verem 84a/10,
85b/08
v.+lere 83b/08
[=6]
vesāyir : < Ar. Ve benzerleri.
v. 88a/10
[=1]
vey : < Ar.+Far. Ey.
v. 103a/05
[=1]
veyā : < Ar.+Far. Veya.
v. 89a/02, 96a/10, 97a/08,
82a/06, 82a/07, 93b/17, 93b/17,
93b/17, 93b/17, 94a/05
[=10]
veyāhūd : < Ar.+Far. Veya.
v. 90b/07, 85b/07, 87a/17,
87b/04, 88b/09, 91b/04, 95b/03,
96a/12, 94a/05, 84a/08
[=10]
vezn : < Ar. Ölçü.
v.+i 102b/09

[=1]
vir- : Vermek.
v. 79b/05
v.-di 77b/04
v.-di tertīb vir- 77b/10
v.-düm 92a/13
v.-ildi 78a/15
v.-meye 98b/01
v.-mez zarar vir- 87b/11
v.-miş zehr vir- 102b/11
v.-miş idi 80b/02
v.-mişler 102a/14
v.-ür 101a/05, 80a/03,
94b/10, 94b/14, 94b/15, 94b/17
v.-ür ğināsın vir- 81a/02
v.-ür kuvvet vir- 89a/05
v.-ür menfa‘at vir- 91b/02
v.-ür selāmet vir- 96b/16
v.-ür taqviyet vir- 92a/16
[=21]
vuḳū‘ : < Ar. Olma.
v. ḥudūs-ı vuḳū‘ bul- 86a/15
v.+ı 87b/14
[=2]
vücūd : < Ar. 1. Beden.
v. 85a/10
v.-i insān 85a/09, 85a/04
v.+ı 85a/13
v.+ı keyfiyyet-i vücūd 84b/17
v.+ınuñ 94a/10, 97b/16
v.+ları 81a/09
2. Yaratılmak, var olmak.
v.+a gel- 78a/14, 78a/01
3. Varlık.
v.+ı 78a/03, 78a/13, 78b/02
[=13]
vücūh : < Ar. Her yönden.
v.+la 95a/14
[=1]
Y
ya : İki kelimeyi, cümleyi, öbeği
birbirine bağlar.
y. 84a/07
[=1]
yābis : < Ar. Kuru, rutubetsiz.
y. 103a/13
y. ol- 89b/17

y. 105b/09, 88a/12, 89b/07
y.+dür 105b/16
y.+e 'itriyyât-ı bāride-i yābise
88a/08
[=7]
yād : < Far. Hatırlama.
y. 104a/14
[=1]
yāda : < Far. Anma, hatırlama.
y. gel- 80b/06
[=1]
yağ : Yağ.
y.+ıyla 92b/10
[=1]
yāhūd : < Far. Veya.
y. 84a/09, 87b/05
[=2]
yağ- : Yanmasını sağlamak.
y.-maz 86b/07
[=1]
yağıcı : Yakan.
y.+dur 94b/16
[=1]
yākūt : < Ar. Sadece elmasın
çizebildiği çok değerli taş.
y. 92b/03, 93b/05, 91a/14
y.+iyyedür müferrihāt-ı
yākūtiyye 91b/17
[=4]
yalıñuz : Sadece.
y. 83a/09, 88b/17, 91a/16
[=3]
yan : Taraf.
y.+ı 101b/12
[=1]
yandır- : Yakmak.
y.-mağ 86b/05
y.-ur 83a/10
[=2]
ya'nī : < Ar. Sözü'nün kıyası.
y. 80a/08, 85b/04, 84a/16,
83a/16, 85a/17, 89b/02, 92a/11
[=7]
yaprağ : Bitkilerin solunum,
özümleme, terleme vb. olaylara
yarayan, genellikle klorofilli, şekli
bulduğu bitkiye göre değişen yeşil
uzantısı.

y.+ınuñ 81b/12
[=1]
yara- : Faydalı olmak.
y.-maz 97a/04
[=1]
yaramaz : Yararlı olmayan şey.
y.+dur 81b/13, 87b/10,
94b/17
[=3]
yarım : Bir bütünün yarısı.
y. 91a/10, 93a/15
[=2]
yaş : Islak.
y. 83a/02
[=1]
yaşıl : Sarı ile mavi arasında yer
alan renk.
y. 87b/05
[=1]
yaz- : Bir söz veya düşüncüyü belli
işaret ve harflerle bir yere geçirmek.
y.-miş 101b/16, 102b/07,
102b/16, 105a/01, 105a/12
y.-up 99b/01, 99b/13
[=7]
yazıl- : Yazmak işi yapılmak.
y.-mışdur 86b/09, 91a/05
[=2]
yi- : Ağızda çiğneyerek yutmak.
y.-dükden 90b/09
y.-mek 90b/10
y.-mekden 90a/17
y.-meye 101a/15
y.-rler 90a/17
y.-yeler 90b/01
[=6]
yimek : Yemek.
y. 91a/15, 91a/17, 91a/17
y.+e (yimege) 87a/10
[=4]
yedi : Yedi (7).
y. 80b/17, 98a/16
[=2]
yek-pāre : < Far. Bütün.
y. 103a/09
[=1]
yel : Rüzgar.
y. 82a/13

[=1]
yen- : Karşısındakine üstün gelmek.
 y.-dükden 90b/12
 y.-mede 104a/09
 y.-meye 90a/03
 y.-se 103a/01, 90b/07
 y.-ür 90a/12
 [=6]
yetmiş : Yetmiş (70).
 y. 100b/02
 [=1]
yevm : < Ar. Gün.
 y.-i cezā 97b/13
 [=1]
yıl : Sene.
 y.+da 80a/17
 [=1]
yılan : Omurgalı hayvanlardan,
 bacakları olmayan, üzeri pullarla
 kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı
 zehirli olan, uzun sürüngen hayvan.
 y. 85a/14
 [=1]
yidür- : Yemesini sağlamak.
 y.-e 87a/06
 [=1]
yigirmi : Yirmi (20).
 y. 93a/09
 [=1]
yigit : Genç adam.
 y.+lere 97a/03
 [=1]
yigrek : Daha iyi.
 y.+dür 82a/16, 95a/15
 y.+dür 82a/11, 82a/13
 y.+i (yigregi) 81b/07
 [=5]
yine : 1. Gene.
 y. 85b/06, 90a/08, 98b/03
 2. Buna rağmen.
 y. 85a/01
 [=4]
yir : Yer.
 y.+de 86b/15, 89a/01, 89b/02,
 98a/10
 y.+den 82a/14
 y.+e 83b/17, 84a/01
 y.+ine 88a/12, 91a/04

y.+lerinden 86b/11
 [=10]
yit- : Kaybolmak.
 y.-er 102b/13
 [=1]
yok : Bulunmama.
 y. 79a/11
 y.+dur 85b/03, 88a/01,
 93a/13, 95a/04, 98a/03, 99b/04,
 99b/17
 [=8]
yol : 1. Bir yerden bir yere gitmek
 amacıyla içinden veya üzerinden
 geçilen yer.
 y.+unı 103b/13
 2. İçinden bir sıvı akan kanal.
 y.+larından 82b/11
 [=2]
yūnānī : < Ar. Yunanistan halkından
 kimse.
 y. 101b/16
 [=1]
yūbsi : < Ar. Kuruluk.
 y. 104a/12
 [=1]
yūrek : Kalp.
 y.+de 87a/12
 [=1]
yüz : Taraf.
 y. 100b/01, 92b/17, 93a/01
 y.+den 77b/12
 [=4]
yūzer : Yüz sayısının her birine yüz.
 y. 93a/06
 [=1]

Z

zā'f : < Ar. Zayıflık.
 z. 102b/02, 94b/14, 94b/17
 z.-ı ṭabī'at 87b/04
 z.+ı 93a/17
 [=5]
zā'ferān: < Ar. Safran (crocus
 sativus).
 z. 89a/06, 92a/03, 92a/06,
 92b/17, 93b/06, 94a/01, 96a/14
 [=7]
zāhid : < Ar. Züht ve takva sahibi.
 z.+lerdür 85a/15

[=1]
zāhir : < Ar. Meydana olan, görünen.
ż. ol- 77b/07, 83b/08, 86a/15, 83b/05, 85b/09, 83b/06, 84a/10, 87a/17
ż. 99a/01
z.+de 84b/10
z.+dür 92b/02
[=11]
zahmet: < Ar. Sıkıntı.
z.-i şar‘a 103a/06
[=1]
zamān : < Ar. 1. Vakit.
z. 100b/08, 88b/10, 88b/10, 89a/04, 89a/04, 92a/04, 94b/10
z.-ı mevt 87a/15
z.-ı vebā 95b/10
z.+a 80a/12
z.+da 95a/15, 98a/06
z.+dur 94a/17
z.+e 105a/05
2. Devir.
z.+ı 79a/09, 79b/03
[=16]
zamm : < Ar. Katma.
ż. it- 90a/13
ż. ol- 103a/01
[=2]
zan : < Ar. Sanma.
z. it- 87a/10
[=1]
zarar : < Ar. Zarar, zıyan.
ż. 98a/07, 102b/11, 104a/09, 97b/09, 99b/11
ż. it- 81b/14
ż.-ı vebā 89a/16
ż. et- 83a/17
ż. it- 90b/04, 95a/16
ż. vir- 87b/11
ż.+ı 83b/01
ż.+ın 90a/14, 90b/11
ż.+ından 83a/05, 86a/11
[=16]
zarf : < Ar. Kap.
z. 88b/09, 93a/08, 94a/05
z.+ı 88b/10
[=4]

zarnab : < Ar. Porsuk ağacı (toxus baccata).
z. 93b/12
[=1]
zarūret: < Ar. Zorunluluk, mecburiyet.
ż. 82b/10
[=1]
zarūrī : < Ar. Zorunlu.
ż. 102b/12
ż. ol- 97a/06, 97a/07
ż.+dür 95a/09
[=4]
zāt : Ar. Kişi.
z.+ında 103b/10
[=2]
zāyil : < Ar. Yok olan.
z. eyle- 103b/03
z. it- 102a/17, 89a/05
[=3]
zebūn : < Far. Gücsüz, zayıf.
z. 95b/01
[=1]
zeheb : < Ar. Altın.
z. varak-ı zeheb 92b/04, 93b/09
[=2]
zehr : < Far. 1.Sem.
z.-i mār 103a/04
z. 101a/17
z. vir- 102b/11
z.+ine 93b/02
2. Helak edici ıztırap.
z.-i keder 102b/05
[=5]
zeki : < Ar. Zeki.
z. yyü’l-ħis 86b/11
[=1]
zencebīl: < Ar. Zencefilgiller familyasından, Malezya ve Hindistan’da yetişen, kamyş görünüşünde çok yıllık otsu bitki (zingiber officinalis).
z. 90b/09, 92b/07, 93b/14
[=3]
zerd : < Far. 1. Sarı renk.
z.-i reng 101b/11
2. Sararmış.

z. 103b/09
[=2]
zerdālū : < Far. Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen küçük meyveli kayısı ağacı türü (armeniaca vulgaris).
z. 96a/09
[=1]
zevāl : < Ar. Yok olma.
z.-i 'aql 87a/15
[=1]
zevba'a : < Ar. Şeytan.
z. 85a/17
[=1]
zevī : < Ar. Sahipler.
z.'l-'uqūl 97b/13
[=1]
zevḵ : < Ar. Tat alma, tat.
z. it- 104a/16
[=1]
zīd : < Ar. Karşıt.
z. 78b/16
[=1]
zihī : < Far. Ne güzel.
z. 78a/04, 78a/04
[=2]
zīkr : < Ar. Sözüünü etme, ismini söyleme.
z. olın- 99a/17, 99b/16,
84a/09, 82b/02, 89b/08
z. it- 92a/12, 92a/02
z.+den 103b/03
z.+i 104b/13
[=9]
zinā : < Ar. Nikahsız birleşme.
z.+dan keşret-i zinā 84b/09
[=1]
zinde : < Far. Dinç.
z. eyle- 79b/09
z. it- 101a/03
[=2]
zīrā : < Far. Çünkü, şundan dolayı.
z. 105a/09, 81b/09, 82a/01,
82a/13, 82b/13, 84b/02, 84b/07,
85a/08, 86a/01, 86a/08, 86b/03,
87b/02, 90a/10, 90b/02, 90b/06,
90b/13, 92a/15, 94b/15, 95a/16,
95b/16, 96a/05, 96b/07, 96b/15,
96b/17, 97a/04

[=25]
zirişk : < Far. Diken üzümü.
z. 90b/15
[=1]
ziyād : < Ar. Artma, fazlalık.
z. 104a/12, 105b/07
[=2]
ziyāde : < Ar. Fazla, çok.
z. 101b/13, 81b/13, 90b/05,
92a/04, 93a/10, 94a/14, 95a/04,
98b/16, 82b/06, 90a/07
z. ol- 105a/03, 96a/11
z. it- 92b/01
z.+dür 92a/15
z. menfa'at-i ziyāde 92b/05
[=15]
ziyān : < Far. Zarar.
z. 81b/14
[=1]
zuhūr : < Ar. Meydana çıkma,
görünme.
z. it- 87b/01, 84b/04, 87b/07,
87b/12, 78b/11
z.-ı teb-i vebāyī 86a/14
z.-ı vebā 98b/02
z. a gel- 85b/10, 86a/05
z.+ı 87b/02
[=10]
zulm : < Ar. Adaletsizlik.
z.+e derd-i zulm 78b/12
[=1]
zürunbād : < Yabani zencefil
(curcuma zedoaria).
z. 103b/06, 93b/11
[=2]

SONUÇ

Kaysûnîzâde Nidâî'nin *Rebî'u's-Selâme* adlı eseri toplam 30 varaktır. Eser, manzum ve mensur kısımlardan oluşmuştur. Risalenin, 77/b-80/a ile 101/a-106/a varakları arası manzumdur, diğer kısımları mensurdur.

Eser içerisinde Arapça ve Farsça ağırlıkta olmak üzere Süryanice ve Yunanca gibi dillerden kelimeler çeşitli şifalı bitkileri, macunları, cevherleri, terkipleri ve birçok tıbbî terimi karşılamak maksadıyla kullanılmıştır. Ayrıca metnin son kısmında bazı şifalı bitkilerin, terkiplerin hangi hastalıkların tedavilerinde ve nasıl kullanıldıklarına da yer verilmiştir.

Çalışmamıza konu olan eser, harekesiz olduğundan zaman zaman sıkıntılar yaşamamıza neden olmuştur. Bazı kelimelerin okunuşunda, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Yeniler nr. 265'teki nüsha dikkate alınmış ancak o tam bir nüsha olmadığı için, metnin anlam bütünlüğü göz önünde bulundurularak kelimeler okunup anlamlandırılmıştır.

Eserin önemli bir başka yönü, bize o dönem içinde vebanın ne kadar önemli bir hastalık olduğunu Osmanlı'yı derinden etkilediğini ve Nidâî'nin bunlar doğrultusunda eserini meydana getirmiş olduğunu göstermiş olmasıdır. Nidâî, eserin sebep-i telif kısmında neden böyle bir eseri yazmaya gereksinim duyduğunu zaten açıklamıştır. Ayrıca Nidâî'nin, eserini oluştururken hastalığı geleneksel bir yöntemle ele alması dikkate değer bir husustur. Veba konusunu irdelerken yalnız tıbbî yönü incelemekle kalmamış şer'î ve hikemî yönlerden de bir hastalığın panoramasını çizmiştir.

Nidâî, kitabının anlaşılır olması için zaman zaman kelimelerin farklı dillerdeki karşılıklarını vermeyi ihmal etmemiştir: zevba'a ya'nî gird-bâd ki aña qaşırğa dirler (85b/01)

Metnimizde tıp terimleri ve şifalı bitkiler dışında buğra, rişte ve tutmaç gibi yemek isimlerine de eserde rastlanmıştır.

Nidâî, eserinde İbn-i Baytar'ın *Müfredat*'ından ve İbn-i Sina'nın eserlerinden faydalanmıştır ve onların isimleriyle eserlerini kitabının içinde kullanmıştır.

Biz, bu çalışmayla 16. yüzyıla ait olan bir dil yadigarını incelemeye çalıştık. Metni, çeviriyazı alfabesine aktarıp günümüz Türkçesine çevirisini yaptık. Metindeki kelimeleri ses bilgisi ve şekil bilgisi hususiyetlerine göre inceledik. Ayrıca metinde geçen kelimelerin anlamlarıyla birlikte metnin dizinine yer verdik. Bu çalışmayla birlikte hem Türk dili hem de tıp bilimi çalışmalarına fayda sağlayabilirsek eğer amacımıza ulaşmış olacağız.

KAYNAKÇA

- A. Süheyl Ünver, *Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri-Hadji Pacha de Konia sa vie et ses oeuvres*, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1953.
- Adnan A.Rıza, *Hacı Paşa'nın Kitab-ı Şifai'l-Eskam ve Devai'l-Alam Adlı Eseri Üzerine İncelemeler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, AÜ. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1987.
- Adnan Derin, *Tuhfe-i Mübarizî (Metin- Gramer Notları- Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.
- Ali Haydar Bayat, "Hekimbaşı". *DİA*. C. XVII, s. 162.
- Ali Haydar Bayat, "Osmanlı Devletinde Hekimbaşılık ve Hekimbaşılar". *Tıp Tarihi Araştırmaları*, İşaret Yayınları, Ağustos 1999, s. 62-72.
- Ali Haydar Bayat, *Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mârdânî Kitâbu'l-Müntehab fi't-Tıb (823/1420) (İnceleme-Metin-Dizin-Sadeleştirme-Tıpkıbasım)*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2005.
- Ali Haydar Bayat, *Kemâliyye Erken Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Bir Tıp Risalesi (Orijinal Metin-Sözlük-Sadeleştirilmiş Metin-Tıpkıbasım)*, Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2007.
- Ali Haydar Bayat-Necdet Okumuş, *Muhammed Bin Mahmûd-ı Şirvânî Mürşid (Göz Hastalıkları) (İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük)*, Ankara, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2004.
- Ali Rıza Karabulut, "Hekim Şaban Nidâi'nin Eserleri", *Hekimbaşı Kaysuni-zade Mehmed Efendi Ankaralı Şair Hekim Nidai Türk Hat Sanatı*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü, 1990, s. 66-94.
- Andreas Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı C. 1 (A-E)*, Simurg Yayınları, İstanbul, 2002.
- Ayşegül Demirhan Erdemir, "Hekim Nidâi". *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Temmuz 2004, s. 30-35.
- Ayten Altıntaş vd., *Tabîb İbn-i Şerîf Yâdigâr, 15. Yüzyıl Türkçe Tıp Kitabı Yâdigâr-ı İbn-i Şerîf I-II*, Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2004.
- Behçet Kurdoğlu, *Şair Tabibler*, Baha Matbaası, İstanbul, 1967.
- Besim Atalay, *Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi C. I-II-III-IV.*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 4. Baskı, 1999.
- Binnur Erdağı, *Tuhfe-i Mübarizî (Metin- inceleme- Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Derleme Sözlüğü 12 C.*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.
- Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.), Haz. Ramazan Şeşen vd., *İslami Tıp Yazmaları Kataloğu*, IRCICA, İstanbul, 1984.
- Ekrem Demir, *Hezârfen Hüseyin b. Ca'fer İstânköyî'nin "Lisânü'l-Etibbâ" Adlı Tıp Lügati Üzerinde Dil İncelemesi (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2011.

Ekrem Kadri Unat vd., *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2004.

Emel Kaya, *Hekim Hayreddin Amasyavî'nin Hulasatu't-Tıbb Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

Emel Kaya, *Muyıddin Mehi'nin Müfîd (Nazmü't-Teshîl) Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin) ve Bu Eserin XV. Yüzyıl Türk Tıp Dilinin Oluşmasındaki Yeri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2008.

Erbay Çoşkun, *Emin Derki Paşazade Ahmedî'nin Müfredat-ı Tıbbiye*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2003, 3.c.

Esin Kâhya, *İbn-i Sînâ, El-Kânûn fi't-Tıbb, I. Kitap*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, Esin Kâhya, *İbn-i Sînâ, El-Kânûn fi't-Tıbb, II. Kitap*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2003.

Eylem Ateş, *Tıbb-ı Şâhî Tercemesi (dilbilgisi özellikleri-metin-dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2002.

F. Steingass, *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005.

Faruk K.Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi (XV. Yüzyıl)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994.

Faruk K.Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri III.*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2009.

Ferhat Kuban, *Şirvanî Mahmud-Sultaniyye (Giriş- Metin- Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1993.

Güder Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2. Baskı 2007.

Gürkan Gümüştam, *Hazâ Kitâb u Hükemâ-yı Tertîb-i Mu'âlece Adlı Eser Üzerine Bir Dil İncelemesi (İnceleme-Metin-Dizin-Terimler sözlüğü)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, 2009.

Hatice Özkan, *Kaysûnîzâde Nidâî Muhammed Çelebi El-Ankaravî'nin Menâfi'u'n-Nâs Adlı Eseri (Metin-Dil Özellikleri-Dizin-57a/99b)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2007.

Hatice Şahin, *Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mârdânî Bursa Haraççı Nüshası 1149/5 Müntehîb (Dil Özellikleri Metin-Dizin-Tıpkı Basım)*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2007.

Hüseyin Demir, *Zahire-i Muradiye*, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

İbn-i Sina, *El-Kanun Fi't-Tıbb* İkinci Kitap. Çev. Esin Kahya, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2009.

İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük 3 C.*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2006.

İlgen Kayrak, *Seyyid Mehmed Efendi'nin Mizân-ı Nabz Adlı Eseri Giriş-Tenkitleli Metin-Dizin-Tıpkıbasım*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2002.

İlhan Uçar, *Hazâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb Cerrâh Mes'ûd*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 2009.

İlter Uzel, Kenan Süveren. *Şerefeddin Sabuncuoğlu Mücerreb-nâme (İlk Türkçe Deneysel Tıp Eseri-1468)*, Ankara Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara, 1999.

İlter Uzel, *Şerefeddin Sabuncuoğlu Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye I-II. C.* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

Mehmed Doğanay, Yusuf Alay, “Rebi’us-Selâme (Taun-Veba)”, *Hekimbaşı Kaysuni-zade Mehmed Efendi Ankaralı Şair Hekim Nidai Türk Hat Sanatı*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü, 1990, s. 28-33.

Mehmet Akalın, *Tarihi Türk Şiveleri*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 3. Baskı, 1998.

Mehmet Gürlek, *İbrahim Bin Abdullah'ın Cerrâh-nâme (Alâ'im-i Cerrâhîn) Adlı Eseri (Giriş-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2011.

Mehmet Ünal Şahin, Mü'min bin Mukbil Niftahü'n-Nur ve Hazainü's-Sürur (dil özellikleri-metin söz dizini), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

Meserret Diriöz, “Şaban Nidâi”. *Hekimbaşı Kaysuni-zade Mehmed Efendi Ankaralı Şair Hekim Nidai Türk Hat Sanatı*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü, 1990, s. 41-64.

Muhammet Yelten, *Şirvanlı Mahmud Kemâliyye (Giriş-İnceleme-Cümle bilgisi-Metin-Sözlük)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1991.

Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993.

Mustafa Argunşah, *Muhammed b. Mahmûd Şirvânî Tuhfe-i Muradi (İnceleme-Metin-Dizin)*Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalı, 1989.

Mustafa Canpolat, Zafer Önler, *İshâk bin Murâd Edviye-i Müfrefde (Metin-Sözlük)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

Mücahit Akkuş, *Siyâhî Karamanî Larendevî'nin “Mecmâ'-i Tıp” Adlı Eseri (Gramer-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2008.

Mürsel Öztürk, Derya Örs, *Burhan-ı Katı (Mütercim Asım Efendi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Namık Kemal Kurt, *Şanîzâde Mehmed Ataullah Efendi'nin Kânûnü'l-Cerrâhîn Adlı Kitabının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1999.

Nurhan Kafadenk, *Hekim Bereket'in Tuhfe-i Mübârizî Adlı Eserinin Tenkitli Metni ve Akrabâdîn Kısmının İncelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Ana Bilim Dalı, 1996.

Osman Özer, *Ahmedî, Tervihü'l-Ervâh (Giriş- Metin- Dizin)*, Elazığ Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1995 (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Nu: 1681 (müellif nüshası).).

Önder Çağırın, *Ahmed-i Da'inin Eski Anadolu Türkçesine Çevirdiği Eser: Tıbb-ı Nebevî: Türkiye Türkçesi ile Metin*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1996.

Paki Küçük, *Yadigar-ı İbn-i Şerif, Giriş-Metin-Dizin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

Sadettin Özçelik, "Nidâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 33, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s.77-78.

Sadettin Özçelik, *Nidâî, Menâfiu'n-nâs, Hacı Selim Ağa Ktp., nr.885, vr.4^b-5^a, 103^a (Dil Özellikleri-Metin-Sözlük)*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

Sadettin Özçelik, *Nidayi Menafi'ü'n-nas-Dil Özellikleri Metin Söz Dizimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, C.I-II, Malatya, 1990.

Sadettin Özçelik, *XV. Yüzyılda Yazılmış Bir Tıp Eseri Kitâbü'l-Mühimmât*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

Sibel Murad, *Lügat-ı Müşkilât-ı Eczâ Derviş Siyâhî Lârendevî (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, 2009.

Sir Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford, 1972.

Sir James W. Redhouse, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Şaban Doğan, *Terceme-i Akrebâdîn Sabuncuoğlu Şerefeddin (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2009.

Tarama Sözlüğü 8 C., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Turhan Baytop, *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Uğurok Barlas, *18.Yüzyıl Hekimlerinden Dağistanlı Mehmet Efendi'nin Geleneksel Tıp Yazması*, Hilmi Barlas Eğitim Vakfı, İstanbul, 2006.

Ümran Ay, *Nidâ-i Dürr-i Manzum (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 2000.

Vecihe Kılıçoğlu, *Cerrahiye-i İlhaniye*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1956.

Zafer Önler, *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifâ (Giriş-Metin)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.

Zekiye Gül Elbir, *Sâlih bin Nasrullah Gâyetü'l-Beyân fî Tedbîri Bedeni'l-İnsân (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Anabilim Dalı, 2000.

Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

Zikri Turan, *Hacı Paşa, Teshil (Dil Özellikleri- inceleme- Söz Dizini)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.

TIPKIBASIM

رسالة بمسئله بربيع السلاوة
 بسم الله الرحمن الرحيم هست كليله در كنج حكيم
 هنر لسان شكر و منت اول حيكه
 كه و بردي حكمت عقل سلبيه
 بيزي اول عقل اليله ابتدئي مشرف
 دخي قلدي عبادت مكلف
 كمال قدر تمدن اولدي ظاهر
 مؤايدت اولدي عناصر
 عناصر دن ايدوب انساني تركيب
 اصول حكمت اوزر و بردي ترتيب
 قاسر شدي آب و خاك و آتش و باد
 بويزون ايلدي الفت بواضداد
 بوجوه كره كه جمله باهم اولدي

وجوده

78 وجوده كلدي زامي ادر اولدي
 كمال ابردي بيلدي كند واصلين
 وجودي نسخة سينك باب فصلين
 زفي حكمت زفي صنع الهي
 كه عقل ابرميكالينه كاهي
 در نعت بني عليه الصلاة والسلام
 دخي اوسون در و دي نهايه
 حبيب حق محمد مصطفي يه
 كه اولدر عقل كل فهم مكل
 بوني بويلاه بيلدر عقل اول
 عقولك علت ايجاد ا اولدر
 بكونك باعث بنيادي اولدر
 وجودي اولسه امر مفر
 وجوده كلدر ايددي چرخ احتر
 خلدون كه جوق حكمت و بردي
 انك عيسى اولو موسي و بردي
 طيب حقد اول صدره شفايي

الله در عصيانك دواسي
 وجودي رحمت اولدي كائيناته
 تناسي واجب اولدي ممكنات
 ديلرسك بوليه سن لطف تامي
 اكا كوزله صلا تيله سلامي
در وصف چهار يار كرين رضوان الله تعالى
عليهم اجمعين پس اذن چار يار يار يار كوهس
 ابوبكر و عمر عثمان و حيدس
 او خورشيد نبوت دن لوب نور
 اوشاه اولد يار هر بري دستور
 ظهور ايتدي بزدن صديق صافي
 بريدك در دظلمه عدلي شافي
 بري كلز لريدر حلم و حيا نك
 بري در ياسيد وجود و سخا نك
 بولار در چار عنصر شخص دينه
 وليكن ضد دكلدر بر بري نه
 انك چون حفظ اولندي صحت دين

كه بونلر

79
 كه بونلر اولد يار هم صحت دين
 دخي ساير صحابه آل واو لاد
 قواي دينه ايتشدر در ام لاد
 خلاهب جمله سندن اوله مراضي
 دونوب دور دچجه بوجرح و مراضي
در مدح پادشاه جهان حضرت سلطان سليم
خان ثاني شهنشاه جهان سلطان دوران
عليه الرحمه سليم خان بن سليمان خان ذي شان
 اولوب خالي كد و مرتدن زماني
 جهان بولقاه در فيض امان
 قلوبك بوق كدر دن انفعالي
 مزاج عالمت و امر اعتدالي
 صفاده دور ايامند عالم
 اثر كور مزاجدان هم آدم
 طبيب اولدي سخاسي در د فقر
 دوال ايلدي چوق مر د فقر
 عطا سندن غني اولدي كدالر

ابرشدي خلق و نيايه غنار
 الهی اول شهنشاہ جهانی
 اوسطان سرفرازی زمانی
 مصون الیه خطر بردن خطا دن
 مزاجنه ویر استغناء وادن
 مناجات به حضرت قاضی الحاجات
 الهی بنده احقر ندائی
 او کبری وجود وی برایی
 کمال حکمتکله زندگ الیه
 عبادتک انی یالینک الیه
 اکتعلم لید وب حکمت کلامن
 عیان الیه بواسر لک تمامن
 ابرشدر هم خدایتک کماله
 که در مان الیه هر خسته خاله
 دخی کشف الیه اشیاک خواصین
 ببله تا هر برینک لطف خاصین
 انکله البیوب امراضه جامه

80
 سنک حسانتک اید انکام
 سنک امر کله در هر درده در مان
 سنک امرک ویر هر مردیه جان
 بحق نور پاک فخر عالم
 بی الیه بوضعتک مسلم
 در بیان سبب تخریر و باعث تسطیر و تفریر
 بومر ساله حکمت مقاله نک تخریر و تسطیر بینه باعث
 و بادی اولدر که بو مخلص نیس یا یعنی قبصوبی زاده
 ندای که اکتعلم طبابتک علی قدر الاستطاعه سعی
 بلیغ اید و ب امت محمد انتقامت الیه خدمت و دخی
 مرضای عباد اللهه علاج ابتکله بذل همت ابتکله
 ساعیم بوزمانه دک تخریر و تخریر به ایتد و کم
 دوالری علا وادان در بیع ایتد و بسس بولیه ولسه
 اتفاق ایامر بیعد بر روز فیر وزده اجبالله کسب
 هوای وافر و تشخیز خاطر ایچون سپر صحر و مر غر
 و تماشا ای کنار جو بیار ابتک واقع اولدی تقدیر
 الهی الیه اول بیلک ایامر بهار طبیعتک مرطب و هم

سنک

معتدل ایکن حکمتی اجرا انبیوس مرارت هوا ایله
 تاستاندن نشان و برمشیدی اول جلدن هوا مکرر
 اولوب تعفن حاصل اینمکه و عفونت هوا طایفه
 سرایت اینمکه شهر ایچنک جابه جاطاعون و وبا
 نمایان اولمکه ایدی اول محله اثنای مصاحبت
 مناسب ایله بو خصوص یاده کدی الکلام مجر الکلام
 فحوا سجه طاعون و وبا حقدن نیجه قیل و قال واقع
 اولدی دفع و دوا سینت تدبیر یزده متعلق نیجه
 دوسر لواحوال سولیددی نتیجه قال و مقال بوکرا منجس
 اولدی که طاعون و وبایات علاجنه و دوا سنه اول
 ایامت تدبیر و تدبیر کنه مشعر بر ساله تحذیر و
 ترتیب اولسنه که اهل حاجت ایچون محذره دستور العمل
 اوله و بو حد متی بوکینه کنز کالیه تکلیف و مرجع و تمنا بی
 تضعیف ایلدیلر بوقلیل البصاعه دخی استد عالی نبی
 قبول ایلد و بکتاب حکیمه و طبییه و شرعیه دن
 کدم بخریه ایتمه و کم ادویه و علاجدن اخذ
 و جمع ایلد و بر مقدمه ویدی باب و بر خاتمه

اوزرینه

81
 اوزرینه ترتیب ایلد مر کجه مختصر در اما مفید در
 منافع جهتی ایله تفصیل غناسین ویرر چونکه بومقاله
 فصل بر بیعه تألیف اولندی اتفاق اخوانه بر بیع کتلا
 اسمی ایله مستی ایلد رحمن سبحانه و تعالی خیر ایله بو
 مبارک مر ساله اتمامه ایرشد و مر و به نستعین مقدم
 هوانک صفت و کد و مریتی و منفعت و مضری بیانند
باب اول طاعونک معناسی و سبب سراتی
 بیانند در **باب ثانی** اجنه طایفه سات
 احوال کیفیت وجود لری بیانند در **باب ثالث**
 علامت حد و طاعون و وبای علته لری بیانند در
باب رابع تدبیرات و مهمات دفع عفونت
 هوا و دوا بی طاعون و وبایانند در **باب خامس**
 ایام و باده لازم اولان ماکولات و مشروبات و اول علت
 و مرضه نافع و دفع اولان مفرات و مرکبات بیانند در
باب سادس ایام و باده لازم اولان حرکات
 و سکون و خواب و بیداری بیانند و تدبیر لری بیانند در
باب سابع ایام و باده طاعون ده غایت مهم

اولان استغراق و احتباس و جوع و خام تدبیری و سایر
تدبیرات بیائند در **خاتمه** ایام و بادیه
جایز اولان تدبیرات شرعی و عمل و دوالربانیند در
والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب **مقدمه**
هوایات صفوت و کدورتی و منفعت و مضرتی
تحتیقند در معلوم اوله که اطباء فوینجه هوایات
یکری اولدیر که صاف اوله و لطیف و معتدل اوله
و صفوت هوا اولدیر کیم اکثر مالده غبار ایله و دخان
ایله و غلیظ بخار ایله مخلوط اولدیر زیر اعمار و بخار
و جمع صدری مورثدیر و دماغت و آلات تنفس
امراضه باعثدیر مثلاً انجیر اغناجت و دخی فود
اغناجت و کرب یراغناجت و باد بخان اغناجت
و سایر و قاشلغت بخار لری زیاده مضر ویر اما در
و لطیف هوایه زیان و ضرر ایدر غایت سبب تعفن
و موجب سمیت و متاثر عفونت اولور **فصل** اهدی
لازم و کس کس که ایام طاعون و بادیه مکشوف خوب
و هوایی لطیف و مرغوب منزلت تمکن اوله هر جایی

اور تلمش

اور تلمش محبتس مکانه ساکن اولدیه زیر اهر بر
مکشوف منزل اول جهندن لطافت هوا و اعتدال
کس ایدر که اکثر وقتان بادت واسطه سیله که تمام
خالده نک ایچنده کیروب طشره منه چقه صاف
هوایی کتوروب مکدر هوا سلا متله چتر و کیدر هوایی
مضری کیدر اما هر طرفی دیوار ایله و یا درخت ایله
و یا طاع ایله اور تلمش اولان منزلت هوایی غایت ایله
تیر و بد در محبوس و مخوف اولدیر در ونده کیر
باد آبی صاف ایدر منسب ایدر معلوم اوله که واسع
و مکشوف اولان صحرائت هوایی مخوف اولان خانه
و مسکنت هوایندن یک کدر و خوف و لمار لکن
ایام و بادیه متعفن اولدیران خانه نک هوایی صحرا
هوایندن یک کدر زیر احتمال کس که اسنیل بر اخص
یرون متعفن هوایی اول صحرائیه کتور ائی دخی بد
و متعفن ایله و ایام و بادیه اسلا مبوله قریب صحرا ده
اولقدن ایسه اسلا مبوله اولور یک کدر لاجرم لا زور
ولابد در که ایام طاعون و بادیه منزلت هوایی در ای

بخار نندن و خاکی و در یابی اولان حیوانانک فضلای
 دخاندن صافی و عاری اوله باری ذکر اولدان بهایم
 و حیوانانک بخار بر یله جوی مخلوط اولیه تا کم
 غلیظ و بد عفونت حاصل اتمیه پس بیدی معلوم
 اوله که اولوشهر لیک هواری اسلامبول و مصر حلب
 بوسره وادرنه کبی زیاده متعفن اولمازنده ده
 بهر حال کمال مرتبه صاف و ملاز اول اجلدن در که
 و باطاعون اول مقوله محال درده اکسک اولماز خدر
 اینک لازم و مهم در اللهم احفظنا منه **فصل**
 هوای متعفن که ضرورت جهت ییله بی اختیار اغز
 و بوسرن یوللر نندن و غیریدن دماغ و بدن لپچلر بنده
 دخول یلدن کبیر کندن و متعفن اولغله روح حیوانینک
 جوهر بی دخی متعفن ایلر زیر عفونت بر سرایت
 ایلدیجی آتشدن هوای متعفن و صاف بر شهر دن
 بر شهر سرایت ایلر اما آتشدن بر دیار دن آخره و بر غیر
 بلکه یه سرایت ایترا فایده بودلیل روشن کافیدر
فصل ودخی معلوم اوله که هوا نک تعفنی

روح

85
 روح حیوانی یه استعداده سر سیرایت ایتن پس
 بوجه نندن که آتشدن قوری اغاجه یا شن اغاجه دخی
 تیز سرایت ایلر و عفونت هوا نک روحه تا تیزی اول
 سر وحت قابلینده موقوفدر بعض کنه ایام و با وقتند
 و تعفن هوا ده و باطاعونک اثر و ضرر نندن امین
 و سالم قالور بوجه نندن که بعض ایامه و با عام اولماز
 بلکه همان بر موضعه اولور انک هوا سی رطب و
 حرارت و برودت معتدل اوله و متعفن هوا دن
 یا اکثر و با دکل بلکه مرگ فجاءه واقع اولور انک لپچون که
 آتشدن عفونت روح حیوانینک جوهر بی یا ندر و
 فجاءه هلاک ایلر و جمیع اطبالر بوسر دت علاجه
 عاجزلر و مختولر در **باب الأول**
 طاعونک معنای و سبب سرایتی بیانند در ایامدی
 معلوم اوله که چون تعفن هوا دن روح متاثر و متضرر
 و متعفن اوله طبیعت مدبره اسر که حوالی اعضا بر سیه
 دن یعنی دماغ و قلب و کمر و انک امثالندن که تا
 اول اخلاط فاسد یی دفع ایلیه تا کیم انلا ضرر اتمیه

اگر طبیعت اول ضرر می قلیدن دوسر و طرد ایتمک لکه
 سعی و جحلا و زنی اولسه اول خلط متعفن قویق التمه
 دو کوب اخراج ایدر تالک قلب مین وسالم اولوب جسم
 و بدن سفاقتدن خلاص اوله بئس قویق التمه ورم
 ظاهر اولور اگر طبیعت اول خطی و ماغدن دوسر طرد
 ایلیه قویق توزنده ورم ظاهر اولور اگر طبیعت اول
 خلط فاسدی جکر دن بعید ایلر بوط امر اسندن
 ورم ظاهر اولور بو ورم مله التمه انام طاعون
 دبر لرایم دی معلوم اولدی لکه عفونت هواسب و با
 و طاعون دبر ایلدی لازمدر که فصل کرماده حرارت
 هوادن احترزا اولنوب اسباب حرارتدن غایتنه خلط
 و احتیاط قلنده **فصل** پوشیدن اولدی لکه بو
 عفونت هوادن طاعون و با پیدا اولدی و عی کپی کذالت
 طاعون دن دخی عفونت هواییدک اولور بونقد برجه
 بد و منکر هواسب موت و هلاک اولور نته کیم مخفی
 موجودات علیه الصلوة والسلام طاعون اولان شهر دن
 چقوب آخبر بره کتبی بئیم بیور مشلدن درنا کیم و با

وطاعون

80
 و طاعون غیری بره سرایت اتمیه و طاعون اولان شهر
 کبر مکی دخی منع و نلی بیور مشلدن درنا کیم غیر ایلرک
 طاعون ایا کاسرایت اتمیه و بو ایله کرمه بو ایکی نهمیه
 دلیل کافیدر **ولا تلتقوا ایدر یکم الی التهلکة**
فصل کاه اولور که هوامتعفن و فاسد دکل ایکن
 برکنه مطعون اولوب و یا یه مبتلا اولور طاعون
 چقره سبب علت لری هوای متعفن دن غیر دبر یا
 حرارت هوادن و یا خود ماکولات و مشر و با تاش شنه
 حرارتندن یا خود کثرت حرکات نفسانیه دن ذکر
 اولان موضع و محلارده علت ورم ظاهر اولور هلاک
 ایدر ایلدی کرم که فصل کرماده اسپ طبیعتلو
 اغذیه و اشربه دن احترزا ایدوب و حرکات جسم
 و نفسانی آرا ایدر حرکات نفسانی نه ایدر کی مخلندن
 بیان اولور **فصل** و دخی معلوم اوله که طاعون
 و و با و سا بر سرایت ایدر عی امراض اسباب سرایتندن
 بری و هم در عینی و با دن و طاعون دن و سا بر بولش
 امثالی مرضلرون قوش مقدر بوجهدن ندر که ایام

وباد و هم و خوف یلینر طاعون و بادون تیزرک فوت
 و هلاک اولور زیر آفوت و آهمه جمله قوازت سلطانیدر
 و اذت تا تیزر دن بدنه چوق دور بوعلت و مرض
 ظهور ایدر بوذت دخی دفعنه زدی رنه ایدر و کی
 محلذک کولور **فصل** اگر سوال اولور ایسه
 بیچون حکما طاعونه سبب عفونت و هوا ایدر دیمشدر
 بوکلام خود شرعه مخالفدر زیر احدیت نبویه واردر
 اولشدر که طاعون طعن اجنه دن و وفرت فساد فسوح
 و معصیت دن و کثرت زنادن حاصل اولور جواب بودر که
 بو ابکی کلام کرچه ظاهره بر برینه مخالفدر لکن بو ابکی
 کلامت توفیقی اولاحدیت نبویت نکته خفیه سی
 ثانیاً طوائف جنات کیفیت حقیقی بیله که موقوفدر
 بو جواب حکما اسلامیه در بعضی معتقددر اما بر
 قول حکیم و تحقیق شرح قدیم در حقیقت اول اجنه
 دن بر مقلدر بیان و شرح و بیان ایدر کم تا کم واقف و
 حکمت حقه عارف اوله لر **باب الثاني**
 اجنه طایفه سنک کیفیت وجودی بیانند در بر ای

معلوم

معلوم اوله که حکما اجنه انکار ایدر لکن بنه تعریفند
 دیمشدر که اجنه حیوان ناطقدر که هوان مخلوقدر
 و دور بود و بر لوشکاله کبر مکله قادر در و جز و هوا
 آندره غالبدر وجود انسانه جز و خاک غالب اولد و عی
 کبی و چونکه خاک سهولت ایله اشکال قبول ایدر من
 آدمی دخی خاکدر اشکالات مختلفه یه قادر دکالدر
 و تحویل جسمه و صورته عاجزدر بر یوقدر برجه انسان
 ایله جنات میانند فرقی بدن ایله اولور زیرا ایکسی بیله
 نفس ناطقه ده شریکدر در وجود انسان نقبل و کسب
 و اندرک امتیازی لطافت بدن ایله در وجود و جسم لری
 خفیف و لطیف در **فصل** اما اهل شرع و
 اصحاب سنت و جماعت اعتقادی و زمره اجنه طایفه
 سنک وجودی هوان مخلوق اولد و عی خالک اوج قسمه
 منفر قدس بر قسمی بیلون و عقب و سایر حشرات
 ارضدر بر قسمی دخی عادل روز اهدا در و اول
 مقوله اولنرک شکی معین دکالدر و اوجن قسمی
 باد هوا شکلدر در و رابعه یعنی کرد با دکه کاصره

دیر اول علامت جنینک صواش و ضرب و حرب
ابتد کلیدر پس ایمدی جن باد هوایی محیطدر دخی
شبهه یوقدر که هوایی محیط متعفن اولسه بوسبب
طاعون ویا اولور یعنی اول هوآنک ناذیری طعن
معناسنه اولوب اثرینه طاعون و متاثرینه مطعون
دیرلرینه بو تحقیق و توفیق اوزر هوای متعفن جندر
ویا خورد جن آنکه در بونقد برجه چونکه اول هوا بولیه
متعفن اولوب روحه ناذیر لیه واندن علت و مریدلا
و سقامت ظاهر اوله طاعون تی شبهه طعن جندن
ظهور کلشن اولور علماء اهل شریعت و حکماء صحیح
اصحاب معرفت قول و مذ هبلرند توفیق و رد قیق و
تمیز بو وجهله در **فصل** حکماء اسلامدن شیخ
ابوعلی واندن غیر دیر بمشاوره که طاعونک طعن
جندن اولد وخی نقد برجه ناکه بدنک مزاجی کمال
اعتدالک اوله اول بدنه جن طعن ایتمک منصور
دکلدر پس ایمدی لازمدر که اعتدال مزاج بر ایوجه
حفاظه اولنه ناکه طعن جندن سلامت مبسر و

86
و صحت و عافیت حاصل و مقدر اوله زبر معلوم عقلا و
مفهوم علما و تحقیق کبار حکما اولدیکه جن طعنه و ضرب
منغلا و لیا بی طعن ایتمز و اولدمه استعدادی
شکلدر که مزاجک عدم اعتدالندن و کثرت فسادندن
و متعفن طبیعتدن ظهور کلور و علماء شریعت دخی
دیرلر که عفونت هوا موجب طاعون و امراض و یا بی
اوله ماز مادامکه اعتدال مزاج کند و حالندک باقی و دایم
اوله زبراکه عفونت هوآنک ناذیرینه استعداده شرط
همدر ایمدی اعتدال مزاج حفظنه سعییدن و
بیل و نهاسر مجانبیت اوزر اولان کنه عفونت هوا
دن و ناذیر و ضرر زدن و حدوث طاعون و یا ناک
شر زدن و جمیع امراض و یا اییدن امین و سالم اولور
باب الثالث علامت حدوث طاعون
و ظهور تب و یا بی بیانندک در چون اسباب طاعون
و و یا معلوم و ظاهر اولدی آنلرک حدوث وقوع
بوله جفتک علاماتی بودر که حکما بیان ایتمشدر
اولاخر آن فصلنده هوآن و جو سماون چوون چوون

شهاب التلسه حدوث طاعون قريب اللمغه محرب صحيح
 اشار تدر وعقلا فتدك طاعون طعن جندن اولمنه
 دليل مردند زيركه شهاب التلو اهل شريعت فولي
 اوزم رجم تياطين وطره جيان واول طائفه بي سمان
 دفعه فوي برهان ويا ندر مون بچون ملا بکه موکابن
 رمي نبران وسوزان ايدر لر بس شهاب التلو قد
 هوای غلیظدن غیری بی بافر بونقد برجه هوای
 غلیظدن اولشن اولور بوفضیه ذک تفصیلی مدو
 حکمت کتابلرنه یازمشدر **فصل** وبردخی
 حدوث طاعون وبعلا متلرنه ندر که بعض حیوان
 زکی الحس والغه کند ویرلرندن فچر لرفلو کبی کاه
 اولور که بیضه بی خصانه التکه قلا نمیر عفونت
 هوادن فرما ایدر وافر کبی که عفونت هوای نغنی
 غایت الکه حسن ایدوب کند و مکانندن فچار وخانه
 دن خارج برده عفونت حسن ایشه فذک بیدر چاکین
 بلیوب سرا وشر کمر دان فالور بومفوله علامتدرون
 معلوم اولور که ویا اکثر طاعون وسائر امراض ویایی

خصوصا

خصوصا ویایی حدوث ایدر **فصل** تب ویایی
 اولدر که صاحبده حرارت بدن آرا اولور لکن قسوی
 واضطراب قلبی وحرارت باطن چووی اولور ودرخی
 اغز قور وبعی وغشيان واقع اولور وعلماه اشتها لاسقط
 اولور لکن طیبسه لازمدر که تب ویایی صاحبده برار
 ایله طعام بید ورنه که مرطوبت طعام قبلدن وسائر
 اعضا مر یسه دن سمیت اشاعت آثارینی قبل البیه
 وموجب نجات اولوب صحت وسلامت بوله وجو
 اولور که حادف الیمان طیبیلر بوسنه بی غیری ستمیه
 قیاس وظن ایدر لر صاحبده طعام بیکه قومازلر اول
 جندن سمیت کثرت ایله هلاک اولور وقور بی
 وکسورک درخی بونب ویایی ذک علامتیدر وبور که
 طحالت بیروکوی درخی آنک علامتیدر وبوسنه ذک
 صاحبده حالت مستسقی بدیدلر اولور وجوون جوق
 بایلمو زمان موت قریب اولمندن نشانه در وروال
 عقل وجمع فواده قصور وفسور بوسنه دندر وبو
 ستمه صاحبده کاهی برویا خود فنی وافر بشره لظاهر

اولور و اول بشره لر ظهور ايتد کدن صکره غايب اولسه
 قرب موده علامتد زبزالذکرک ظهوري دفع طبيعتدن
 وانک قوتيدر پس آلذکرک غايب اولسه سي دليل عجز
 وضعف طبيعتد و اگر بوشرک انک سياه و يا خود
 يا شل اولور ايسه موده دليلد اگر انک يا خود قزل اولور
 ايسه موده دليلد ککلر اميد بخاند و ککاي اول بشره
 ديد يکمر قبا رجو شکره ظهور ايدر دفع طبيعت دن
 وانک قوتندن بو مثالو علامت مجربات حکمادندر
فصل و دخی نب و ايتدن صکره اسهال غايب
 مضر و براماد در ابو علامت دککلر اگر قبض اثر ي اولور
 ايسه اخلاطک سيمي قله ضرر و بر مزوجوق واقع
 اولور که ايام و باده مرض ظهور ايتد ين بعض ادم
 هلاک اولور ايام و باده فحشا بويله حالت و موتک
 وقوعي روح عفونت و فساددن طبيعت منقطن
 اولوب مقاومت و مدافعتدن اعراض ايدر پس
 صاحب هلاک اولور ايمدي بو خصوصه مختبر
 اولنان دقايق حکيمه و قدرت الهيه انک نهايت

حدی

حدی و حصرک بو قدر بحق بو قدر شرح و بيان اولدک
 بوزدن عرض بودر که ايام طاعون و و باده صيانت بدن
 و طبيعت و حفظ صحته و صفوت هوايه مرغبت واکل
 و شربده تقیه همت اولنه ناکم سلامت و عافيت ميتس اوله
باب الرابع تدبيرات مهمات و دفع عفونت هوا
 سميات و دواي طاعون و و با بيانته در ايمدي اول ايام
 طاعون و و باده طريق تدبير هوا اولد که خانه انک
 هوا سني عطريات با مرده ايسه ايله معطر ايدر
 ناکه دفع عفونت ايله مثلا کافور و صندل و نیلوفر
 و برک مور و دکل افاعيه و ساير بوز لامرک امثالي دولي
 و اشياي استعمالدن خالي اوليه لر و خانه هوايي اصلاحه
 اهتمام ايدر لر و هوايي باس و و ايلس ايتکچون صورينه
 کلا بيله سرکه بي قار شد و رب اطراف خانه يه
 صاچه لر ناکه هوايه اثر ايدوب عفونتي دفع ايليه
 و ککاي سرکه بي کلر ميني ايله قار شد و بر لر و خانه
 ايجنه و فرشه و اطراف ديوار لرينه صاچه لر نافعدر
 و خانه ناکه سر افرينه و طولاب لرينه و جحر لرينه و هر

88

محلل رینه ترنج و نارنج و لبون و الما و امرود و سفرجل و
 انار مشابه فواکه قویه لر تا که انار لث قیو قلا رینک
 سراجیه طیبیه سی خانه معطر الیه و نورنج قابوغث
 عفونت هوا دفعند عظیم خاصه و نفعی لدر در دخی
 حکماء متقدمین نفل اولت لدر که ایام طاعون
 و وباده کاهجه الحاحه انک نفع کمالدر دهمش لدر
 و الحاحه اولدر که بر مقدار سرکه و صندل و کل امربی
 و کافور لوب سرکه ایله ازوب مخلوط ایله لر بعد
 بر شیشه و یا خود بر غیري ظرف ایچنه طولد و لر
 و زمان زمان اول طرفی بخربک ایله لر تا که اول مبارک
 اجزایک سراجیه سی دماغه بر پشه اندن هوا و بد
 معطر و له غایت ایله نافعدر و مجربدر و اگر کاهجه
 بر المانک اور تا سبی ابوب کلابه و عنبر ایله طولد و لر
 خانه نث اور تا سنده آتش اوزر بده قویه لر تا کیم
 سراجیه نافع طیبیه سبی دماغ انسانیه تعطر بر ایله و بد
 هوا نث عفونتین دفع و اذاله ایله و المانک ایچنه کاه
 یا لکر کلاب و کاه صندل و کاه مسک و کاه جمله سبی

بریده

بریده مخلوط ایله و قویه لر و شتم ایله لر عفونت هوا
 دفع و اذاله ایله و سار عطر تایینی دو کوب کلابه و یا
 نارنج چکی صوی ایله خمیر ایله و بر المانک شکله
 مد و سر ایله و بر زمان زمان کاهجه قوخلاسه لر
 دماغه قوت و بر و عفونت هوا زایل ایله و غایت
 معطر ایله و بر و لر و دخی رسم نفع لدر زعفران
 و فز صندل و اق صندل و عنبر و مسک و عود ماور دهر
 بریدن بر مقدار دو کوب وجه مشر و اوزر ترکیب و
 تخمیر ایله و بر و اول مد و رسم نفع ایله لر
 و دخی بجزایک حکماء اسلامیه دندر که دفع عفونت
 هوا ایچون اکثر اوقات و اوانک مسک و عنبر و عود و شکر
 و میعه سالیله و نورنج قالی و نارنج بو جمله بی لوب
 نوسبی ایله لر تا کیم سراجیه لر بی دماغی معطر ایله و
 عفونت هوا بی دفع ایله و اگر چه نارنج طبیعتله
 کمد و اما بد و متعین هوا بی اصلاح ایله و
 ضرر و با و طاعونی دفع ایتمک بی نظیر و سر غایت
 نافع و مجربدر و دخی قسط شیرین و سدر و رس

8

ولادن هر يك باشه باشه استعمال و نفعه قاله عظيمه
مفتر در و اگر مجموع اجزای لرزیده اولسه یعنی ترکیب
اولوب استعمالی الله هر دم بولوب کلهجه شمع اولوب
هوای نلطیف ایدر طاعون و با بی دفع و دفع ایدر
و مصطکی و عاقل البطم و فر نعل و سر و سر و آشنه
و سر و الغار و ادخیر و ابله مصلح هوادر و دخی بود
معادل و بونلرک امثالی باره و یابس ادویه عفونت
هوادر فعه استعمال اولسه غایت نافع در بود کمر اولنان
دو لریک بجه سنی بن کند مخرج به ایدر صیحه بولدم
باذن الله تعالی استعمال ایدر عفونت هوادر و شر
طاعون و و بادن امین و سالم اولدیلر و شفا بولوب
خلاص اولدیلر غافل اولیه لر مشهور و مجرب در
باب الحامس ایام طاعون و وباده لازم
اولان ماکولات و مشروبات و اول علت و مرضه نافع
و مجرب اولان مفردات و مرکبات بیانناک در ایام
معلوم اوله که ایام وباده کدر که جمیع ماکولات
و مشروبات با سرد و یابس اوله تا کیم ایلردن قال صحرورد

قلیل

قلیل حاصل اوله و بدنه اولان فانی اصلاحه معین
اوله و اول ایامه بلکه جمیع ازمانه اشتباه صادق اولمیش
طعام نهمیه که بودد بمر موجب صحت در و بولوبه ایامه
ترشیلر ایله و سماق ایله پشمش آشور و یهون ایله پشمش
طعام لر و الما و ایواقلیه لر و سرکه ایله مرجک و لوبیه
شور بالریکه نامرخی صوبیه پشمش اوله و تهر هنرکی
و ما این شرابی ایله پشمش طعام لر اکل اولنه زیاده
نافع در و بغیر و شراب و نونج آشور سرکه ایله زینه
نافع و مفید در و جمیع کشیرک اولاسی سرکه در اند
صکره یهون صوبیه زربیهون صوی تر یا قدر و دخی
قورق آشور و ریاس قلبه سی و بونلر بکر غیر
ینور ایسه و افغ عفونت و قاطع باغم و صفرا و مسکن
غلبان در مدر و اگر ترشیلر از اجون پیاز و صر مساق ضم
ایتسلر ترشیلرک ضررین دفع ایدوب طعمی اصلاح
ایدر و خاصیت جهتیله آب و هوایک اختلافندن
اولان مضار بی دفع ایدر و ایام وباده لحو می چو و چو
بتمکدن احتراز لازم در اگر بر لر ایسه با سر ترشیلر

ابله بیه لر تا کیم مضرتی دفع ابله و بویا امد میوه لردن
 غایت برهیز و لحتما لازم دسر زیر امیوه ناک اخلاطی تیز
 متعفن اولوس اما میخوش اولان میوه لر مثلا کشی
 اناس و کشی اما اول قدر ضرر اینز بلکه نافع اولوس
 اما طوفان ایام و باد و حرارت هوا ده زیاده مض
 و مزاجه غایت مؤثر دسر زیر اصفرایه سر بعا متحل
 اولوس و اگر طوفان و یا خود قار پوزینسه و اوزر بنه
 سکنجین شرب اوزر بنه استعمال و لسنه نافع مصلح
 و بلغمی مزاج لوک نه لر فاکوزید کدن صدکه زنجبیل
 مرتبسی بمک غایت خوب و لطیف و مرغوب دسر
 مرطوبت و برودتک ضررین دفع ابله و میوه لر
 بند کدن صدکه لیون شرابی و نارنج شرابی و قورق
 شرابی ایچلسه نافع و شفا دسر زیر اصفرایه متحل
 اولغه قومار بلجمه کشی شربت لر و سماق صوی و
 زرشک و سکنجی امر و صوی و سکنجین لیمونی و
 سفرجل و مالدین سکنجین لیمونی و بوزک امثالی جمله
 با لر دسر سکنجین لر ایام طعام و با و طاعونک نافع دسر

واول

واول ایامه غایت صوفی صول ایچلمک مفید دسر
 ناکه اخلاطک عفونت نی دفع ابله و اگر کاهی لیمونی
 صقوب و سوزوب صقوب صویه قلوب ایچسه لر
 عجایب نافع دسر هم طعام هم صور بنه فایم اولوس بویا امد
 خمرک منفعتی دخی یار لشد دسر لکن حنک اهل سلامه
اشهما الکبر من نفعهما بیور لشد دسر فصل
 اما طاعون و وبایی دفع ایدن اقسام او یه ناک منفذات
 متفرقه لر ندن جمله سندن بری یاد زهر حیوانیدر که
 بالخاصه تریاق روح انسانیدر بدنک صحتی حفظ
 ایلر و طاعون و وبی مرضی لر دفع ایلر یا سر مردنک
 مقللری وجه معهود اوزر از یلوب استعمال و لسنه
 کفایت ایلر و دخی جلد و امر کشمیری و جلد و امر خطابی
 استعمال یتیمک و اوزر طاعون اوزر بنه سومر مک
 نافع دسر و اغزا ایچنک یا قوت پازر سی کوتور مک
 و معجون ایدوب بمک طاعون سرایت نی دفع ایلر
 مجسر ایلر و یا لکر انجور و مرجان و ایکسینی طریق معهود
 اوزر بمک غایت نافع دسر و التون و کشش و مرقی بمک

غایت کیفیت و خاصیت ایله قوایه تقویت و قلب و معالیه
 و مزاجه منفعت و پریر بوندلرت انالی صلاویه و الشمس
 اولوش جوهری بر مقلد الما شرابی و صندل شرابی
 و یا خود ایوا شرابی ایله ایچسه لر عجب نافع در و دخی
 کل امر منی و طین مختوم استعمال ایتمک نافع در جمله
 بوندلحد و ث طاعونه مانع اولور و حد و ث ایدن
 طاعون و یا ای دفع ایدر و بواکی طینلر ایام و یاده هر
 کون استعمال اولنسه نافع در و منفعتلری جحر ایدر
 بواکی طینی حد و ث ایدن طاعونث اطرافنه طایفه
 ایتمسه لر حلالر تینی و عفونتینی دفع ایدر و محوایلر و
 حدیث شریفه کلمه شد که طاعون در و هم ایدن کنه
 کر که در که بر مقلد طین مختومی صوایله خلط ایدر
 و ایچنه ناکه شرو ایدن امین و سالم اولد و طین مختومی
 سرکه و کلاب ایله حل ایدر و ب ایچمک غایت الفعول
فصل و دخی ایام و یاده نافع اولان ادویه
 مرکبه ناکه جمله سندن بری تریاق فار و قدر و بری
 مشردیطوس و منفردات یا قوتیه در که بولایه

هنکامله

هنکامله استعمالی مهملدر بوز ترکیبی ابوعلی فالونون
 ذکر ایتمشد در و بوحقیرت دخی جحر بیدر اول ترکیب
 بودر صبر و ممر و زعفران برابر ترکیب و تقسیم اولنه
 و هر زمان استعمال اولنه زیاده نافع و مرض معلوم
 دافع در و بود دخی عجایب ترکیبدر کل امر منی بش در
 و زعفران بش در هم طین مختوم اکی در هم و ارجینی
 بش در هم ترکیب اولنوب استعمال اولنه عجب نافع در
 بتم کند و جحر بیدر و بر دخی بو ترکیبدر که نامنه فنجوش
 دیر لر فنجوشدن معر ایدر ترکیجه بش نوش دیر که در
 معناسی علم طبک ماهر اولوب جویون نخه کور ب
 مطالعه ایدن طبیب و حکیم لر عیالدر بیلور لر یعنی
 بو معجون بش نوشدن مرکبدر و بو اوصافی ذکر و بیان
 ایدن و کم ترکیبی ایام و یاده جویونک نه یه و بر در غایت
 مؤثر منفعتین کور دیر و فایده سین بولد یلر شغشا
 و فلو نیادون زیاده در زیر معرله یه و دماغه تقویت
 و بر و بر شخص بو معجونه اون بر سنه مقلد امری
 ملاومت ایله یی منافع کثیر مشاهده ایندی و قوت

حافظه و مدبر که بی زیاده ایدوب حفظ ایدر و بو
خواصک سببی طیب لبسه ظاهر در و بعضی افاده
بو ترکیبه دورت در هم یافت و اوچدر هم لوئو و ابکی
مقال و سرفه ذهب و ابکی مقال و سرفه اضافه
و علاوه اولسه غایت عظیم خاصه و منفعت زیاده
حاصل ایدر اول ترکیب بودر هلیجات ثلاثه
و بلبلج و امبلج و فلفل و داسر فلفل و زنجبیل و مسعد
و شیطرح هندای و سنبل هندای هر برندن التیش در هم
و تخم شبت اوان ابکی در هم و تخم کرات اوان ابکی در هم
و خبث الحدید که سرکه ایله مذراوله و با دم یا غبیه
جرب اولمش اوله التمش در هم و مقبل ازرق الی در هم
و سندر و سبش در هم و مصطکی و بوزیدان و وحی
لباسه و سوربخان و خولبخان و آق تودوری و فزل تودوری
و خصه الثعلب و شقال هر برندن اوز در هم و صدل
و کل ارمینی و طین مختوم هر برندن التمش در هم و وحی
انجبال سکر در هم و جوز الطیب سکر در هم و آفیون
ابکیوز در هم و زعفران یوز در هم و مسک بشش مقال

وسیلحه

وسیلحه اوان ابکی در هم و داسر چینی یوز در هم و سرفه
و سرفه نعل و قاقوله کبیر و صغیر و کل شرح و کتابه هر برندن
اوان ابکشر در هم و جلا داسر خطایی دورت در هم و
لب لوز و لب فندی و لب فنی و لب حب الصنوبری
هر برندن اوز در هم و ملا و ایوا و امرو و دانا و نازه
انکور صولایری هر برندن یوز در هم اسلوب قدیم
اوزن ابکی دویه مقدار باری عسل ایله معجون ایدر
و چینی ظرف ایچند صقلیه لرد و مرت آبی و التی آبی
دور و قدن صکر استعماله بشلبه لرد و بو ترکیب بکرمی
سنه دن زیاده طور و طور دغه اعلایه و لطیف
اولور و قوی کیفیت و ادر در بو اسبر ایچون و اسهال مرصی
و معدی و اسهال دموی و جمیع اوجاع و نزلات و علت و با
و طاعون دفعه بوزدن منفعلو معجون یوقدر و وحی
نوبتو حال دفعه بی نظیر در و نیجه دفعه بخربه
ایله تحقیق اولمشدر و بو ذک مقدار استعمالی یا ادر
در همدن تا ابکی اوج در هم و ادر بنجه در هر شخصت
قوی و وضعی قدر استعمال اولدی و اولدی و عجا ایدر

89

ترکیب دیگر بودی غایت مفرحدر و مرض
معهودی دفع ایدوب زهرینه تریاق اکبردر و مزاج
وطبیعت عفونتی و اخلاط سستی دفع ایدر
و طبعی خوب و لطیفه بد و کلر خوبدر ترکیب
بودر یا قوت اوج مثقال لؤلؤ ابکی مثقال طین
مختوم بش در هم دار چینی اون در هم زعفران
بش در هم کل از مینی بش در هم خام از بشم اوج مثقال
لسان الثور بش در هم بادرس بجویه بش در هم و دخی
مترکی بر در هم و سرف ذهاب ابکی مثقال و سرف فضه
ابکی مثقال صندل اوج در هم فوفل اوج در هم قوری
کشیر ابکی در هم جوز الطیب اوج عدد زرنباد ابکی
در هم زرنب اوج در هم هلیله کابلی بش در هم امج
بش در هم مسک بر در هم عنبر اوج مثقال عود هندک
اوج در هم زنجبیل اوج در هم کرفر فیوندن اجتناب
اولنار سه اوج در هم اذن دخی اضافه اولوب تمام
عادت اوزر معجون اولنه اما اگر غسل و اگر شکر در
الماء و البوا و امرود و انار و بانکور صولار زدن

بر مقدار

بر مقدار فانیلوب اذن قوامه کتور یله مسک و زعفران
و عودی قوامدن صکره دونه لر و مخلوط ایدر لر غایت
لطیف معجون اولور کر کسه انیونی اولسون کر کسه هیچ
اولسون منفعتی مقرر و معجز بدر ترکیبی ملوکیدر
اما شیشه و یا چینی و یا خود کش ظرف ایچنه حفظ
اولسوب محذره برر مثقال استعمال اولنه لطافتی چپله
جمالیه غالبدر بی نظیر در **باب السادس**
ایام و یاده لازم اولان حرکات و سکون و خواب و نوم
و بیداری بیاننه در معلوم اوله که ایام و یا وطاعونه
حرکات و سکون بدن وجودینک تدبیری بودر که
افراط ایله اولیه چونکه حرکت اخلاطی مخربک ایدر
پس کر که حرارت هوا ایام و یاده عایتله از حرکت
اولنه خصوصاً که بدن متلی اوله انا حرکت کثیر
زیاده مضر در و افراطله سکون ایلمک دخی موجب
مرطوبت مزاجدر و ماده عفونت ایسه خودر طوبت
ایله در همان خدر ایدوب هر دو اعتداله سعی ایدر
و حرکت وقتی اول زماندر که طعام معده هضم نامر

۹۱

اولش اوله اما الخلدن ايجون حركت مناسبه كه
 طعام معك نك تعينه قلمر ابله و لكن وقت انصاف
 ما كل ك سكون غابت اولي و مناسبه و لان تنفسي
 حركت ايندر ملك خوبه سینه نك فصلا نبي دفع
 و ازله ايدر او قوم و كلام سويلك بكي و ياي چكمت
 و بولر كي او موزلر نيك و كر دينك حركته سبدر
 جائزدر كه ايام و باذه بالجهه سكون حركتن اوليدر
 ما دامه افراط و كثرت اوزر اوليه **فصل** و اما
 نفساني اولان حركات و سكون امر نه تدبير احسن بود
 هر زمان فرج ويرر معالرو كلامر انشيد بيه فصايد و
 شعر و انشا غابت خوبدر و عند الحكماء معتبر و مرغوب
 و لطيف و محبوبدر تقويت واسطه سياه بدنك صحت
 و عافيت ني تمام حفظ و حراست ايدر اما غم و فساوت
 و هم قوايه ضعف ويرر و غضب موادي حركت ايدر
 و اخلاطه عفويت ويرر زير بولر انشددر كه دايما مثلا
 اولان صاحب ني يا قجيدر و خوفون واقع اولان حركات
 نفساني غابت مهلك و ير اما زير قوايه ضعف ويرر حركت

لازمدر

لازمدر خصوصاً كه طاعوندن و سرايشندن قورنق و
 خوف ايله كدر لنگ غابت مضر در و وضعف بدندر
 حركات نفسانيك بوزدن زياد مد موي بوقدر و
 بو مقوله كنه يه لازم و مهمدر كه دايما مفرجات مشجع
 قسبي ايله مقيد و موقوف اوله مثلاً لطيف حكايات غريبه
 و مناقب عجيبه لرو داستان و خوب ابيات و اشعار و نظم
 و نثر و قيوب و تكديه لر و خوش اواز و نغمات و اهنگ لو
 ساز لر استعمال و استماع اينكردن خالي و بيه لر **فصل**
 و چون تنفس جهتي ايجون حركت ضرر و ير ايدر ايدر كي
 كدر كه هر وقتك بيدلر لي او بخور و زير بيه نقد بم اولنه
 و معلوم اوله كه او بخور سكون حكمنه در و بيدلر لي حركت
 حكمنه در پس افراط خواب كه دماغي ترطيب ايدر بو
 دخي مناسب دكلر و افراطله او بخور سزوق دخي كه دايم
 دماغي تخفيف ايند و كيچون و بو ايامك بيدلر لي و جوهله
 خوابدن بكر كدر و بو ايامك و كرك غيري زمانه نهار
 او بخور سي ضرر ايدر زياد دماغي تقيل ايدوب اغزلت
 طعمني فاسد و نرك مروبي متغير و بلر ايلر و بيدني

زبون ولا غرا ایدر حاصل کلام ایام و باد که کمرک طعام
 و شراب و کمرک سکون و حرکات و کمرک خواب و بیداری
 قلیل و یا خود اعتدال اوزر ایتمک مناسب در اولیدر
 و جمیع تدبیرده غفلت اولینوب جد و هفت اولینوب در
باب السابعم ایام و باد بر دخی غایت لازم
 و مهم اولان استفرغ و احتیاس و خام و جماع تدبیری
 بیانند در سارمادی معلوم اوله که استفرغ و احتیاس بر
 نیجه نوع و گونه و گونه در فصد و جماعت و حرام و عرف
 و جماع و فی و اسهال و ادرا و سرعاف و تحلیلات خفیه
 و غیره کی چون که زمان و یا ایام طاعونده تحریک
 اخلاط باطن مناسب و در دست و کل در استفرغات
 هیچ مناسب و نافع کور نمرها امتلا ی بد که سرایت و یا
 و طاعونده ماده اصلیه سی و وحد و ث امراض مختلفه
 متنوعه نك سببیه اما کما جار استفرغان خوب و
 دفع علقه مجرب و عند الحکم مرغوب در فصد و جماعت
 کبی خصوصاً بر دمه معتاد اولش اوله زب فصد
 استفرغ کلی در نفعی بی شمار و دفع علقه کسیر کبار و

جمع

۹۶
 جمع خلط الظلمه مشفرغ اولور و فصد معتاد اولیدان در
 بچون ایکی ساقندن جماعت ایتمک کفایت ایدر همان اول
 مقوله ک نه یه فصد کبیدر و فصد و جماعتندن خذر
 و با ایدن کنه یه مهملدر که اکل و شری قلیل ایدر و نوبی
 ازا و بویه ناله انث فصد و جماعتنده بدل اوله زب که هر
 بچن معده خالی ایکن او بویه لر موجب تحلیل مواد اولور و
 فصد و جماعتندن صکره طبعی تلبین ایتمک و بعضی و
 لطیفه مسهله ایله اسهال ایتمک کدر مثلا سیاه امراک
 وزر دالو و عذاب و سبتان و انجیر و موز و کل و بنفشه
 کبی و اگر بونا لمر سنا مکی و یا شبرخشت و زنجبیل
 و تمر هندی اضافه ایسه لر نفعی دخی زیاده اولور
 و ادویه اصله تمق ایله و یا خود قینا تمق ایله و لسون
 عجب خوب نفعی و امر در و ایام و باد بر سهل کل مکرر
 شرابی و ابو علی قولینده صبر و صبر و زعفرانکه صبر
 واسطه سینه مسهلدر ایودر و مرا و نذ ایله صبر دخی
 ایام و باد و بایه مناسبدر و لطیف مسهلدر و
 دخی حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه و سلم

بیوس مشدر کمر اجله دوا اولسه البته انک دواسی
 سنا مکی اولور ایدی پس مطبوخ سنا مکی اطبا قولنجیه
 ایام طاعونده غایت مناسب بدس و سنا مکی ایله
 هیلجیلرک مطبوخی که سرونده خالصدن بر مقدار
 فانهش اوله جو بدس و معجون بنج که مسهل اوله
 بوهنکامه استعالی غایت مرغوب و مستند رو
 لکن قوی مسهل جایز و مناسب دکلر زبانهراچی
 تسخین ایله خدر کرک اما مدرات ایله استفراغ
 لازمه کسه کاشنی صوبی و کاشنی تخمینا شیره سی
 و تخم خیار بندک شیره سی و بوندن غیری دخی
 مدرات باسردنک که خفیه که اوله ایام و یاده
 استعالی خودس اما مدرات حازه ایله که انسون
 و کرفسک کوی و تخمی دس و دخی بوندن بکنز اجزای
 حازه ایله ادراس ایتمک جایز دکلر و مطعونه رعاف
 ایله دوا ایتمک مناسب دکلر زبانهان فصل کافیدس
 سلامت ویر **فصل اییدی** اما ایام و یاده حمار دخی
 جماع مناسب دکلر زبانه جماع ایتمک اخلاطی تحریک

ایله

ایله و حمار دخی تحریک اخلاط حرارت هوا جهتی
 ایله عفونده سبب اولوب متعفن اولور اما جماعه غایت
 معناد اولان تازه یکنلر جماعی معناد اولور ایتمک واجب
 زیر حکم قولنجیه عادتک سرعایتی و بجدس کمر باسردن
 ایسه ده اجزای قانون حکمت شرط ایله و حمار دخی همان
 جماع کیدر کمر جماع ضروری اولور ایسه حمار دخی غسل
 ایچون لازمه ضروری مهم اولور ایسه حاصل کلام
 لاندس که ایام و یاده بقدر القدر کرک حمار و جماع
 و کثرت اکل و شربدن و کثرت سکون و حرکاتدن
 و کثرت خوابدن و غم و غصه دن و کدر و غصه دن
 خدر و پرهیز اولنه **فصل اییدی** ایام و یاده جایز و
 قانون حکمته موافق اولان تدبیرات شرعیته بیاندن دس
 چونکه طاعون و یاده فعتک اطبا و حکما قولنجیه تدبیر لری
 تحریرو تقریر اولندیک پس اییدی بوس ساله بی تدبیرات
 شرعیته نبویه ایله ختم ایله لم تاله ختامه مسک از سر
 معناسی مقرر و محقق اوله اییدی معلوم اوله که بو
 تدبیر حقیقت پندیرک اولی احساند که نص ایله ثابتس

۹۲

وخلفه منفعته ابرشدر مکرر شمره سی و خاصه خیرات
 وحسنات فایده عظیمه سی طویل العمر اولوب و مزید حیات
 موفق اولمدر و طویل عمر ایسه هر دو رول بلا دن و آفات
 و قضا دن سلامت ایله خلاص اولمدر مستلمدن و دفع
 بلیاتیه سیدر مکرر ایسه و با و طاعون اولسون کرکسه
 اذن غیری اولسون **و اما من ینفع الناس فیمکت**
فی الارض مضمون شریفی بومعنی ای مسعر در ایله
 نته کیم نفع و احسان طول عمر سبب ایسه بی منفعه اولوب
 و خلقه ضرر و کدر ابر کور مک دخی قصیر العمر اولمدر
 سیدر و عظیم علمندر بومعنی دخی نص ایله تابندر و لو
 ایکی اخلاق بری دنیا ده طول عمر باعث و عیبی ده دلیل
 دخول جنتدر و بری دخی دنیا ده قصیر العمر اولمدر سبب
 و یوجز ده موجب سزات لهدر پس ذوی العقول دن
 اولان اغنیایه لازمدر که کند و بی ایکی جهانت تها که
 محاطر سندن محافظه ایله و دایم خذر اوزره اولوب
 وجودینک بقای صحته احسان و تصدقات و انعام
 ایله تدبیر اینکدن خالی اولمدر تا کیم آفات دلمریندن آمین

وسالم

98
 وسالم اوله **فصل** و تدبیر شریعت بری دخی ایام
 و یاده دعا در دعا ایسه احسان ایله اولور و مضطر لست
 دعا سی مقبول اولد و عند شبهه یوقدر نص قرآن یونی
 شاهد در **امن یجب المضطر اذا دعا** آیه کریمه
 سی بومعنی ایله و یلددر و تدبیر شریعت بری دخی ایام و با
 و خوف طاعونه قریبندر که اول وقت و زمانه طاعون
 و بانک ضرر و اثر بی دفع و رفع ایچون اوله حدیث
 شریفه و امر دالمشدر که اگر بکنه موت آت و بلا
 دن خوف یلدر ایسه برینوزی قیون اله حلال ایچده دن
 هیچ علت و عیبی اولمدر و طهارت ایله برنهارده بی
 قریبان ایله و یلدر کن بودعا مبارکی اوقبه دعا بودر
اللهم انه قد اذن فی قبیل منی یا سمیع یا علیم
 و قریبانک و انبی ایلیع باصما زریاک طیارلقه و فی اید
 و اول قیونک تمامی التمس خصه اید شوبله که همان
 پوستی برخصه و شکی و باغری سفلی برخصه و کله سی
 و پاچه لری برخصه و سایر لحم جسدی الی یدی عده
 خصه اوله و کر کدر که بوقر باندن کند و اهل بیته

خصه و بر مبه اهل بخر به ديشل در كه ايام طاعون
 و ظهور و باده قريبان بوشروط اوزر اولدغي صورته
 بده منفعتي مقرر و محسوس و مجرب و معين بر معادس
 و حديث صحيحه كه بركته بر سته دن خوف اليسه
 مثله موت و هلاك دن و كره بغيري افتدن كره كه اول
 آدم القمش مرس فغيري نوالي اطعام و اشباع البليه و بو
 مبارك دعاء اوقبه اللهم اني استكفي هذا
 الامر الذي اخافه لهم هو لا واسلك بانفسهم
 و امر واحهم و جسامهم كره سمان فطرات امطار كره بلا
 و قضانا اوزر اولسه حق سبحانه و تعالي عنائليه
 اول كنه جمله سندن حفظ و حمايت ابدك و اعدا الذي
 شر و سندن امين و سالم و عزت و سعادته قائم ايد
 و ند بيشر عينك بري دخي بودر كه چوق چوق دعاء
 شريفه لرا و فده شويله كه مشايخ عظامدن و علماء كرام
 رحمهم الله خضراتندن نقل و روايت اولنمش اوله
 ابددي جمله دن زياده اسرع و اقات و بليات دفعند
 اقوي و اشرف و اثر ابو مبارك آيات حفظه كه چوق

اول كنه جمله سندن حفظ و حمايت ابدك و اعدا الذي شر و سندن امين و سالم و عزت و سعادته قائم ايد و ند بيشر عينك بري دخي بودر كه چوق چوق دعاء شريفه لرا و فده شويله كه مشايخ عظامدن و علماء كرام رحمهم الله خضراتندن نقل و روايت اولنمش اوله ابددي جمله دن زياده اسرع و اقات و بليات دفعند اقوي و اشرف و اثر ابو مبارك آيات حفظه كه چوق

منفعتي

منفعتي مشاهد و معين و كتب تفاسير واحاد يثقه ظاهر
 و روشن براهين در جميع بلياته جنه و حصن تويده
 آيات حفظ مبارك بودر بسم الله الرحمن الرحيم
 ولا يود حفظها وهو العلي العظيم فالله خير
 حافظا وهو ارحم الراحمين معقبات من بين
 يديه و ان الله حافظون و حفظا ذلك تفدير
 العزيز العليم و حفظا من كل شيطان ماريدان
 كل نفس لما عليها حافظ ان تطس ربك
 شديد انه هو يدي و يعبد و هو الغفور الودود
 ذو العرش المجيد و فعال ما يريد هل انيك حد
 الجنود و فرعون و ثمود و آل نجران في تكذيب
 والله من وراهم محيط بل هو قران مجيد
 في لوح محفوظ اعوذ بكلمات الله التامات
 كلها من شر ما خلق برحمتك يا ارحم الراحمين
 مشايخ فاضل قد سبهم الله تعالي امر واحهم و نفعنا الله
 تعالي اسرار بركاتهم منقول و انزلون نقل و روايت صحيح
 مشهور در كه بو ذكر اولنا آيات شريفه في ايام و باده

99

يا زوب او زنده كن ترمك و دايم تلاوت ايدن كنه
 طاعون و باسرايندن و بليات حد و ثندن مصون و دخی
 ساير امراض مهلكه دن محفوظ اوله خواص و منافعه
 نهايت يوقدر و بردخی بوايه كرمه در ايام و باه كرك
 سفره و خضره جوق جوق تلاوت ايدن كنه
 طاعون دن كل ساير علت و بلاون و سقامت افادن
 امين و سلامت ك مكين اوله غايت صحيحه در جمر تبه
 بودر **و حسبنا الله و نعم الوكيل يا الله و ند بيز**
 شريعته بري دخی بودر كه طاعون و با و ساير مرض
 و مضر و ع و شرجين و مكر و مفسدان و ساحر لركيد و شر
 و ضرر برغم و كدر بوجه دن امين و سالم و عون الهيك
 قائم و دايم اومقن ايجون مبارك معودتين شريفيني
 جوق جوق نيل و نهاده اوقيه لر و يا زوب حمايل ايله
 بولركه خواص و فضائل ليري و منافعات سب نزول ليري
 مدونات كتب تفاسيره تفصيلا شرح و بيان و واضح
 عيان اولمشدر ذكر اولدان علت و امراض ايجون هيچ
 بولردن اسرع و انفعده و مؤثر شفا يوقدر حتى الصواب

كلام

109

كرام تعليم رسول الله عليه السلام ايله سفره و دخی
 خضره مداوم و نلاونه ملازم اولور لرايدی و زكني
 جاير كور مز لرايدی و اعيه مبارك دن بري دخی امام
 جعفر صادق رضي الله عنه دن نقل صحيحه ايله
 سوابت اولمشدر كه جميع آفات و بلياته جنه حديد
 و دفع و با و طاعونه و ساير فضاء آسمان و ارضيه برقلعه
 شديد و سبب حيات مزيد اولوب رفع شرور مكارم
 و مفسدان و كبد سوء مقاصد اعلايه دلمر الاماندر
 هر صبح و شام او جمره قرائت اولنه احتشام قرائت
 اولند قه تا صباحه دكين و صباح تلاوت اولند قه
 تا احتشامه دكين كفايت و آفات مبرم دن حمايت و هر
 دور لو سفا مندن صيانت ايدر ارباب بحريه قنده
 صدي غايت مشهور و معروف در دعا شريف بودر
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
نَبَارِكُ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ وَأَحْوَلَ الْأَقْدَامِ لِلَّهِ
الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَبِرَدِّ خَاتَمَةِ الْمُحَدِّثِينَ جَلَّالِ الدِّينِ
عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّوَيْطِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ خَضِرُ تِلْكَ

مر وید که هر یک که کوزه بود کوزه لاجول و لافقه لا بال الله
العلی العظیم کلمه مبارکه سنه مداوم اولسه یتمش
دور لوفات و بلباندن امین و سالم اوله اونا سی
جدام و برص و طاعون و با اوله و جلب مر زفه و هر
جهلندن غنایه سبب اوله حدیث صحیحه دن
مر ویت الیشلر دور و بر دخی اوعیه ماثور و مشهور
دن بو مبارک کلمه جامعده در که خضره فخر عالم
سیدی ولد آدم صلی الله علیه و سلم هر زمان
قرأت ایدر لر ایدی وقت افات و ترحد موجب سفر
و فرحد مر و جمیع انس و جن شرو و زدن محافظه و
محبی ایدر طاعون و با و سایر علت مهلاکه دن جانده
سبب اول دعاه شریف بودس اللهم انی برضاک
من سخطک بمعافاتک من عفونیک و اعوذ بک
منک و السلام صباحه و احشامه او چهره قرأت
ایده لر جوی نفع مشاهده ایدر لوفت محافظانده بوکا
ملازم اوله لر حدیث کتاب لر زده خواص و فضایل
تفصیلاً معین و تجربه ایله روشن مبرهنه لر ففهم

پاد زهر

پاد زهر حیوانی ذات خواص و منافع بیابنده در

حبذا یاد زهر حیوانی

که ایدر زنده روح انسانی

انتعاش طبیعت اندندن

او و بر جسمه مایه جاننی

هم او در روح بخشش با افزا

آرنا زدن فوای جسمانی

اولسه فصل بر یعدله مشروب

جسم و جانک اولور نکه جاننی

حکمه عادت اوزر شربتک

بهم دنگ اولدی قدر و میرانی

الهی قیراط اچلسه هفتده ده ککر

حفظ ایدر صحت اوزر ایدانی

نوش ایدن پاد زهری شرعی بوکیم

بیمیه ترشیلر ایله هم البانی

اوچدن اتنی عشر شعیریه ده دنگ

زهر اچکن کنده نوش ایدانی

کرمه کینه اولدر حار
 لیک خاصیه بودر شانی
 که کمر و سرد اولسه جان و تنه
 استی اخلاطی هب ایلده فانی
 خبر اولدیر مزاج محرور ری
 فلما زاد غم و پنهانی
 کرمه بو تخفه کوه رخصت
 و سردر انوای چوقدر الوانی
 لیک مقبول اولان اودر که اوله
 پیکری هیکلی و طولانی
 زرد رنگ اوله زک کرمه کرمه
 الف و نقطه اولسه هر یانی
 جمله سندن زیاده اولدر اولان
 قوت افزای نفس شهوانی
 جمله دن خوب ایش شاکاری
 بویله یارمش بونی حکیم یونانی
 یاد زهر معدنی زک خواص و منافع بیانداده

اولسه ناد

۱۰۲
 اولسه یاد زهر معدنی اصر
 اصر اولسه اولسه کراغبر
 دیدیلر اتفاق ایلده حکما
 بو ایکی بونی جمله دن بهتر
 کور نه در قول صاحب جامع
 نیجه کور ستر دی علم طبه هنر
 دیش اولکیم طوقسه پرتوشمش
 معدنی یاد زهرک اوستنه کر
 آتش محض ایکن طبیعتده
 اریدوب آئی عین آب ایلر
 هم عطارد محمد جاماسک
 ایشلر بوقوی در دفت
 نقل ایدوب هم منافع آنک
 بویله ورمش اتفاق خیر
 که اولور دافع حرارت تب
 ایچن اولماز اورنجیله مضطر
 استی کور اغریسن ایدر زابل

مض ایله نوش اولسه انی اکر
 رفع ایله ضعف قلبی دله قومز
 سدس مثقالی حزن و غم دن اثر
 مانع سم بودر عموم اوزر
 دفع اولور هم انکله زهر کدر
 دفع غص و لدغ و نهش و هوام
 بونی یا زمش اطبا و حکیم لرا کثر
 اتفاق اوزر اولدی شربتینک
 وزنی اثی عشره شعیر قدر
 آقسه تندن جراحی متین
 که زهر و برمش اولسه آکا ضرر
 دفع ایله انی کضر و ری ایسه
 بلکه تعلیق کرون اولسه ببت
جد و امرک خواص و منافع بیاندرد
 جمله سمک دوا سیدر جد و امر
 بویله یا زمش طبیب بخر به کار
 در دفع لیم و معدنی کبدر

103
 یسنه کرضم اولوب جلیب خیابار
 اولسه او امرمه کل صوی ایله طلا
 ایله خاصیت ایله دفع مضار
 زهر ماس و مضرت پیشه
 اولیه بویله داور و بی بر کار
 ریج خمای ریج و ریج صرع
 اکل جد و امر ایله بولور ادبار
 سرد سرد ایچون کوراک ایچینه
 صوی طمکنسه دفع اولور یکبار
 سرد سرد ایچون کوراک اوستنه کمر
 سور سه لرد در دینه اولور تیمار
 طبع جد و امر و جیجی مرتبه ده
 اولدی قول اصحله بالیس و حار
 دیش اناکه حار در مطلق
 بو علی اول بریس شیخ کبار
 افضلیدر منفح حاتین بو
 اکل ایله در فرج بولور هر بار

باهی تحریک ایدوب ایدر الفاظ
 اولمشدر بوخبر به هم بسیار
 زایل ایلر ذکر دن اورامی
 کمر طلاقیتسه لرا کاذکار
 او بولمازسه اولور اکلیدل
 کر زرباد اوله اوج اولقلار
 مضع اولسه همیشه حاصل اولور
 صفوت لون و حرمت رخسار
 اجیدر اغزی زرد ایدر طوطاخی
 کند و ذائقه بویله در انشام
 پیشی اما که اغزیکه السک
 قمار رول اولور طوطی ناچار
 ماه برون آچار نفس بولنی
 پیش اما اولور کلوا فاشار
 ستر حکمتله بیبری بیر زندان
 بویله فرق اولدی پیش ایله جد اولر
 ترک ایتماست عملین عاقل و کامل

بیلیمز

بیلیمز قدر حکمت نادل بر اشام
 چای خطابی ذک خواص و منافع بیانتده در
 دیدی چای خطابی ایچون استاد
 آتش دود شکل و اب نهادی بیاد
 دافع نفخ و مغص در اما
 نئی تحلیل ایلله ایدر بر باد
 طبع اولندقه قانسه لرب ادم
 بدنه قوتی ایدر جوی امداد
 ناشت اینده ده ضرر وار در
 قل طعام اوزر ایچکی معتاد
 اولدی طبعی ارچنجی پایله ده حار
 دیدیلر بلکه اوله بیسی زیاد
 بلغیر صفا بولور اندن
 باده گرمی ایلله مز لریاد
 چای صهدان ایلش نرجیح
 کیف اشایی ذوق ایدن افرا
 کلور اندن جلا و غسالی

کبد، آنکه جمله خلط و فساد

هم بولور قلب ماضیه اذدن

قوة هضم قوته استعداد

شرطی بودر کلاب ایله ایچله

حکما بویله ایلمش امرشاد

بلسانک خواص و منافع بیاندند در

ناق لان فواید و بلسان

ایلمش لربو کونه شرح و بیات

حتی و عودکی بلغمی طبعه

جمله تفعله اولور در مان

دهنی ایلمشیمه بی اخراج

حامل اولور کونور سه کر نسوان

دفع ایلمر مغص و سستی ذکر کی

کلور آنکه جنبشه مردان

پار لرتاش اولور سه بکر کله

ایلمر ای متانه دن سر بران

دهنی اولدی اوچنجه باید ده حار

بولله

بولله یا زمش حکیم امرجه دان

اتر حب و عودکی دهندن

دیر ل اولدی زیاده بی نقصان

بلسان و بشام میاند اولان فرقی بیاندند در

بلسان زمانه اولدی بشام

هر دیار کلور نه مصر و نه شام

بعضیله دهنه ایدوب مرغبت

بعضیله حین ایتمش استخلام

بلسانک بو عینیدر زبیرا

هب بونی قولنور خواص و عوام

ابن بطار بونی مفرد اندند

کر چه یا زمش بشامدن بر نام

بلساندن ایدوب آبی تفریق

ایتمه مش باشقه وصفه اعلام

لیک ایتمش دوا بی هندکی

بلسان و بشامی فرو تمام

هبل بوانک خواص و منافع بیاندند در

۱۰۵

هاضم معده هیل بوا در

نفعی جمله دوا دن اقوی در

جگر سرد و معده سردی

کر و ایدر بی نظیر اعلا در

بدنک قولنجت کسر قوفوسین

اور که حکمت عجب تماشا در

اولدی لطیفی زیاده قائله دن

هر جهتله بوا دن اولی در

طبعی یابس حرار بی ابین

اشری خوبدر دلا مرام در

اسود و کهنه سی مکدر در

ابيض و تازه سی مصفی در

قائله کبیر و صغیر منافع بیانند در

قائله کر کبیرا کر چه صغیر

اولدی لیر منفعته ایکسی بر

ایکسی داخی خا مریا بس در

حکما بویله ایشس نخر بر تقریر

سندی

۱۵۶

سده بی فتح ایدر صغیری بوی

قبض ایدر طبعی اکل اولنسه کبیر

فی وغصیان و صرع و اوجاعی

کبد سر معده دن ایدوب تا اثر

هاضم معده در وی اسناد

شر بنین بر در و ایدر تقدیر

تم الکتاب بعون الله

الملك الوهاب

۱۱۶۲

تم الکتاب بعون الله الملك الوهاب

107

